

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a sociální práce

Diplomová práce

**DOPADY DOMÁCÍHO NÁSILÍ V RODINĚ NA DÍTĚ Z POHLEDU
SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ OSPOD**

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karolina Diallo, Ph.D.

Autor práce: Bc. Iveta Havránková, DiS.

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 2.

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 30. 3. 2021

.....

Bc. Iveta Havránková, DiS.

Poděkování

„Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování Mgr. et Mgr. Karolině Diallo, Ph.D., za cenné rady, připomínky a odborné metodické vedení mé diplomové práce“.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 DÍTĚ A RODINA.....	9
1.1 Pojem rodina a její funkce.....	9
1.2 Dítě a jeho ochrana.....	11
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ V RODINĚ.....	13
2.1 Vymezení domácího násilí.....	13
2.2 Legislativa v ČR týkající se domácího násilí.....	15
3 DĚTI V PARTNERSKÉM NÁSILÍ.....	20
3.1 Dítě jako svědek a přímá oběť.....	21
3.2 Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect).....	23
4 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU ZASAŽENOU DOMÁCÍM NÁSILÍM.....	28
4.1 OSPOD ve vztahu k domácímu násilí.....	29
4.2 Sanace rodiny.....	34
4.3 Krizová intervence.....	36
4.4 Etická dilemata sociálních pracovníků ve vztahu k DN.....	38
5 DOPADY DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA DĚTI.....	40
5.1 Dopady na psychický a zdravotní stav dítěte.....	41
5.2 Dopady s ohledem na věk dítěte.....	44
5.3 Dopady DN na morální a emocionální vývoj dítěte.....	46
6 METODOLOGIE.....	51
6.1 Cíl výzkumu a výzkumný postup.....	51
6.2 Výzkumná otázka a metodika sběru dat.....	52
6.3 Výzkumný vzorek a etika výzkumu.....	53
6.4 Realizace výzkumu.....	54
6.5 Charakteristika respondentů.....	55
7 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ....	57
7.1 Faktory ovlivňující dopady DN na dítě.....	59
7.2 Dítě jako svědek vs. přímá oběť domácího násilí.....	61
7.3 Dopady dle formy DN.....	62
7.4 Dopady na chování a studijní výsledky dítěte.....	64
7.5 Vliv DN na psychiku dítěte.....	66

7.6	Vliv DN na vztah dítě-rodič	69
7.7	Dopad DN na kontakt násilného rodiče s dítětem.....	70
7.8	Vliv DN na pozdější partnerské vztahy dítěte.....	72
7.9	Vliv DN na morální a emoční vývoj dítěte	74
7.10	Etická dilemata SP OSPOD v souvislosti s DN.....	75
8	SHRNUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI	77
9	DISKUZE	80
	ZÁVĚR	84
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	86
	SEZNAM ZKRATEK	91
	PŘÍLOHY	92
	ABSTRAKT	155
	ABSTRACT.....	156

ÚVOD

Problematika násilí na dětech je celosvětovým problémem. Násilí na dětech nelze akceptovat, a to v žádné z jeho forem. Každé násilí je neospravedlnitelné, neomluvitelné, nepřijatelné, v rozporu s právy dětí a lze mu předcházet. Domácí násilí v rodině není neobvyklým jevem, ale děje se naopak velmi běžně. Problémem je, že se o něm často nedozvíme, neboť probíhá skrytě a jeho aktéři se ho snaží z různých důvodů zastírat. Člověk si tedy vůbec nemusí všimnout, že je v jeho okolí páčáno domácí násilí. Stává se, že když už se u dítěte zpozorují určité problémy, nejsou vždy vyhodnoceny jako možný důsledek násilí či je rodinná situace považována za soukromou záležitost a veřejnost se bojí zakročit.

Vzhledem k důležitosti upozornění na problematiku násilí na dětech jsem se rozhodla právě pro toto téma ve své diplomové práci a ráda bych ve své práci ukázala a zdůraznila, jaké dopady a následky mohou na dětech zanechat formy negativního zacházení.

Domácí násilí týkající se dětí zahrnuje tyto formy: děti jako svědci domácího násilí mezi partnery, syndrom CAN a agresivní chování dětí. Svoji diplomovou práci specifikuji konkrétně na dopady partnerského násilí na děti, tudíž se budu věnovat formě násilí v podobě, kdy je dítě svědkem domácího násilí a taktéž syndromu CAN. V domácnostech, kde je páčáno násilí na dítěti nebo kde probíhá rodinné násilí, kterému nezletilé dítě přihlíží, je na toto dítě v obou případech pohlíženo jako na týrané, zneužívané a zanedbávané. Ačkoliv děti jako svědci násilného chování nejsou přímo jeho terčem, jsou násilím zasaženy díky blízkosti jeho probíhání. Tyto situace mají své důsledky a mohou mít velice negativní dopad na jejich budoucí život.

Mám za to, že pro účel této práce je potřeba nejprve zmínit funkčnost rodiny a ochranu dětských práv. Pojem domácí násilí je dnes již dobře popsán v odborné literatuře, v rámci České republiky v současné době působí desítky organizací, které se věnují pomoci obětem domácího násilí. Došlo též k rozsáhlým legislativním úpravám s cílem přispět ke komplexnímu řešení této problematiky, kterým se budu podrobněji věnovat, jelikož zkušenosti z praxe ukázaly, že nový systém je funkční a má očekávaný preventivní dopad. Stěžejní literaturou ohledně domácího násilí, ze které v teoretické části vycházím, je kniha ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011, dále BUSKOTTE, Andrea, Z pekla ven: žena v domácím násilí. Brno: Computer Press, 2008 či ČECH, O. Domácí

násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb. České Budějovice: Theia, 2011. Konkrétní dopady na děti pak především popisuje kniha HRONOVÁ, M. a kol. Dětská svědectví násilí, Praha: os. Rosa, 2008 nebo například MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. Partnerské násilí. Oběti partnerského násilí, násilí mezi rodiči očima dětí, pachatelé partnerského násilí. Praha: LINDE s.r.o., 2008.

Všichni pracovníci v pomáhajících profesích, kteří se při výkonu své profese dostávají do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím, by se měli naučit správně identifikovat domácí násilí, proto pojem stručně představím. Jelikož se jedná o stejné téma, o kterém jsem psala ve své bakalářské práci, doplněné o pohled sociálních pracovníků OSPOD, nebudu se zde podrobně zabývat obecně teoretickým základem. Diplomová práce má za cíl se věnovat z větší části dopadům domácího násilí na dítě a samotné oblasti sociální práce s rodinou, kde se domácí násilí vyskytuje. V této souvislosti uvedu například metodu sanace rodiny, krizovou intervenci a budu popisovat specifika činnosti OSPOD v souvislosti s domácím násilím. Dále chci poukázat na obtížnost a úskalí sociální práce s aktéry domácího násilí a možné dilematické situace na straně sociálních pracovníků, se kterými se potýkají.

Obsah diplomové práce tvoří dvě části, a to teoretická a praktická.

První část práce je přehledová s cílem ujasnění teoretického kontextu našeho problému. Úkolem této části bude poskytnout teoretické přiblížení tématu domácího násilí, postup orgánu sociálně právní ochrany dětí při zjištěném domácím násilí v rodině za přítomnosti nezletilých dětí, vlivu násilí na vztahy v rodině a především jeho možných dopadů na děti.

Druhá část práce zahrnuje rozhovory se sociálními pracovníci z orgánu sociálně právní ochrany dětí a pokouší se odpovědět na výzkumnou otázku:

„Jaké jsou dopady domácího násilí v rodině na dítě očima sociálních pracovníků vybraných pracovišť OSPOD ve městě Brně?“

Stanovila jsem si následující dílčí výzkumné otázky, které rozšiřují a doplňují hlavní výzkumnou otázku, a pomohou mi k jejímu zodpovězení:

- 1) *Jak se z pohledu SP liší dopady podle formy DN?*
- 2) *Jaké jsou z pohledu SP dopady DN na chování a studium dítěte?*
- 3) *Jak dle SP působí DN na psychiku dítěte?*
- 4) *Jakým způsobem ovlivní dle SP prožití DN vztah dítě-rodíč?*
- 5) *Jaký má dle zkušenosti SPDN dopad na kontakt násilného rodiče s dítětem?*

6) *Jakým způsobem dle zkušenosti SP ovlivní DN v rodině pozdější partnerské vztahy dítěte?*

7) *Jaký má dle SP prožití DN vliv na morální vývoj dítěte?*

Mým cílem je, na základě studia odborné literatury a rozhovoru se sociálními pracovníky OSPOD zjistit, jaké vnímají sociální pracovníci negativní dopady na děti vystavení domácímu násilí v rodině. Bude mě zajímat též to, zda jimi vnímané dopady na základě zkušenosti s reálnými případy potvrzují, vyvrací či doplňují poznatky uváděné v literatuře k tomuto tématu. Dále se budu zajímat o dilematické a eticky problematické situace na straně sociálních pracovníků, se kterými se při spolupráci s rodinou potýkají.

Pro sociální práci má téma praktický význam, neboť se jedná o možnou cílovou skupinu a sociální pracovník se s problémem domácího násilí zcela jistě může setkat v praxi u svých klientů. Výzkum pak může přinést poznatky a zkušenosti pracovníků OSPOD ze spolupráce s rodinou zasaženou domácím násilím a jejich vnímání široké škály dopadů na děti vyrůstající v násilném prostředí. Ideálně by pak měl vést k zamýšlení nad důležitostmi cíleně zaměřené práce se svědky domácího násilí.

1 DÍTĚ A RODINA

Jelikož se téma diplomové práce zaměřuje na dítě v rodině s probíhajícím domácím násilím, první kapitola představuje vymezení pojmu rodina, stručně popisuje její základní funkce, jejichž naplňování může být domácím násilím oslabeno. Dále se zabývá oblastí prosazování práv dítěte a jeho nejlepšího zájmu, zmiňuje dokumenty, které záruku ochrany dítěte vyjadřují.

1.1 Pojem rodina a její funkce

Rodina je důležitou společenskou jednotkou, jejíž funkce se neustále proměňují v závislosti na historických a geografických souvislostech a daných tradicích. Konkrétně v dnešní době se setkáváme s velmi různorodými podobami rodin. Definovat proto jednoznačně pojem rodiny je velmi problematické. Existuje mnoho vymezení pojmu rodina z pohledu sociologie, psychologie či demografie.

V psychologickém slovníku je rodina definována jako „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“¹.

Dle sociologické encyklopedie je rodina „*obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi jsou reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*“²

Za nejužitečnější považuji vysvětlení pojmu rodina od J. Odehnala, které ve své knize uvádí Josef Výrost. Představuje rodinu jako „*nejuniverzálnější socializační činitel, který jedinci poskytuje identifikační vzory a seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Říká, že rodina učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu integrace a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.*“³ Dle mého mínění je zde srozumitelně vystižena důležitost rodinného soužití pro vývoj dítěte a jsou zde předjímány funkce, které rodina zastává.

¹ HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 512

² MAŘÍKOVÁ, H., PETROUSEK, M. a A. VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 940

³ VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK a kol. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998, s. 304

Rodina plní rozličné funkce, které mohou být vlivem domácího násilí oslabeny či zcela utlumeny. Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. Jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé, jednak vůči společnosti.⁴ Funkce rodiny spočívá v naplňování potřeb dítěte, které si zde osvojuje základní vzorce chování. Setkáváme se však s rodinami, které nejsou schopny naplnit některé nebo všechny potřeby dítěte. V důsledku narušení rodinných funkcí, mohou určité významné zkušenosti pak dítěti chybět a jeho další vývoj tedy může být negativně ovlivněn.⁵ Aby rodina fungovala jako celek, musí naplňovat následující funkce: a) Biologicko-Reprodukční, b) Ekonomicko-zabezpečovací, c) Socializačně-výchovná, d) Emocionální.⁶ Tyto funkce jsem již podrobněji popisovala ve své bakalářské práci, nebudu se jimi tedy nyní podrobně zabývat, pouze uvedu jejich možné narušení z hlediska rodinného prostředí, kde dochází k domácímu násilí. Díky probíhajícímu násilí dítě doma slyší křik a hádky, nemá vhodné prostředí pro přípravu do školy, což může vést k narušení vzdělávání. Jeho základní potřeby mohou být opomíjeny, dítě je citově zanedbávané, deprivované, ztrácí pocit jistoty a bezpečí. Velký vliv násilí v rodině tedy spatřuji zejména na funkci emocionální, a socializačně-výchovnou, a to především v oblasti osvojování vzorců chování a způsobu řešení konfliktů.⁷ Absence či porucha funkcí rodiny zejména v emocionální oblasti a neuspokojování psychických potřeb dítěte vedou k jeho deprivaci. Psychickými potřebami se myslí dostatečné množství a proměnlivost podnětů odpovídající kvality, zároveň stálost a řád v podnětech, jistota nabytá z intenzivních emocionálních a sociálních vztahů, společenské uplatnění a vědomí vlastní hodnoty, otevřená budoucnost. Deprivovanému dítěti se nedostává individuální pozornosti, dostatečného množství přiměřených podnětů a možnosti navázat intenzivní vztah, a to jak v ústavní péči, tak ve špatně fungující rodině. Psychická deprivace je pod pojmem zanedbávání

⁴ Srov. STŘELEČEK, S. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992, s. 74

⁵ Srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 7

⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: MPSV ČSR, 1986, s. 24

⁷ Srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 8

(citové) zahrnuta v definici syndromu CAN – týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, o kterém se budu zmiňovat později⁸

Z hlediska funkčnosti definoval J. Dunovský čtyři typy rodiny: funkční, problémová, dysfunkční a afunkční. Ve chvílích, kdy je v rodině domácí násilí, jde nejčastěji o rodinu dysfunkční, která se vyznačuje tím, že se v ní objevují poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které ji bezprostředně ohrožují a poškozují rodinu, zvláště pak vývoj a prospěch dítěte. Tyto poruchy rodina již není schopna zvládnout sama, a proto je nutné učinit řadu opatření zvenčí, známých pod pojmem „sanace rodiny“, kterou se v práci budu zabývat později. Pokud se vyskytne porucha v jedné funkci, s velkou pravděpodobností se promítne i v ostatních funkcích, jelikož jsou vzájemně propojeny. Jestliže jsou poruchy funkcí v rodině tak velkého rázu, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a poslání a dítěti závažným způsobem škodí nebo je dokonce ohrožuje na životě (např. týrání), jedná se o rodinu afunkční. Sanace takové rodiny je bezpředmětná a je nutné hledat řešení mimo rodinu, které je v tomto případě dítěti prospěšné např. umístit dítě do náhradní rodinné péče.⁹

Dnes je, spíše než diagnostické označení dle Dunovského, používán výraz mnohoproblémová rodina.¹⁰ Jak samotný název vypovídá, mnohoproblémová rodina, je rodina, která se dlouhodobě potýká s více problémy ovlivňující řadu sfér rodinného života, které spolu vzájemně souvisí a rodina sama tyto problémy nedokáže řešit.¹¹

1.2 Dítě a jeho ochrana

V oblasti prosazování práv dítěte a jeho nejlepšího zájmu je významná mezinárodní Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924 a Charta práv dítěte z roku 1959, které deklarují práva dětí na zvláštní ochranu, aby se mohly rozvíjet fyzicky, duševně, morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem v podmínkách svobody a důstojnosti. Podobně se snaží vyjádřit nejlepší zájem dítěte další dokument OSN, a to Úmluva o právech dítěte (přijata v roce 1989, v ČR ratifikována v roce 1991), která svými ustanoveními stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí

⁸ Srov. Bechyňová V. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007, s. 26-27.

⁹ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicentrum, 1986, s. 28; srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, s. 119

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014, s. 43

¹¹ Srov. MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 75

a zavazuje členské státy k jejímu plnění.¹² Oba dokumenty mají společné vyjádření záruky ochrany dítěte před a po narození pro jeho tělesnou a duševní nezralost. Spojuje je též myšlenka, že rodina představuje základní jednotku společnosti, přirozené prostředí pro růst a blaho všech jejích členů, zejména dětí. Rozdíl mezi dokumenty se objevuje v pojetí ochrany dítěte, kdy v dokumentu z roku 1959 se doporučuje odejmout dítě z problémové rodiny, a v dokumentu z roku 1989 se volí přístup sanace problémových rodin.¹³

Podstatná je též činnost UNICEF, jenž je odborným orgánem OSN a celosvětově se zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí, podporou jejich všestranného rozvoje a řešením nepříznivých situací dětí zejména v rozvojových zemích.

Stále více se uplatňují otázky práv dítěte a jeho postavení ve společnosti. Zvláštní pozornost je pak věnována dětem v obtížných situacích, jako je týrání, zanedbávání, zneužívání, únosy, dětská práce atd.¹⁴ Mezi obtížné situace můžeme řadit jistě i svědectví domácího násilí v rodině. Tyto děti pak označujeme jako ohrožené. V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. v § 6 odst. 1 je uveden demonstrativní výčet skutečností ohrožujících dítě. Takovým dětem, jestliže zákonem uvedená situace nastane, musí být věnována pozornost a pomoc ze strany OSPOD. V uvedeném odstavci písm. g), pamatuje zákon právě na děti, které jsou „ohrožovány násilím mezi rodiči“.¹⁵

V článku 18 Úmluvy o právech dítěte je stanoveno, že rodiče mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.¹⁶ Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům dítěte a jejím účelem je v první řadě ochrana dítěte a jeho práv v souladu s jeho nejlepšími zájmy a blahem.¹⁷ Jestliže např. v důsledku domácího násilí rodiče nevykonávají řádně povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, musí v zájmu blaha dítěte zasáhnout stát. Jak vyplývá z článku 19 Úmluvy o právech dítěte, státy jsou povinny činit všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně

¹² Srov. DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 70

¹³ Srov. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010, s. 152-154

¹⁴ Srov. DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 70

¹⁵ Srov. § 6 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

¹⁶ Srov. Sdělení FMZV, č.104/1991, *Úmluva o právech dítěte*, čl. 18

¹⁷ Srov. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 72-73

sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.¹⁸ Státu jsou pro oprávněný zásah do rodinného života dítěte zákonem poskytnuty prostředky, mezi něž se řadí mimo opatření upravená v §13 zákona o SPOD (výchovní opatření)¹⁹, také pozastavení, omezení, příp. zbavení rodičovské odpovědnosti či odebrání dítěte z rodiny o čemž rozhoduje pouze soud.

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ V RODINĚ

Kapitola představuje domácí násilí, jeho specifické znaky a základní formy, zmiňuje fáze, ve kterých násilí v rodině probíhá. Dále se zabývá platnou legislativou ve vztahu k domácímu násilí, popisuje postup policie, institut vykázání a činnost intervenčních center.

2.1 Vymezení domácího násilí

Domácí násilí nese specifické znaky. Neexistuje jeho jednoduchá definice. Termín „domácí“ se používá proto, aby naznačil, že se násilí odehrává skrytě mezi blízkými osobami, tzv. za zavřenými dveřmi. Typická pro vztah mezi násilníkem a obětí je neměnná nerovnováha moci – pachatel násilí má výraznou mocenskou převahu nad obětí. Abychom mohli mluvit o domácím násilí, musejí být útoky pachatele opakované, dlouhodobé a vyznačují se eskalací.²⁰

Literatura rozlišuje tři aktéry domácího násilí. Osobu násilnou (agresor), osobu ohroženou (oběť) a svědky domácího násilí. Stejně jak matka, tak i otec mohou být pachateli či oběťmi domácího násilí. Forma násilí u žen bývá spíše psychického rázu, kdy žena má potřebu uvolnit se a vybit si vztek a ublížit tak partnerovi, než že by se snažila zajistit si dominanci ve vztahu. To má samozřejmě na dítě vliv, tak jako když je obětí násilí matka a stejně tak je u něj narušen jeho pocit bezpečí a jistoty. I když jsem si vědoma různých modelů násilí, budu zde psát o obětech jako o ženách a o mužích jako agresorech, a to z důvodu větší četnosti výskytu násilí na ženách jako obětech.

Domácí násilí není běžnou formou násilí, hovoříme o tzv. fázích, kdy agresor doma nejprve vytváří napětí, oběť kritizuje, bývá žárlivý, podrážděný a výbušný. V této fázi

¹⁸Srov. Sdělení FMZV, č.104/1991, *Úmluva o právech dítěte*, čl. 19

¹⁹ §13 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

²⁰ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. s. 15

se ohrožená osoba chce vyhnout konfliktu, zhoršení situace, proto se snaží co nejvíce vyhovět agresorovi. V druhé fázi dochází k samotnému týrání oběti, agresor ztrácí kontrolu nad svým chováním, oběť se bojí a cítí se bezmocná. Další fáze je označována jako usmiřovací, někdy také jako „líbánky“. Agresor se omlouvá za své chování, slibuje, že k němu již nedojde, ujišťuje o svých citech. Poté nastává dočasné usmíření, uvolnění atmosféry.²¹

Podle Čírtkové „domácí násilí zahrnuje všechny formy fyzického, sexuálního a psychického týrání ve všech druzích blízkých vztahů, včetně vážných pohrůžek použití podobného násilí.“²² Základní formy násilí jsou známé a popisovala jsem je již ve své bakalářské práci. Stručně je zde tedy připomenou, avšak podrobněji se jim věnovat nebudu. V oblasti odborných diskuzí se mluví o čtyřech základních formách násilí – fyzické, psychické, sexuální a ekonomické. Dále hovoříme o násilí emocionálním a sociálním. Kategorizace podob domácího násilí je přínosná zejména pro porozumění a orientaci v tématu. Nicméně zmíněné formy spolu úzce souvisí a v praxi se ve většině prolínají a je obtížné je od sebe v konkrétní situaci oddělovat.

Psychické násilí: Tento typ násilí považuji vzhledem k popisovanému tématu za velmi důležitý, jelikož bývá často mířeno nejen proti ženě jako oběti, ale i proti dětem v rodině. O psychické násilí se jedná v případě, kdy jeden z partnerů vůči druhému úmyslně a opakovaně užívá eskalující projevy nekontaktní agrese, které mají vliv na duševní zdraví oběti, jež se tímto chováním cítí poškozována. Ženě je nadáváno, je ponižována, neoprávněně omezována, patří sem vyhrožování, zastrašování, jak vůči ženě, tak i vůči dětem.²³ Někdy je psychické násilí označováno jako citové či emocionální. Pro děti je často čitelnější fyzické násilí než násilí psychické, kterému nemusí rozumět a vnímat ho jako něco negativního.

Fyzické násilí: za fyzické násilí je považováno všechno to, co oběti fyzicky ubližuje, tedy široké spektrum různých a různě nebezpečných forem napadení. Stopy po fyzickém násilí jsou zjevné, tudíž je v porovnání s ostatními formami domácího násilí

²¹ Srov. STRÍLKOVÁ, P. a M. FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 55-56

²² ČÍRTKOVÁ, L. in MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 227

²³ Srov. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 41; srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 23

nejlépe prokazatelné.²⁴ Pro dítě je toto násilí nebezpečné nejen kvůli psychickým problémům, které mohou následovat, když vidí, jak je jeho rodič napadán, ale také může samo přijít k úrazu a může mu být ublíženo na zdraví. Zároveň si dítě do vlastních vztahů tento vzorec chování přenáší, vnímá ho jako normu a má tendenci řešit konfliktní situace násilím.

Sexuální násilí: nucení do nežádoucího jednání se sexuálním podtextem, nežádoucí fyzické doteky, násilný pohlavní styk apod.

Ekonomické násilí: vyznačuje se absolutní kontrolou násilníka nad příjmy a výdaji. Omezováním přístupu oběti k penězům či naopak nucením k určité pracovní činnosti a finančnímu zajišťování partnera. Též zneužíváním majetku druhého pro svoji vlastní potřebu (zabavení, rozprodávání apod.). Představuje další způsob, jak může násilná osoba získat moc a kontrolu nad ohroženou osobou.²⁵ Takle situace se dotýká též dětí v rodině, financování jejich zájmových kroužků, školních potřeb atd. je závislé na rozhodnutí pouze jednoho z rodičů, což děti pochopitelně postřehnou.

Sociální násilí: kontrola, výrazné omezení či zákaz sociálních kontaktů oběti (přátelé, rodina), což vede k její naprosté izolaci a většímu prostoru násilníka pro manipulaci. Prostředkem nátlaku se stávají děti a blízcí ohrožené osoby.²⁶

2.2 Legislativa v ČR týkající se domácího násilí

V českém právním řádu nebylo domácí násilí do roku 2007 vůbec definováno. Problematice domácího násilí je však v posledních letech věnována pozornost stále častěji. Legislativa v současné době nabízí pomoc Policie ČR a možnost vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, umožňuje též pomoc mnoha intervenčních center a zajišťuje trestní stíhání agresora za trestné činy páchané na oběti. V současné době spadá domácí násilí do oblasti občanského, rodinného či přestupkového práva, popř. do trestního zákona. Od 1. ledna 2007 nabyl účinnosti zákon č. 135/2006Sb. na ochranu před domácím násilím, který zásadním způsobem změnil situaci ohrožených osob.

²⁴ Srov. ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* Praha Portál 2011, s. 47-49; srov. KOTKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014, s. 16

²⁵ Srov. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 42; srov. ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 50

²⁶ Srov. ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. s. 50

Zákon na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb.

Zákon vychází z pravidel, které existují v zemích nám podobných právní kulturou a dalšími společenskými charakteristikami. Inspirací v proaktivním řešení problematiky byl zejména rakouský model. Zákon upravuje systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím. Při řešení těchto případů propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb.²⁷

Zavádí tzv. institut vykázání, kterým je každému příslušníkovi Policie ČR dána pravomoc vykázat násilnou osobu na 10 dní ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí. Tento zásah by měl ukončit páchané násilí a rozhodnout o dočasném vypovězení útočnicka ze společného bytu. K tomu je potřeba prokázat předcházející útoky a též předpoklad, že k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě či zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti dojde znovu. Smyslem vykázání je ochrana osoby ohrožené, nikoliv postih osoby násilné. Po dobu trvání vykázání se budou ohroženým osobám věnovat pracovníci intervenčních center, kteří jim poskytnou psychosociální, právní a další potřebnou pomoc, v jejímž rámci nastíní možné způsoby řešení ohrožující situace. Pokud byly násilí v rodině přítomny nezletilé děti, je do řešení zapojen OSPOD. Po uplynutí desetidenního vykázání z rozhodnutí Policie ČR, může ohrožená osoba podat návrh na soud na vydání předběžného opatření o prodloužení doby vykázání. O tomto návrhu je rozhodováno v rámci občanskoprávního řízení. Vypovězení útočnicka ze společného bytu lze také kombinovat se soudně stanoveným zákazem kontaktování a přiblížení se s osobou ohroženou na 1 měsíc s možností prodloužení. Rozhodnutí soudu tak poskytuje ještě vyšší ochranu osob ohrožených domácím násilím.²⁸

V návaznosti na zákon č. 135/2006 byl dne 27. 11. 2006 vydán závazný pokyn policejního prezidenta č. 179/2006 s účinností od 1. ledna 2007, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí. Nově pak od 1. ledna 2009 vstoupil v účinnost ZPPP č. 200/2008, o provádění vykázání, který zajišťuje jednotný postup příslušníků PČR v případech vykázání.

²⁷ Srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019.

Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 16

²⁸ Srov. VITOUŠKOVÁ, P. a F. PÚRY. Zákon na ochranu před domácím násilím. Donalinka: Pomoc obětem domácího násilí [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.donalinka.cz/nova-legislativa/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim>; srov. VITOUŠKOVÁ, P. a T. DURDÍK. Zákon na ochranu před domácím násilím. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>

Policie ČR a domácí násilí

Při podání trestního oznámení s podezřením na domácí násilí, postupuje příslušník Policie ČR v souladu se zákonem o Policii č. 273/2008 Sb. a dle interních nařízení policejního prezidenta nebo krajského ředitelství. Policista může na základě posouzení situace použít výše zmíněný institut vykázání dle §§44–47 zákona o Policii č. 273/2008 Sb. Policisté ČR osobu ohroženou informují o možnostech využití psychologických, sociálních a dalších služeb, poučí ji o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření, ale i o následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.²⁹

Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je i vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje. Jak jsem již výše uváděla, vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení, přičemž tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. To znamená, že obě strany musí toto rozhodnutí respektovat. V opačném případě se mohou dopustit přestupku, popř. trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 trestního zákona. Policista je oprávněn osobu násilnou vykázat i v její nepřítomnosti. Není-li vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Jestliže vykázaná osoba s vykázáním nesouhlasí, má právo podat námítky, které jsou zaznamenány, a dále o nich rozhoduje krajské ředitelství policie příslušné podle místa vykázání. Shledá-li, že podmínky pro vykázání nebyly splněny, vykázání ukončí.

Vykázaná osoba je povinna dle § 45 zákona č. 273/2008 Sb. neprodleně opustit prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání a zdržet se vstupu do tohoto prostoru, nenavazovat kontakt s ohroženou osobou a vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí. Vykázaná osoba má však právo odnést si osobní cennosti, doklady a věci k osobní potřebě před opuštěním vymezeného prostoru. V průběhu vykázání jí musí být také umožněno vyzvednutí věcí nutných pro podnikání či výkon povolání, toto právo však vykázaná osoba smí uplatnit pouze jedenkrát a v přítomnosti policisty, který o tomto oběť násilí s předstihem uvědomí. Policista

²⁹ Srov. ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 85

poskytne vykázané osobě informace o možnostech ubytování (seznam ubytoven, azylových domů, hotelů) a vyžádá si adresu pro doručování.

Policie musí do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zaslat kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření. Žije-li ve společném obydlí nezletilá osoba, musí se zaslat kopie ve stejné lhůtě i orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Policie též musí do 3 dnů od vykázání provést alespoň jedenkrát kontrolu, zda je vykázání dodržováno.³⁰ Jestliže se agresor dopustí závažného nebo opakovaného jednání aby zmařil provedené vykázání, hrozí mu trest odnětí svobody až na dvě léta.³¹

Institut vykázání v případech domácího násilí je v posledních letech v ČR poměrně využíván. Bílý kruh bezpečí, jakožto organizace, která poskytuje odbornou pomoc obětem trestných činů, zpracovává každoroční statistiku dle dat od Asociace pracovníků intervenčních center z jednotlivých krajů. Poslední přehled zpracován ke dni 12. 1. 2021 udává, že za rok 2020 bylo v ČR provedeno celkem 1170 vykázání.³² V době karanténních opatření v souvislosti s celosvětovým šířením onemocnění COVID-19 některé zahraniční či domácí zdroje uváděly, že počet případů domácího násilí narůstá. Aktuální statistiky intervenčních center za sledované období však nevypovídají o tom, že by se počet případů domácího násilí v ČR v době epidemie výrazně zvýšil, či snížil.

Při hodnocení rizik v partnerských napadeních je využívána mezinárodní metoda zvaná SARA (Spoustal Assault Risk Assessment). Metoda slouží k prvotnímu vyhodnocení, zda se jedná o domácí násilí a jaké je riziko ohrožení napadené osoby. Je určena především pro vyškolené policisty, avšak je užívána i jinými pomáhajícími profesionály, kteří přicházejí do kontaktu s oběťmi domácího násilí. Autory této metody jsou kanadský forezní a klinický psycholog Randall Kropp a švédský policejní psycholog a kriminolog Henrik Bellfrage. Česká verze SARA DN vznikla ve spolupráci obou autorů s Bílým kruhem bezpečí v roce 2006 a je přílohou závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázání. Jedná se o soubor 15 otázek rozdělených do 3 oddílů. Policista na každou položenou otázku odpoví ano – ne, pokud je převaha odpovědí ano a bude mít potvrzeno, že se jedná o opakované násilí a vyhodnotí vyšší stupeň nebezpečnosti násilné osoby, může být tato vykázána ze

³⁰ § 44 - § 47 zákona č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky

³¹ §337 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

³² Přehled o vykázání v ČR za rok 2020. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/prehled-o-vykazani-v-cr-za-rok-2020/>

společného obydlí a z jeho bezprostředního okolí.³³ Otázky z metodické příručky jsou uvedeny v přílohách práce jako Příloha č. II.

Předběžné opatření soudu

Institut předběžného opatření je legislativně vymezen v §76b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Návrh předběžného opatření podává osoba ohrožená domácím násilím a to i bez předchozího policejního vykazání násilné osoby. V této záležitosti je soud povinen o návrhu rozhodnout do 48 hodin od podání návrhu. K návrhu je třeba připojit důkazy, jako například sdělení svého příběhu, délku trvání vztahu s agresorem, objevení prvních projevů domácího násilí, lékařské zprávy, záznamy policie, záznamy psychologa. Dále by měla popsat současnou situaci a okolnosti, které s domácím násilím souvisejí – dopady na její osobu, dopady na děti, atd. Pokud je dítě přímou nebo nepřímou obětí domácího násilí, soud nemůže v rámci předběžného opatření řešit a rozhodovat v otázkách výživného či střídavé péče o dítě.³⁴ Lhůta trvání předběžného opatření soudu je jeden měsíc od vydání rozhodnutí. Poskytuje ohrožené osobě prostor pro podání návrhu na úpravu poměru k nezletilým dětem, na rozvod manželství či návrhy týkající se společného bydlení. Soud může tuto lhůtu na návrh ohrožené osoby prodloužit, nejvýše na jeden rok.

Po celou dobu probíhajícího řízení může být ohrožené osobě nápomocné intervenční centrum, které poskytuje psychologickou, sociální a právní pomoc prostřednictvím poradenství, krizové intervence, psychologické a emocionální podpory či pomoci při uplatňování práv. Zprostředkovávají také následnou pomoc, jako například zajištění ubytování v azylových domech.³⁵ Jestliže domácímu násilí byly přítomny nezletilé děti, rodina je též ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí a intervenčního centra se může překrývat, je proto potřeba na sebe vzájemně pouze neodkázat, ale aktivně spolu komunikovat a konzultovat rozsah a způsob poskytnuté pomoci ohroženému rodiči s nezletilým dítětem.

³³ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání

³⁴ Srov. ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence* Praha: Portál, 2011, s. 137

³⁵ Srov. Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/metodika_3.pdf/a539b71d-91ae-9ff1-ed5b-62211af03747, s. 17

Intervenční centra

Intervenční centra jsou specializovaná zařízení sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím násilím. S účinností od 20. 2. 2007 je zákonná úprava intervenčních center zakotvena v samostatném ustanovení § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V případech vykázaní násilné osoby ze společné obydli je intervenční centrum povinno nabídnout ohrožené osobě pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu Policie ČR o vykázaní ze společného obydlí a to ideálně prostřednictvím osobní návštěvy pracovníků intervenčního centra v místě, kde se ohrožená osoba zdržuje. V případech domácího násilí, kdy nedošlo k vykázaní násilné osoby, poskytuje intervenční centrum služby na základě žádosti osoby ohrožené, případně též bez žádosti na základě vlastních poznatků o existenci případu domácího násilí. Služby jsou anonymní a bezplatné. Součástí služeb intervenčního centra je také zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi dalšími intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, policií, aj. Intervenční centrum tak plní koordinační roli ve vzájemné spolupráci všech orgánů a složek zapojených do řešení případu domácího násilí.³⁶

3 DĚTI V PARTNERSKÉM NÁSILÍ

Kapitola pojednává o situaci dětí, vystavených domácímu násilí, jak v roli svědka násilí mezi rodiči, tak i v roli přímé oběti a v této souvislosti dále popisuje syndrom CAN.

Zkušenost s domácím násilím nemá vliv pouze na oběť samotnou, ale vždy ovlivní vztahy mezi jednotlivými příslušníky rodiny a poznamená do budoucna jejich život. Děti, vyrůstající v rodině, kde probíhá domácí násilí, ať už jsou v roli svědka nebo přímé oběti, si odnáší do života velké trauma ovlivňující jejich prožívání, chování a navazování vztahů i v dospělosti.³⁷ Vymezení role dětí vystavených domácímu násilí v ČR se zakládá na faktu, že dítě vnímá násilné interakce mezi rodiči, případně matkou a jejím partnerem. Termín „svědek“ domácího násilí zahrnuje situace, kdy dítě vidí přímo probíhající fyzické násilí či posléze zranění způsobená násilím, nebo pokud slyší známky násilí jako vyhrožování, nadávky, křik, pláč, rozbíjení věcí apod. V zahraniční literatuře je toto pojetí podrobnější a širší, je rozlišováno několik dalších forem vystavení dítěte domácímu násilí. Holden (2003) rozlišuje: 1) prenatalní vystavení násilí,

³⁶ § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

³⁷ Srov. ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 18

kdy je matka jakkoli týrána v těhotenství; 2) dítě zasahuje – snaží se verbálně nebo fyzicky zabránit násilí; 3) dítě jako svědek je současně viktimizováno – během incidentu je zraněno, uhozeno; 4) dítě je násilnou osobou přinuceno zapojit se do něčeho, co dělat nechce – špehovat, donášet, posmívat se nebo dokonce se účastnit nějaké formy týrání oběti; 5) dítě vidí, slyší a vnímá důsledky – matčin strach, případně změny nálad, depresi, zranění, modřiny, rozbité věci, je zapojeno do pokusů o útěk z domu atd.; 6) dítě se účastní komunikace o násilí – se sourozenci, příbuznými, s cizími lidmi (sociální pracovníce, vyšetřovatelé); 7) dítě dělá, že o násilí neví – matka je například přesvědčena, že dítě v době incidentu spalo.³⁸

Podle statistik o.s. ROSA, které se zabývá pomocí obětem domácího násilí a jejich dětem, se oběťmi domácího násilí nejčastěji stávají ženy. Druhou nejčastější skupinou jsou děti. Dle provedených výzkumů Bílého kruhu bezpečí bylo zjištěno, že v 81% z rodin, kde dochází k násilí, se nacházejí děti. Pro dítě je tato situace velmi složitá, ikdyž není svědkem přímého násilí mezi rodiči, toto násilí slyší a vidí jeho následky na oběti. Nejen svědky, ale i oběťmi domácího násilí je celých 29 % dětí z rodin, kde dochází k domácímu násilí. Ve vztazích klientek o. s. ROSA v roce 2008 žilo 252 dětí. Z nich 245 dětí bylo svědky domácího násilí namířeného na jejich matky, přičemž oběťmi domácího násilí se stalo celkem 145 dětí. Průzkumy ve světě uvádějí, že mezi domácím násilím a násilím na dětech existuje korelace. Pachatelé domácího násilí týrají své děti ve 40 – 60% případů.³⁹

3.1 Dítě jako svědek a přímá oběť

Problematika domácího násilí byla dlouho zkoumána pouze z pohledu žen jako nejčastějších obětí. I ve světové literatuře se zájem o dítě v kontextu domácího násilí objevuje až kolem roku 1990, výrazně pak po roce 2000. Dosud ale není problému vystavení dítěte domácímu násilí, na rozdíl od přímého týrání, zneužívání a zanedbávání dětí (syndrom CAN), věnována patřičná pozornost. Proto se někdy hovoří o dětech jako o zapomenutých a neviditelných obětech domácího násilí, případně o „tichých

³⁸ Srov. HOLDEN, G. W. Children exposed to domestic violence and child abuse: Terminology and taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6, 2003, 151-160 [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://doi.org/10.1023/A:1024906315255>

³⁹ Srov. Oběti domácího násilí. *Moje rodina a já* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.rodinaaja.cz/obti-domaciho-nasili/>; srov. Domácí násilí v číslech. *Rosa centrum pro ženy* [online]. Praha, 20. 3. 2006 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/domaci-nasili-v-cislech/>

svědcích“ násilí.⁴⁰ Domácí násilí má však velký dopad i na děti, které nejsou přímou obětí. Jak rozsáhlé pro ně tato zkušenost bude mít následky, však nelze jednoznačně určit. Záleží na typu probíhajícího násilí, na jeho intenzitě a frekvenci. Každé dítě násilí vnímá jinak, jelikož je jinak citlivé, má odlišný vztah k rodičům, rozdílný charakter a temperament. Má jinou odolnost k zátěžovým situacím a různě vysokou schopnost se s náročnými životními situacemi vyrovnat. Roli hraje i to, jak je dítě při incidentu staré.

Rodiče jsou pro děti těmi nejbližšími osobami. Mají naplňovat jejich potřeby, dávat jim pocit lásky a bezpečí. V případě, kdy potřeby dítěte nejsou naplněny, se rodinné prostředí stává nefunkční, děti ztrácí jistotu a snaží se situaci nějak porozumět. Spousta z nich pak dojde k závěru, že to ony samy jsou důvodem hádek rodičů a jsou za situaci zodpovědné, což je pro ně pochopitelně velmi depresivní. Mají silné pocity viny, protože si myslí, že násilné chování vyvolaly jejich špatné známky ve škole, nenapsané úkoly, neuklizené hračky apod. Stejně jako jeho rodič, který je obětí, žije dítě pod stálým tlakem a strachem z útoku. Situace je pro něj o to těžší, že si samo nemůže vybrat, zda v domácnosti s agresorem zůstane a je závislé na rozhodnutí oběti. Mezi oběma rodiči a jejich dětmi se pak vytvoří jakási bariéra, přičemž vztah k matce bývá kombinace mezi lítostí, zlostí a zklamáním. Matka v dětských očích ve své roli selhala, protože není schopná je před otcem ochránit. Z otce mají děti respekt, strach a za jeho chování ho odsuzují. Může se ale stát, že jsou k němu velmi milé a láskyplné, protože věří, že se tím jeho chování změní.⁴¹ V některých případech se dítě po násilném incidentu může chovat, jako by se nic nestalo a není na nich patrná žádná emocionální reakce. Neznamena to však, že na ně svědectví násilného chování v domácnosti nemá žádný dopad, ale jedná se o obrannou strategii, kdy se dítě své pocity snaží potlačovat. Situaci komplikuje také fakt, že oběť se snaží násilí utajit. Dítě vnímá, že se o násilí v rodině mlčí a nemohou si o tom s nikým promluvit. Starší děti pak situaci mnohdy řeší útěky z domova.⁴²

Přímou obětí domácího násilí v rodině se nezletilé dítě může stát dvěma způsoby. Prvním je cílený útok na jeho osobu s úmyslem mu ublížit, kdy rodič nebo osoba žijící ve společném bydlení proti němu použije fyzické, psychické či sexuální násilí.

⁴⁰ Srov. SOBOTKOVÁ, I. Psychologie a její kontexty 7 (1), 2016, 3-17: Domácí násilí pohledu vývoje a ochrany dětí [online]. 2016 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Sobotkova_2016_1.pdf, s. 4

⁴¹ Srov. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 89–91; srov. KOTKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014, s. 27

⁴² Srov. Tamtéž, s. 89,91

Ve druhém případě je dítě svědkem útoku na jinou osobu (obvykle matku), kterou se snaží chránit. Brání ji před agresorem a díky tomu může být samo zraněno.⁴³ To, že se dítě stane přímou obětí domácího násilí, může být způsobeno také vlivem mezigeneračního přenosu násilí, kdy rodič sám byl během svého dětství týrán vystaven a následkem toho vědomě nebo neúmyslně přenesl vzorce chování do další generace tím, že se naučil považovat násilí za přijatelný způsob jednání.⁴⁴

Stává se, že rodiče vnímají chování svých dětí jako odraz svých vlastních negativních projevů a týráním se pak stává obranným mechanismem projekce a popření. Špatenková a kol. (2004) uvádí, že právě děti představují pro násilníka v mnoha ohledech vhodný objekt. Násilí definuje jako zneužití moci, převahy, přičemž děti jsou fyzicky slabší, psychicky a sociálně nezralé a na dospělých (v případě rodinného násilí přímo na agresorovi) závislé. Existují též určité biologické faktory, které se častěji vyskytují u týraných dětí než u běžné dětské populace. Mezi ně je zahrnována nízká porodní váha, nedonošenost dítěte, tělesné či mentální vady. Tyto děti nesplňují očekávání rodičů, svými projevy (např. hyperaktivita, impulzivnost, nesrozumitelná komunikace, přílišná pasivita apod.) je mnohdy zatěžují, dráždí, vyčerpávají, a jsou tak více ohroženy týráním.⁴⁵ K týráním často dochází v tzv. „mnohoproblémových“ rodinách, ve kterých se vyskytují různá zdravotní a sociální znevýhodnění, jako například duševní nemoci, závislosti, nezaměstnanost či chudoba. V tomto případě dochází vlivem zmíněných stresorů k uvolnění chování, které by mohl mít rodič za jiných okolností pod kontrolou a k násilí by tak vůbec nedošlo.⁴⁶

3.2 Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect)

Jedná se o syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Občanské sdružení THEIA vypracovalo publikaci Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb a zde definovalo syndrom CAN jako „*poškození fyzického, psychického a sociálního vývoje dítěte vzniklého v důsledku jakékoliv nenáhodného jednání rodičů či jiné dospělé osoby, která je v dané společnosti považována za nepřijatelné. Jedná se o soubor negativních důsledků vzniklých špatným zacházením s dítětem. Vznikají*

⁴³ Srov. HRDÁ, L. Oběti domácího násilí: Děti jako oběti násilí. Rodina [online]. 22. 11. 2007 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek6023.htm>

⁴⁴ Srov. ŠPATENKOVÁ a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 126

⁴⁵ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, s. 62-63

⁴⁶ MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, s. 30

*následkem nedostatečné péče, zanedbáváním základních potřeb a fyzickým ubližováním.*⁴⁷ Podobně popisuje syndrom CAN i M. Vágnerová v knize Psychopatologie pro pomáhající profese. Charakterizuje jej bezohlednost a necitlivost k dítěti, jeho podřízení a využití k uspokojení vlastních potřeb. V českém prostředí se tímto závažným termínem významně zabýval profesor Jiří Dunovský, který kromě mnoha výzkumných studií pomáhal těmto dětem i konkrétně a v roce 1992 založil Dětské krizové centrum (www.dkc.cz), první zařízení v naší zemi orientované na problematiku dětí se syndromem CAN.⁴⁸

Děti vyrůstající v rodinách ohrožených domácím násilím jsou považovány dle směrnic Světové zdravotnické organizace za děti týrané. Nejen na dítě, které je přímo terčem násilí, ale i na nezletilé dítě přihlížející násilnému chování v rodině je tedy nahlíženo jako na oběť syndromu CAN. Násilí nemusí být přímo namířeno vůči dětem, ale může je zasahovat prostřednictvím matky, která je obětí partnerského násilí. Psychický stav matky žijící v chronickém násilí se může projevovat vyšším výskytem depresivních obtíží, úzkostných poruch, maladaptivních stresových reakcí, které mohou dlouhodobě ovlivňovat rodičovské kompetence a vést k tendencím k fyzickému násilí na dítěti či zanedbávání a selhávání péče o dítě, neschopnosti ochránit dítě před různými riziky a ohroženími. Dítě může být týráno i z důvodu, že dospělé oběti domácího násilí se je bojí chránit před nevhodným chováním agresora.⁴⁹ To, jaké následky týrání bude mít na dítě, je závislé od intenzity, délky trvání násilí, věku a stupni vývoje dítěte.

Rozlišujeme tři základní varianty:

Zanedbávání

Zanedbávané dítě je dítě, jež se ocitá v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému rozvoji.⁵⁰ Jedná se o nedostatečné uspokojování potřeb dítěte, kdy rodiče zanedbávají péči o dítě po tělesné a citové stránce. Při domácím násilí může být dítě kvůli problémům mezi

⁴⁷ ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 20

⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 593; srov. PRESSLEROVÁ, Pavla. Syndrom CAN. *Šance dětem* [online]. 02. 05. 2012, Aktualizováno: 12. 03. 2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/syndrom-can>

⁴⁹ Srov. PEMOVÁ, T. a R. PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Pro Obecně prospěšnou společnost Sirius, o.p.s. a Nadaci Sirius vydala Praha: Grada Publishing, 2012, s. 165-172

⁵⁰ Srov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 88.

rodiči opomíjeno až zanedbáváno. Zanedbání se týká i výchovy a vzdělání či oblasti zdravotní péče.⁵¹ Řadíme sem též nedostatečnou ochranu před nebezpečím úrazu a sociálně patologickými jevy. Charakteristickými projevy zanedbávání jsou například nedostatečná osobní hygiena, neodpovídající oblečení, poruchy řeči a vývoje, dítě nezná teplou stravu, má nízký kontakt s vrstevníky a lidmi (izolace bývá též častým projevem domácího násilí, jelikož dítě pak nemá možnost na násilí upozornit), nedostatečné sociální dovednosti, zanechání dítěte v domácnosti bez dozoru dospělého, pobyt na ulici v neobvyklých hodinách, nedostatečný dohled nad školní docházkou, opomíjení preventivní zdravotní péče apod.⁵²

Problém zanedbávání dítěte se v našich podmínkách propojuje s procesem deprivace. Psychická/citová deprivace je definována jako výsledek životní situace, kdy dítěti nejsou uspokojovány jeho základní psychické potřeby v náležité míře a po určitou dobu. Deprivace je strádání z nedostatku něčeho, v tomto případě jde o různý stupeň psychického strádání dítěte z nedostatku určitých podnětů. Lehčí formy psychické deprivace jsou označovány jako subdeprivace. Jejich důsledkem mohou být projevy agresivity, šikana, opožděný psychomotorický vývoj, poruchy rodinného soužití, delikventní jednání atp. Lidé s deprivací zkušeností v dětství mohou mít problémy ve všech důležitých oblastech života, projevující se i v dospělosti (špatná orientace v mezilidských vztazích, závislosti, neadekvátní sebehodnocení, agresivita, horší profesní uplatnění aj.). V případě domácího násilí, je vztah mezi matkou a dítětem narušený. Dítě emočně strádá a chybí mu stabilní a spolehlivý pocit jistoty, bezpečí, důvěry a lásky. Citové strádání se dítě snaží uspokojit jinak, takže se často upne například na sourozence, učitelku ve škole nebo mohou uspokojení dosáhnout např. zaměřením na jídlo, hromaděním věcí apod.⁵³

Sexuální zneužívání

O tento druh násilí se jedná, pokud dospělý jedinec zneužívá své moci a využívá dítě ke svému vlastnímu sexuálnímu uspokojení, což vede k velké zátěži a poškozování dítěte

⁵¹ Srov. ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 20

⁵² Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, s. 25

⁵³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 53, 601

jak v oblasti tělesné, tak i duševní a sociální.⁵⁴ Může probíhat formou dotykovou (pohlavní styk vaginální, orální, anální a další sexuální aktivity) či bezkontaktní, která zahrnuje sexuální návrhy, nucení dítěte k přítomnosti u sexuálních aktivit jiných osob, sledování nebo výroba dětské pornografie. Ve vztahu k domácímu násilí se však sexuální zneužívání dítěte objevuje velmi zřídka.

Týrání

Týrání dítěte můžeme rozdělit na fyzické (tělesné) a psychické. Dle Špeciánové (2003) rozumíme tělesným týráním „*fyzické zranění dítěte či selhání při jeho prevenci nebo fyzické utrpení dítěte, včetně úmyslné otravy anebo udušení, pokud existuje konečný důkaz či důvodné podezření, že bylo spácháno vědomě nebo mu vědomě nebylo předem zabráněno. Tělesné týrání lze dělit na týrání aktivní a pasivní povahy.*“⁵⁵

Při aktivním fyzickém týráním dochází tedy k tělesnému ubližování dítěti, které se projevuje nadměrným trestáním, bitím. Dospělý zneužívá své fyzické síly vůči dítěti. V případě nedostatečného uspokojování alespoň těch nejdůležitějších tělesných potřeb dětí či vědomého nezabránění ubližování dítěti, jde o formu pasivního fyzického týrání.

Ve společnosti je tolerována určitá míra tělesného trestání a násilí je tak v jisté sociálně přijatelné formě schvalováno. Mezi touto přijatelnou mírou a týráním je však neurčitá hranice. Obecně se za její překročení považuje fyzické zranění dítěte.⁵⁶

Specifickou formou poškozování dítěte je Münchhausenův syndrom v zastoupení, kdy rodič (častěji matka) úmyslně vyvolává dítěti zdravotní potíže, kvůli kterým pak vyžaduje opakované vyšetření a lékařskou péči. Obvykle jde např. o podávání nevhodných léků, otravu medikamenty, manipulování s odebranými vzorky (př. s močí) apod. Rodič se pro okolí jeví jako starostlivý, láskyplný. Dítě zde však slouží jako náhradní objekt, kdy rodič sám touží být středem pozornosti a vnímán jako pečující. Tento způsob týrání končí smrtí dítěte až v jedné pětině případů.⁵⁷

Hůře odhalitelné a obtížněji prokazatelné je týrání psychické, které však může mít mnohdy daleko horší a dlouhodobější následky, nežli týrání fyzické. Probíhá spíše

⁵⁴ Srov. ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb.*, s. 20; srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 618 a 623

⁵⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: LINDE, 2003, s. 20

⁵⁶ Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, s. 177

⁵⁷ Srov. DUNOVSKÝ, J. a Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 51

dlouhodobě, projevuje se častým a nadměrným kritizováním, ponižováním, nadáváním, výsměchem, urážením, vyvoláváním pocitů viny, zastrašováním, citovým vydíráním dítěte, nabádáním ho k asociálnímu chování apod. O psychickém týrání mluvíme také v případech, že jsou na dítě kladeny nepřiměřené nároky nebo mu naopak není věnována dostatečná pozornost a setkává se pouze s nezájmem, nevšímavostí až odmítáním ze strany rodiče. Psychicky týrané je dítě vystavované traumatizujícím konfliktům v rodině, separaci od jednoho z rodičů nebo je využíváno v boji proti druhému rodiči.⁵⁸ Taktéž sem patří tlak, který na dítě vyvíjí rodič negativním přirovnáním k druhému rodiči (př. jsi stejný jako tvůj otec/jsi neschopná po matce). Rovněž permanentní srovnávání dítěte s úspěšnějším sourozencem považuje např. Světová zdravotnická organizace za jeden z projevů psychického týrání dětí.

Týrané děti pak trpí sníženým sebevědomím, úzkostí, jsou nedůvěřivé, vztahovačné, mají sklon k sebeobviňování nebo sebepoškozování. Jsou ostražitě, pasivní nebo na sebe naopak upoutávají pozornost, touží po uznání. Samy sebe přesvědčí o vlastní bezvýznamnosti. Mají sníženou schopnost prosadit se, jsou nejisté, je u nich vyšší riziko vzniku závislosti, deprese či poruchy příjmu potravy. Mívají horší vztahy k vrstevníkům i dospělým, častěji lžou, jednají zkratkovitě, jsou citově oploštělé.⁵⁹ Zkušenost s domácím násilím zahrnuje i zkušenost s psychickým týráním. Má negativní vliv na celkový vývoj osobnosti dítěte a vede k celé řadě obtíží i v dospělosti.

Ve většině zemí je zákonem daná povinnost jakékoliv podezření na týrání či zanedbávání dítěte hlásit. Neoznámení nebo nezabránění trestnému činu týrání svěřené osoby je trestným činem. Oznámení podezření na týrání svěřené osoby je nutné podat Policii ČR nebo příslušnému OSPOD podle místa trvalého bydliště dítěte. Ohlásit podezření z týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte lze i anonymně. Nadále však zůstává spousta případů neodhalených. Násilí probíhá skrytě a děti samy ze strachu či ve snaze ochránit rodiče, ke kterým mají i přesto silné citové pouto, často popírají, že jim je ubližováno.⁶⁰ Dítě představující oběť je vystavené velké zátěži a stresu. Proto je potřebné další stres minimalizovat. Nepatříčně zvoleným způsobem vyšetřování (např.

⁵⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 611-612; srov. MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014, s. 143

⁵⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 613-614; srov. STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Týrání dětí. *NZIP* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/102-tyrani-deti>

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 615

nedůvěrou, zpochybňováním, nešetrným zacházením) u něj můžeme vyvolat další traumatizaci a prohloubení negativních důsledků. Sociální pracovník při řešení syndromu CAN tedy vždy spolupracuje s dalšími organizacemi (škola, lékař, policie, poradny...) a nerozhoduje o osudu dítěte bez důkladné znalosti situace. Podstatnou je spolupráce psychologů, kdy je zapotřebí terapie zaměřená na celou rodinu. Odborná pomoc poskytovaná v případech syndromu CAN musí být komplexní a interdisciplinární, aby ovlivnila všechny dotčené složky života dítěte.

4 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU ZASAŽENOU DOMÁCÍM NÁSILÍM

V posledních letech došlo k výrazným změnám a posunům jednak v nahlížení na problematiku domácího násilí, ale především v péči o jednotlivé aktéry. Sociální práce v této oblasti nabízí jak ambulantní, tak pobytové či terénní služby. Existují nonstop telefonické krizové linky, intervenční centra, která jsem již zmiňovala v kapitole týkající se legislativy či azylové domy s utajenou adresou, které poskytují svým klientům prostor, klid a bezpečí pro zotavení z prožitého traumatu. Azylové domy jsou registrované na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Hlavním cílem těchto specializovaných zařízení je ochránit své klienty před jejich násilnickými partnery a nabízí obětem sociální, psychologickou a právní pomoc.⁶¹

O oběti domácího násilí se stará řada státních i neziskových organizací. Neziskové organizace, které se problematice domácího násilí věnují, již pracují také s násilnými partnery. Ačkoliv nejsou děti vyrůstající v násilných rodinách opomíjeným tématem a řada výzkumů na jejich strádání v tomto prostředí upozorňuje, specializované péče je pro tyto děti v našich podmínkách velmi málo. První specializované centrum komplexní odborné péče pro děti zažívající domácí násilí v ČR „Locika“ vzniklo na základě dlouholetých zkušeností a vysoké poptávky po těchto službách ze strany rodičů i státních orgánů při azylovém domě Acorus v roce 2015.⁶² Pražské centrum LOCIKA, připravilo proces rozšiřování těchto služeb a odborně zaštitilo program Děťství bez násilí, do kterého se od listopadu 2020 zapojily neziskové organizace

⁶¹ Srov. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 110-113

⁶² Srov. Děťství bez násilí: Tisková zpráva. *Centrum LOCIKA* [online]. Praha, 23. 6. 2016 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: http://centrumlocika.cz/assets/images/aktualne/TZ_LOCIKA%20V%C3%BDzkum_D%C4%9Btirodi%C4%8Deadom%C3%A1c%C3%ADn%C3%A1sil%C3%AD_22062016.pdf

v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, kde je tak nyní dostupná specializovaná pomoc pro děti ohrožené násilím v rodině s důrazem na spolupráci s celou rodinou.⁶³

Poskytovaná péče obětem domácího násilí je zpravidla soustředěna na týrané ženy. Pro ně nacházíme množství míst, kam se mohou obrátit a ve většině jsou tato zařízení otevřena ženám i s jejich dětmi, avšak cíleně se s dětmi téměř nepracuje. Pro děti jsou tu krizová centra nebo specializované azylové domy, ve kterých působí psychologové a psychiatři, avšak není jich mnoho. Výčet zařízení poskytujících pomoc rodině zasažené domácím násilím je uveden v přílohách této práce jako Příloha č. III.

Kapitola se věnuje popisu činnosti OSPOD ve vztahu k domácímu násilí, jelikož výzkumná část se zabývá právě jejich poznatky a zkušenostmi při intervencích v rodině, kde probíhalo domácí násilí za přítomnosti dítěte. Z možností sociální práce s rodinou blíže představím sanaci rodiny a krizovou intervenci, které jsou v praxi hojně využívány. Zmíním též otázku etických dilemat ve vztahu k domácímu násilí, se kterými se sociální pracovníci potýkají.

4.1 OSPOD ve vztahu k domácímu násilí

Charakteristika pojmu sociálně-právní ochrana dětí byla vymezena od počátku 20. století jako garantovaná státem, lokálně provozovaná prostřednictvím státní správy a na místní úrovni konkrétně realizovaná sociálními pracovníky, v rámci přenesené působnosti státní správy na samosprávu.⁶⁴ Orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) poskytují pomoc dětem v různých sociálních situacích, které ohrožují jejich život a příznivý vývoj. Předním hlediskem poskytování sociálně právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí, ochrana rodičovství a rodiny, vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči.⁶⁵ Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí je definována jako: „*soubor zákonem upravených činností směřujících k ochraně a zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováno ve vlastní rodině.*“⁶⁶

⁶³ Srov. *Dětství bez násilí* [online]. Centrum LOCIKA, z. ú. 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.detstviбезnasili.cz/program-detstvi-bez-nasili/o-programu>

⁶⁴ PEMOVÁ, T. a R. PTÁČEK. Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 27

⁶⁵ §5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁶⁶ §1 odst. 1 a 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Zákon vymezuje okruh dětí, jímž sociálně právní ochrana náleží. Radíme mezi ně mimo jiné děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte.⁶⁷ K těmto situacím patří nejen případy týrání a zneužívání dětí, ale i stav, kdy je dítě svědkem násilí mezi svými rodiči. Věstník Ministerstva zdravotnictví ČR z roku 2008 v rámci úpravy postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu CAN uvádí, že na dítě ohrožené domácím násilím je potřeba nahlížet jako na dítě ohrožené syndromem CAN.⁶⁸ Sociálních pracovníci OSPOD případy domácího násilí za účasti dítěte řeší a s rodinami spolupracují.

Možností, jak se o těchto dětech mohou dozvědět, je několik. Pracovníci OSPOD jsou povinni tyto děti vyhledávat, vést je ve své evidenci a přijímat veškerá, tedy i anonymní, oznámení od třetích osob (fyzických, právnických, rodičů i od dítěte samotného) a věnovat jim náležitou pozornost. Zároveň jsou povinni zachovávat mlčenlivost.⁶⁹ Každá osoba je oprávněna upozornit OSPOD na závadné chování v rodině a na situace, které ohrožují děti.⁷⁰ Jak již bylo zmíněno, domácí násilí probíhá skrytě před zraky veřejnosti. Porušování práv dětí a ohrožení domácím násilím v rodině bývá často dlouho neodhaleno. Přispívá k tomu fakt, že osoby, které se o těchto skutečnostech dozví ji s ohledem na rodinné soukromí nebo ze strachu z útoku agresora neoznámí. Je proto podstatné uvést, že oznamující osoby jsou chráněny anonymitou.⁷¹ Rodič (oběť) se obrací na OSPOD většinou ve chvíli, kdy se již rozhodne násilný vztah ukončit a žádá o úpravu poměrů k dětem či hledá východisko v sociální nouzi. Požádat o pomoc při řešení situace samozřejmě může samo dítě, a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu.⁷² Místně příslušným je obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu dítěte.

Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotnických služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinna oznámit OSPOD skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti, na které se sociálně právní ochrana dětí zaměřuje, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takovéto skutečnosti

⁶⁷ §6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁶⁸ Srov. Věstník MZ, částka 3, část 8, 2008, s. 35-42. Metodické opatření k postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, s. 39

⁶⁹ § 57 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí; srov. BURDOVÁ, E. a V. NOVOTNÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2007, s. 28–29

⁷⁰ §7 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁷¹ § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁷² §9 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

dozví.⁷³ Lékaři jsou v těchto případech zproštěni povinnosti zachovávat mlčenlivost. V případě úrazu lékař zaznamenává popis jeho vzniku. Jestliže charakter zranění popisu neodpovídá, má povinnost tuto skutečnost do záznamu uvést a záznam pak zaslat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.⁷⁴

Pokud Policie České republiky ze své činnosti zjistí, že dítě je obětí domácího násilí, je také povinna tuto skutečnost sdělit orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Naopak pokud se OSPOD dozví o tom, že dítě je obětí domácího násilí, je povinen tuto skutečnost sdělit Policii ČR i tehdy, když jednání nevykazuje znaky trestného činu.⁷⁵

Činnost OSPOD v okruhu domácího násilí je rozpracována v různých metodických doporučeních MPSV ČR např. Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí či Metodické doporučení k postupu orgánu sociálně právní ochrany dětí při domácím násilí. Úlohou sociální práce v této problematice je především umět klientům poskytnout pomoc, vytvořit bezpečnostní plán, vyhledat a zprostředkovat vhodné služby, které pomohou řešit aktuální rodinnou situaci.⁷⁶ Ukázka bezpečnostního plánu je uvedena jako Příloha č. I této práce.

Pracovníci jsou oprávněni v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, zjišťovat v místě bydliště, ve škole a školském zařízení, u dětského lékaře aj., jak rodiče o dítě pečují, jak prospívá, jaké je jeho chování a v jakých sociálních podmínkách žije. Je-li to třeba, mohou pořizovat fotografie či zvukové záznamy dítěte a jeho prostředí. V odůvodněných případech není třeba návštěvu pracovníka na výše uvedených místech předem ohlašovat.⁷⁷ Údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany, jsou oprávněni si vyžádat a tázané osoby jsou povinny je sdělit. Rodiče mají přitom povinnost součinnosti a na výzvu orgánu se dostavit k jednání. Jestliže odmítají spolupracovat, může jim být uložena pořádková pokuta až do 20 000 Kč.⁷⁸

⁷³ §10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁷⁴ §10 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁷⁵Srov. WESTPHALOVÁ, L. Sociálně-právní ochrana dětí postižených domácím násilím. *Právnická fakulta Univerzity Palackého Olomouc, katedra občanského a pracovního práva. Dny práva* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 5 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Westphalova_Lenka_\(1796\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Westphalova_Lenka_(1796).pdf)

⁷⁶ Srov. PEMOVÁ, T. a R. PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 167

⁷⁷ §52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí; srov. BURDOVÁ, E. a V. NOVOTNÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2007, s. 24

⁷⁸ §52 odst. 2 a §53 odst. 1 a 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí; srov. BURDOVÁ, E. a V. NOVOTNÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář.*, s. 245, 249

Úvodním prvkem práce s rodinou je vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, které slouží zejména k identifikaci potřeb dítěte, míry do jaké dochází k jejich naplnění v rodině, k objasnění silných stránek rodičů, zhodnocení situace dítěte v rámci širší rodiny a aktuální míry ohrožení dítěte. Stává se podkladem pro tvorbu individuálního plánu ochrany dítěte a vymezení dalšího postupu. Po zjištění ohrožení dítěte domácím násilím v rodině pracovník OSPOD prověří skutečnost pohovorem s oběma zákonnými zástupci i dítětem přiměřeně jeho věku a rozumovým schopnostem. Pohovor s dítětem je veden dle zásad komunikace s dítětem, které se ocitlo v krizové situaci. Tyto zásady budou v práci dále zmíněny v souvislosti s krizovou intervencí. Pracovník se dítěti nejprve představí, vysvětlí účel rozhovoru, začne s ním navazovat komunikaci např. otázkami na jeho zájmy, trávení volného času, školu apod. Snaží se navodit atmosféru důvěry a bezpečí. Je nedirektivní, nevytváří vlastní domněnky, klade dítěti otevřené otázky a uplatňuje aktivní naslouchání. Vyjádření dítěte je nutné hodnotit v kontextu a s ohledem na možné programování a manipulaci ze strany dospělých. Pracovník se snaží rozlišovat mezi vlastními názory dítěte, a těmi, které přebralo od dospělých ve svém blízkém okolí. Pohovor by měl být proveden bez přítomnosti rodičů, pokud je to možné i za účasti dětského psychologa.⁷⁹ Dále je provedeno sociálního šetření v místě, kde se dítě zdržuje, a jsou vyžádány údaje od dalších osob a orgánů př. dětský lékař (zdravotní stav dítěte, známky možného zanedbání péče, násilí), škola (projevy a chování dítěte, prospěch, spolupráce rodičů, informace, které dítě sděluje o rodině) apod. Podle zjištěných potřeb rodiny a dítěte pak sociální pracovník zprostředkuje odbornou poradenskou pomoc.⁸⁰

V případech domácího násilí poskytne OSPOD osobám ohroženým násilím (i dalším zúčastněným osobám) rady a informace ve věcech sociálně právních (péče o děti, rozvod, sociální dávky, trestní oznámení aj.). Podle povahy případu pracovníci jednájí a spolupracují s dalšími zainteresovanými osobami, organizacemi a institucemi (IC, neziskové organizace, poradenská zařízení, policie, soudy aj.), mohou osobám ohroženým domácím násilím poskytnout doprovod k jednání, zprostředkovat ubytování v azylovém domě (limitováno kapacitou azylových domů) a v nezbytných případech zajistí dítěti bezpečné ubytování (např. v krizových centrech), případně ústavní

⁷⁹ Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde s.r.o., 2008, str. 88-89

⁸⁰ Srov. ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 122-123

výchovu.⁸¹ Dle uvážení lze uložit výchovné opatření (př. napomenutí, dohled nebo povinnost vyhledat pomoc odborného poradenského zařízení).⁸² Pracovník OSPOD je oprávněn dát podnět soudu k vydání předběžného opatření na prozatímní úpravu péče a výživy k dítěti, svěřeni dítěte do ZDVOP či může podat návrh na omezení rodičovské odpovědnosti. Dále řeší otázku styku nezletilých s násilným rodičem, a to vždy s ohledem na konkrétní formu domácího násilí v rodině, věk dítěte a jeho zájem. Je třeba respektovat názor dítěte, přihlížet k jeho potřebám a souvislostem konkrétního případu. V žádném případě by dítě nemělo být do kontaktu nuceno.⁸³ Orgán je povinen zachovávat mlčenlivost o místu pobytu rodiče, který se stal obětí domácího násilí.⁸⁴ Tato informace by se tedy neměla stát součástí vedeného spisu, do kterého má násilný rodič právo nahlížet. Rodič, který se dopouštěl násilí a nebyl ve své rodičovské odpovědnosti omezen, má sice právo se s dítětem stýkat, nicméně po vyhodnocení okolností konkrétního případu lze kontakt realizovat za pomoci asistovaného předávání na určeném místě či asistovaných (facilitovaných) kontaktů v bezpečném neutrálním prostředí (př. poradně, v parku). Úmluva o právech dítěte stanoví, že dítě má právo na styk s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.⁸⁵ Pokud styk bude ohrožovat zájmy dítěte, lze jej redukovat na písemnou či telefonickou podobu. Úmluva o styku s dětmi za něj dle definice považuje nejen pobyt u oprávněné osoby, ale též jakoukoli komunikaci mezi dítětem a oprávněnou osobou i jen poskytnutí informace o dítěti oprávněné osobě.⁸⁶ Je pochopitelné, že rodič nechce se svým dítětem ztratit kontakt, nicméně dítě je schopno si samo zvolit, kde a s kým se cítí bezpečně a násilný rodič by mu měl ponechat dostatek prostoru, aby se s tím, co prožilo, mohlo vyrovnat a postupně k němu najít cestu. Bohužel agresor obvykle a ignoruje důsledky svého jednání vůči vlastnímu dítěti a za hlavního viníka označuje druhého rodiče. Rozvodem rodičů pak násilí mnohdy nekončí a stává se, že se společné dítě stane prostředkem manipulace s obětí.⁸⁷ Pokud je však agresor schopen přijmout zodpovědnost za své chování a dokáže ho s pomocí odborníků změnit, může být zachování bezkonfliktního

⁸¹ Navazující služby v ČR. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/kontakt/navazujici-sluzby-v-cr/>

⁸² §13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁸³ Srov. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 124–125

⁸⁴ §57 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁸⁵ Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb., čl. 9

⁸⁶ Úmluva o styku s dětmi č. 91/2005 Sb. m. s., čl. 2 a)

⁸⁷ Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE s.r.o., 2008, str. 86-87

styku pro dítě kladnou zkušeností s řešením problému domácího násilí. V této souvislosti je třeba pracovat i s matkami, které se mnohdy styku dítěte s otcem obávají.⁸⁸ Ze zkušenosti s prací s rodinami zasaženými domácím násilím v rámci organizace Spondea je patrné, že členové rodin mají zájem o práci se všemi aktéry, přičemž k práci na sobě bývají motivováni i osoby násilné. Pro ty existují programy na zvládnání vzteku a agrese například v rámci pravidelných setkávání u probační a mediační služby formou poradenství, psychoterapie a nácviku dovedností. Na terapii se snaží objevit příčinu jejich agresivního chování, pracovat na motivaci a osobních zdrojích toto chování změnit. V programech je zahrnut trénink zvládnání krizových situací bez použití násilí. Konkrétní formy pomoci probíhají formou individuální, případně párové či skupinové terapie, pokud oběť chce a dokáže udržet nadále kontakt s agresorem (př. z důvodu společných dětí a zachování jejich styku s otcem).⁸⁹

Zaběhlá praxe s automatickým směřováním rodičů v rozvodové situaci k „dohodě“ o dětech prostřednictvím mediace či nařízené rodinné terapie není při domácím násilím vždy úplně vhodná vzhledem k nerovnováze moci ve vztahu pachatele a oběti. Agresor může oběť dále manipulovat nebo trestat za to, co prozradila během terapie a neutrální postoj odborníka může v oběti podporovat pocity viny. Je tedy vhodnější zahájit párovou terapii nebo mediaci až poté, co násilná osoba podstoupila program zaměřený na zvládnání agrese. Mediátor by pak měl již od počátku věnovat pozornost okolnostem nasvědčujícím, že v minulosti mezi stranami došlo k násilí a vlivu této zkušenosti na proces, např. zda k mediační dohodě o dětech oběť přistupuje skutečně dobrovolně a s ohledem na nejlepší zájem dětí.⁹⁰

4.2 Sanace rodiny

Jak jsem již uváděla, ve chvílích, kdy je v rodině domácí násilí, jde nejčastěji o rodinu, ve které se objevují poruchy některých funkcí rodiny, a tyto poruchy ji poškozují, zvláště pak ohrožují vývoj a prospěch dítěte.⁹¹ Tyto poruchy rodina není schopna samostatně zvládnout a je nutné učinit řadu opatření zvenčí. V tomto kontextu hovoříme

⁸⁸ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 46-47

⁸⁹ Srov. KOTKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014, s. 36

⁹⁰ Srov. Manželská terapie nebo mediace může domácí násilí vyřešit.... *Persefona* [online]. 10. 4. 2017 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/manzelska-terapie-nebo-mediace-muze-domaci-nasili-vyresit>

⁹¹ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986, s. 28-29, s. 51

o sanaci rodiny, tedy aplikování terapií a programů zaměřených na rodinu, využívaných sociálním pracovníkem, které mají preventivní charakter a zlepšují fungování rodiny. Sanace je souhrn opatření z oblasti sociálně-právní ochrany dětí a sociálních služeb, které jsou ukládány rodičům dětí, jejichž vývoj je ohrožen. Pokud by sanace nebyla rodině uložena, může dojít k odebrání dítěte, protože primární zásadou této metody je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.⁹² „Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.“⁹³

Klientem sanace rodiny je vždy celá rodina. Sanace rodiny se týká formálních i obsahových stránek rodičovství. Formální stránka zahrnuje sociální a praktické zázemí rodiny (úklid, zajištění dávek SSP, nastavení splátkového kalendáře, docházka dětí do školy a zajištění volnočasových aktivit, zaměstnanost, udržení bydlení apod.). Obsahová stránka rodičovství se týká vztahu rodičů a dětí, jejich výchovných schopností, pochopení a náhledu na situaci a možnosti změn (př. systém odměn a trestů, management rodiny, jak rozumí potřebám dětí, rodičovské chování v konkrétních situacích apod.).⁹⁴

Jedním ze základních znaků sanace rodiny je realizace případových konferencí. Případová konference je „společné setkání pomáhajících pracovníků, kteří hledají a navrhuji optimální řešení konkrétní situace rodiny.“⁹⁵ Jedná se o multidisciplinární setkávání odborníků, kteří jsou v kontaktu s rodinou a ohroženým dítětem. Členy multidisciplinárního týmu je např. sociální pracovník orgánu SPOD, pracovník centra pro sanaci rodiny, třídní učitel, pracovník SPC, lékař psycholog, sociální pracovník SAS apod. Případovou konferenci v optimálním případě svolává a koordinuje pracovník SPOD, jestliže se dítě či jeho rodina dostali do natolik obtížné situace, která by mohla vyústit v nutnost umístění dítěte mimo rodinu, nebo k jeho umístění do ústavního zařízení již došlo.⁹⁶ Konference trvá obvykle 90-120 minut, kdy dochází k intenzivnímu kontaktu všech účastníků a jejím výstupem je sestavení individuálního plánu pomoci

⁹² Srov. BECHYŇOVÁ V., M. KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008, s. 18

⁹³ BECHYŇOVÁ V., M. KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008, s. 18

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 21, 22

⁹⁵ Tamtéž, s. 89

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 91

rodině.⁹⁷ Sanace se zabývá i udržováním kontaktu biologických rodičů s dětmi v případě, že dojde k odebrání dítěte z rodiny nebo umožnění bezpečného návratu dítěte zpět do původní rodiny.

Mezi efektivní programy sanace rodiny můžeme zařadit například krizovou intervenci poskytovanou rodinám v náročných situacích, posilování dovednosti rozhodovat se v náročných situacích či trénink rodičovských dovedností zaměřený na budování pozitivního vztahu k dítěti.

4.3 Krizová intervence

Krizovou intervencí můžeme vymezit jako specializovanou pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Jedná se o různé formy pomoci, s cílem navrátit jedinci psychickou rovnováhu narušenou kritickou životní událostí.⁹⁸ Intervence je rychlá, zaměřená prakticky na zvládnutí aktuální situace, je časově ohraničená a vyznačuje se intenzivním kontaktem s klientem. Uplatňuje se při ní vždy individuální přístup, jelikož krize je subjektivní záležitost, různí lidé mohou na stejnou situaci reagovat různými způsoby a potřebují jiný přístup.⁹⁹

Někdy oběti domácího násilí přicházejí v akutní krizi (například po napadení násilníkem, v období, kdy je násilník vykázán Policií ČR, když se o násilí dozví někdo z rodiny; když byl vážně ohrožen život oběti apod.). Sociální pracovník v těchto případech poskytuje krizovou intervenci, jež *„je zaměřena především na zastavení kontraproduktivního jednání, zpřehlednění prožívání, strukturování situace, podporu schopnosti a rozvoj kompetencí řešit situaci vlastními silami.“*¹⁰⁰

Krizovou intervencí v praxi (včetně případů domácího násilí) tvoří většinou následující aktivity: poskytnutí emocionální podpory a pocitu bezpečí, usnadnění komunikace, podpora ventilace emocí, shromáždění informací, konfrontace s realitou a eliminace tendencí k odmítání a zkreslování reality, identifikace hlavního problému, který je nutné řešit, odhalení skryté zakázky, mobilizace zdrojů pomoci, vytvoření plánu pomoci. Jakmile si klient uvědomuje, co ke krizi vedlo a jak ji měl překonat, získá

⁹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010, s. 175

⁹⁸ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 15

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 17

¹⁰⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 47

náhled a pochopení, může být vzhledem k překonání krize ukončena krizová intervence.¹⁰¹

Existuje několik forem krizové intervence. Můžeme hovořit o prezenční formě pomoci, kam patří ambulantní pomoc (př. v poradnách), hospitalizace (př. „krizové“ lůžko v krizových centrech), terénní a mobilní služby (krizový intervent vyjíždí na místo, kde se nachází osoba v krizi). Distanční forma pomoci zahrnuje pak zejména telefonický či internetový kontakt s klientem (př. linky důvěry).¹⁰²

V případech domácího násilí, je rodina pro dítě nebezpečným prostředím, kde mu násilí reálně hrozí. Během krizové intervence v případech násilí týkajících se též dětí je důležité rozpoznání jednotlivých projevů násilí na dítěti a v případě podezření na fyzické násilí či sexuální zneužití zajistit prohlídku u lékaře. Je nutné rozhodnout, zda je pro dítě bezpečné, aby nadále setrvalo v domácím prostředí, nebo pro jeho bezpečí bude lepší umístit jej do centra krizové pomoci, azylového domu či ústavní péče. V případě, že se v rodině vyskytují i další děti, je třeba zvážit, zda jsou násilím také ohroženy. Pro následné zhodnocení celé situace je potřeba, aby krizový intervent zajistil a shromáždil co možná nejvíce informací. Intervent dále kontaktuje ostatní instituce (policii, OSPOD, zdravotnické zařízení apod.) a nasměruje klienty na specializované instituce zaměřené na psychologickou pomoc dětem a rodičům.¹⁰³

Při rozhovoru vedeném s dítětem, které se ocitlo v krizové situaci, je velmi důležité dodržovat několik hlavních zásad. Je potřeba dítě na rozhovor připravit a vysvětlit, že rozhovor bude zaměřen právě na krizovou situaci v rodině. Při vysvětlování a zároveň i po čas celého rozhovoru je nezbytné užívat takový jazyk, kterému dítě rozumí a který je pro něj vlastní, s ohledem na vývojové stádium dítěte. Krizový pracovník by měl brát ohled na otázky dítěte, při dotazování dítěte na intimní věci není dobré projevovat stud či strach. Nemělo by docházet k podsouvání jakýchkoli odpovědí dítěti. Je třeba respektovat způsoby, jakými se dítě vyjadřuje a za ty jej nekritizovat. Každý sociální pracovník by měl při rozhovoru s dítětem ohroženým domácím násilím ovládat své vlastní emoce a nepoužívat nevhodná slova hodnotící situaci, jako např. „to je hrozné“. Neměl by dávat najevo pocity zděšení, hrůzy či vzteku vůči agresorovi a ani žádné jiné. Dítěti se za spolupráci s pracovníkem nenabízí žádná odměna, pokud dítě hovořit

¹⁰¹ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 17-19

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 23, 24

¹⁰³ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, Grada Publishing, 2004, s. 128

nechce, v žádném případě se na něj nesmí vyvíjet nátlak. Je třeba mít na paměti, že mnoho dětí z rodin ohrožených domácím násilím klade tuto situaci za vinu samo sobě, je tedy nepřijatelné dítě obviňovat otázkami (př. Proč jsi to nikomu neřekl hned na začátku?). Naopak je třeba dítě nechat vyjádřit jeho pocity a ujistit ho, že násilí není jeho vina. Dát najevo, že je v pořádku, pokud má stále rádo oba svoje rodiče a že není jeho zodpovědnost násilí zastavit nebo ochránit ohrožené rodiče. Neslibovat mu nic, co nemůžeme splnit (např. že to co řeklo, bude společné tajemství). U každého potvrzeného násilí je nezbytné zajistit kontinuitu poskytované péče, krizovou intervencí tedy odborná pomoc dítěti a jeho rodině nekončí.¹⁰⁴

4.4 Etická dilemata sociálních pracovníků ve vztahu k DN

Etické dilema je označováno jako obtížná, někdy neodkladná volba mezi stejně nepřijatelnými možnostmi. Je to situace, „*kdy si sociální pracovník uvědomuje dvě nebo více vzájemně konfliktních možností, jak rozhodnout, přičemž tyto možnosti představují vzájemně neslučitelné morální principy.*“¹⁰⁵

Sociální pracovník je konfrontován s náročnými a bolestnými situacemi, které mnohdy nemají jednoznačné a pozitivní řešení. Musí je pomoci klientovi zvládnout, byť se sám může cítit bezmocný. Přirozeně u něj tak vyvstávají etická dilemata. Tato dilemata můžeme rozdělit na dilemata pomáhajícího vztahu (hranice profesionálního vztahu sociální pracovník vs. klient), dilemata pomoci a kontroly (do jaké míry zasahovat do přirozeného prostředí klienta) a dilemata vycházející z osobnostních a odborných kvalit (vlastní nezpracovaná témata, předsudky).¹⁰⁶ Práce s obětí domácího násilí je velmi zátěžová na psychiku a vyžaduje od pracovníka emoční stabilitu, dobré komunikační schopnosti, empatii a odborné znalosti. Musí řešit otázku, nakolik jsou děti v takové rodině ohroženy na zdravém vývoji a do jaké míry do rodinného systému intervenovat. Často je nucen se vyrovnávat se situací, kdy se oběť rozhodne v násilném prostředí zůstat, ačkoliv je to pro ni i děti ohrožující.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž, s. 130; srov. ÚLEHLOVÁ, D. a kol. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: NCO NZO, 2009, s. 88-90

¹⁰⁵ NEČASOVÁ, M., Z. DOHNALOVÁ a R. TALAŠOVÁ. *Využití vybraných etických teorií v praxi sociální práce*. Sociální práce/Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2010, roč. 3/2010, 76 – 87, s. 76

¹⁰⁶ Srov. ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚPRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ BLANSKO. *Město Blansko* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.blansko.cz/soubory/odbory/soc/files/ospod-eticky-kodex.pdf>

¹⁰⁷ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 63-64

Dilema zasáhnout, či nezasáhnout je jedním z nejtěžších dilemat, se kterým se sociální pracovník OSPOD potýká, a zároveň je běžnou součástí jeho práce. Dostává se do situace, kdy má rozhodnout, zda je rodič schopen se o dítě a jeho zdravý vývoj postarat či nikoliv a zda je na místě odebrání dítěte z rodiny. Příkladem dilematu může být situace, kdy pracovník musí posoudit, zda přístup rodiče k dítěti nepřekračuje hranice výchovy a nestává se již násilím na dítěti. O osudu dítěte, které je ohroženo domácím násilím, má konečné slovo soud, který však rozhoduje i na základě návrhu sociálního pracovníka. Proto je důležité dobře zvážit, jestli bude dítě více traumatizovat odebrání z rodiny a ztráta nejbližších nebo setrvání v rodině.¹⁰⁸ Tato rozhodnutí s sebou nesou velkou zodpovědnost.

Při práci s oběti domácího násilí sociální pracovníci čelí výše naznačenému rozporu vlastního očekávání s představami klienta či se mohou dostat do situace, kdy nadřízení nebo kolegové od nich očekávají určitý zavedený způsob práce, který je v organizaci vnímán jako žádoucí, se kterým však sami v daném konkrétním případě nejsou ve vnitřním souladu. Čelí též vlastnímu unáhlenému postupu, který souvisí s rozhodováním, zda zasáhnout či nezasáhnout. Může se stát, že pracovník z touhy vyvarovat se chyby nezasáhne tam, kde zasáhnout měl nebo naopak jedná zbrkle. S vědomím možných následků nekonání a v zájmu ochrany dítěte obvykle pomáhající nezpochybňuje výpověď oběti nebo její odhad míry nebezpečí a do situace zasáhne. Zpravidla se jedná o komplikované případy, kdy osoba vnímá své ohrožení jako bezprostřední, a pracovník na základě toho zvolí postup, který se posléze může ukázat jako předčasný. Příčinou unáhlenosti pracovníků může být i nedostatek času, avšak tento argument někdy může jen ospravedlňovat rutinu a zjednodušení, které pomáhají zvládnout dané dilema.¹⁰⁹

Pro sociálního pracovníka může být v těchto případech obtížné udržet si adekvátní hranice ve vztahu s klientem. Hovoříme o tzv. formálním a neformálním vztahu. Neformální vztah může pracovníkovi usnadnit získání informací a navození pocitu

¹⁰⁸ Srov. MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, s. 240-245

¹⁰⁹ Srov. MUSIL, L. a M. NEČASOVÁ. Zvládání nesourodých očekávání a morální orientace sociálních pracovníků. In: ŠRAJER, J. a L. MUSIL. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, 2008, s. 84; srov. STACHOVÁ V. *Etická dilemata sociálních pracovníků při práci s oběti domácího násilí*. České Budějovice, 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, praktické teologie, s. 38 [online]. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://theses.cz/id/1pj78x/Etick_dilemata_socilnch_pracovnk_s_obt_domacho_nsil.pdf

bezpečí a důvěry, na druhou stranu narůstá riziko, že bude vystaven manipulaci. V této souvislosti pak řeší otázku, zda klientovi věřit, nebo o jeho sděleních pochybovat.¹¹⁰

Pokud je to možné, sociální pracovník by ve svém rozhodování neměl být ovlivněn nedostatečným množstvím informací, případně informacemi zkreslenými, vycházejícími z jednostranného zdroje.

Pokud se sociální pracovník ocitne v dilematické situaci, může pomoci znalost etických teorií a hodnotové báze sociální práce, včetně etického kodexu. Při výkonu své práce je sociální pracovník vázán nejen legislativou, ale i Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky, který by měl sloužit především jako opora a ochrana pracovníků a fungovat jako vodítko pro dodržování zásad etického přístupu ke klientům, zaměstnavateli, kolegům, společnosti a sobě samým. Pomoci etických teorií si lze v každodenní praxi rozšířit pohled na analýzu konkrétního případu. Přínosné je též konzultovat nastalou situaci a vlastní pochybnosti s kolegy, vedoucími pracovníky či jinými organizacemi. Dilematické situace by se pracovník neměl obávat řešit prostřednictvím supervize, kde pravděpodobně získá více náhledů na obtížné rozhodování, nezůstane v situaci osamocen a předchází tak i syndromu vyhoření. Supervize může rovněž poskytnout bezpečný prostor pro ventilaci emocí, které zcela přirozeně dilematickou situaci doprovázejí.¹¹¹

5 DOPADY DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA DĚTI

Kapitola je zaměřená na následky, které vystavení domácím násilím v rodině na dítěti zanechává, jak v oblasti zdravotní a psychické, tak i v rovině socializační. Souhrn několika studií prokázal, že děti, které se staly svědky domácího násilí, mají různé emocionální, sociální, kognitivní či fyzické potíže a problémy v chování.¹¹²

Reakce dětí na prožité trauma mají různou podobu. Záleží na intenzitě, dlouhodobosti násilí, stupně vývoje osobnosti dítěte aj. Výrazný dopad má domácí násilí na psychiku a celkový zdravotní stav dítěte, proto nejprve představím možné dopady na tuto oblast jeho života. Dále ovlivňuje další aspekty, jakožto jeho chování, mezilidské vztahy, studijní výsledky, apod. Dopady v těchto oblastech se mnohdy

¹¹⁰ Srov. JANOUŠKOVÁ, K. a D. NEDĚLNÍKOVÁ. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Etická dilemata v terénní sociální práci. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008, s. 382-383

¹¹¹ Srov. NEČASOVÁ, M. *Profesní etika*. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 47

¹¹² Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde s.r.o., 2008, s. 91

projevují souběžně i podle věku dítěte (příprava do školy, navazování přátelství, partnerských vztahů...), proto budu popisovat jednotlivé dopady z hlediska vývojových období. Čerpám též ze závěrů své bakalářské práce, kde jsem vyhodnocovala dopady domácího násilí v rodině na dítě dle vyhotovených kazuistik dětí, které se s agresí v rodině setkaly od útlého věku, kdy v násilném prostředí vyrůstaly. Dále se budu věnovat dopadům na emoční a morální vývoj dítěte, stručně se dotknu teorií morálního vývoje, abychom pochopili, na jaké úrovni a proč se mnohdy ocitají děti, které prožili DN ve své rodině.

5.1 Dopady na psychický a zdravotní stav dítěte

Zdravotní stránku dítěte, jež je obětí domácího násilí popisuje Bednářová a kol. (2009) jako řadu nemocí vznikajících na psychosomatickém základě, což znamená, že dítě své nezpracované konflikty a úzkosti odvádí do somatické oblasti. Časté jsou případy zánětů uší, bolení hlavy, břicha, střevních potíží, alergie, astmatu, sebepoškozování či celkového oslabení imunity. Neobvyklé nejsou ani projevy opačné, jako například přejídání se či nadváha. V důsledku vypjaté a nestabilní rodinné atmosféry je ovlivněn také intelektuální vývoj a vzdělání dítěte, mohou trpět poruchami pozornosti či chování. Mají nízkou sebedůvěru spolu s přítomností chování, které neodpovídá jejich věku. Častým jevem je rovněž malá schopnost empatie vznikající pravděpodobně jako obranný mechanismus na prožitou negativní zkušenost.¹¹³

Mohou se objevit psychické poruchy např. psychická deprivace, přebírání dospělé role, posttraumatická stresová porucha, obsedantně kompulzivní porucha, mentální anorexie aj. Pocit permanentní nejistoty a absence bezpečí jsou významnými činiteli při vzniku dětské deprese, obzvláště tam, kde jsou rodiče chladní, nepřístupní a nepodporující. Opakované zážitky ohrožení, strachu a úzkosti, bez adekvátní podpory a pochopení rodičů, mohou u dětí vést až k naučené bezmocnosti. Oproti dospělému se u depresivního dítěte často objevuje protichůdné chování. Pasivita až apatie se střídá s krátkými afektivními záchvaty pláče a křiku. Útlum s hyperaktivitou. Tyto projevy se mohou proměňovat v krátkých časových úsecích, dítě je vysoce emočně labilní.¹¹⁴ Hyperaktivita s poruchou pozornosti, kterou trpí mnohé děti z rodin, kde je

¹¹³ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 38

¹¹⁴ Srov. MALÁ, E. *Afektivní poruchy: Deprese. Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000, s. 193

praktikováno domácí násilí, má vliv jak na školní, tak na sociální úspěšnost dítěte. Takové děti mohou mít celoživotní problémy v partnerských vztazích, protože si nedokázaly vybrat svůj identifikační vzor.¹¹⁵

Přestože každé dítě reaguje individuálně, lze nalézt určité společné znaky. Děti jsou nejisté, ustrašené, roztěkané, mají snížené sebehodnocení a zvýšenou potřebu pocitu bezpečí. Projevuje se u nich negativismus, zmíněná psychická deprivace či symptomy syndromu CAN. Většina z nich má poruchy spánku, noční můry, trpí úzkostnými stavy a potřebují včasnou odbornou psychologickou či psychiatrickou pomoc.¹¹⁶ Za domácí násilí dávají děti vinu samy sobě. Mívají narušené vztahy se svými rodiči i s vrstevníky, bývají více nemocné, objevují se projevy regrese jako pomočování, cumlání prstů a jiné dětské chování, kdy se dítě vrací se do již prožitých vývojových období. Jsou náchylné k patologickému a autodestruktivnímu chování, podle viděného vzoru řeší problémy agresí a mnohdy se z dětí, které vyrůstaly v prostředí násilí, stávají v budoucnu též násilníci.¹¹⁷

Pro každé dítě, které se dostane do střetu s domácím násilím, se jedná o vysoce traumatizující prožitek. Následky se v jeho vývoji projevují různým způsobem a nemusí nutně nastat okamžitě po prodělaném traumatu, ale mohou se projevovat klidně i několik let poté. Roli hraje i to, jak dlouhodobého bylo domácí násilí charakteru.

*„Reakce dítěte je spolupodmiňována věkem, fázemi vývoje, předchozími zkušenostmi, jeho adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá. Emoční prožitek dítěte je spojen s pocity bezmoci, ztráty opory a ochrany, s pocity studu a ponížení, se zoufalstvím a úzkostí. Takové trauma postupem času nemizí a neoslabuje se. Spíše se transformuje do specifické osobnostní struktury lidí, kteří ve svých životech nějakým způsobem opakují tato stará emoční zranění v současných vztazích“.*¹¹⁸

V zahraničí bylo téma dopadu domácího násilí na děti často diskutovaným tématem, zejména v 90. letech. Z této doby shrnuje výzkumy Edleson (1999) ve své

¹¹⁵ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, 38

¹¹⁶ Srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019.

Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 43

¹¹⁷ Srov. ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 19-20; srov. HRONOVÁ, M. a kol. *Dětská svědectví násilí*. Praha: os. Rosa, 2008, s. 29; srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 250

¹¹⁸ GJURIČOVÁ, Š. a J. KOCOURKOVÁ. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 22

studii, kde vychází z několika výzkumných zpráv popisujících výchovné, emoční, kognitivní a tělesné problémy, které byly diagnostikovány u dětí jako svědků násilí (ve škole, komunitě, médiích i v rodinách). V souvislosti s domácím násilím uvádí, že nejsou rozdíly mezi dopady domácího násilí z hlediska pohlaví dítěte. Rozdíly jsou patrné pouze v jejich náhledu na problematiku, a co se z těchto situací učí. V určitých vývojových obdobích mají někteří chlapci tendenci s domácím násilím souhlasit a projevy nepřátelství a agrese přenášet na své okolí, zatímco stejně staré dívky nikoliv. Dívky prožívají domácí násilí spíše vnitřně, trpí depresemi a psychosomatickými problémy. Později v adolescenci také vykazují agresivní projevy v chování.¹¹⁹ Oproti chlapcům však mají vyšší sklon k sebezničujícím praktikám.

Domácí násilí tedy může mít odlišný dopad na dívky než chlapce, vzhledem k větší citlivosti dívek na mezilidské konflikty. Dívky se častěji ztotožní s obětí a opakuji stejný vzorec chování, kdy tolerují násilí a stávají se tak obětí svých partnerů v dospělosti. Chlapci zase mají sklon usilovat o moc a převahu, přijímají agresivní chování jako prostředek k uspokojení svých potřeb a požadavků.¹²⁰

Známe také rodiče, kteří byli jako děti týráni a kteří se stávají oběťmi týrání vlastními dětmi či naopak v rodičovské roli zkušenost špatného zacházení opakují ve vztahu ke svým dětem. Při zkušenosti s domácím násilím tudíž existuje zvýšená pravděpodobnost výše naznačovaného přenosu vzorců chování, což nazýváme cyklus transgeneračního přenosu násilí.

Do jaké míry domácí násilí dítě ovlivňuje, záleží i na jeho délce a věku dítěte, ve kterém propuklo. Někdy se v případě sourozenců objevují případy, kdy starší sourozenec zažívá násilí jen od určitého věku, zatímco mladší se s ním setkává již od narození, bere ho na rozdíl od staršího za normální součást rodinného soužití a je k němu více tolerantní.

Níže představím poznatky o tom, jak dítě v různých vývojových obdobích násilí vnímá.

¹¹⁹ Srov. ÚLEHLOVÁ, D. Domácí násilí a intervenční centra. Spondea, o.p.s. *Dny práva* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 8 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_\(4043\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_(4043).pdf); srov. EDLESON, J. L. Children's witnessing of adult domestic violence [online] University of Minnesota, 1997, s. 10, 11 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <http://www.ncdsv.org/images/ChildrenWitnessingAdultDV.pdf>

¹²⁰ Srov. BECHYŇOVÁ, V. a kol. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007, s. 91

5.2 Dopady s ohledem na věk dítěte

V každém vývojovém období svého života může dítě vnímat násilí různým způsobem. Dopady domácího násilí v rodině na dítě jsou tak pochopitelně rozdílné i s ohledem na jeho věk. Zde čerpám především z knihy *Dětská svědectví násilí*.¹²¹ O dopadech násilí podle věku dítěte se píše ve více publikacích, některé jsou popsány v knize „Partnerské násilí“ v části „Násilí mezi rodiči očima dětí“.¹²² V projevech prožitého násilí v jednotlivých obdobích se publikace shodují a doplňují.

Už v prvním roce života bývají děti v rodinách s násilím více dráždivé, hůře utišitelné, tím pádem i méně prospívají a jsou náročnější na péči. U batolat bývá evidentní opožděné sociální zrání, opožděný vývoj řeči a sebeobsluhy, nepřiměřené sociální reakce. Do tří let věku děti nedokážou uspokojit své životní potřeby a jsou odkázány na péči matky, ke které chovají velmi silnou citovou vazbu. Pro zdravý vývoj potřebují cítit bezpečí a lásku. V tomto věkovém období nechápou, co znamená násilí, ale jsou schopny dobře rozeznat atmosféru ve svém okolí. Emoce matky vnímají a přebírají je. Jestliže je matka ohrožena, prožívají pocit ohrožení i děti. Při nenaplněné potřebě bezpečí pocítují známky strachu a nejistoty, reagují zvýšenou plačtivostí a může dojít k psychické deprivaci.¹²³

Okolo tří let se děti začínají vnímat jako samostatné bytosti a dochází k období prvního vzdoru. Zároveň jsou však rodiče nadále těmi nejbližšími osobami v jejich životě. V předškolním věku mají děti egocentrické myšlení, vše vztahují na sebe. Proto když je nějaký problém mezi rodiči, myslí si, že je jejich vina. Bojí se, že se jejich rodina rozpadne a rodiče ztratí. Z toho důvodu se vrací do již překonaných vývojových období, kdy bylo vše jednodušší (začnou žvatlat, pomočovat se). Mohou častěji plakat, upoutávat pozornost zlobením, rozbíjením a ničením věcí. Ačkoliv při násilných incidentech pocítují strach, postupně agresí přestávají vnímat jako negativní a naučí se ji jako běžný způsob chování a řešení konfliktů, což se může projevit ve vztahu k vrstevníkům v mateřské škole.¹²⁴

¹²¹ HRONOVÁ, M. a kol. *Dětská svědectví násilí*. Praha: os. Rosa, 2008

¹²² MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde s.r.o., 2008, s. 90-98

¹²³ Srov. HRONOVÁ, M. a kol. *Dětská svědectví násilí*, s. 27, MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde s.r.o., 2008, s. 90

¹²⁴ Srov. Tamtéž, s. 29; srov. Tamtéž 90

Pro dítě školního věku může být patrným následkem prožívání domácího násilí zhoršení prospěch, problémy s kázní či utvářením kamarádských vztahů. Prospěch se v době trvání domácího násilí většinou zhorší, pokud se dítě dostane do bezpečného prostředí ještě před nástupem do základního vzdělávání, nejsou v této oblasti patrné výrazné dopady. Jakým způsobem se svědectví násilí projeví v chování, záleží na osobnosti každého dítěte a celkové situaci v rodině. Děti základního školního věku mají z důvodu vystavení domácímu násilí pocit méněcennosti, jsou necílevědomé a nedůvěřují si, jsou nejisté v komunikaci s ostatními lidmi. Někdy dochází k záškoláctví, neurotickým projevům dítěte, opožděnému vývoji řeči či vzniku SPU. Paralelně s probíhajícím násilím v rodině se u dětí objevují výchovné problémy, kdy si děti mnohdy nedokážou uvědomit následky svého chování a svalují vinu na ostatní. Jsou uzavřené, nedůvěřivé, pasivní, nesoustředěné nebo naopak hlučné, poutají na sebe pozornost, mohou se projevat agresivně a ubližovat spolužákům. Můžou mít tendence šikanovat nebo se naopak sami stanou terčem šikany. Dále se často projevují psychosomatické problémy jako bolesti břicha, hlavy, zvýšená nemocnost. Jelikož jsou doma vystaveny vysokému stresu, mohou se již v tomto věku objevit myšlenky na sebepoškození či sebevraždu. Také se může projevit posttraumatická stresová porucha a s tím spojené problémy se spánkem či izolovanost od spolužáků. Násilí v tomto věku ovlivňuje i vztah mezi sourozenci, kdy starší zaujímají postoj ochránce k mladšímu sourozenci nebo naopak místo stmelení začne jeden ze sourozenců napodobovat násilné chování a projevuje se vůči druhému agresivně¹²⁵

V období dospívání se zajímají o rodinné hodnoty, navazují první partnerské vztahy. Emocionální nestabilita vede k prožívání viny a studu. Zažívají pocity zmatenosti a vzteku. Snaží se tajit, k čemu u nich doma dochází. Mohou se objevovat dopady v podobě výraznějších poruch chování či slovního napadání. Děti mluví nevhodně o sexu, a naopak o emocích nemluví, jsou vulgární, mají problémy s agresí, kterou zaměřují na spolužáky, matku, sourozence, zvířata nebo věci. Také mohou trpět vysokou mírou úzkosti až depresi. S těmito pocity zapříčiněnými domácím násilím a následným zhoršením prospěchu či vysokými absencemi pak souvisí i výběr střední školy, kdy nezletilý může mít mnohem větší intelektuální potenciál a schopnosti, které nevyužije. Dívky mohou mít problémy s příjmem potravy, objevuje se sebepoškození

¹²⁵ Srov. HRONOVÁ, M. a kol. *Dětská svědectví násilí*, s. 24, 30; srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 21, 43

a sebevražedné tendence. Dalším následkem domácího násilí u adolescentů jsou útoky z domova za účelem hledání bezpečného prostředí a záměrné porušování pravidel. Často se i velmi brzo odstěhují a navazují příliš brzy partnerský vztah, aby se jim podařilo uniknout z domova. Je zde rozpoznatelné sociální učení nápodobou, které se projeví při výběru partnera či později v dospělosti při výchově dětí. Výjimkou nejsou problémy s nadměrným užíváním drog a alkoholu.¹²⁶

Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, v rámci institucí, zabývajících se problematikou pomoci obětem a svědkům domácího násilí, jsou realizovány speciální programy pro děti od 5 let, které jsou dále diferencovány dle věku a pro adolescenty i dle pohlaví. Jejich cílem těchto programů je pomoci dětem přenést odpovědnost za násilí na pachatele, zbavit se pocitů studu a izolace, zajistit si vlastní bezpečí v domácím prostředí, zpracovat odchod od násilného rodiče, vyjádřit vlastní pocity, řešit konflikty bez násilí, vypěstovat zdravou sexuální roli a sebedůvěru.¹²⁷ Považuji za vhodné z pozorování z praxe zmínit, že chování dětí a jejich vztah s rodičem-obětí se obvykle mění s příchodem do bezpečného prostředí, např. azylového domu. Děti, které předtím poslouchaly, protože se bály, se uvolní, začnou o násilí doma více mluvit a zároveň začnou více zlobit, vzdorovat, což matky velmi těžko přijímají a mají pocit selhání, reagují křikem a tresty, dítě jim připomíná agresora a jejich vztah je narušen. Dítě rovněž bývá objektem značné úzkosti matky, mívá o něj větší obavy, než je v jeho zájmu. Ke zlepšování rodičovských kompetencí, komunikace a zvládnání nepříjemných situací přispívá mimo jiné i videotrénink interakcí mezi matkou a dítětem.¹²⁸

5.3 Dopady DN na morální a emocionální vývoj dítěte

Psychologové se shodují, že pro výchovu morálně vyspělého jedince je nutné co nejdříve začít formovat morální aspekty jeho osobnosti, jako jsou svědomí, charakter a utváření postojů. Prostor domova a rodiny, kde si dítě může své mravní vědomí formovat, hraje v jeho vývoji nezastupitelnou roli. Rozvíjení morální a emoční

¹²⁶ Srov. Tamtéž, s. 24; Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE s.r.o., 2008, str. 91, 96-97; srov. HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce, s. 22,43

¹²⁷ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 250

¹²⁸ Srov. BARVÍKOVÁ, J. a J. PALONCYOVÁ. *Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú.* [online]. VÚPSV, v.v.i., Praha, 2016, s. 57, 58, 160 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: http://centrumlocika.cz/assets/images/DETI,%20RODICE%20A%20DOMACI%20NASILI_text_final_20.6.pdf

inteligence se děje právě prostřednictvím sociálního učení. Působení rodičů na morální vývoj lze spatřovat v několika rovinách (komunikační, interakční, vytváří zázemí, poskytuje návody na chování v různých situacích apod.). V rámci socializačního procesu mu umožňuje identifikovat se s normami společnosti a formovat vlastní postoj k těmto normám a hodnotám, aby je samo později bylo schopno předat další generaci.¹²⁹ Dítě v rodině zažívá a pozoruje v každodenních činnostech chování členů rodiny včetně toho prosociálního, které si osvojuje. Pokud rodiče reagují na děti podrážděně či s nevolí, děti se naučí své vyjadřování citů potlačovat a ignorovat je i u druhých.¹³⁰ Záleží tedy s jakými normami a hodnotami se dítě v prostředí zasaženém domácím násilím seznamuje.

Jestliže je dětství a "optimální" vývoj dítěte zásadní pro utváření jeho morálního smýšlení a morálních postojů, podívejme se na morální vývoj dítěte jako takový. Psycholog J. Piaget definoval dvě stádia morálního vývoje, a to heteronomní a autonomní morálku.

Heteronomní morálka: děti v tomto věku nejsou schopny chápat motivaci někoho, koho mají morálně posoudit, nepřipouští se žádné polehčující okolnosti. Pohlíží na povinnosti a k nim příslušející hodnoty jako na cosi vnějšího, objektivně daného, nezávisle na okolnostech. Příkazy a pravidla vnímají jako správná, protože přicházejí od autorit. Každé chování, které je s těmito pravidly a příkazy v souladu, je správné.

Autonomní morálka: spočívající ve vzájemné spolupráci a kooperaci, je postavena na porozumění. Děti cca od 12 let už mohou posuzovat i záměry člověka, jehož činy hodnotí. Přejít z heteronomní na autonomní morálku je podle J. Piageta zapříčiněn obecným vývojem poznávacích procesů osobnosti a vhodnými citovými interakcemi se členy primární rodiny a dalšími významnými osobami. V tom smyslu se vývoj morálky zakládá mimo jiné na citové podpoře ze strany dospělých, a zvláště na nepodmíněném přijetí dítěte z jejich strany, emoční rovnováze, kterou ovlivňují příznivé interpersonální zkušenosti, zejména solidarita, sympatie a vzájemné porozumění v rodině. Emoce, inteligence a morálka představují aspekty totožného psychického procesu. Následkem toho se děti průměrného a vyššího intelektu žijící v podněcujících podmínkách se snadněji vyvíjejí směrem k morální autonomii, zatímco morální vývoj

¹²⁹ Srov. ŠULOVA, L. *Raný psychický vývoj*. Praha: Karolinum, 2004, s. 98, 127

¹³⁰ Srov. ROCHE, O. *Etická výchova*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992, s. 131

u dětí s nižším intelektem a z nefunkčních rodin (ke kterým můžeme řadit i rodiny zasažené domácím násilím) zůstává převážně heteronomní.¹³¹

„Svým hodnocením různých dětských řešení poskytují rodiče první model pohledu na sebe sama z vnějšku. Rodiče jsou v každodenním životě regulátorem chování a zároveň modelem chování žádoucího.“¹³² Tyto děti mnohdy nejsou schopné přejít od tzv. egocentrického stadia heteronomní morálky, k autonomní, jelikož v tomto přechodu sehrává důležitou roli právě rodič.

Americký psycholog Lawrence Kohlberg se zabýval vývojovou psychologií, vývojem pojmů a morálního myšlení. Zastával názor, že kognitivní vývoj je předpokladem vývoje mravního, ale dosažení vyšších kognitivních stadií ještě neznamená vyšší stupeň morálky. Tvrdí, že nezáleží ani tak na tom, jaký názor máme, ale spíše jakým způsobem jsme k němu dospěli. Na základě výzkumu a dětských odpovědí na hypotetická morální dilemata rozlišil tři hlavní stadia morálního vývoje, které dále rozčlenil ještě na šest dílčích stadií. Tato stadia na sebe navazují, všichni jimi procházíme, žádné nemůžeme vynechat a náš vývoj může na kterémkoliv z nich skončit.

I: Předkonvenční úroveň morálky: dítě se přizpůsobuje pravidlům, která jsou uložena autoritou a dodržuje je, jen aby se vyhnulo trestu nebo získalo osobní odměnu.

- Stádium 1: Orientace na trest a poslušnost. Správnost či nesprávnost činu je dána jeho důsledky. Na tomto stupni nalzáme objektivní odpovědnost, což je Piagetovo označení heteronomní morálky.
- Stádium 2: Naivní hédonismus. Člověk dodržuje pravidla, aby uspokojil vlastní potřeby a někdy i potřeby druhých podle principu „něco za něco“

II: Konvenční morálka: dítě se řídí konvencí, tím, co se od něj očekává, přizpůsobilo se tlaku výchovy. Snaží dodržovat pravidla a sociální normy, aby si zasloužil uznání a udržel sociální řád. Hmatatelné odměny a tresty v roli motivačních faktorů etického chování nahrazuje snaha být pochválen a vyhnout se odsouzení.

¹³¹ Srov. VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2010, s. 13 -25; Srov. Morálka. *E-learningová podpora mezioborové integrace výuky tématu vědomí na UP Olomouc* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=1463>; srov. HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997, s. 61-63

¹³² ŠULOVA, L. *Raný psychický vývoj*. Praha: Karolinum, 2004, s. 101

- Stádium 3: Morálka „hodného“ dítěte. Morální je to chování, které dělá radost jiným, plní jejich očekávání
- Stádium 4: Morálka udržování sociálního řádu. „Správné“ je to co odpovídá pravidlům legitimní autority. Dodržuje pravidla doslovně, i když to je v některých případech nehumánní

III: Postkonvenční (autonomní) morálka: mladiství se řídí svými vlastními vnitřními principy, které pochopil a převzal za své. Na této úrovni se dobré a špatné definuje z hlediska obecných zásad spravedlnosti, které by mohly být v rozporu s psaným zákonem nebo nařízením autority.

- Stádium 5: chápe život a svobodu jako vyšší princip nad literou zákona. V tomto stádiu společenské smlouvy, si člověk uvědomuje, že smyslem spravedlivých zákonů je vyjadřovat vůli většiny a podporovat lidské hodnoty. Vynucené zákony, které ohrožují lidská práva či důstojnost, se pokládají za nespravedlivé a je třeba je zpochybnit
- Stádium 6: Morálka individuálních zásad svědomí. V hodnocení dobrého a špatného se řídí se univerzálními, všelidskými principy morálky (ideál)¹³³

Jedinec na prekonvenční úrovni pokládá normy za vnější. V tomto stádiu rozlišuje dobré a zlé z hlediska důsledků svých činů (dosažení slasti, vyhnutí se strasti). U dětí, které prožívají domácí násilí, můžeme pozorovat snahu přizpůsobit se autoritě s převahou moci a to i svým chováním. Kritériem v tomto chování není úmysl, ale důsledek.

S vývojem morálního vědomí úzce souvisí problematika svědomí. Svědomí můžeme chápat jako „*vnitřní systém morální sebekontroly a autoregulace*.“¹³⁴ Tedy vnitřní instance posuzování dobrého a špatného jednání, která nás nutí, abychom něco konali nebo naopak se něčemu nepřípustnému vyhnuli a pokud tak neučiníme, trestají nás výčitky svědomí, respektive pocity viny.

Podle Vágnerové (1999) by dítě ke konci předškolního věku již mělo mít zvnitřněné mravní normy a při porušení pravidel tak pociťovat vinu. Pocity viny jsou

¹³³ Srov. ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 341, srov. HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997, s. 72-84

¹³⁴ ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 338

základní součástí svědomí. Znamená to, že se v případě porušení norem dokáže dítě samo negativně hodnotit. V předchozích vývojových obdobích dítě pociťovalo pouze stud, když jej někdo pokáral. V tomto věku však již má normy osvojené a při jejich porušení se dostavuje pocit viny, který signalizuje, že dítě tato omezení a pravidla chápe a ví, že se podle nich musí chovat i když ho nikdo nevidí. Mluvíme tedy o autonomní morálce.¹³⁵ Děti vyrůstající v rodině kde probíhá domácí násilí, mnohdy nemají adekvátní pocity viny a všeobecně přijímané normy ve společnosti nemají dostatečně osvojené. V jejich chování se často setkáváme s manipulací, lží či agresí. Vědí, že by měli svých činů litovat, ale skutečnou lítost necítí. Nemají výčitky svědomí, protože způsob jejich chování není v konfliktu s určitými hodnotami, jelikož tyto hodnoty nepřijali za své. V chování se tak stále nacházejí ve stádiu morálky heteronomní. U většiny těchto dětí je výrazně patrné egocentrické hledisko. Neuvědomují si potřeby druhých, veškerou pozornost vztahují na sebe, a když mají něco udělat, přemýšlí, jaká pozitiva jim to přinese.

Pokud si člověk dostatečně osvojí mravní normy a začne se jimi řídit, můžeme hovořit o charakteru. Čáp (2001) definuje charakter jako „*soubor psychických vlastností, které jsou důležité z hlediska morálního, společenského: kladný či záporný vztah k lidem, svědomitost, odpovědnost, pracovitost, vytrvalost, sebeovládání atd.*“¹³⁶ Běžně se předpokládá, že tyto vlastnosti jsou utvářeny prostřednictvím výchovy a dalšími společenskými podmínkami, tudíž je můžeme ovlivňovat.

Výchova dítěte rodiči je určována zejména kombinací lásky/nelásky a mírou kontroly dítěte spojené s užíváním trestů. Odmítavá výchova, kdy dítě zakouší nezájem a bývá přísně a tvrdě trestáno, vede k utváření citově labilní, nejisté a agresivní osobnosti. Bazální osobnost vytváří jádro sociálního charakteru, tj. postojů, které člověk vůči jiným lidem zaujímá a ovlivňuje tak jeho vztahy a sociální chování vůbec.¹³⁷

Pojmy svědomí, charakter, morální uvažování a chování jsou velmi obecné. K upřesnění problematiky morálního vývoje a výchovy proto často užíváme termínu postoje. V životě jedince se postupně formuje a působí mnoho různých postojů. Některé z nich můžeme označit jako názory (včetně celkového světonázoru), jiné jako hodnoty a hodnotové orientace, víru, normy, předsudky aj. Čáp (2001) uvádí, že „*morálně důležité postoje se osvojují v průběhu života, do značné míry již v dětství a mládí interakcí*

¹³⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999, s. 109

¹³⁶ ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 339

¹³⁷ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995, s. 28

*jedince se společenským prostředím, především nejbližším“.*¹³⁸ Postoje vznikají napodobováním, identifikací a dalšími formami sociálního učení, vyrovnáváním se s životními událostmi a zvládáním zátěže.

Celý morální vývoj jedince probíhá na základě zkušeností a učení. Ve společenské interakci nabývá člověk neustále určitých zkušeností, které zobecňuje a koriguje podle toho, jaká je jeho původní zkušenost, vztahující se na určité životní situace. Vzhledem ke zkušenosti s osobností rodičů, výchovou v rodinách a celkovému prostředí v jakém prostředí tyto děti vyrůstají, můžeme vyvozovat, že je pravděpodobné, že ustrnou na prekonvenční úrovni.

Morální vývoj může být pozitivně podněcován též ve škole. Právě Kohlberg s kolegy ve svém výzkumu ukázali, že žáci, kteří se účastní pravidelných diskuzí o morálních dilematech, začínají přemýšlet na vyšších stadiích morálního vývoje. V tomto směru má tedy pro všechny děti a především pro děti z nepodnětného prostředí velký smysl pedagogické působení.¹³⁹

6 METODOLOGIE

V této kapitole představím metodologii realizovaného výzkumu. Metodologie je systematizace, posouzení a navrhování metod výzkumu.¹⁴⁰ Pro svoji práci jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu. Abych zjistila, jaké následky se po prožití domácího násilí v roli svědka u dětí objevují, potřebuji získat co nejvíce informací o průběhu jejich života. A z toho důvodu si myslím, že zvolená metoda je správnou volbou. Níže uvedu cíl výzkumu a vybranou metodu sběru dat. Představím hlavní a dílčí výzkumné otázky a popíšu realizaci svého výzkumu.

6.1 Cíl výzkumu a výzkumný postup

Téma mojí diplomové práce zní Dopady domácího násilí v rodině na dítě z pohledu sociálních pracovníků OSPOD. Ve výzkumné části je mým cílem zjistit jaké tyto dopady jsou z pohledu sociálních pracovníků vybraných OSPOD v Brně, kteří se s dětmi jako svědky i jako oběťmi domácího násilí setkávají a pracují s nimi.

¹³⁸ ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 345

¹³⁹ Srov. VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. Praha: Portál, 2008, s. 32

¹⁴⁰ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 34

K uvedenému tématu mapuji jejich postoje a názory vycházející ze zkušeností z praxe. K naplnění cíle jsem zvolila kvalitativní výzkumný postup.

Kvalitativní výzkum je jakýkoliv výzkum, který nedosahuje svých výsledků podle statistiky. Může se jednat o výzkum týkající se života lidí, jejich chování a vzájemných vztahů.¹⁴¹ Tento typ výzkumu využívá především tři metody sběru dat, a to rozhovory, pozorování a analýzu dokumentů.¹⁴² Ve své práci se zabývám subjektivním vnímáním a názory sociálních pracovníků, proto je vhodnější použít metodu kvalitativního výzkumu než kvantitativního.

6.2 Výzkumná otázka a metodika sběru dat

Hlavní výzkumná otázka je jádrem celého výzkumu a musí být v souladu se zkoumaným problémem. Dle gramatiky má mít podobu tázacích vět, i když je v kvalitativním výzkumu určený prostor pro improvizaci a otevřenost. Otázku je vždy třeba formulovat jasně a srozumitelně.¹⁴³

Výzkumná otázka odkazující na cíl mé diplomové práce, zní:

Jaké jsou dopady domácího násilí v rodině na dítě očima sociálních pracovníků vybraných pracovišť OSPOD ve městě Brně?

Často se používá základní obecná výzkumná otázka, která je rozložena do dalších specifitějších dílčích otázek, jež jsou přesněji zaostřeny. Odpovědi na dílčí otázky pak dávají dohromady odpověď na hlavní výzkumnou otázku.¹⁴⁴ Stanovila jsem si následující dílčí výzkumné otázky, které rozšiřují a doplňují hlavní výzkumnou otázku, a pomohou mi k jejímu zodpovězení:

- 1) Jak se z pohledu SP liší dopady podle formy DN?
- 2) Jaké jsou z pohledu SP dopady DN na chování a studium dítěte?
- 3) Jak dle SP působí DN na psychiku dítěte?
- 4) Jak dle SP ovlivňuje prožití DN morální vývoj dítěte?
- 5) Jakým dle zkušenosti SP způsobem ovlivní prožití DN vztah dítě-rodíč?
- 6) Jaký má dle zkušenosti SP DN dopad na kontakt násilného rodiče s dítětem?

¹⁴¹Srov. STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce Brno: Albert Boskovice, 1999, s. 10

¹⁴²Srov. ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEDOVIÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 15

¹⁴³Srov. ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEDOVIÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 69

¹⁴⁴Srov. ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEDOVIÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 70

7) Jakým způsobem dle zkušenosti SP ovlivní dítě vyrůstající v rodině s DN jeho partnerské vztahy?

Jako metodu sběru dat jsem zvolila hloubkový rozhovor, který lze definovat jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*“.¹⁴⁵ Konkrétně byl ve výzkumu využit polostrukturovaný rozhovor, který byl veden se sociálními pracovníci vybraných OSPOD ve městě Brně.

Rozhovor jsem si vybrala, protože je vhodnou metodou pro získání co nejvíce informací, umožňuje nám se zabírat tématem do hloubky, dozvědět se názory, postoje a zkušenosti respondentů. Pro můj výzkum jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, při kterém jsou předem připravené otázky. Výzkumník může volně pracovat se strukturou rozhovoru, měnit pořadí otázek, případně pokládat doplňující dotazy. Respondent si může sám vybírat styl odpovědi. Dle Švaříčka, Šedové a kol. (2007) se jedná o častý typ rozhovoru, jehož účelem je získat detailní a komplexní informace o daném jevu.¹⁴⁶

Jelikož sociální pracovníci jsou ve většině časově zaneprázdnění, je tento typ rozhovoru adekvátní variantou, kdy tazatel se má možnost dopředu připravit, má v ruce určitou kostru témat a otázek, která chce během rozhovoru probrat, což usnadňuje jeho plynulost, nicméně má také možnost se během rozhovoru odklonit od připravených okruhů a v reakci na odpověď zpovídáného se zabývat tím, co v dané chvíli považuje za důležité.

6.3 Výzkumný vzorek a etika výzkumu

U kvalitativního výzkumu se jedná vždy o vzorek záměrný, což je důležité z hlediska výběru respondentů s potřebnými znalostmi a zkušenostmi pro plánovaný výzkum. Respondenty si vybíráme záměrně s ohledem na zkoumaný problém. Pro svůj výzkum jsem zvolila sociální pracovníce pracující v oblasti sociálně právní ochrany dětí, z několika ÚMČ ve městě Brně, abych mohla zmapovat různé pohledy sociálních pracovníků, kteří se s dětmi z těchto rodin setkávají, vedou o nich záznamy a pracují s nimi. Záměrně nebyly rozhovory vedeny pouze s pracovníci jednoho úřadu, jelikož v různých městských částech je odlišná sociokulturní struktura obyvatel. Jednalo se

¹⁴⁵ ŠVAŘÍČEK, R., K. ŠEDOVIÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 159

¹⁴⁶Srov. Tamtéž, s. 13

celkem o šest sociálních pracovníc (žen), z ÚMČ Brno-Žabovřesky, Brno-sever, Brno Královo Pole a Brno-Starý Lískovec, Brno-Židenice. Respondenty jsem si vybrala podle své domněnky, že by vzhledem ke zkušenosti s případy domácího násilí v rodině, mohly přinést zajímavé poznatky ke zvolenému tématu.

Švaříček, R., Šedová, K. a kol. (2007) hovoří o různých etických zásadách (př. důvěrnost, poučený souhlas).¹⁴⁷ Empirické šetření probíhalo v souladu se všemi těmito etickými principy. Etika výzkumu chrání osobní údaje respondentů a zajišťuje jim tak anonymitu. Před započítím rozhovoru byli všichni tázáni, zda souhlasí s použitím nahrávacího zařízení. Pokud někdo nechtěl odpovídat na některou z otázek, měl možnost ji nezodpovědět. Do rozhovoru jsem nevstupovala s představou výsledku, avšak s očekáváním, v rámci možností autentických projevů jednotlivých respondentů, zjištění jejich pohledu na možné dopady na děti na základě zkušenosti práce s tímto typem rodin. K respondentům jsem v rozhovoru přistupovala partnersky, aby se necítili být pod tlakem, že od nich chci účelně získat kvalifikované odpovědi na otázky. Pokud sociální pracovníce o svých poznatcích a pocitech s tím spojených hovořila samostatně, nebylo třeba do její řeči příliš intervenovat, pouze dle potřeby mírně nasměrovat na jednotlivá témata dle dílčích výzkumných otázek. Některým pracovnícím naopak bylo příjemnější pokládání otázek a snáze se jim poté o jednotlivých oblastech na základě zkušenosti hovořilo.

6.4 Realizace výzkumu

Oslovila jsem více sociálních pracovníků z různých částí města Brna, ne všichni dotázaní však byli ochotní mi poskytnout rozhovor. Jako důvod uváděli, že se s domácím násilím ve své práci často nesetkávají a nemají tedy s jeho dopady na dítě velké zkušenosti. Pracovníky jsem kontaktovala osobně, přes mobilní telefon i email. Domluvené rozhovory probíhaly se 6 sociálními pracovníci, s nimiž jsem se setkala v jejich kanceláři na 5 výše uvedených ÚMČ. Rozhovory se tedy odehrávaly v rámci jejich pracovišť. Jedna sociální pracovníce měla společnou kancelář s kolegyní, rozhovor tedy probíhal za její přítomnosti. S ostatními jsem hovořila o samotě. Na začátku každého rozhovoru jsem přiblížila téma a cíl méj diplomové práce, poté jsem pracovnícím objasnila, co vnímám pod pojmem domácí násilí. Nabídla jsem jim

¹⁴⁷ Srov. ŠVAŘÍČEK, R., K. ŠEDOVIÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 43-50

k pročení připravené otázky, aby si mohly o průběhu rozhovoru udělat ucelenější a jasnější představu. Před zahájením rozhovoru jsem respondenty ujistila, že veškeré jimi poskytnuté informace budou sloužit pouze k účelu zpracování mé diplomové práce a údaje o nich samotných budou zachovány v anonymitě. Také jsem se dotázala na jejich souhlas s nahráváním celého rozhovoru. S tímto všechny pracovnice souhlasily. Rozhovory tedy byly nahrávány na záznamové zařízení a poté přepsány do písemné podoby. V několika rozhovorech jsme byli občas vyrušeni telefonním hovorem nebo příchodem jiného pracovníka do kanceláře, jejich průběh to však nijak nepoznamenalo. Během všech rozhovorů panovala klidná atmosféra, pracovnice pro mě měly vyhrazený dostatečný prostor. V polostrukturovaném rozhovoru je umožněn výskyt odlišností ve znění otázek nebo pořadí jejich pokládání.¹⁴⁸ Ne u každého rozhovoru jsem dodržela předem připravenou kostru otázek. Někdy se pořadí otázek lišilo, taktéž se stalo, že byla některá otázka vynechána, pokud na ni již respondentka odpověděla během své odpovědi na otázku jinou. V rámci vývoje rozhovorů jsem otázky také přidávala. Rozhovorové otázky a přepis rozhovorů jsou uvedeny v Příloze č. IV.

6.5 Charakteristika respondentů

Předtím, než budu provádět analýzu, bych chtěla krátce charakterizovat respondenty, s nimiž jsem vedla rozhovor. S přihlédnutím k anonymitě respondentů zde nebudu uvádět jejich jména, ani přiřazovat jednotlivé rozhovory k úřadům, kde byly pořízeny a kde sociální pracovnice vykonávají svoji profesi.

R1: Vzdělání tohoto respondenta je vyšší odborné a délka jeho praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí je 19 let. Při své práci se s domácím násilím setkává poměrně často, oznámení jim chodí několikrát do měsíce, ne vždy se však prokážou.

R2: Vzdělání tohoto respondenta je vysokoškolské, má magisterský titul. Praxi v oblasti sociálně právní ochrany dětí má 12 let. S domácím násilím se setkává průměrně asi jednou za 3 měsíce.

R3: Vzdělání tohoto respondenta je vysokoškolské, má magisterský titul. Pracuje v oblasti sociálně právní ochrany dětí 6 let. S domácím násilím mezi rodiči za přítomnosti dítěte se setkává asi 3x do roka.

¹⁴⁸ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 159

R4: Vzdělání tohoto respondenta je vysokoškolské, má magisterský titul. Praxi v oblasti sociálně právní ochrany dětí má 28 let. S domácím násilím se setkává průměrně asi jednou za rok.

R5: Vzdělání tohoto respondenta je vyšší odborné. V oblasti sociálně právní ochrany dětí pracuje 23 let. Při své práci se s domácím násilím setkává asi 4x ročně.

R6: Vzdělání tohoto respondenta je vysokoškolské, má bakalářský titul. Jeho délka praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí je 8 let. S domácím násilím se setkává průměrně asi jednou za rok, někdy častěji.

7 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tato část přináší výsledky výzkumného šetření, kdy analyzuji získaná data z rozhovorů se sociálními pracovníci vybraných OSPOD. Budu zde uvádět, porovnávat a komentovat některé z odpovědí dotazovaných respondentů. Analýza je rozdělena do 10 subkapitol nazvaných podle dílčích výzkumných otázek a podrobně tyto oblasti rozebírá dle odpovědí respondentů. Nejprve rozepíši, jak se dotazované sociální pracovníce o případech domácího násilí dozvídají a jak je identifikují, aby si čtenář ujasnil okolnosti počátku práce s rodinou.

Analýzu získaných dat jsem prováděla po uskutečnění všech rozhovorů a jejím cílem je nalézt odpověď na zvolenou výzkumnou otázku: „Jaké jsou dopady domácího násilí v rodině na dítě očima sociálních pracovníků vybraných OSPOD?“

Analýzu dat jsem započala po dokončení doslovného přepisu všech polostrukturovaných rozhovorů. Volila jsem prvky metody zakotvené teorie s technikou otevřeného kódování.

„Zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. Tzn., že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů...Začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné.“ Cílem je vytvoření teorie, která odpovídá zkoumané oblasti a vysvětluje ji.¹⁴⁹ V každém rozhovoru postupně nalézáme jednotlivá témata, která jsou následně zakódována a přiřazena do různých kategorií. Poté vytvořené kategorie srovnáváme, abychom zjistili, o čem vypovídají, kde se názory rozcházejí, co mají společného apod. Nakonec vyvozujeme závěry výzkumu a zjišťujeme, zda došlo k zodpovězení výzkumné otázky.¹⁵⁰ Prvotní fáze spočívá v seskupování a třídění dat, jde tedy o tak zvané kódování.

Dle autorů Strauss a Corbinová (1999) je otevřené kódování část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů a představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby.¹⁵¹ Kódovala jsem tak, že jsem jednotlivým fragmentům textu přiřazovala významy neboli kódy, které dané fragmenty nejlépe vystihovaly. Fragmenty se myslí

¹⁴⁹ STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce Brno: Albert Boskovic, 1999, s. 14

¹⁵⁰ Srov. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000, s. 316–318

¹⁵¹ STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce Brno: Albert Boskovic, 1999, s. 39, 43

buď slova, slovní spojení, věty nebo i celé odstavce.¹⁵² V rámci kódování tedy byly vyznačovány opakující se jevy a jevy s nimi související. Všechny rozhovory jsem si několikrát pečlivě přečetla, rozčlenila je na společné části a vytvořila základní kategorie, které odpovídají dílčím výzkumným otázkám.

Jak se o domácím násilí pracovnice dozvídají?

Všechny sociální pracovnice shodně uvedly, že o případech DN se dozvídají zpravidla od policie a od školských zařízení. Policie má zřízenou jednotku domácího násilí, která se těmito případy zabývá a pokud řeší v rodině konflikt, při kterém je přítomno i nezletilé dítě, informují OSPOD. Školská zařízení mají oznamovací povinnost a mohou na orgán sociálně právní ochrany dětí podat podnět k prošetření, pokud vnímají, že dítě má nějaké znaky dokazující, že by se mohlo doma dít domácí násilí nebo by mohlo být nějak trestané. Stává se, že se dítě svěří školnímu psychologovi, který pak úřad kontaktuje. Další způsob, jak se pracovnice dozvídají o DN v rodině, je oznámení od příbuzných a širšího okolí či anonymní oznámení. Všechna anonymní oznámení je potřeba prošetřit a zjistit, zda se jedná skutečně o DN či nikoliv. Zde sociální pracovnice opět shodně uvádějí, že anonymní oznámení, s kterými se setkaly, většinou nebyly založené na pravdě a jednalo se o vyvrcholení susedských sporů. Respondentka R2 uvedla, že většina oznámení, která na úřad přijdou, potvrdí nějaký problém v rodině, aniž by se muselo jednat o domácí násilí. Co se týče násilí na dětech, přichází oznámení i od lékařů. Často se stává, že přichází i ženy samy upozornit na to, že jsou obětí násilí ze strany svého partnera a tuto situaci se rozhodnou řešit. Bývá to většinou kvůli obavám o děti. Pracovnice mohou tuto informaci zjistit i náhodně ze sociálního šetření, což se však příliš často nestává. Že by se s tímto přímo na OSPOD přišlo svěřit samo dítě, zaznamenala za svou praxi pouze respondentka R5, a to jedenkrát.

Jak identifikují, že se skutečně jedná o domácí násilí?

Aby se zjistilo, že se skutečně jedná o domácí násilí, je potřeba zmapovat a vyhodnotit situaci rodiny a širšího okolí. Jedná-li se o dítě procházející předškolním nebo školním zařízením, vyžádá si úřad od těchto institucí vyjádření. Zprávu si vyžádá i od lékaře dítěte. Provádí se šetření v okolí bydliště rodiny, kde se zjišťuje, zda si susedé nevšimli

¹⁵² Srov. ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEDOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 91

něčeho podezřelého. V neposlední řadě se jedná se samotnou rodinou, která se k věci vyjádří. S ohledem na věk se mluví i s nezletilým dítětem. R2 k identifikaci DN uvádí, že: „*Samozřejmě je jasné, že v okamžiku, kdy policie pošle záznam o vykázání, tak už tento samotný akt je v podstatě identifikací toho, že v té rodině probíhá domácí násilí.*“ Ale pokud přijde anonym, oznámení od okolí či rodinného příslušníka, i pokud věc přijde oznámit sama oběť násilí, je potřeba věc prošetřit a až na základě zjištěných informací se dá říct, zda se jedná o domácí násilí. Stává se totiž, že některé ženy se takovýmto způsobem snaží ublížit svému manželovi například při rozvodovém řízení a vylicí muže jako agresora ve snaze zabránit mu ve styku s dětmi. Zda se jedná o domácí násilí, se tedy identifikuje až na základě sociální práce s rodinou. Někdy je složitě situaci vyhodnotit, jelikož agresor tvrzení své ženy téměř vždy bagatelizuje a vyvrací.

Když se domácí násilí potvrdí, odkazují pracovnice OSPOD ženy na jednotku domácího násilí k řešení. Spolupráce s policií tedy funguje obousměrně.

R5: „*Pokud je ve věci činná policie, provádí se výslechy rodičů i dítěte, mohou nastat pobyty v krizovém centru a práce s psychologem, kde se vše odkrývá. Veškeré podklady potom jdou na státní zastupitelství, které rozhodne, zda se jedná o domácí osoby či týrání svěřené osoby nebo zda případ odloží.*“

Jak jsem uváděla ve své teoretické části, domácí násilí probíhá skrytě a zvláště jeho psychická forma se velmi těžko prokazuje. Proto se stává, že agresori za své jednání nejsou pravomocně odsouzeni pro nedostatek důkazů o jejich vině. Pokud nejsou shledány znaky naplňující skutkovou podstatu domácího násilí, skončí věc pro jednotku domácího násilí, ale ne pro sociální pracovníky, kteří situaci nadále řeší, jelikož konflikty a problémy v rodině přetrvávají a orgán sociálně právní ochrany dětí se snaží hájit zájem dítěte.

7.1 Faktory ovlivňující dopady DN na dítě

Níže se budu zabývat znaky, které se podílejí na dopadech domácího násilí na dítě. Pracovnice často uváděly, že dopady na dítě jsou velmi individuální, záleží na osobnosti dítěte, jeho povaze, temperamentu, jak dlouho bylo domácím násilí vystaveno, jaká byla jeho intenzita, jaké se mu dostalo pomoci apod. Podle odpovědí tázaných sociálních pracovníků rozeberu, jakou roli hraje pohlaví a věk dítěte, na což byly pracovnice v rozhovoru tázány a více se na tyto faktory zaměřovaly.

Pohlaví dítěte

Na otázku zda na dopady DN na dítě hraje roli pohlaví dítěte, odpověděla jedna sociální pracovnice, že neví. Druhá si myslí, že pohlaví nehraje roli. Další čtyři respondenti uvedli, že pohlaví dítěte ovlivňuje prožívání a dopady domácího násilí v rodině. Shodly se, že každý případ je individuální, ale procentuálně převažují situace, kdy chlapci inklinují k agresivnímu chování a dívky jsou naopak upozaděné. Stává se, že inklinují k sebepoškozování. Dle R1 se jedná o přirozenost pohlaví, avšak samozřejmě jsou výjimky. Myslí si, že u mladších dětí se rozdíl výrazně neprojeví, ale začne se to ukazovat během puberty, jelikož dívky dospívají dříve než chlapci. Dívky jsou citlivější k problémům v rodině, zatímco kluci se věnují svým zálibám a situaci tolik neřeší. Podle R4 a R5 záleží na tom, kdo je agresorem. R5: *„Jestli kluka trestá mamka, tak potom může mít k opačnému pohlaví v dospělosti problém.“* Také uvádí, že oproti chlapcům jsou dívky v pubertě kritičtější ke svým matkám.

Věk dítěte

V teoretické části jsem popsala dopady na dítě i z hlediska jeho věku. Ptala jsem se proto na názor a zkušenost sociálních pracovníků OSPOD, zda má na dopady domácího násilí v rodině na dítě vliv jeho věk. Všechny se shodly na tom, že domácí násilí má na dítě dopady vždycky a v každém věku. Jaké dopady budou, záleží na více proměnných a každý případ je individuální. Záleží na tom jaké délky a intenzity násilí bylo, od koho, zda bylo fyzické či psychické a záleží též na povaze dítěte. R3 k otázce uvádí, že: *„Pokud se jedná o systematické dlouhodobé týrání od blízké osoby, tak má jednoznačně větší dopady na dítě do budoucna. Pokud se násilí podchytí v nízkém věku a dítě je z rodiny odejmuto či se situace zklidní jiným způsobem, mohou být následky lépe zredukovány psychologickou péčí než v pubertě, kde se to třeba přežene do výchovných problémů.“* R6 si netroufá na otázku odpovědět a zdůrazňuje, že každé dítě reaguje individuálně. Nicméně uvádí, že i malé dítě konflikty mezi rodiči vnímá a reaguje například na intonaci hlasu. R5 a R2 si myslí, že věk hraje poměrně velkou roli a uvádí, že větší dopady má násilí na děti v mladším věku, jelikož menší děti situaci nerozumí, neví jak to, co se doma děje pojmenovat, jsou zmatené a nejisté. R5 říká, že: *„Když jsou děti malé, zasahuje je to mnohem víc, neumí se bránit, neví jak to říct a stává se, že malým dětem se ani moc nevěří. Když se jedná o pubertáka, umí své myšlenky líp*

formulovat a může se svěřit kamarádům nebo psychologovi.“ Naproti tomu R4 si dle své zkušenosti myslí, že pokud v tom dítě vyrůstá od malička, je to pro něj normální a hůř násilí vnímají starší děti. R1 k věci říká, že mladší děti jsou plačtivější a bojácnější, mají tendenci nekomunikovat, stahovat se do sebe. Teenageři naopak vyhledávají společnost vrstevníků s podobným problémem nebo utíkají z domova. Uvádí, že děti před zletilostí do konfliktů mezi rodiči vstupují, identifikují se s jedním nebo druhým a mají tendenci situaci řešit, čímž se stávají účastníkem konfliktu.

V této souvislosti zmiňuje R5: *„mám zkušenost, kdy má dítě zdravotní důsledky z důvodu napadení otcem, když se vložilo do fyzického útoku mezi rodiče. Má problém s dýchacími cestami z důvodu úderu do nosu, čeká jej plastická operace a pravděpodobně bude mít doživotní následky.“*

R6 si také myslí, že důsledky mohou být menší, když se násilí odhalí v mladším věku a začne se to řešit, jelikož mladší děti mnohem lépe vstřebávají třeba i rozchody rodičů a dokážou se se situací pak lépe vyrovnat.

To že domácí násilí působí rozličně dle psychosociálního vývoje dětí, potvrzuje i R1, která říká, že: *„Je to jiný, jak to působí třeba na holky právě v té pubertě, když si vytváří vztah ke světu, k mužům a partnerství a jiné je to u čtyřletého dítěte, které tyto věci zatím neřeší a jen se tulí k mamince. Takže to na něj zase působí jinak podle vývojové psychologie.“*

Z uvedeného tedy vyplývá, že věk i pohlaví dítěte může mít vliv na to, jakým způsobem prožívá přítomnost násilí v rodině a hraje svou roli v pozdějších dopadech, jak už jsem zmiňovala v teoretické části mé práce.

7.2 Dítě jako svědek vs. přímá oběť domácího násilí

Dále se budu věnovat rozdílu v dopadech na dítě jako svědka a dítě jako přímou oběť násilí. Při psaní mé práce jsem v odborné literatuře našla tvrzení, že dopady na dítě jako svědka DN a dopady na dítě, které je přímou obětí násilí, jsou stejné či velmi podobné. Z tohoto předpokladu jsem vycházela v teoretické části a zahrnuji jsem jej proto i do výzkumu. Dotazovala jsem se sociálních pracovníků se zkušeností s oběma možnostmi, zda se z jejich pohledu nějakým způsobem liší dopady DN na dítě jako svědka či přímou oběť.

Čtyři z šesti sociálních pracovníků sdělily, že dle jejich názoru jsou dopady na dítě velmi podobné a mohou dospět k syndromu CAN. Pokud v násilném prostředí žijí,

stávají se alespoň po psychické stránce též obětí. Další dvě pracovnice si myslí, že horší dopady nastávají u dítěte, které je přímou obětí DN. Uvedu zde několik odpovědí sociálních pracovníc, které mi k tématu přijdou přínosné a zajímavé.

R6: „Každé dítě a každá osobnost je individuální, takže na někoho může mít stejný dopad to, že jenom vidí, jak se otec k matce chová, ale na někoho ne. Každé násilí v dítěti zanechá stopy do konce života, ale osobně si myslí, že když je dítě svědek, tak to nemusí být tak hrozné jako když je samo obětí.“

R5: „Záleží, zda se jedná o fyzické nebo psychické násilí. Určitě je horší být bitá než slyšet. Ale pokud se nejedná o tu fyzickou bolest, ale o zranění na duši, tak dopady to může mít podobné. Protože i když si rodiče myslí, že děti neposlouchají, tak toho slyší až moc a jsou z toho nešťastné.“

R2: „Ať už se jedná o domácí násilí nebo je dítě samo trestáno, je to pro ty děti nečitelný, nezdravý a nemůžou tomu rozumět. V obou případech si to dítě vztahuje na sebe, myslí si, že je to jeho vina, že se rodiče hádají kvůli němu nebo, že si zaslouží být bito. Ve finále je to pro dítě poškozující tak jako tak.“

R1: „Na začátek bych chtěla vyjasnit, že svědek domácího násilí je i dítě, které není přímo přítomno útoku na jednoho z rodičů, ale je třeba ve vedlejším pokoji. Protože takový panelákový dveře nejsou žádná neprodyšná stěna. Takže si myslím, že dopady to na děti bude mít obdobný. Samozřejmě děti vnímají útok na rodiče jako útok na sebe, protože se, zvláště ty malé, identifikují s rodičema. Takže třeba fyzické domácí násilí je lepší, když probíhá jen na tom partnerovi než i na tom dítěti, ale jako ten psychický tlak, kterej tam z toho vzniká, je prostě srovnatelný.“

Z těchto informací lze vyvodit, že ve většině na dopady na dítě nemá výrazný vliv, zda se jedná o násilí páchané přímo na dítěti nebo zda se nachází v pozici svědka. V obou případech je to pro dítě traumatizující zážitek.

7.3 Dopady dle formy DN

Zjišťovala jsem, jak se liší dopady na dítě z hlediska formy domácího násilí. Uvedu, s jakou formou násilí se pracovnice nejčastěji setkávají a jak se dle jejich zkušeností projevuje fyzické a jak psychické násilí na dítěti. Z jejich odpovědí poté porovnávám, jak se formy násilí liší ve svých dopadech na dítě.

Všechny dotazované pracovnice sdělily, že psychické a fyzické násilí jde ruku v ruce. Pokud je v domácnosti fyzické násilí, je k němu vždy přidružené psychické. Psychické násilí může existovat samostatně, ale na základě hlubší spolupráce s rodinou se nakonec většinou zjistilo, že zde probíhala i nějaká forma fyzického ubližování. Častěji ve své praxi řešily fyzické násilí. Pouze jedna pracovnice se za svou praxi setkala se samostatným psychickým násilím. Např. R1 se častěji setkává s fyzickým násilím, jelikož dle jejích slov vyžaduje deptání psychického druhu a manipulace vyšší inteligenci a spousta z jejích klientů tohoto není schopna.

Skutečnost, že se ve své praxi častěji setkávají s fyzickým násilím, je pravděpodobně odvozena od vyšší prokazatelnosti tohoto typu násilí, kdy tělesných znaků ubližování je snazší si na oběti povšimnout. K tomuto R2 uvedla, že *„fyzické násilí je více prokazatelné. Spíše tedy s tělesným se setkávám častěji i s ohledem na minulé skutečnosti, kdy z tohoto důvodu bylo dítě např. umístěno do zařízení či svěřeno do péče jiné osoby. U dětí zjištěné facky, bouchání pěstmi, klečení na něčem bodavém, „házení“ o zeď, tápání cigaret atd., kdy ze zkušenosti byli rodiče většinou pod vlivem alkoholu“*. Roli alkoholu zmiňuje taktéž R6: *„téměř vždy je to kombinace obojího, fyzického napadení i psychického nátlaku na matku i na dítě, kdy se setkávám s tím, že je alkohol jako kofaktor“*.

Co se týká dopadů na dítě, dvě sociální pracovnice sdělily, že dle jejich názoru jsou v obou případech dopady srovnatelné. Čtyři z šesti dotazovaných uvedli, že daleko horší je pro děti násilí psychické, pokud trvá delší dobu. Odůvodňovali to tím, že dítě je pod větším tlakem, protože psychický teror může probíhat denně po velmi dlouhou dobu a fyzické násilí nebývá tak časté a pravidelné. Psychické násilí se také hůře odhaluje a obtížně prokazuje, jelikož jde o subjektivní vnímání situace. R4 uvádí příklad z praxe, kdy bylo dítě svědkem hádek mezi rodiči, což se projevilo především na školním prospěchu. Dítě se nesoustředilo, mělo špatné známky, v noci nemohlo spát, bylo unavené a vystresované. I toto už se dá považovat za psychické násilí, které dítě poznamená. Pracovnice R2 sdělila, že primárně jsou pro děti horší situace, kdy vidí fyzické ataky, přičemž jako ostatní respondenti zdůrazňuje, že záleží na dlouhodobosti. V dopadech na vývoj dítěte je to však srovnatelné. Dopady jsou nesebevědomí a špatné vzorce chování. Za svou praxi zažila párkrát, že se chlapec stavěl do role ochránce matky *„chtěl bych být sociálním pracovníkem jako vy, nechci, aby s ním maminka byla*

doma sama“. Udává, že dětem chybí pozitivní mužský/ženský vzor, mají tendenci vidět svět černobíle.

Můžeme tedy říct, že obě formy domácího násilí bývají často vzájemně propojené, nicméně pokud mluvíme o dlouhodobém psychickém násilí, mívá dle většiny tázaných sociálních pracovníků horší dopad na psychický stav dítěte.

7.4 Dopady na chování a studijní výsledky dítěte

Na začátek jsem se ptala, zda mají pracovníci možnost sledovat dítě dlouhodobě, třeba až do jeho zletilosti a zjistit tak, jaké na něm DN zanechalo dopady.

Všechny odpověděly, že ano, pokud potřebují sociálně právní ochranu. Když se situace zklidní nebo vyřeší, což se stává většinou tím, že se rodina rozpadne nebo dítě přechází do péče někoho jiného, tak už není potřeba, aby se do rodiny neustále docházelo. Každopádně se sleduje psychický stav dětí. Pokud se s tím srovná, tak s ním sociální pracovníci situaci již nerozebírají, aby mu zbytečně nevracely vzpomínky na to období. Přičemž má rodina kontakt a je poučena, že když bude potřeba, můžou se na OSPOD obrátit. Když se ale jeví, že traumata jsou hluboké a vzpomínky se jim samy vrací, řeší případ po delší dobu. Pokud spis přechází jinam, tak při předávání spisu avizují sociálního pracovníci, že je potřeba to podchytit a situaci v rodině hlídat.

Některé pracovníci jsou s těmito dětmi v kontaktu i po dosažení jejich zletilosti, kdy za nimi občas přijdou na úřad sdělit, co je u nich v životě nového.

Co se týče dopadu DN na chování a studium dítěte, odpovídaly pracovníci tak, že tyto se nejvíce projeví ve škole. Děti buďto kopírují násilné chování a v kolektivu dětí jsou agresivnější a řeší konflikty s ostatními dětmi tímto způsobem, poutají na sebe pozornost nebo jsou naopak zakřiknuté, zamlklé, tiché, submisivní a uzavřené do sebe, nevěří lidem. R2 si myslí, že tyto děti mají pocit méněcennosti, jsou necílevědomé a nedůvěřují si. S tímto pak může souviset i výběr střední školy, kdy dítě může mít mnohem větší potenciál, ale díky těmto pocitům zapříčiněným DN jde třeba na odborné učiliště. Určitě se domácí násilí projeví také na prospěchu, který se většinou zhorší, někdy dochází k záškoláctví, neurotickým projevům dětí. Stěžují si ve škole na bolest hlavy nebo žaludku, jsou nejisté v komunikaci s ostatními lidmi. Učitelky ve školských zařízeních si všimají vybočení ze standardu chování dítěte a obvykle zmiňují hyperaktivitu, vulgárnost, nesoustředěnost, nespolečnost a agresivitu. Nebo naopak děti, které jsou jindy živější, začnou být tiché. Často se objevují výchovné problémy, kdy si

dítě nedokáže uvědomit následky svého chování. Když jsou třeba doma upozaděné, tak si pak vybíjí vztek v kolektivu. Můžou mít tendence šikanovat nebo se naopak sami stanou terčem šikany. Je pro ně složité si najít a udržet kamarády. K autoritám mohou vzhlížet a respektovat je nebo je naopak bojkotovat. Do života jsou domácím násilím v tomto ohledu jistě postiženi, ale záleží na tom, kdy se jim dostane pomoci. Psychologové a sociální pracovníci s nimi pak pracují na tom, aby si z věcí, které prožily, nebraly negativní příklad do budoucna. Snaží se jim pomoci se se situací vyrovnat a je jen na nich, jak se budou chovat a jak svůj samostatný život potom povedou.

Všichni dotazovaní se shodli v tom, že největší roli v těchto případech hraje osobnost dítěte a sociokulturní úroveň rodiny. Například R1 se vyjádřila takto: *„Řekla bych, že k čemu dítě inklinuje, to se může prohloubit... z normálních vychovaných dětí se přes noc nestane gauner, ale další věc je, v jakých rodinách to násilí probíhá, což nejsou rodiny, které by neměly vůbec žádné problémy. Takže tam je většinou těch patologií víc dohromady.“*

Vliv charakteru a osobnosti dítěte v praxi znamená, že dítě se v chování po svědectví nebo prožití domácího násilí zásadně nepředělá, ale pokud má sklon k tomu být upozaděnější a zamlklejší, je větší pravděpodobnost, že se toto prohloubí a může se stát obětí šikany nebo v budoucnu také obětí domácího násilí. Naopak pokud se dítě doma naučí sprostá slova a vidí fyzické ataky, může toto pak napodobovat a realizovat, pokud k tomu mají nějaké osobnostní předpoklady a vidí, že toto chování funguje. Mohou ho pak v budoucnu brát jako normu řešení domácích problémů. Dvě sociální pracovnice také uvedly, že u starších dětí dochází k útěkům z domova a může dojít i k závislosti na drogách. Jedna zmínila i alkohol a promiskuitu jako únik do slasti. Dodává, že tohle je ale spíše vzorový příklad pro rodinu, která je sociálně slabá a kde je násilí jen jedním z problémů. U těchto rodin je riziko zmíněných dopadů na chování větší. Vliv postavení a sociokulturní úrovně rodiny zmiňuje R3 takto: *„Samozřejmě nechci říct, že u rodin, které jsou na tom dobře majetně, neprobíhá žádné DN, ale myslím si, že tam je to trošičku kompenzovanější a tady tyto situace u dětí můžou nastat spíš v těch partnerských vztazích, kdy ta rodina byla celkově problémová. To znamená nižší sociální zázemí, nějaké spory mezi rodiči a tak dále.“*

Dítě formuje hlavně rodina, takže záleží také na tom, jak rodiče přistupují k problémům.

Ohledně dopadů na chování dítěte, které bylo přímou obětí násilí, sdělila R4 příklad ze své praxe, kdy „*děti (tři sourozenci) byly 3 roky vystaveny násilí ze strany matky. Nyní jsou 4 roky v dětském domově, s matkou se nestýkají. Nejstarší dítě přebralo v domácnosti roli dospělého a i nyní má tendenci sourozence vychovávat. Stylizuje se do role rodiče, ačkoliv mu všichni už 4 roky vysvětlují, že to dělat nemusí. Nedokáže toto své chování převést do sourozeneckého vztahu, ale vždy nad nimi drží ochrannou ruku. Také od matky přejal špatný model chování v tom smyslu, že sourozence občas trestá a nechápe, že tohle není normální chování.*“

Další sociální pracovnice uvádí, že v dospělosti se prokáže dopad na chování především v partnerském vztahu, čemuž věnuji samostatnou kapitolu.

Ve zkratce můžeme tedy říci, že do chování i prospěchu dítěte se domácí násilí zcela jistě promítne. Jakým způsobem pak záleží na osobnosti každého dítěte a celkové situaci v rodině. Často dochází k přejímání vzorců chování jednoho z rodičů.

7.5 Vliv DN na psychiku dítěte

Sociální pracovník je s rodinou zasaženou DN v pravidelném kontaktu, jak jsme zjistili z předchozí podkapitoly. Vidí tedy, v jakém je dítě psychickém stavu a může doporučit psychologickou péči. Má k dispozici zprávy a vyjádření psychologů, ale i ze samotného rozhovoru s dítětem si o tom, jak působí DN na psychiku dítěte, dokáže udělat názor. Na začátek jsem položila stěžejní otázku, jak dítě reaguje na situaci v rodině a jak násilí prožívá. Zajímala jsem se o to, zda každé dítě reaguje individuálně nebo se zde dají najít nějaké společné znaky.

Pracovnice uváděly, že každé dítě reaguje individuálně, protože každé dítě má jinou osobnost, jiný práh citlivosti a v každé rodině je jiná míra domácího násilí, jiná forma násilí, tedy každá situace je individuální. Zmiňovaly také, že záleží na sociokulturní úrovni dané rodiny, stejně jako v dopadech na chování dítěte, kdy hádka v bezproblémové rodině může být pro dítě více traumatizující než facka v sociálně slabé rodině, kde jsou hádky a vzájemné potyčky běžnou záležitostí.

Společným znakem je dle R1: „*Nepohoda, diskomfort psychického zázemí, ztráta důvěry vůči rodičům. A ten pocit nejistoty právě toho nebezpečí, ten hlavní aspekt toho, co je domácí násilí a to znamená, že doma není bezpečno.*“

Často uváděly též psychosomatické problémy, jako bolest hlavy, zažívací obtíže. Děti jsou zamlklé, nejisté, rezignované, nesebevědomé, ustrašené, roztěkané, mají problémy

se spánkem, mívají noční můry, přestávají jíst. Pracovnice R4 považuje za hlavní společný znak zakřiknutost dětí. Říká, že některé děti o tom mluvit chtějí, ale bojí se a nemluví o ničem, co se v rodině děje. Dítě může být zvláštní právě tím, že o rodině zarytě mlčí. Velkým pomocníkem jsou učitelky v MŠ a ZŠ, které jsou s dětmi v častém kontaktu a poznají, že na nich něco není v pořádku. R3 vnímá jako společné, že dítě svého rodiče vždy miluje: *„Řekla bych, že v devadesáti procentech se projevuje to, že by tam probíhá jakékoliv dlouhodobé domácí násilí, tak furt je to rodič a nějakým způsobem na něm to dítě lpí možná ještě víc než dítě, od jehož rodičů tohle neprobíhá...typický projev je totální závislost na tom rodiči a potřeba se mu zavděčit, protože to dítě má pocit, že to je jeho vina.“*

Rodiče, kteří se chovají násilně vůči dítěti, je ze svého chování sami obviňují. Říkají, že za to může, protože je provokuje nebo nějakým způsobem rozčiluje.

Skutečnost, že děti jako svědci domácího násilí i děti, na kterých je násilí páčáno, mají pocit, že vše dělají špatně a viní se z agresivního chování rodiče, popisují v teoretické části této práce. Dotazované pracovnice tuto informaci potvrdily na základě jejich zkušeností z praxe. Uvedly například:

„Holčička byla psychicky týraná, doma byly mezi rodiči neustálé hádky a matka nebyla schopná se o dítě postarat. To zanedbávání považují za psychické týrání, protože holčička měla typické projevy týraného dítěte, to znamená maminka je nejlepší. Když jela v 6 letech na tábor a neměla s sebou skoro žádné peníze, snažila se udělat všechno proto, aby mamince dovezla nádobí, protože ta doma všechno rozmlátila. Běžně takto šestileté dítě nepřemýšlí.“

„Čtrnáctiletá dívka, kterou otec za vlasy stáhl ze schodů, tvrdila, že si to zavinila sama, protože dostala špatnou známku.“

Domácí násilí má vzhledem k vysokému stresovému vypjetí vliv i na zdravotní stav dítěte, zcela jistě má však největší vliv právě na psychiku dítěte, a proto sociální pracovnice v těchto případech vždy spolupracují s psychology a doporučují následnou terapeutickou péči. Nejčastěji uváděly zařízení Spondeo a Persefona. Dobrou zkušenost mají také s KC Hapalova. U případů domácího násilí se stává, že na určitou dobu, než se situace vyjasní, je dítě umístěno mimo rodinu právě v krizových centrech, kde s ním začínají pracovat. Potom se pracuje i s rodiči buď také tam, nebo např. v manželských poradnách. Všechny pracovnice se domnívají, že tímto způsobem poškozené děti potřebují intenzivní psychoterapii, přičemž formu a délku péče nechávají na

vyhodnocení odborníkům. Délka následné péče bývá zpravidla několik let. Dítě se vyrovnává se spoustou psychických následků a dle zkušenosti sociálních pracovníků je často nutná i pomoc psychiatrická a nějaká forma medikační léčby. Mají nízké sebevědomí, pocity méněcennosti, deprese, sebepoškozující tendence. S dítětem zasaženým domácím násilím potom nejčastěji pracují psychologové, psychiatři, etopedi, výchovní poradci, střediska výchovné péče a krizová centra. Z následné péče si sociální pracovníci potom žádají průběžná zjištění a závěry, mapují situaci v rodině a sledují, zda dítě vykazuje známky zlepšení. Tyto případy jsou velice individuální, avšak většinou se volí terapie celé rodiny. Přičemž některá zařízení organizují i terapie pro agresory (např. Spondeo).

Pokud dítě přechází do péče někoho jiného, zahrnuje se také do terapie a podílí se na následné péči, aby dokázali s dítětem, které prošlo domácím násilím sami pracovat a pomoci mu prožítá traumata překonat.

Valná většina rodičů na sobě chce pracovat, nechce o dítě přijít a se zařízením spolupracují dobrovolně. Nicméně orgán sociálně právní ochrany dětí má možnost následnou péči rodině nařídit ve správním řízení, čehož mnou tázané pracovnice příliš nevyužívají. R3 sdělila na věc svůj názor, kdy říká, že: *„Co je nařízené, to není efektivní a nefunguje.“* Raději proto řeší věc domluvou.

K následné péči je zjišťován i postoj dítěte, kdy pokud je to s ohledem na jeho věk možné, s ním pracovnice o tomto vždy mluví a snaží se je namotivovat, aby na terapii docházelo, i když si myslí, že ji nepotřebuje. R2 říká: *„Přiznám se, že většina dětí samozřejmě nechce nikam chodit. Ale jsem přesvědčená, že tu odbornou péči potřebují, tak se je snažím opravdu namotivovat a vysvětlit jim, že je to potřeba.“* Když dětem sociální pracovnice vysvětlí, proč je dobré, aby s psychologem spolupracovaly, většinou to přijmou a následná péče se daří. K tomu se vyjadřuje pracovnice R4 takto: *„Oni když v tom jsou, tak nemají moc prostoru o tom mluvit a neví s kým. A když potom získají pocit té jistoty a toho bezpečí, to znamená, musí mít bezpečné prostředí a musí se cítit bezpečně. Tak když toto cítí, tak si myslím, že to právě potřebují a docela to jako uvítají, a chtějí o tom mluvit.“*

Z uvedeného vyplývá, že pracovnice s dětmi osobně hovoří (bez přítomnosti rodičů) a probírají s nimi, jak se cítí. V komunikaci kladou důraz na navození bezpečné atmosféry, citlivost, upřímné vystupování a snahu, aby jim dítě mohlo důvěřovat.

Rozhovor probíhá šetrně, na dítě netlačí, využívají nápomocných psychologických metod, pomáhají si kresbou, hrou, speciálně k tomu určenými obrázkovými kartičkami. Dávají jim možnost přijít si za nimi o všem popovídat, čehož děti využívají, jelikož když se mohou někomu v pro ně bezpečném prostředí svěřit, spouště z nich se uleví.

To potvrzuje i vyjádření R1: „...jsou rády, že můžou mluvit s někým dospělým, solidním, kdo je chápe, podporuje a není to rodič. A nedělej si třeba ostudu ve škole s paní učitelkou, aby vyprávěly, co se u nich doma děje hrozného, protože my už to víme a ty děti často osvobodí jen to, že už to můžou říct, že si o tom můžou prostě promluvit, že to někdo vidí, že tu podporu mají...“

Na základě těchto informací se dozvídáme, že každé dítě na události v rodině reaguje individuálně, avšak lze vyzorovat nějaké společné znaky, jako pocit viny za vzniklou situaci, náklonnost k rodiči i přes jeho agresivní chování či ztrátu pocitu bezpečí. Ve velké většině jsou děti prožitím domácího násilí psychicky velmi poznamenané a je nutná následná psychologická péče, kterou sociální pracovníce v těchto případech vždy doporučují. Děti často uvítají, když si o situaci v rodině mohou s někým promluvit.

7.6 Vliv DN na vztah dítě-rodič

Zaměřuji se především na to, jak ovlivní násilí ze strany otce vztah dítěte k matce jako oběti. Respondentů jsem se ptala na otázku, jak se liší dopady podle toho, kdo je agresorem a kdo to v jejich případech častěji bývá.

Všechny odpověděly, že častěji bývá násilnou osobou otec nebo partner matky. R1 si myslí, že je to z toho důvodu, že muži jsou obecně výbušnější. Čtyři z šesti dotázaných se shodly na tom, že s dopady na dítě souvisí, kdo je agresorem. Pracovnice R6 a pracovnice R4 si myslí, že dopad násilí na dítě bude stejný, když bude agresorem matka nebo otec.

Jak ovlivní násilí vztah dítěte s agresorem, budu uvádět v následně v souvislosti s jejich kontaktem. Vzhledem k tomu, že u všech respondentů bývá obětí častěji žena, ráda bych se zaměřila na vztah dítěte a jeho matky jako oběti. Čtyři zmiňované pracovníce opět shodně sdělily, že matka je pro dítě do určitého věku primární osobou, což znamená, že pokud je agresorem matka, má to na dítě do budoucna významnější dopad. Když je agresorem muž a případně je z rodiny vykázán, pak dítě zůstává s matkou, což je pro něj přirozenější situace.

Pracovnice R2 k věci uvedla: „*Dopady se liší v tom okamžiku, kdy se jedná o dceru či syna, alespoň takto to vyplývá z mé zkušenosti. Chlapečci spíše napodobují jednání tatínka a holčičky zase chování maminky.*“ S tímto souhlasí i respondentka R5, která doplňuje tuto zajímavou myšlenku: „*Dopady podle toho, kdo je agresorem se můžou lišit v tom, jak se to dítě potom chová ke svým protějškům nebo jak navazuje potom kontakty s opačným pohlavím. Jestliže je třeba tyrankou matka, tak třeba ten kluk může potom nenávidět holky a může mít problém se seznamováním.*“

Na vztahu dítěte s matkou se podle odpovědí respondentů situace nejčastěji projevuje ochranným postojem dítěte k matce. Dítě prožívá součinnou lítost nad tím, co se děje, má tendenci ji chránit a bránit a to nejen před otcem. Mají pocit, že se o ni musí postarat. Stává se, že se začnou chovat jako dospělí, přejímají starosti a povinnosti na sebe. V odpovědích se často objevil fakt, že dítě se až patologicky naváže na matku a situace je stmelí. Nebo naopak začnou matce věc zazlívát, jsou na ni našťvané, za to, že s tím nic neudělá, zvláště pokud násilí probíhá opakovaně od více partnerů. R5 uvedla, že se v praxi setkává s tím, že děti po matce vyžadují, aby se s agresorem rozešla. Dvě sociální pracovnice mají zkušenost, že některé děti (podle jejich případů spíše chlapci) začnou vnímat matku jako slabou, když si to nechá líbit, odsuzují ji za to, že nic nedělá a postupem času začnou opakovat vzorce chování, kterým byly svědky, což znamená, že se k mámě začnou chovat podobně jako táta.

Z toho vyplývá, že city dítěte vůči matce mohou být ambivalentní a záleží na jeho osobnosti, jak se k tomu postaví.

7.7 Dopad DN na kontakt násilného rodiče s dítětem

Je potřeba si uvědomit, že ne všechny matky od agresora odejdou. Nikdo je nemůže nutit, aby se s ním rozešli nebo rozvedli. I po vykázání se mnohdy pachatelé vrátili domů a rodina se snažila dál společně fungovat. Avšak v tom případě už se dělají kontroly a sociální šetření v domácnosti a hledají se náhradní varianty, za jakých okolností tam dítě může být. OSPOD s rodinou spolupracuje a poskytuje sociální poradenství, přičemž dá rodičům kontakty na zařízení, která pracují s osobou ohroženou a osobou násilnou. Poučí násilného rodiče o tom, jaký postih by za své jednání mohl mít.

Ze zkušenosti z praxe pracovnice uvedly, že většinou řešené konflikty skončí rozvodem a pokud dítě bylo svědkem násilí mezi rodiči, probíhá běžné řízení

o rodičovské odpovědnosti, kde se kontakty dítěte a agresora stanovují. To, že otec matku týral, není důvodem, proč by se nesměl vídat se svými dětmi, jelikož jejich rozejtím dochází ke zklidnění situace. Pracovnice R1 však zmiňuje, že děti berou útok na rodiče jako útok na sebe a ačkoliv jim nikdy neublížil, nemusí být v jejich zájmu se s ním stýkat. Stává se, že dítě o kontakt nemá zájem a odmítá ho. R4 uvádí příklad z praxe, kdy chlapec viděl, jak otec škrtí jeho maminku a i když už od tohoto incidentu uběhlo pět let, má z muže stále strach, nijak se s ním nevidá a vztah k němu už si pravděpodobně neobnoví.

Podle R2 záleží také na tom, jak maminka jako oběť k dítěti přistupuje a vysvětluje mu celou situaci. Pokud mu násilné chování tatínka neustále připomíná, nastává větší pravděpodobnost, že ho bude dítě odmítat. Otcové si také často stěžují na syndrom zavrženého rodiče a vymáhají se práva na kontakt se svými dětmi. Většinou se toto však nepotvrdí a děti je nechtějí vidět z důvodu jejich násilného chování k matce nebo u něj nejsou rády. Pracovnice R1 k tomu uvádí, že: *„Základem kontaktu toho rodiče s dítětem je, že to to dítě baví. Takže záleží i na osobnosti toho pachatele, jak k věci přistupuje.“*

Často maminky děti agresorům nechtějí dávat a úlohou OSPOD je styk zprostředkovat, například pomocí asistovaných setkávání. Pokud však dítě nechce, nikdo ho nemůže nutit. R2 se svěřila s tím, že si sama už několikrát kladla otázku, zda by měl mít rodič, který se chová násilnický vůči druhému rodiči, právo vychovávat dítě. Podobně se vyjádřila i pracovnice R1, která takovéto chování považuje za útok proti celé rodině.

Pokud bylo násilí zaměřené i proti dítěti, respondenti se shodli, že tam kontakty s agresorem zpravidla nebývají. Jedná se o trestný čin, kdy záleží na tom, zda je násilník odsouzen. V těchto případech je možnost i omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti. Pracovnice za svoji praxi již ve většině dávaly návrh, aby se otec jako agresor zdržel kontaktu s dítětem, jelikož se k němu choval nevhodným způsobem. Ale děti mívají často pozitivní vazbu i k rodiči, který je týral. S tímto se setkala pracovnice R1, která vypráví případ, kdy matka fyzicky týrala svoje děti, byla odsouzená a po propuštění se s nimi opět začala stýkat. Děti na ni po dobu, co byla ve vězení, vzpomínaly a čekaly, až se vrátí. Pracovnice R4 naopak uvádí, že také řešila případ, kdy děti byly týrané matkou a kontakt s ní neprobíhá žádný. Byla snaha o asistovaný styk, ale děti ji nechtěly vidět.

Z toho vyplývá, že tyto případy jsou velmi individuální. Proto se dělají znalecké posudky, kde se zkoumá výchovná způsobilost rodičů a jejich vztahy s dětmi. Z nich vyplyne, zda je kontakt dítěte s násilným rodičem vhodný či nikoliv a znalec většinou doporučí i nějaký rozsah kontaktu, což soud respektuje. Když se jedná o dítě větší, soud bere v potaz i jeho názor. Dle pracovníků má názor dítěte váhu, s ohledem na jeho věk, nicméně posuzují se vždy okolnosti daného případu, provádí se znalecké posouzení, v případě svědectví DN se málokdy styk radikálně omezí nebo je zcela zakázán. Dle zkušeností tázaných soud kontakt s agresorem spíše neurčuje, jelikož pokud dítě rodiče odmítá vidět, není možné mu to nařídit. Děti mohou být postupně s agresory v kontaktu např. přes sociální sítě, mobilní telefon. Často se jedná o dlouhodobou záležitost, kdy rodina musí docházet na terapii a spolupracovat s psychologem.

Záleží i na tom, jak se k věci postaví sám agresor, zda má snahu na sobě pracovat, zapojuje se. Takže v případech domácího násilí zaměřeného vůči jednomu rodiči i páchaném přímo na dítěti se zvažuje především ochrana dítěte.

7.8 Vliv DN na pozdější partnerské vztahy dítěte

V této souvislosti jsem se snažila zjistit, zda v praxi funguje transgenerační přenos násilí a jakým způsobem se prožití DN v dětství odrazí v pozdějším partnerském svazku.

Na otázku zda se pracovnice v praxi setkávají s tím, že týrané dítě se v dospělosti jako rodič také chová násilnický odpovědělo 5 ze 6 kladně. Jedna uvedla, že osobní zkušenost s tímto nemá, ale rozhodně tomu tak je. Myslí si, že když se člověk v dospělosti stane agresorem, pramení to z dětství a v té rodině nebylo něco v pořádku. Ostatní pracovnice se s tímto setkávají především z vyprávění matek, které jsou nyní obětí domácího násilí. Buď nastává situace, kdy byly ony samy v dětství svědky agresivního chování otce vůči matce nebo se svěří s tím, že domácí násilí probíhalo v rodině u jejich aktuálních partnerů.

Všechny dotazované se shodují v tom, že vzorce chování rodičů se přenáší na dítě a ty potom jejich chování přejímají. Ztotožňují se s ním a vnímají ho jako normální. Pracovnice R2 vyjádřila své přesvědčení, že nejvíce se vliv DN ukáže právě potom v partnerském vztahu. Říká, že: „*Tam naskakují ty vzorce, takže buď je ta osoba, to dítě vlastně v dospělosti submisivní nebo prostě zase je spíš agresor. Samozřejmě může být natolik silná osobnost, že zvládne všechny tady tyhle stíny překročit.*“

R1 upozorňuje na to, že děti vidí, že tento model funguje, a proto ho opakují. Pokud se s tím nepracuje, stane se to normou, které se dítě bude držet i v dospělosti. S tímto souhlasí R5, která věc vidí nejenom v řešených případech, ale i ve svém okolí. Zná muže, kterého v dětství bila matka, a on nyní to stejné dělá své manželce a vylévá si zlost na své rodině. Potvrzuje to i R3, která uvádí příklad z praxe, kdy matka trestala své děti bitím řemenem, protože jako malá byla trestána stejným způsobem. Neměla pocit, že je týraná, ani že týrá své děti. Na základě toho pracovnice věří, že pokud byl někdo týraný, bere to jako běžnou výchovnou metodu a může ji nějakým způsobem předat. Ke svojí odpovědi na konci rozhovoru přidala ještě jeden příklad z praxe, který mne zaujal: *„Měla jsem případ, kdy dívka psychicky týraná svojí matkou vyhledala psychologickou péči až v dospělém věku, protože jí došlo, že ty následky má a že se takhle chová v současnosti ke svým dětem a ten vzorec přenáší.“*

Respondentka R6 se vyjádřila v tom smyslu, že i když k tomu tito lidé mají větší náchylnost, není pravidlem, aby se ten kdo byl v dětství svědkem násilí mezi rodiči nebo byl týrán, takto choval ve svém partnerském vztahu.

Další otázka, kterou jsem zjišťovala dopady DN na partnerské vztahy dítěte, zněla, zda se sociální pracovnice setkávají s tím, že dívka, která prožila DN, si poté sama najde agresivního partnera. Pět tázaných osob se s jevem setkává, jedna sdělila, že osobní zkušenost s tímto zatím neměla. Nicméně věří, že tomu tak je.

Pokud se pracovnice měly zamyslet nad tím, proč tomu tak je, uváděly, že se tak ženy chovají, protože nic jiného neznají a přijde jim to normální. Žena, která vyrůstala v násilném prostředí, má přejaté vzorce ze své primární rodiny a inklinuje k tomuto typu chování. Když viděla, jak se v podobné situaci chovala její matka, bude jednat stejně a dá se říct, že se tak sama staví do role oběti. Dívky si pochopitelně dobrovolně nehledají agresora, ale vzhlíží k dominantním typům osobnosti a hledají někoho, kdo je ochrání nebo jim naplní potřebu otce. Tento názor podporuje příklad z praxe R5, která dlouhodobě pracuje s rodinou, kde si matka opakovaně vybírá partnery agresory. *„V současné době má již čtvrtého a není schopná tuto situaci nějak změnit. Za dvacet let, kdy je spis veden, žila vždy s partnery, kteří pokud ji přímo netýrali, měli nad ní nadvládu a využívali ji. Tato žena má 5 dětí, bohužel ani jedno již není v její péči. Sama o sobě není špatná matka, ale když si najde takového partnera, je zcela pod jeho nadvládou a nedokáže se o děti postarat.“*

Na tomto případě je patrné, že když někdo žije roky v prostředí domácího násilí, jen s velkými obtížemi se potom zařazuje do normálního života.

Dotazovaná R3 zastává názor, že ve většině těchto případů si dívky najdou partnera s agresivními sklony, což vychází ze základních psychologických pouček, že žena si hledá stejného muže jako je její otec. Říká, že: „*Ten vzor, ve kterém jsme vyrůstali, být se nám v té době zdálo, že nám rodič křivdí, že se nechová vhodně a tak dál, tak jsme na to byli nějakým způsobem zvyklí a asi se tady v té situaci paradoxně umíme orientovat. Máme pocit, že té osobě rozumíme, proč to dělá. Jedná se o stereotyp jak fungovat, protože tuhle situaci být není dobrá, znám.*“ Pracovnice R2 k dopadům DN na partnerské vztahy dítěte doplnila svou zkušenost z praxe, kdy dívka, která byla svědkem psychického násilí mířeného na její matku, nyní v dospělosti absolutně odmítá opačné pohlaví a vztahy nenavazuje.

Na závěr můžeme říct, že dopady domácího násilí na budoucí partnerské vztahy dítěte pracovnice ve své praxi vnímají a dá se vypořádat tzv. transgenerační přenos násilí.

7.9 Vliv DN na morální a emoční vývoj dítěte

Všechny pracovnice uvedly, že vliv zde patrný je, avšak příliš konkrétně se k této otázce dále nevyjadřovaly. R2 se vyjádřila tak, že: „*svědomí, prosociální chování, empatie, hodnocení sebe a ostatních, důstojnost lidské osoby, vše vyjmenované je v háji. Ten člověk by třeba v dospělosti chtěl jednat jinak, nenechat se ovlivňovat, ale ono to vždycky vyplave na povrch, to co se dělo*“.

Ostatní většinou dávaly tuto sekci do souvislosti s dříve zmíněnými dopady a poukazyvaly na to, že záleží na individualitě dítěte. R6 uvedla, že „*tato otázka je spíše směřovaná pro psychology a nelze dané vlivy poznat hned*“. Pracovnice R1, R3, R4 a R5 potom shodně poukazyvaly na špatné vztahy dítěte s vrstevníky, problémové chování, upozadění či snahu o pozornost, zdravotní komplikace, sebeobviňování, přenos vzorců chování a problémy v partnerských vztazích v dospělosti. Dle R5 se většina dětí, se kterými komunikuje, snaží na situaci zapomenout, spíše incidenty bagatelizují, přetváří si minulost tzv. k lepšímu obrazu. „*Své vlastní afekty si neuvědomují, vnímají projevy chování, které viděli v rodině jako normální, stejně tak přijali i hodnoty, které tam byly prezentovány*“. Podobně R1 uvádí, že „*morálka může být odchýlena od normy tím, že se dítě nenaučí, co ta norma je, neví, že není normální být obět ani agresor*“.

Ať už je dítě svědek nebo oběť psychického násilí, pokříví mu to obraz o tom, jak to má fungovat v rodině a ve společnosti.

7.10 Etická dilemata SP OSPOD v souvislosti s DN

Pracovnice poukazovaly na spolupracující a nespolupracující klienty, kdy s nimi v případech domácího násilí odmítají mnohdy spolupracovat agresor i sama oběť. Právě s nespolupracujícími klienty, kteří odmítají s pracovníci komunikovat nebo sice dochází na schůzky, ale potom dohodnuté kroky v rámci individuálního plánu neplní, zažívají dilemata. R5 uvádí, že *„Rodiče nechtějí spolupracovat, nepovažují své chování za problematické nebo se domnívají a přesvědčují nás (asi i sebe), že se jednalo o jednorázovou situaci, snaží se své jednání krýt/svalují vinu na někoho jiného, šikanu ve škole apod.“*. Na neochotu klientů situaci řešit poukazuje též pracovnice R4: *„Problém je přesvědčit samotnou oběť, že je nutné situaci řešit, stalo se mi, že oběť partnerovi odpustila a potom obvinila všechny, kdo jí pomáhali, že ji ovlivňovali proti agresorovi, oběť často odpouští, vrací se, znovu vystavuje sebe a děti agresorovi.“* Sociální pracovníci do pomoci ohrožené osobě vkládají spoustu energie, zvažují jednotlivé kroky včetně možných důsledků, zapojují do spolupráce další organizace. Jestliže dojde k opětovnému návratu oběti k agresorovi, je přirozené, že poté pochybují o účinnosti pomoci a smyslu vynaloženého úsilí. Například R1 uvedla: *„Většinou to oběť vezme zpět, najednou je doma vše v pořádku, nechce nic řešit a dává najevo, že jí zasahují do soukromí“*.

Právě tyto skutečnosti jako je nechuť situaci řešit a opakované odpuštění a návrat oběti k agresorovi, byly zmíněny všemi dotázanými sociálními pracovníci.

Jednou pracovnící byla zmiňována nedostatečná specializovaná péče pro děti jako systémový problém: R2: *„Máme tady v tom našem systému obrovské díry... Děti se autosanují, školní psycholog někde je a někde není, pořádně není kam tyto děti poslat... Systém je nastavený výrazně prorodičovsky, i když v různých deklaracích je opak, to jsou jen hezká slova na papíře, ale v praxi nemáme nástroje a v těchto případech je to frustrující práce. Děti nakonec dojdou rezignaci na cokoli, chybí jim aspirační cíle, protože se naučili, že svět není fér. Každé dítě je jiné v tom, jak moc si problém připustí k tělu. Problém našeho systému je, že pořádk musíme řešit rodiče. Sama víte, jak těžko se to prokazuje a pokud prostě rodič nechce své děti zavést třeba na konzultaci k psychologovi, nebo nedá souhlas, aby s dítětem psycholog pracoval, tak se dítěti*

nepomůže.... Protože dokud nemáte nejlíp papír od krve od policie, tak vám soud předběžko vydat nemůže. Chybí nám například terapeutické komunity pro tyhle děti a někdo s pravomocí, kdy by rodičům nařídil, že tam musí chodit. Jinak rodič řekne, že to jeho dítě nepotřebuje, že je u něj přece všechno v pořádku...“.

Vady systému zmínila též pracovnice R5 v konkrétním příkladu dilematu ze své praxe: *„Matka stáhne trestní oznámení, když za ní otec zaplatí dlužné výživné předchozímu partnerovi matky. To je hnus. A pak je paní na azylu a pán řekne, že si najde cigánku, protože tu může mydlit, jak chce, kdežto gadžovky to furt všem říkají... A co náš systém, zkuste s tím přijít na policii, akorát se vysmějí, že nemáte nic pořádného“* Riziko vidí také ve špatné komunikaci s nezletilým dítětem, nevhodném dotazování na situaci, zastrášení dítěte a prohloubení možného traumatu. V této souvislosti taktéž upozorňuje na nutnost přímé práci s dětmi, které zažily domácí násilí.

Další dilematická situace, která byla zmíněna dvěma respondenty je odebrání nezl. z rodinného prostředí. Situace, ve kterých se rozhoduje o dětech a jejich budoucnosti, jsou vždy těžké. Sociální pracovnice se proto často potýkají s otázkou, zda odebrání dítě od rodiny bude v jeho prospěch, do jaké míry mohou věřit názoru dítěte apod. Někdy je domácí násilí špatně prokazatelné. Dle R4 *„obvykle přichází matka s tím, že je partnerem psychicky týrána, avšak děti mají tátu rády. Dítě se dle sociálního pracovníka v rodině trápí, ale na druhou stranu nic jiného nezná a situaci tak samo za špatnou mnohdy nepovažuje“*. V mnoha případech je obtížné situaci v rodině posoudit a vyhodnotit riziko pro dítě. K práci s oběťmi psychického násilí v rodině udává R1, že *„jejich subjektivní vnímání té situace je takové, že ony si to myslí opravdu a pak se to třeba objektivně neprokáže. Je to takovej tenkej led, protože samozřejmě v těch rodinách s těma lidma nikdo není, takže je to náročnější“*. Další pracovnice R5 udává jako příklad tohoto dilematu situaci, kdy *„je zjevná silná citová vazba nezl. k oběma rodičům a zařízení či pěstouni, ke kterým by mohlo být dítě přemístěno, jsou daleko od původního místa bydliště“*. Výjimkou jsou situace, kdy je dítě v rodině prokazatelně vážně ohroženo. Respondenti zmiňují, že nejsou v otázce odebrání dítěte tím, kdo má poslední slovo, neboť podávají pouze doporučení a definitivní rozhodnutí mají příslušné soudy, jak je též uvedeno v teoretické části této práce.

Pracovnice udávají též dilema ohledně hranic se spolupracující klientkou - obětí, se kterou mají soucit, avšak snaží se držet odstup. Uvádí, že je třeba vždy myslet na zájem

dítěte, pro které nemusí být nejlepší to, co pro matku a dát pozor na to, zda s dítětem není třeba i nevědomě manipulováno.

S tím souvisí další uváděné dilema, zda dítěti uvěřit, že mluví pravdu nebo jim říká to, co si přejí rodiče. Je třeba vnímat, jestli rodič dítě prosti druhému nemanipuluje. R6 popisuje zkušenost, že děti násilí ze strany rodičů nejdříve přiznaly, bylo na nich poznat, že jsou potěšeni, že se někomu mohou svěřit, avšak později začali rodiče krýt a dávaly si zjevně pozor na to, co říkají (pravděpodobně pod vlivem rodičů).

Situace, kdy je určován styk s agresorem nebyly většinou považovány za dilematické, například R3 uvedla, že *„V svých nejtěžších případech byl styk otce s dětmi vždy zakázán. V těch o něco lehčích byl rozhodující názor znalce, ale názor dítěte měl také váhu, pokud bylo ve věku, kdy ho dokázalo vyjádřit.“* Ze strany jedné pracovnice (R5) zazněla osobní zkušenost, kdy vnitřně nesouzněla s rozhodnutím soudu: *„Ze zákona je nutné podporovat kontakt rodičů s dítětem, přestože docházelo k DN, protože u mnoha dětí, které byly svědkem DN či přímo obětí je i přes tyto situace zjevná silná citová vazba s rodiči, která by se měla udržovat. V případě, kdy si dítě kontakt jednoznačně nepřálo a z agresora mělo strach, bylo vzhledem k věku přistoupeno na asistovaný kontakt na neutrální půdě, aby bylo zabráněno dalšímu násilí. Dítě si ale spíše přišlo odsedět dobu kontaktu, nechtělo danému rodiči na nic odpovídat, koukalo mimo něj, odmítalo jakýkoliv fyzický dotek, vždy sedělo v druhém rohu místnosti. Po návštěvě pak byly změny v jeho chování, bylo více náladové, podrážděné a dle mého názoru zde docházelo k sekundární viktimizaci“.*

8 SHRNU TÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

S případy domácího násilí se pracovnice OSPOD setkávají různě často, většinou 3x – 4x do roka. Nejčastěji se o nich dozvídají prostřednictvím oznámení institucí, obvykle policie. Stává se, že přichází i oběť sama řešit otázku péče o děti. Pracovnice poté mapují a vyhodnocují situaci a v průběhu sociální práce s rodinou zjišťují, zda se skutečně jedná o DN.

Co se týče dopadů na děti vyrůstající v rodině, kde probíhá domácí násilí, pracovnice často uváděly, že následky jsou velmi individuální, záleží na osobnosti dítěte, jeho povaze, temperamentu, po jakou dobu bylo domácím násilí vystaveno, jaká byla jeho intenzita, jaké se mu dostalo pomoci apod. Většina respondentů si myslí, že dopady se u starších dětí liší i dle pohlaví, přičemž jejich zkušenost odpovídá popisu

z literatury. Všechny se shodují, že vliv násilí je patrný v každém věku dítěte. Uvádí, že mladší děti jsou plačtivější a bojácnější, mají tendenci nekomunikovat o tom, co se doma děje, uzavírat se do sebe. Teenageři naopak vyhledávají společnost vrstevníků s podobným problémem, do konfliktů mezi rodiči častěji vstupují nebo utíkají z domova, začínají s drogami či alkoholem.

Dle většiny sociálních pracovníků jsou dopady na dítě, které je svědkem násilných útoků jednoho rodiče na druhého či přímou obětí agrese, velmi podobné a mohou dospět k syndromu CAN. V obou případech je to pro dítě traumatizující zážitek a alespoň po psychické stránce jsou oběti vždy. Ve své praxi častěji řeší fyzické násilí na ženě jako oběti. Všechny dotazované pracovníky však sdělily, obě formy domácího násilí bývají často vzájemně propojené, a pokud probíhá fyzické násilí, je k němu vždy přidružené i psychické. Se samotným psychickým násilím se setkávají méně často, což dávají do souvislosti s jeho horší odhalitelností. Nadpoloviční většina z dotazovaných uvedla, že je z jejich pohledu pro děti horší násilí psychické, kdy je dítě pod neustálým tlakem. Upozorňují však, že záleží na jeho dlouhodobosti.

Pracovníky mají možnost sledovat dítě dlouhodobě, pokud trvá potřeba sociálně právní ochrany, což hodnotí dle sociální situace rodiny a psychického stavu dítěte. Co se týče dopadu DN na chování a studium dítěte, odpovídaly pracovníky tak, že tyto se nejvíce projeví ve škole. Jsou patrné ve vztahu k autoritám a vrstevníkům. Děti řeší nezdary či neshody agresivitou, poutají na sebe ve třídním kolektivu pozornost nebo jsou naopak patrně submisivní, straní se, jsou nedůvěřivé. Jsou hyperaktivní, nesoustředěné, vulgární, nespolupracují, hůře navazují přátelské vztahy a je pro ně složité si je udržet. Když je s nimi o jejich chování hovořeno, neuvědomují si jeho následky. Všichni dotazovaní se shodli na tom, že největší roli v těchto případech hraje osobnost, charakter dítěte a sociokulturní úroveň rodiny. V praxi to znamená, že dítě nemá zásadní pozorované výkyvy v chování po svědectví nebo prožití domácího násilí, pouze se prohloubí jeho sklony. Tedy pokud má tendenci být upozaděnější, většinou se z něj nestane hlučné dítě s výchovnými problémy, ale může se stát obětí šikany nebo v budoucnu také obětí domácího násilí. Naopak pokud vidí, že vulgarita a fyzické ataky doma fungují, chování napodobuje a má k tomu nějaké osobnostní předpoklady, může tento způsob do budoucna brát jako normu řešení problémů. Záleží také na tom, jak oba rodiče k problémům přistupují.

Ačkoliv sociální pracovníce zdůrazňují rozdílnost dopadů dle individuality každého dítěte a odlišné zkušenosti s domácím násilím, uvedly několik znaků, které byly v jejich případech společné. Za hlavní společný znak považují ztrátu důvěry, pocit nejistoty, zakřiknutost dětí, zaryté mlčení o rodině, lásku k oběma rodičům, rezignaci, obviňování sebe za situaci doma, přebírání vzorců chování od rodičů.

Domácí násilí má velký vliv na psychiku dítěte, a proto sociální pracovníce v těchto případech vždy spolupracují s psychology a doporučují následnou terapeutickou péči. Děti mívají psychosomatické problémy, stěžují si na nespavost, noční můry, bolest hlavy, přestávají jíst, trpí zažívacími obtížemi a bolestmi břicha. Mají nízké sebevědomí, pocity méněcennosti, deprese, sebepoškozující tendence. Všechny pracovníce se domnívají, že tímto způsobem poškozené děti potřebují intenzivní psychoterapii, jejíž délka bývá zpravidla několik let. Často je nutná i pomoc psychiatrická a nějaká forma medikační léčby. Z následné péče si sociální pracovníce žádají průběžné zprávy a nadále situaci v rodině sledují.

Vztah dítěte s rodiči je dle odpovědí respondentek ambivalentní. Dítě často zaujímá ochranný postoj k matce, také po ní vyžadují, aby se s agresorem rozešla. Obvykle případy končí rozvodem, a jestliže dítě bylo svědkem domácího násilí, probíhá běžné řízení o rodičovské odpovědnosti, kde se stanoví jeho kontakt s agresorem. Zde záleží, jak matka jako oběť dítěti situaci vysvětluje. Pokud mu násilné chování otce neustále připomíná, nastává větší pravděpodobnost, že ho bude dítě odmítat. Dle zkušeností tázaných soud kontakt s agresorem spíše neurčuje. Náзор dítěte je vždy zjišťován a má váhu s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Nicméně posuzují se vždy okolnosti daného případu, provádí se znalecké posouzení, málokdy se stane, že by byl styk zakázán.

Všechny dotazované se shodují v tom, že vzorce chování rodičů se přenáší na dítě a ty potom jejich chování nevědomě přejímají a vnímají ho jako normální, což se dále projevuje v jejich životě i v partnerských vztazích. S tímto jevem se setkávají, lze jej vyzorovat u rodičů dětí, kteří sami v dětství zažívali násilí ve svých rodinách.

Ohledně dopadů na morální vývoj dítěte uvádí spíše již zmiňované problémy v chování a vztazích, pokřivený obraz fungování společnosti.

Jako dilematické byly všemi pracovníci zmíněny situace, kdy oběť nechce spolupracovat, setrvává s dětmi ve společné domácnosti i přes trvající ataky či se do ní navrácí, opakovaně agresorovi odpouští. Dále zmiňovaly jako obtížné posouzení a

správné vyhodnocení rizika pro dítě, taktéž komunikaci s dítětem tak, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci a nedostatečnou specializovanou péče pro děti jako systémový problém.

9 DISKUZE

Z výzkumu vyplynulo, že domácí násilí je velmi závažné jednání, které přítomné děti postihuje a dále ovlivňuje jejich vývoj v rodině i ve společnosti.

Rozhovory s pracovníci OSPOD prokázaly, že v rámci jejich činnosti se nesetkávají s domácím násilím tak četně jako třeba s rozvodovými konflikty, nicméně každá z dotazovaných již několik případů tohoto typu řešila a to za situace, kdy dítě bylo svědkem, tak i obětí domácího násilí. Všechny jednoznačně potvrzují negativní dopady domácího násilí na dětech. Jejich odpovědi se shodují s poznatky z vypracovaných případových studií v mé bakalářské práci, kde však bylo možné zjistit dopady na konkrétní jednotlivce více do hloubky. Pracovnice měly problém vyjmenovat jednotlivé dopady na dítě, snažili se zobecňovat, ačkoliv každý případ je vysoce individuální a každé dítě reaguje mnoha rozličnými způsoby. Na začátku rozhovoru jsem definovala domácí násilí jako jednostranně zaměřené, opakované, stupňující se násilí mezi partnery nebo manžely, které je fyzické, psychické nebo sexuální povahy a ke kterému dochází v soukromí, přičemž jsem zahrнула i násilí páchané na dětech. Uvedená formulace zahrnující násilí na dětech však způsobila, že pracovnice mi vyprávěly nejen o případech domácího násilí či útocích na dítě z důvodu probíhajícího domácího násilí, ale též o případech týrání dítěte oběma rodiči. Nicméně mohu říci, že výsledky výzkumu se shodují s nalezenými závěry výzkumů organizací zaměřených na práci s oběťmi DN (Acorus, Rosa či Spondea) na podobné téma a teoretickými poznatky o negativních dopadech násilí v rodině na dítě, a to ve všech vymezených oblastech jeho života.

Při zpracování tématu jsem se přesvědčila, že domácí násilí má velký vliv na celou rodinu a je proto třeba, pro zmírnění dopadů na jednotlivé členy, pracovat s celým rodinným systémem, včetně agresorů. Ačkoliv se samotnými dětmi mnohdy pracují dětské psychiatry, psychologové a centra pomoci při domácím násilí zaměřená na děti, vnímám zde potřebu služby specializované péče o děti s tímto prožitým traumatem rozšiřovat.

Oproti minulosti, kdy zásah ze strany státu zpravidla přicházel až za situace, kdy došlo k vážnější újmě oběti, nyní je vzhledem k větší pravomoci policie možnost oběti a dětem poskytnout ochranu před násilníkem a časový prostor, aby v součinnosti se specializovanými intervenčními centry mohla uspořádat své záležitosti a podniknout potřebné právní kroky. Díky institutu vykazání a záznamu policie ČR se mnohdy OSPOD o domácím násilí v rodině poprvé dozvídá. S policií a dalšími institucemi OSPOD spolupracuje, v tomto směru mě překvapilo, že žádná pracovnice ohledně domluvy s IC, školami, pediatry, SAS, azylovými domy, psychology apod. nezmínila, že by měli vzhledem k množství zapojených osob nějaké komunikační problémy či v této oblasti vnímaly nějaké nedostatky. Je otázkou, do jaké míry je spolupráce oboustranná a funkční. Na to jsem se však konkrétně nedotazovala.

Objevovaly se rozdíly dle sociokulturní struktury obyvatel městské části a tudíž typu klientů pracovnic OSPOD, kdy některé zmiňovaly časté konflikty mezi rodiči včetně fyzických potyček, kde však není jasně vymezen agresor a oběť. Nicméně i toto svědectví násilí v rodině má na dítě negativní dopady, co se týče např. vzorců chování. Ráda bych upozornila na to, že dětské oběti a svědci domácího násilí nemusí být nutně z problémových rodin.

Obecně mi byl známý fakt, že děti jsou nejčastěji obětí fyzické formy domácího násilí. Ve své praxi pracovnice skutečně ve většině častěji řeší fyzické násilí na ženě jako oběti, nicméně obě formy domácího násilí bývají často vzájemně propojené a dítě je při domácím násilí jakékoliv formy téměř vždy přímou obětí násilí psychického. Zaujalo mě, že pracovnice uváděly, že psychické násilí může mít horší dopady než fyzické, což mi vzhledem k argumentaci o četnosti a dlouhodobosti násilných incidentů dává velký smysl. Bylo pro mě samotnou překvapivé, že jsem se nad těmito otázkami při své práci až do vypracování kvalifikační práce takto do hloubky nezamýšlela. Sama jsem si proto zkoušela své rozhovorové otázky zodpovědět, porovnat dopady u dětí v případech domácího násilí, které jsem za svoji krátkou praxi řešila a mohu říci, že s odpověďmi sociálních pracovnic se ztotožňuji.

Zaujala mě myšlenka, že v člověku se vlivem tohoto prožitku rozvíjí a prohlubuje to, k čemu přirozeně inklinuje, avšak pokud k tomu v sobě nemá vlohy, násilí jej ovlivní, ale nestane se z něj násilník. Toto bych ráda zkonzultovala s psychology, kteří provádí následnou péči, jelikož na přejímání vzorců chování pracovnice často upozorňovaly. Pracovnice při několika otázkách též uváděly, že

nemají psychologické vzdělání a téma psychických dopadů je tak otázkou spíše na odborníky, kteří s dětmi pracují v rámci psychoterapie.

Jelikož rozhovory probíhaly v době karantény, kdy se pracovnice na pracovišti střídaly, a provoz oddělení byl zasažen nákazou, byly rozhovory těmito okolnostmi ovlivněny (ať už v podobě rozestupů, roušek, složitého domlouvání termínů, nutnosti negativních testů apod.). Přesto se většina pracovnic snažila mi vyjít vstříc a navzdory množství práce mi i za této situace věnovaly svůj čas a nesnažily se rozhovor urychlit, ale skutečně se nad otázkami zamýšlely a bylo znát, že odpovídají upřímně, čehož si cením.

Odpověď na výzkumnou otázku, jaké jsou negativní dopady na dítě z pohledu sociálních pracovníků OSPOD mi byla přínosná nejen v tom, že jsem zjistila, jaké různé dopady za svoji profesní dráhu mohly dotazované pracovnice pozorovat a jakým způsobem vliv domácího násilí vnímají. Z propojení studovaných teoretických poznatků s konkrétními pozorovanými projevy dítěte a zkušeností práce s rodinou usuzuji, že vyjmenovat taxativní výčet dopadů či zjištěné dopady domácího násilí generalizovat skutečně nelze, neboť mají mnoho různých podob a velkou roli hraje jak osobnost dítěte, tak okolní faktory včetně přístupu pracovníka OSPOD.

Odpovědi respondentek ohledně komunikace s dítětem zasaženým DN mi ukázaly potřebnost citlivosti a znalosti specifík této komunikace, které jsou dobře popsány v literatuře, avšak pracovnice je většinou neuváděly. Z jejich odpovědí jsem však získala možnosti zlepšení komunikace v těchto případech pomocí obrázkových kartiček, což se posléze zavedlo do praxe i na našem OSPOD. Výzkum mě donutil též vyhledat možnosti specializovaných center pro děti a komunikovat s vedením o možném zapojení do programů, které nabízí. Zaujalo mě, že na dítěti nemusí být po dobu spolupráce patrné žádné negativní důsledky a v případě svědectví mírné formy DN není ani třeba dlouhodobější následná péče. Je otázka, zda se dopady neobjeví v pozdějších letech. Uvědomila jsem si, že i když se následky na dítěti nemusí projevit hned, je lepší, aby proběhla nějaká forma psychologické práce s rodinou. Omezením výzkumu je, že pracovnice sledují dítě a jeho rodinu, dokud vyhodnotí, že potřebují sociálně-právní ochranu. Jestliže se rodiče rozvedou, je tam nějak nastaven funkční kontakt otce s dítětem a nejsou patrné aktuálně nějaké důsledky na dítě, které by bylo třeba řešit, spis se uzavírá. Jestli se následky projeví později nebo v dospělosti, toto se již pracovnice nemusí dozvědět.

Nenašla jsem příliš publikací podrobněji se zabývajících dopady domácího násilí na morální rozvoj dítěte, ačkoliv se velmi často jeho negativní vliv na tuto oblast uvádí. Určité etické zhodnocení těchto aspektů by jistě stálo za pozornost.

V rámci prohloubení tématu by tedy bylo dobré udělat rozhovory spíše s dospělými lidmi, kteří v dětském věku vyrůstali v rodině s DN, aby sami zhodnotili, jak se na nich tato zkušenost podepsala. Klientů, kteří jsou v nějak formě dobrovolného kontaktu s OSPOD i v dospělosti příliš není. Nicméně toto je velmi citlivé téma, které si většina z nich nechce připomínat. Spolupráce s rodinou není po emoční stránce jednoduchá ani pro sociálního pracovníka. Téma etických dilemat jsem zde zmínila pouze okrajově a z hlediska zaměření práce jej dále nerozebírám, nicméně myslím, že i tuto stránku je třeba zohlednit a má ve výsledku taktéž vliv na dopady na dítě. Frustrace sociálního pracovníka v dilematické situaci může ovlivnit jeho jednání s dítětem a rodiči, jeho rozhodování má vliv na to, jak intenzivně a včasné zasáhne nebo nezasáhne, jakou pomoc doporučí, případně nařídí apod.

Nutno též podotknout, že pracovníci se setkávají s případy, které jsou odhalené, nějakým způsobem se dítěti v rodině dostává pomoci a jeho bezpečí se řeší. Spousta násilí však nadále zůstává mimo hledáček institucí, proto bych chtěla vyzdvihnout důležitost prevence, ačkoliv sociální pracovníci vzhledem k orientaci otázek ve výzkumu prevenci nezmiňovaly. Na dopady na dítě má nezastupitelnou roli informovaný, vnímavý a citlivý pedagog, vychovatel, příbuzný, kamarád, pediatr, psycholog, sociální pracovník, policista, soudce aj. V České republice probíhají nejrůznější informační, školicí a diskusní projekty, výchovné programy a osvětové kampaně, pořádané ve většině z iniciativy neziskových nestátních, ale též státních organizací. Přetrvává aktuálnost tohoto tématu a je třeba, aby veřejnost věděla, jaké projevy dítě v rodině s domácím násilím může mít, jaké na něm tato zkušenost může zanechat následky a kam se mohou obrátit o pomoc.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila přiblížit domácí násilí v rodině a jeho vliv na děti zde vyrůstající. Jsem si vědoma toho, že dopady na dítě jsou vždy velmi individuální a hraje zde roli množství faktorů, ať už je to věk, ve kterém je dítě násilí vystaveno, dlouhodobost, četnost a intenzita násilí v rodině či samotná osobnost dítěte a forma pomoci, které se mu dostane.

V teoretické části práce jsem představila fungování rodiny, charakteristiku domácího násilí, současná platná legislativní opatření, která poskytují ochranu oběti a jejím dětem. Věnovala jsem se dětem jako svědkům a obětem domácího násilí, přičemž v obou případech je na ně nahlíženo jako na děti trpící syndromu CAN. Práce se dále soustředí se na samotnou oblast sociální práce s rodinou, kde se domácí násilí vyskytuje. Jelikož je cílena na pohled pracovníků OSPOD byla v této souvislosti podrobněji popsána specifika činnosti OSPOD v případech domácího násilí. Taktéž jsem zmínila možné dilematické situace, které při práci s rodinou může sociální pracovník zažívat. Podrobněji se zabývá rozličnými dopady domácího násilí na dítě v souvislosti s jeho vývojovými obdobími. Pozornost byla věnována psychickým dopadům, taktéž dopadům na morální vývoj dítěte, který je domácím násilím nepochybně zasažen.

Cílem praktické části bylo odpovědět na zvolenou výzkumnou otázku, jaké jsou dopady DN v rodině na dítě očima sociálních pracovníků vybraných OSPOD. Řekla bych, že to se mi podařilo splnit. Dozvěděla jsem se, že ze zkušenosti z praxe sociálních pracovníků má domácí násilí negativní dopad na všechny zkoumané oblasti života dítěte. Výrazný vliv je patrný na psychiku dítěte, kdy je zapotřebí spolupráce s odborníky. Násilí se promítá i do budoucího života dítěte, ovlivňuje jeho chování, studijní směřování, partnerské vztahy. Z důvodu prožívání násilí je zvýšené riziko patologických jevů u dítěte (př. závislosti). Vztah dítěte s oběma rodiči je narušen. Sociální pracovníce v souvislosti s případy domácího násilí taktéž naráží na různá úskalí, především opakované návraty oběti k agresorovi.

Získaná data popisují subjektivní vnímání dopadů domácího násilí na děti očima sociálních pracovníků OSPOD. V této oblasti se do budoucna nabízí hned několik variant k prohloubení získaných informací. Například rozhovory s již zletilými svědky domácího násilí, ze kterých by bylo možné lépe posoudit jeho vliv na život v dospělosti. K rozšíření zjištěných dopadů na svědky násilného chování v rodině by bylo též možné

provést rozhovory s pracovníky intervenčních center či psychology, kteří se těmto dětem věnují, a jejichž poznatky by byly jistě obohacující.

Jsem ráda, že jsem se o tomto tématu mohla dozvědět více a věnovat mu svou kvalifikační práci. Obohatila jsem se o znalosti legislativní, taktéž jsem získala větší přehled o možnostech pomoci celé rodině a centrech zaměřujících se na pomoc dětem z násilných rodin. Jelikož pracuji ve městě Brně, neměla jsem kromě IC v tomto městě příliš přehled o okolních organizacích zaměřujících se na tuto cílovou skupinu. Získané poznatky mohu sama ve své práci využít. Uvítala bych více publikací zaměřených na domácí násilí z pohledu dítěte. Dle mého názoru je třeba, aby sociální pracovníci byli v této problematice školeni, především v komunikaci s dětmi zasaženými domácím násilím a byli si vědomi rozličných dopadů na dítě. Taktéž dle rozhovorů se sociálními pracovníci i z vlastní praxe považuji za potřebné rozšíření specializovaných center na pomoc dětem ohroženým domácím násilím.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

- BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009
- BECHYŇOVÁ V. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007
- BECHYŇOVÁ V., M. KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008
- BURDOVÁ, E. a V. NOVOTNÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2007
- BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008
- ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001
- ČECH, O. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004
- ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada Publishing, 2008
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000
- DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986
- DUNOVSKÝ, J. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: MPSV ČSR, 1986
- DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999
- GJURIČOVÁ, Š. a J. KOCOURKOVÁ. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000
- HAVRÁNKOVÁ, I. *Dopady domácího násilí v rodině na dítě*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a sociální práce
- HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005

- HRONOVÁ, M. a kol. *Dětská svědectví násilí*. Praha: os. Rosa, 2008
- JANOUSHKOVÁ, K. a D. NEDĚLNÍKOVÁ. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Etická dilemata v terénní sociální práci. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008
- KOTKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009
- MALÁ, E. *Afektivní poruchy: Deprese. Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde s.r.o., 2008
- MAŘÍKOVÁ, H., PETROUSEK, M. a A. VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996
- MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003
- MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006
- MUSIL, L. a M. NEČASOVÁ. *Zvládání nesourodých očekávání a morální orientace sociálních pracovníků*. In: ŠRAJER, J.; MUSIL, L. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. Albert, 2008.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995
- NEČASOVÁ, M., Z. DOHNALOVÁ a R. TALAŠOVÁ. *Využití vybraných etických teorií v praxi sociální práce*. Sociální práce/Sociálna práca. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2010, roč. 3/2010, 76 – 87
- PEMOVÁ, T. a R. PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2012
- ROCHE, O. *Etická výchova*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992
- STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce Brno: Albert Boskovice, 1999

- STŘELEČ, S. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992
- STŘÍLKOVÁ, P. a M. FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009
- ŠEVČÍK, D. a N. ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál 2011
- ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2004
- ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003
- ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj*. Praha: Karolinum, 2004
- ŠVAŘÍČEK, R., K. ŠEDOVIČKOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007
- TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010
- ÚLEHLOVÁ, D. a kol. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: NCO NZO, 2009
- VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2010
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999
- VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK a kol. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998

Elektronické zdroje

- BARVÍKOVÁ, J. a J. PALONČYOVÁ. *Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú.* [online]. VÚPSV, v.v.i., Praha, 2016 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: http://centrumlocika.cz/assets/images/DETI,%20RODICE%20A%20DOMACI%20NASILI_text_final_20.6.pdf
- Dětství bez násilí* [online]. Centrum LOCIKA, z. ú. 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.detstvibeznasili.cz/program-detstvi-bez-nasili/o-programu>
- Dětství bez násilí: Tisková zpráva. *Centrum LOCIKA* [online]. Praha, 23. 6. 2016 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: http://centrumlocika.cz/assets/images/aktualne/TZ_LOCIKA%20V%20C3%BDzkum_D%20C4%9Btirodi%20C4%8Deadom%20C3%A1c%20C3%ADn%20C3%A1sil%20C3%AD_22062016.pdf

Domácí násilí v číslech. *Rosa centrum pro ženy* [online]. Praha, 20. 3. 2006 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/domaci-nasili-v-cislech/>

EDLESON, J. L. Children's witnessing of adult domestic violence [online] University of Minnesota, 1997 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <http://www.ncdsv.org/images/ChildrenWitnessingAdultDV>.

ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚPRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ BLANSKO. *Město Blansko* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.blansko.cz/soubory/odbory/soc/files/ospod-eticky-kodex.pdf>

HOLDEN, G. W. Children exposed to domestic violence and child abuse: Terminology and taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6, 2003, 151-160 [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://doi.org/10.1023/A:1024906315255>

HRDÁ, L. Oběti domácího násilí: Děti jako oběti násilí. *Rodina* [online]. 22. 11. 2007 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek6023.htm>

Manželská terapie nebo mediace může domácí násilí vyřešit... *Persefona* [online]. 10. 4. 2017 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/manzelska-terapie-nebo-mediace-muze-domaci-nasili-vyresit>

Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/metodika_3.pdf/a539b71d-91ae-9ff1-ed5b-62211af03747

Morálka. *E-learningová podpora mezioborové integrace výuky tématu vědomí na UP Olomouc* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=1463>

Navazující služby v ČR. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/kontakt/navazujici-sluzby-v-cr/>

Oběti domácího násilí. *Moje rodina a já* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.rodinaaja.cz/obti-domaciho-nasili/>

PRESSLEROVÁ, Pavla. Syndrom CAN. *Šance dětem* [online]. 02. 05. 2012, Aktualizováno: 12. 03. 2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/syndrom-can>

Přehled o vykázání v ČR za rok 2020. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.domacinasil.cz/prehled-o-vykazani-v-cr-za-rok-2020/>

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie a její kontexty 7 (1), 2016, 3-17: Domácí násilí pohledu vývoje a ochrany dětí [online]. 2016 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Sobotkova_2016_1.pdf

STACHOVÁ V. *Etická dilemata sociálních pracovníků při práci s obětí domácího násilí*. České Budějovice, 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra etiky, praktické teologie, s. 38 [online]. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://theses.cz/id/1pj78x/Etick_dilemata_socilnich_pracovnk_s_obt_domacho_nsil.pdf
STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Týrání dětí. *NZIP* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/102-tyrani-deti>

ÚLEHLOVÁ, D. Domácí násilí a intervenční centra. Spondea, o.p.s. *Dny práva* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilii/Ulehlova_Dagmar_\(4043\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilii/Ulehlova_Dagmar_(4043).pdf)

VITOUŠKOVÁ, P. a F. PÚRY. Zákon na ochranu před domácím násilím. Donalinka: Pomoc obětem domácího násilí [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.donalinka.cz/nova-legislativa/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim>

VITOUŠKOVÁ, P. a T. DURDÍK. Zákon na ochranu před domácím násilím. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>

WESTPHALOVÁ, L. Sociálně-právní ochrana dětí postižených domácím násilím. *Právnická fakulta Univerzity Palackého Olomouc, katedra občanského a pracovního práva. Dny práva* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 5 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilii/Westphalova_Lenka_\(1796\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasilii/Westphalova_Lenka_(1796).pdf)

Legislativa

Sdělení FMZV, č.104/1991, *Úmluva o právech dítěte*

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb., čl. 9

Úmluva o styku s dětmi č. 91/2005 Sb. m. s., čl. 2 a)

Věstník MZ, částka 3, část 8, 2008, Metodické opatření k postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

Zákon č. 273/2008 Sb. o policii České republiky

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázaní

SEZNAM ZKRATEK

AD azylový dům

ADHD porucha pozornosti

DD dětský domov

DC dětské centrum

DN domácí násilí

IC intervenční centrum

KC krizové centrum

OSPOD orgán sociálně právní ochrany dětí

PO předběžné opatření

SP sociální pracovník/sociální práce (dle kontextu)

SPC speciálně pedagogické centrum

SPU specificky vývojové poruchy učení

TČ trestný čin

ÚV ústavní výchova

PČR policie České republiky

ZDVOP zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

PŘÍLOHY

Příloha č. I: Bezpečnostní plán obětí domácího násilí

Odborníci jednomyslně doporučují vytvořit si pro případ ohrožení tzv. bezpečnostní plán. Jedná se o promyšlený soubor nejdůležitějších kroků, které je třeba v případě nástupu ohrožení neprodleně podniknout. Opatření jsou zpravidla zacílena na opuštění společného obydlí.

Konkrétní rady, které ve svých propagačních materiálech uvádí Bílý kruh bezpečí:

- *Pokud jste v nebezpečí, volejte policii. Jste-li napaden(a) během volání na policii, nechte telefon vyvěšený, mluvíte a křičte.*
- *Pokud jste zraněn(a), jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se vám stalo. Po útoku ihned neuklízejte a uschovejte si všechny důkazy o fyzickém násilí (roztrhané oblečení, fotografie modřin a zranění atd.). Tyto předejte na policii*
- *Domluvte si signál se sousedy (např. světlo venku je rozsvícené = zavolejte policii)*
- *Nepopírejte násilí před dětmi, řekněte jim pravdu a určete jim bezpečné místo v bytě – pokoj, který lze zamknout, sousední dům, kam se mohou v případě hrožení ukrýt. Poučte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a nikoliv vás ochraňovat.*
- *Nikdy neopouštějte dítě, mohlo by být těžké ho získat zpět.*
- *Vezměte v úvahu věk dětí a rozmyslete si, co jim při odchodu řeknete.*
- *Dejte si pozor, komu říkáte, že plánujete odchod. Zjistěte si, kam se můžete obrátit v případě krize (kamarádka, příbuzní, azylový dům).*
- *Uschovejte si u osoby, které věříte náhradní klíče, oblečení, důležité dokumenty, lékařské předpisy a určitý peněžní obnos.*
- *Ohlaste situaci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a na policii.*
- *Nezapomeňte si vzít občanský průkaz, rodné listy, zdravotní dokumenty, peníze, doklady o pojištění, pasy, dekret na byt, adresář, cenné věci, základní oblečení, osobní věci a oblíbené hračky dětí.*
- *Je-li to možné, nechte děti zabalit si jejich věci, oblíbenou hračku, oblečení¹⁵³*

¹⁵³ Bezpečnostní plán. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/bezpecnostni-plan/?_gl=1*1v3r6wr*_ga*MTcwMzM3NTQyNC4xNjE2NDA0NzAx*_up*MQ..

Bezpečnostní plán je shrnutím podrobnějších rad uvedených na https://www.domacinasili.cz/bezpecnostni-plan/?_gl=1*fj96fj*_ga*NTQ4MzA5NTUuMTYxNjQwNTY0NQ..*_up*MQ..

Ve velké většině případů není možné, aby oběť domácího násilí, požádala přímo verbálně o pomoc – tohle gesto je jednoduchý mezinárodní signál, kterým může oběť násilí nebo i samo dítě nenápadně říct „prosím, přivolejte pomoc“. Pro šíření tohoto signálu pomoci a více informací je zřízena stránka [Signalforhelp - Signál pomoci](#)

Nadace Vodafone taktéž vytvořila mobilní aplikaci Bright Sky pro řešení partnerského násilí. Nabízí bezpečně a důvěrně všechny potřebné informace na jednom místě: 3minutový dotazník pro posouzení nebezpečí ve vztahu, databázi kontaktů na nejbližší centra pomoci, funkci Můj deník pro zaznamenávání důkazů, příklady domácího násilí aj. Aplikace pochází z Velké Británie, kde je hojně využívána. Odborným garantem české adaptace je organizace [ROSA – centrum pro ženy](#).¹⁵⁴

¹⁵⁴ Mobilní aplikace pro odhalení domácího násilí. *Nadace vodafone ČR* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.nadacevodafone.cz/programy/technologie-pro-spolecnost/aktualni-projekty/aplikace-bright-sky-cz.html>

Příloha č. II: metodická příručka SARA DN slouží k aktuálnímu posouzení situace, zda se jedná o domácí násilí a jaké je riziko pro ohroženou osobu, především při vyhodnocení policie ohledně využití institutu vykázání.

sara dn
pomůcka pro policisty

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulé incidenty, na předešlé zákroky PČR, na úrazy apod.*
- 2) ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůzek.*
- 3) JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácí násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) NEVEREJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUCÍHO DN

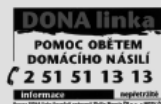
V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídít záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úvahu. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby.

Například:

- přivolejte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PČR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- poučte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPOD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

Tento dokument vydává Bílý kniha bezpečí, o.s. v rámci projektu „Regionální podpora informovanosti o nonstop lince pomoci obětem domácího násilí“, projekt spolufinancuje Evropská unie a státní rozpočet České republiky.

sara dn

3x5 otázek
na rizikové faktory

ODDÍL 1

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

- 1) Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůzek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůzek nebo úmyslů
- 4) Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráchskou závislostí např. na automatech
- 5) Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

- 1) Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranu chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

Příloha č. III:

Registrované sociální služby v České republice na pomoc lidem zasaženým domácím násilím lze nalézt na stránkách MPSV v Registru poskytovatelů sociálních služeb.¹⁵⁵ Souhrnný přehled neziskových organizací poskytující pomoc obětem domácího násilí je taktéž dostupný na stránkách MPSV.¹⁵⁶

Odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem trestných činů poskytuje Bílý kruh bezpečí. Pomoc poskytují odborně způsobilí poradci, především právníci, psychologové a sociální pracovníci.¹⁵⁷ Pracoviště celostátní sítě poraden BKB jsou Praha, Brno, České Budějovice, Jihlava, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň.¹⁵⁸

Poradna BKB Praha

U Trojice 2, 150 00 Praha 5
e-mail: bkb.praha@bkb.cz
tel: 257 317 110

Poradna BKB Jihlava

Žižkova 1683/13, 586 01 Jihlava
e-mail: bkb.jihlava@bkb.cz
tel.: 606 631 551

Poradna BKB Brno

Slovinská 39 (vchod 41), 612 00 Brno
e-mail: bkb.brno@bkb.cz
tel.: 541 218 122/732 842 664

Poradna BKB Liberec

Palachova 504/7, 460 01 Liberec 1
e-mail: bkb.liberec@bkb.cz
tel.: 485 150 707/605 952 852

Poradna BKB České Budějovice

Riegrova 51, 370 01 České Budějovice
e-mail: bkb.cbudejovice@bkb.cz
tel.: 734 479 644

Poradna BKB Olomouc

Palachovo náměstí 1, 779 00 Olomouc
e-mail: bkb.olomouc@bkb.cz
tel.: 732 700 533

Poradna a intervenční centrum BKB Ostrava

Jurečkova 643/20, 702 00 Ostrava
e-mail: bkb.ostrava@bkb.cz
tel.: 732 577 520/731 306 411

Poradna BKB Plzeň

Jungmannova 1, 301 00 Plzeň
e-mail: bkb.plzen@bkb.cz
tel.: 734 157 200

Poradna BKB Pardubice

17. listopadu 237, 530 02 Pardubice (v Domě služeb)
e-mail: bkb.pardubice@bkb.cz
tel.: 732 923 462

Telefonická pomoc BKB je poskytována prostřednictvím **bezplatné nonstop linky 116 006** (<https://chat.linkabezpeci.cz>) pro oběti kriminality a domácího násilí a **linky BKB 257 317 110** - nonstop pomoc obětem a svědkům trestných činů.

¹⁵⁵Registr poskytovatelů sociálních služeb. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/registr-poskytovatelu-sluzeb>

¹⁵⁶Neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-nasili-neziskove-organizace-poskytujici-pomoc-obetem-domaciho-nasili.aspx>

¹⁵⁷Poslání a činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas-poslani-a-cinnost/>

¹⁵⁸Pracoviště Bílého kruhu bezpečí v ČR. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/kontakt/ceska-republika/>

V rámci BKB funguje Specializovaná celostátní služba nonstop telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím **Dona linka**, tel. 251 51 13 13¹⁵⁹
Kompletní **seznam linek důvěry** aktuálně sdružených v České asociaci pracovníků linek důvěry je dostupný na <https://www.capld.cz/linky-duvery-cr/>

Konkrétně v Brně funguje:

Modrá linka, z. s.

Provoz: denně 9-21 hod.

Telefon: 608 902 410/731 197 477

Email: help@modralinka.cz

Web: <https://www.modralinka.cz>

Adresa: Anenská 10/10, 602 00 Brno

Persefona

Zaměření: pro oběti domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění

Provoz: po - pá

Telefon: 737 834 345, 545 245 996

E-mailové poradenství: domacinasili@persefona.cz, poradna@persefona.cz

Web: www.persefona.cz

Adresa: Gorkého 17, 602 00 Brno

Magdalenium

Zaměření: pro oběti domácího násilí

Provoz: nonstop linka

Telefon: 776 718 459

E-mail: magdalenium2@volny.cz

Web: www.magdalenium.cz

Adresa: P.O.Box 113, 657 13 Brno

Sídlo: Bratislavská 31, 602 00 Brno

Provozuje **Specializovaný azylový dům Magdalenium pro oběti DN s utajenou adresou**

V Českých Budějovicích je nonstop Linka důvěry zaměřená na celou populaci na tel.: 387 313 030

SMS tísňová linka pro neslyšící: 603 111 158¹⁶⁰

Od 1. ledna 2007 působí v České republice nová pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím - **Intervenční centra**. Bílý kruh bezpečí provozuje [Intervenční centrum v Ostravě](#) (pro okresy Ostrava, Opava, Nový Jičín)¹⁶¹. Na stránkách [APIC - Asociace pracovníků Intervenčních center](#)¹⁶² jsou k dispozici kontakty a webové stránky intervenčních center v ČR.

¹⁵⁹ Linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2021-03-26].

Dostupné z: www.donalinka.cz

¹⁶⁰ Pomoc obětem TČ: Tísňové linky a linky pomoci v krizi. *Policie ČR* [online]. [cit. 2021-03-26].

Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/tisnovy-linky-a-linky-pomoci-v-krizi.aspx>

¹⁶¹ Pracoviště Bílého kruhu bezpečí v ČR. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/kontakt/ceska-republika/>

¹⁶² INTERVENČNÍ CENTRUM pro osoby ohrožené domácím násilím: Aktuality. *Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s.* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/>

INTERVENČNÍ CENTRA - KONTAKTY, WEB

- ▶ IC Brno – tel.: 739 078 078

- ▶ IC České Budějovice – tel.: 386 323 016

- ▶ IC Havířov – tel.: 596 611 239

- ▶ IC Hradec Králové – tel.: 774 591 383

- ▶ IC Kladno – tel.: 605 765 883

- ▶ IC Liberec – tel.: 482 311 632

- ▶ IC Nymburk – tel.: 775 561 847

- ▶ IC Olomouc – tel.: 774 406 453

- ▶ IC Ostrava – tel.: 597 489 207, 739 449 275

- ▶ IC Pardubice – tel.: 466 260 528

- ▶ IC Plzeň – tel.: 777 167 004

- ▶ IC Praha – tel.: 281 911 883

- ▶ IC Sokolov – tel.: 359 807 001

- ▶ IC Ústí nad Labem – tel.: 475 511 811

- ▶ IC Vysočina – tel.: 567 215 532

- ▶ IC Zlín – tel.: 577 018 265

Podrobnější kontakt na IC Brno, Prahu a České Budějovice:

Intervenční centrum Brno | Pomoc obětem domácího násilí

Sýpka 25

613 00 Brno – Černá Pole

intervencni-centrum@spondea.cz

www.spondea.cz

www.ic-brno.cz

Krizová pomoc: 608 118 088

Domácí násilí: 739 078 078

Chci ovládnout vztek: 725 005 367

Diecézní charita České Budějovice zajišťuje IC¹⁶³:

Kanovnická 18, České Budějovice 37001, [603 281 300](tel:603281300), ic@dchcb.charita.cz

Smetanova 533, Strakonice 38601, [731 619 844](tel:731619844), icstrakonice@dchcb.charita.cz

Vančurova 2904, Tábor 39001, [732 485 038](tel:732485038), poradnatabor@dchcb.charita.cz

¹⁶³ Adresář služeb: Krizová pomoc. *Diecézní charita České Budějovice* [online]. [cit. 2021-03-26].

Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/jak-pomahame/adresar-pro-verejnost/?targetGroup=jine&situation=38&showType=list>

Centrum sociálních služeb Praha

Intervenční centrum

Chelčického 39, Praha 3 – Žižkov, 130 00

Te.: 281 911 883/734 510 292

Email: icpraha@csspraha.cz

Web: <https://www.intervencnicentrum.cz/>

Nadační fond Nenech to být a Asociace intervenčních center spojily síly a vytvořili bezpečné místo pro oběti a svědky domácího násilí, kam se můžou kdykoliv obrátit. **Platforma „nenech to být“** funguje jako online schránka důvěry a lze skrze ni upozornit na domácí násilí Intervenční centra.¹⁶⁴

APIC též spustila projekt zacílený na zlepšení praxe při prevenci, identifikaci a potírání domácího násilí. Prostřednictvím celostátní kampaně s názvem „**MLČENÍ BOLÍ**“ chce rozbourat mýty a prolomit tabu kolem domácího násilí. Cílem projektu je informovat laickou veřejnost o poslání intervenčních center a zároveň rozpoutat mezioborovou diskuzi na téma zkvalitnění pomoci lidem ohroženým domácím násilím v ČR. Více informací je na webu: www.mlceniboli.cz

Asociace poskytovatelů krizové pomoci (APKP)¹⁶⁵ na svých stránkách uvádí nabídku některých map krizové pomoci. V rámci programu Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS), Včasná pomoc dětem, vznikla samostatná webová stránka určená dětem a mladým lidem, kteří se potýkají s nějakým závažným problémem, kde si mohou vyhledat nejbližší organizaci poskytující krizovou pomoc dětem a rodinám.¹⁶⁶

Přehled **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** je dostupný na <http://mapa.ditearodina.cz/mapa-zdvop.html>

Na území Jihomoravského kraje se nachází celkem 4 ZDVOP¹⁶⁷:

Chovánek, dětské centrum rodinného typu, p.o., web: www.chovanek.cz

Kruh Znojmo - centrum zdravotních služeb pro děti, p.o., web:

www.detskecentrumzn.cz

Krizové centrum pro děti a dospívající, web: www.css.brno.cz

Klokánek Brno, web: www.klokanekbrno.cz

Dotazované pracovnice OSPOD zmiňovali dobrou spolupráci s krizovým centrem Hapalova Brno:

Krizové centrum pro děti a dospívající

Hapalova 4, Brno 621 00

Tel.: 541 229 298/723 006 004

Email: css.sspd@volny.cz

Web: <https://www.krizovecentrum.cz/>

¹⁶⁴ *Nenech se* [online]. NNTB a APIC [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://nenech.se/>

¹⁶⁵ *Asociace poskytovatelů krizové pomoci* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.asociacepkp.cz/>

¹⁶⁶ *Včasná pomoc dětem* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://krizovapomoc.vcasnapomocdetem.cz/>

¹⁶⁷ *Sociálně-právní ochrana dětí Jihomoravského kraje* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.spo-jmk.cz/socialne-pravni-ochrana>

Jak zmiňuji v teoretické části práce, potřebnou specializovanou pomoc pro děti ohrožené domácím násilím poskytuje centrum LOCIKA v Praze:

Centrum LOCIKA, z. ú.

Umělecká 588/6

Praha 7, 170 00

Email: poradna@centrumlocika.cz

Web: <http://centrumlocika.cz>

Tel.: 601 500 196 - pondělí, úterý, středa: 9:00 - 11:00; 15:00 - 17:00

Chat na stránce E-linky Dětství bez násilí: <https://elinka.internetporadna.cz/linky/detstvi-bez-nasili>

Na webových stránkách <http://nenechtesublizovat.cz> je k dispozici mapa s veškerými typy pomoci pro ty, kdo zažívají domácí násilí, jsou ohroženi stalkingem, sexuálním násilím, nebo řeší problém týkající se bezpečnosti dítěte.¹⁶⁸

Na této stránce je i **seznam azylových domů pro oběti domácího násilí s jejich dětmi**.

V Brně je to například:

Azylový dům Helena (Magdalenium) pro oběti domácího násilí (neveřejná adresa),
tel.: 776 718 459

Domov pro dětský život (neveřejná adresa v kraji Vysočina)

kontaktní adresa: Soběšická 560/60, 614 00 Brno

tel. 548 221 405

Domov sv. Markéty pro matky s dětmi v tísni

Staňkova 386/47, 612 00 Brno

tel. 549 122 961

Na stránkách sociálně-právní ochrany dětí Jihomoravského kraje (SPO-JMK) lze najít další kontakty včetně aktuálních volných míst v azylových domech v JMK.¹⁶⁹

Asociace občanských poraden (AOP) na svých stránkách nabízí přehled poraden podle krajů.¹⁷⁰

V Brně je občasná poradna na adrese Anenská 10, 602 00 Brno,

email: poradna.brno@volny.cz, tel.: 545 241 828, web: www.poradnabrno.eu

Asociace manželských a rodinných poradců ČR, z. s. (AMRP) je profesní sdružení psychologů, sociálních pracovníků a dalších odborníků působících v poradnách pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. V současnosti sdružuje 169 odborníků po celé ČR, jejichž přehled včetně kontaktů je uveden na jejich webových stránkách.¹⁷¹

¹⁶⁸ Mapa pomoci. *Nenechte si ublížovat* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z:

<http://nenechtesublizovat.cz/index.php?mainNav=pomocobetem&subNav=mapa>

¹⁶⁹ Azylová zařízení JMK: azylové domy pro matky (otce) s dětmi v tísni. *SPO-JMK* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: https://www.spo-jmk.cz/webfiles/soubory-ke-stazeni/volna_kapacita_azylovych_zarizeni_pro_matky_s_detmi_v_jmk.pdf

¹⁷⁰ Občanské poradny v síti AOP. *Asociace občanských poraden* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.obcanskeporadny.cz/cs/poradny>

¹⁷¹ Mapa členů AMRP ČR. *KDE NAJÍT PORADCE* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z:

<http://www.amrp.cz/kde-najiacutet-poradce.html>

Pro muže, kteří mají potíže se zvládnutím vzteku, existují terapeutické programy, bezplatné online poradny a výcvik v metodě **zvládnutí vzteku**.

Praha:

Centrum Locika – práce s násilím v rodině,

Diakonie – program Stop násilí,

Centrum sociálních služeb Praha – Program Viola,

IC Kladno – Pomoc pro osoby dopouštějící se násilí v partnerských vztazích

Brno: Spondea – program práce s agresí, Persefona – program práce s agresí

České Budějovice: THEIA – krizové centrum o.p.s

Hradec Králové: Nomia – program narativní práce s agresí¹⁷²

Přehled kontaktů na úřady státní správy a samosprávy v ČR lze nalézt na elektronickém portálu územních samospráv.¹⁷³ Pracoviště OSPOD lze kontaktovat též přes www.ospod.cz, kde jsou údaje roztríděné podle krajů. Text e-mailu se zobrazí pouze nastavenému úředníkovi na příslušném OSPOD.¹⁷⁴

Kontakty na střediska **Probační a mediační služby v ČR** lze nalézt na <https://www.pmscr.cz/kontakty/>

Pro pomoc v zahraničí:

- Victim Support Europe - kontakty na organizace pro pomoc obětem kriminality a domácího násilí v zahraničí <https://victimsupport.eu/about-us/>
- International Federation of Telephone Emergency Services¹⁷⁵

Více informací k domácímu násilí, praktické rady, statistiky a místa pomoci¹⁷⁶ naleznete na webových stránkách určených této problematice: www.domacinasili.cz

¹⁷² Zvládnutí vzteku. *Síla násilí* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://zvladanivzteku.cz/>

¹⁷³ Elektronický portál územních samospráv [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.epusa.cz/>

¹⁷⁴ Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/volna-sekce-1/kontaktujte-vas-ospod/>

¹⁷⁵ IFOTES: International Federation of Telephone Emergency Services [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.ifotes.org/en>

¹⁷⁶ Další místa pomoci. *Domácí násilí.cz* [online]. Bílý kruh bezpečí [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/dalsi-mista-pomoci/>

Příloha č. IV: rozhovory otázky + přepis rozhovorů

Rozhovorové otázky: - *rozhovor bude trvat cca 1 hodinu, je možné jej méně strukturovat dle probíhající komunikace s respondentem.*

Nejprve na úvod nenahrávaná otázka k charakteristice respondenta: Jaké je Vaše vzdělání v sociální oblasti a jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

- 1) Jak často se setkáváte při své práci s DN v rodině?
- 2) Myslíte si, že dokážete podchytit většinu případů? Jak se o nich zpravidla dozvídáte?
- 3) Jak identifikujete, že se skutečně jedná o DN?
- 4) S jakou formou DN se častěji setkáváte (fyzickým/psychickým násilím)?
- 5) Jak se dle formy DN liší dopady na dítě? (Jak se projevují dopady fyzického násilí, jak psychického)
- 6) Máte možnost sledovat dítě dlouhodobě?
- 7) Jak se projevují děti v rodině s DN? – hůř/stejně jako děti z běžných rodin
- 8) Každé dítě reaguje individuálně/nějaké společné znaky?
- 9) Liší se dopady dle toho, kdo je agresorem? Častěji bývá agresor matka/otec?
- 10) Na základ Vašich zkušeností, jaké jsou z Vašeho pohledu dopady DN na dítě, které vyrůstalo v rodině s DN? Myslím tím například dopady na jeho psychický stav, prožívání, chování, studium, zaměstnání, vztahy...)
Doplňující: jak dlouho a v jakém věku bylo dítě vystaveno DN v rodině, jaké jsou nejčastější projevy chování? (př. ve škole vůči autoritám, vandalismus, závislosti, sebepoškozující chování), jaký to má vliv na školní docházku, prospěch? Projevuje se to ve vztahu s vrstevníky? Jak? (př. šikana) Proč myslíte, že tomu tak je – důsledek DN/jiných faktorů?
- 11) Má na dopady DN vliv, v jakém je dítě při jeho prožití věku?
- 12) Hraje zde roli pohlaví dítěte?
- 13) Liší se z Vašeho pohledu nějak, když je dítě svědek/přímá oběť?
- 14) Pozorujete vliv na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo DN? Jaký? (př. svědomí, prosociální chování, empatie, hodnocení sebe a ostatních, důstojnost lidské osoby..)
- 15) Jak probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou DN?

- 16) Jaké problémové situace ve spolupráci nastávají? Jsou nějaké etické otázky či dilemata, která při spolupráci vyvstávají? Jaká?
- 17) Jaké jsou specifika komunikace s dítětem, které prožilo DN? Liší se u přímé oběti/svědka DN?
- 18) Doporučujete následnou péči? Jakou, na jak dlouho?
- 19) Jak se k následné péči děti staví, zjišťujete jejich postoje? Chodí tam?
- 20) Jak je to s kontaktem s násilným rodičem? Jak v praxi nejčastěji probíhá? Má násilný rodič možnost stýkat se dál s dítětem, které týral? Jakou váhu má v tomto ohledu názor dítěte?
- 21) Jak ovlivní prožití DN vztah dítěte k matce jako oběti?
- 22) Setkáváte se v praxi s tím, že týrané dítě se v dospělosti jako rodič také chová násilnický?
- 23) Setkala jste se s tím, že dívka, která prožila DN, si poté sama našla agresivního partnera?

Přepis rozhovorů:

R1:

Budeme dělat rozhovor na téma Dopady domácího násilí v rodině na dítě a všechny ty informace, které mi tady řeknete, tak použiju jenom do mojí diplomové práce. Ehm..Potom bych se Vás chtěla zeptat ještě jednou tady na záznamník, jestli souhlasíte s tím, že to bude nahrávané?

Jasně, to není problém

Děkuju. A před samotným rozhovorem bych si s Vámi chtěla vyjasnit, co vnímám pod pojmem domácí násilí. Rozumím tím vlastně jednostranně zaměřené, opakované, stupňující se násilí mezi partnery nebo manžely, ehm..které je fyzické, psychické nebo sexuální povahy a ke kterému dochází v soukromí. A zahrnuju tam i násilí páchané na dětech.

Mhm

Tak teďka ty rozhovorové otázky. Jak často se asi setkáváte při své práci s domácím násilím?

Hmm, tak já si myslím..byl takový velký boom po schválení toho zákona o domácím násilí, kdy tedy nám bylo hlášeno spoustu případů, ehm..ta policie byla taková, že to víc zpracovávala, víc se tomu věnovali, ale časem se ukázalo, že často to násilí, které je hlášeno jako domácí násilí není úplně domácí násilí, protože právě nevykazuje ty prvky, jak jste je na začátku jmenovala, takže se jedná o normální násilí. Ikdyž samozřejmě žádné násilí není normální, ale jedná se o různé partnerské roztržky nebo třeba..ehm..konflikty rodičů mezi sebou navzájem. V naší lokalitě je tohle poměrně časté, v každé druhé rodině, kterou vedu, se rodiče občas zbijí, při hádce si plivají do

tváře, dávají si facky a podobně, ale není tam jasně definované, že jeden z nich je ta oběť jak by to tedy v rámci domácího násilí mělo být. Tak to pak zas trošičku utichlo a teď už jsme na tom tak jak..tak jak to prostě je v těch rodinách. Naše městská část má 49 000 obyvatel, takže u nás je to asi častější než třeba jinde, nedokážu to přesně odhadnout, ale je to do měsíce několik případů, co nám oznámí policie, ale to, že se u toho vyvine domácí násilí, je jako v málo případech.

A jsou toho součástí i děti většinou?

No samozřejmě, že nám jako orgánu sociálně právní ochrany dětí policie hlásí podezření na domácí násilí pouze v případě, že jsou u toho přítomny děti. Jinak nikoliv. A třeba domácí násilí páchané na seniorech jejich vnuky nebo dětmi to zase hlásí na instituce, které se zabývají těmi seniory

Jojojo, jasně

Jo, takže u nás se jedná pouze právě o domácí násilí, jehož jsou přítomny děti. Nemusí být obětí toho násilí, většinou jsou to..ehm..jeden z těch rodičů, ale vždycky se jedná o přítomnost dětí.

Mhm, jo. A jak se o těch případech zpravidla dozvídáte? Většinou od policie nebo třeba od školy nebo...?

No tak ehm většinou. Tak my samozřejmě máme v popisu práce i vyhledávání, depistáž, v rámci sociálního šetření chodíme do terénu, takže předně když už jdeme do nějakého domu, tak často to tam..ehm..promluvíme s tím kdo tam bydlí, jestli tam někdo něco nepotřebuje, takže samozřejmě můžeme se to dozvědět i tímto způsobem. Nebo vzhledem k tomu, nevím..vy jste z Brna?

No nejsem, ale mám tady byt

Máte zhruba přehled, třeba v rámci našeho odboru je taková docela lokalita s dramatičtějším založením, co se týká struktury obyvatelstva. Takže tam je hodně rodin v naší evidenci, hodně rodin, kterým..ehm..kde se věnujeme dětem v rámci sociálně právní ochrany. Takže zase samozřejmě tam ty kontakty mezi těmi rodinami jsou častější, takže nám třeba i jako někdo řekne o tom, že ví o někom a tímto způsobem se to dozvíme. Pak třeba od školy, no a v neposlední řadě samozřejmě od policie, která pokud zasahuje v rodině, kde je domácí násilí a je tam dítě, tak nám dává vědět.

A jak potom identifikujete, že se skutečně jedná o domácí násilí?

Tak fyzické jde poznat jednoduše na následcích, psychické nepoznám, pokud i to ta daná osoba neřekne.

A stává se Vám taky, že sem chodí třeba oznámení, třeba anonymní nebo i neanonymní, že někde probíhá domácí násilí a nepotvrdí se to? Že to není založený na pravdě, ale je to třeba nějaký sousedský spor?

To ne, to ne. Většinou..jako může se stát, že dojde informace, že tam probíhá domácí násilí a není to domácí násilí, je to jinej typ problému v té rodině. Ale většinou je to vo tom, že tam prostě probíhá jinej problém. Že se třeba zvýšeně hádají o něco nebo je tam nesoulad v nějakých otázkách nebo je tam nějakej alkohol nebo je tam naopak třeba sme měli oznámení..to je vlastně pravda, sme měli oznámení..ale to zas není na domácí násilí, jako o možným týrání dítěte, že jako hodně křičí rodiče na dítě až jako třeba vulgárně nebo drsně a pak se zjistilo, že to sou ale už úplně zoufalí rodiče na pokraji, kdy teda ta dcera je absolutně nerespektovala, neposlouchala, chodila domů opilá,

zřetovaná a oni na ni takhle vrískali a mysleli si, že se to tím nějak napraví. Takže pak jako kurátorsky sme začali pracovat s tou dcerou. Ale většinou když si někdo něčeho všimne, tak to něco znamená a pak už je jako relativně jedno jestli je to domácí násilí, týrání nebo konflikt, ale musí se to řešit.

A to pak identifikujete už na základě té práce s rodinou?

Ano, ale tady bych zase řekla, ono identifikovat..ono samozřejmě na to studium nebo na to..ehm..na to rozdělení těch problematik a škatulek třeba co je CAN, co je domácí násilí, co je týrání a zneužívání, jestli toto už jo a toto už ne, tak samozřejmě, nějak s to ti odborníci a sociální pracovníci naučit musí, já třeba hodně vždycky říkam Dunovský, Matějček je úplně jako základ všeho, myslím si, že tam je to hrozně krásně napsaný, že to co přišlo potom už je svým způsobem jenom opakuje, ale pro nás jako sociální pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí to zas až tak důležitý není od jaký škatulky to spadne, jo. Takže my se snažíme hájit zájem toho dítěte, ať už se nachází v kterékoliv té situaci a ono často ty situace se prolínají, jo nedá se říct o něčem, že je to jen toto nebo toto, jo. A taky málokdy je to černobílý, málokdy je to o tom, že teda ten jeden útočí na toho druhýho. Často prostě je to souběh těch událostí a třeba právě pro tu jednotku domácího násilí to skončí v momentě, kdy řeknou, toto není domácí násilí podle paragrafu zákona tak a tak, jo, Ale pro nás to nekončí, protože ty konflikty nějaký tam probíhají a je potřeba to řešit, jo takže to bych i byla ráda, aby z toho bylo jasné, že nám to je v podstatě jedno, co konkrétně to je, ale musí se to jako vyřešit.

A máte dojem..nebo myslíte si, že dokážete podchytit většinu těch případů?

No tak podchytit..samozřejmě my se musíme věnovat všemu, kde se nám to zdá, že se děje něco neadekvátního. Takže toto de od nás směrem k té policii anebo naopak, policie třeba to tam prošetří, vyhodnotí to, že to není domácí násilí, podle toho..ehm té definice, ale předává nám to k dalším opatřením a řešením, protože, to že se doma pobili před dítětem není v pořádku, ikdyž to není domácí násilí.

jo, takže...

Takže si myslím, že ano, že se to k nám dostává.

Mhm, a s jakou formou domácího násilí se častěji setkáváte. Spíš s fyzickou anebo s psychickou?

No tak v mých rodinách se častěji jedná o fyzické násilí. Hodně je teda taky třeba verbálních útoků, ale není to takové to..deptání jak třeba úplně psychického druhu, protože toho jsou zase samozřejmě schopny osoby s vyšší inteligenci, tedy manipulativní s psycho nějakými sociálně patologickými rysy osobnosti a toho už zase spousta našich klientů jako není, není schopna. Takže většinou je to to násilí spojené teda s fyzickým aspektem.

Aha a dokázala byste mi říct, jak se podlé té formy domácího násilí liší dopady na dítě?...Jako jaké jsou dopady pokud jde o fyzické násilí a pokud o psychické..jestli je v tom nějaký rozdíl?

Mhm, mhm..no tak to psychické je samozřejmě horší, protože to ty děti vydeptá na delší dobu, že jo, pokříví jim to obraz o tom, jak to má fungovat v rodině, ve společnosti. Ikdyž samozřejmě to fyzické je taky strašlivé, ale myslím si, že to psychické je horší i v tom, že se hůř odhaluje, hůř detekuje, často ti pachatelé řeknou, že se jedná jen o nějaké roztržky nebo hádky. Taky někdy třeba ty...ehm..často sou to ženy, kdo oznamují, že sou..hmm..obětmi domácího násilí a jenom to jejich subjektivní vnímání

třeba té situace je takové, že ony si to myslí opravdu a pak se to třeba objektivně neprokáže. Je to takovej tenkej led, protože samozřejmě v těch rodinách s těma lidma nikdo není, takže je to náročnější. Nejlépe změnu u dítěte pozná člověk, který s ním je v denním kontaktu, a to učitelka ve školce nebo škole. Dítě například může být ve škole nepozorné, zamyšlené, více úzkostné, apatické nebo naopak více na sebe poutá pozornost, je více agresivní. Řekla bych, že i psychické i fyzické násilí se projevuje podobně na psychice dítěte a to v celé široké škále negativních projevů. Ale myslím si, že všeobecně pro děti ten psychickej teror je horší, protože často trvá delší dobu, než se objektivizuje a eehm..myslím si to..**Mhm, že je to horší..**že je to asi horší. I když ono často to de ruku v ruce, jo..**Mhm..**může se říct že někdo tam..ehm..že je tam jenom psychická forma a vůbec nic neprobíhá. Anebo když někdo někoho opravdu jako týrá fyzicky, tak samozřejmě je tam i dopad na psychiku jo, většinou je to propojený oboje.

Jojojo. A míváte možnost to dítě sledovat dlouhodobě? Třeba několik let, do těch osmnácti

No tak to vyplývá z podstaty toho, co je OSPOD, že jo

Jo, ale já mám spíš na mysli, jestli to řešíte dejme tomu po dobu rozvodu..nebo jako aktuálně a pak už se s ním nepracuje. Anebo spíš...

Mhm, řešíme to po dobu kdy je jasný, že to dítě potřebuje sociálně právní ochranu. **Mhm..**Takže pokud se jednalo o nějakou jednorázovou záležitost, prošetří se to, vysvětlíme si to..ehm..absolvují nějaký terapie, rodinnou terapii, dítě de k psychologovi že jo, to se jakž takž srovná a není potřeba, abychom jim tam neustále..jo..chodili a řešili to s nima a naopak jim vraceli třeba ty vzpomínky tady na tu dobu. **Hmm.** Naopak, pokud prostě se jeví, že to neustává nebo naopak že ty traumata jsou z toho tak hluboký, že se to vrací, tak jsme s nima v kontaktu delší dobu. Samozřejmě u těch s kterými nejsme, tak jsou poučení, mají kontakty, pokud by se, jo něco vrátilo nebo by to chtěli pořešit, tak samozřejmě se můžou obrátit..**na vás** Takže je to velmi (důraz) individuální.

A jak se projevuje dítě v rodině s domácím násilím? Jak... Ehm..na rozdíl od běžného dítěte třeba..jestli to na něm de nějak poznat

Jo, noo určitě, tak na dětech se to vždycky pozná ta atmosféra nebo to jak se cítí, co se u nich doma děje, takže naším velkým pomocníkem v tomto jsou učitelky mateřských školek, základních škol... **Mhm..**to znamená, osoby, které jsou s těma dětma přes den v největším kontaktu a právě ony poznají, že na těch dětech není něco v pořádku. Jo já myslím, že v literatuře je to popsáný, že jo..**Jojo..**to bysme tady byly dlouho..**mhm..**ty projevy. Třeba ve škole paní učitelka vidí, že dítě je nějaký stresovaný, nemluví, přestalo jíst a dostane prostě z toho pocit, že je potřeba to prošetřit a pak to třeba probíhá, že nám to oznámí a vůbec se to nedotýká té policie, no a to jestli teda je to domácí násilí nebo nějaký psychický týrání je potom na rozklíčování nás a ty rodiče potom odkazujeme, často teda matky, na jednotku domácího násilí.

Mhm a na to ste v podstatě ted' narazila, že jak se děti právě chovají v té škole nebo školce. Jak jste říkala, že na domácí násilí přicházíte i na základě oznámení od školy, že tam nastala změna chování.

No tak to může být jakákoliv změna chování, to zas že popisuju, že dítě nejí, nespí a je nešťastný je chování určitýho typu podle osobnosti dítěte, anebo sou děti, potom zvlášť kluci, který pak vykazují agresivitu, hyperaktivitu, vulgárnost, nespoleupráci, který to zase řeší tady tím, že když teda třeba doma sou upozaděni, tak si to vybíjí v tom

kolektivu nebo v té škole. Nebo naopak taky pak ty sociální vzory, když vidí tatínka, jak bije maminku, tak protože si myslí, že to tak chlapi dělají, jedná tak ve svém prostředí vrstevníků. V podstatě jakýkoliv vybočení ze standardu toho chování by se mělo nějak trošičku prozkoumat a ten učitel to ví. Některý děti sou živější, takže ty třeba naopak vidí, že ty třeba úplně sklapnou a je to jasný a některý děti sou právě naopak moc vybuzený jako jo.

Asi záleží jak dlouho, v jak intenzitě a v jakém věku dítě zažilo domácí násilí v rodině. U starších si myslím, že to nemusí být moc rozpoznatelné. Projevy se můžou přičítat pubertě, že jo. U mladších dětí budou ty projevy na první pohled viditelnější. Taky bude záležet na osobnosti dítěte a hlavně, jestli násilí zažívá už od dětství nebo začalo až během například 10. roku života. Ale samozřejmě na té psychice a chování dětí se to projeví vždycky a pak je jako dobře, že si toho někdo všimne a začne se to řešit. Určitě se může stát, že pokud si s tím dítětem žádný dospělý, třeba příbuzný nebo ze školy, ale třeba i souseď, prostě si s ním nikdo nepovídá a ty jeho projevy třeba špatně chápe, tak nikdo na domácí násilí v té rodině nepřijde.

Jo. A myslíte si, že každé dítě reaguje individuálně nebo tam jsou společné znaky, rysy..

Mhm, obojí (smích). Samozřejmě, protože každé dítě je individuální, takže reaguje individuálně. Takže i třeba práh té citlivosti na některé situace v těch rodinách je jiný, jo. Samozřejmě záleží také na sociokulturní úrovni té rodiny. Jo, něco jinýho je tady solidní rodina z paneláku, kde se nikdy nic nestalo a večer se maminka s tatínkem pohádají kam pojedou na dovolenou a dítě je z toho ráno úplně vyřízený, a něco jinýho jsou tady rodiny, kde teda bydlí sedm lidí v 1+1 a řvou tam po sobě od rána do večera, do toho taťka fetuje a mamka pije alkohol a to, že se večer nepohodnou o něčem ty děti jako (pousmání) joo, zas až tak prostě..ehm..pro ně traumatizující není, jo, takže záleží také na tom, jak to v té rodině probíhá. Samozřejmě společné znaky určitě existují..společným rysem jako je ta nepohoda, ten diskomfort toho psychického zázemí, rozložení, ztráta právě té důvěry vůči těm rodičům. A ten pocit té nejistoty právě toho nebezpečí (důraz), ten hlavní aspekt toho, co je domácí násilí. To znamená, že doma není bezpečno... **Mhm, jo..**a tak dál.

A řekla byste, že se liší dopady podle toho, kdo je agresorem? Jestli matka nebo otec? Kdo to bývá častěji?

Ehm..určitě je rozdíl, když je agresor člověk, ke kterému má dítě silnější vazbu a jako i z vývojové psychologie vyplívá, že děti toho nižšího věku samozřejmě k těm maminkám svým způsobem tíhnou víc, a to jako neupírám tatínkům samozřejmě podíl na péči, ale ta primární vazba mezi matkou a dítětem je prostě primární (smích). Takže pokud tje oběť matka, ke které má dítě vazbu, tak dítě nepocítuje bezpečí a ochranu, může se stát, že bude vůči matce taky agresivní. A pokud teda by tím agresorem byla matka, tak samozřejmě to na to dítě do budoucna má myslím si jako významnější dopad, protože pokud je tím agresorem otec a případně se vykáže z té rodiny a pak to dítě zůstává s tou matkou, tak je to přece jenom jakoby přirozenější situace, než kdyby to byla matka. Ale ono těch žen jako moc toho domácího násilí se zase nedopouští, jo. Nebo těžko říct, co je častější, možná to bude vyrovnané, ale agresorů otců si vždycky ve společnosti více všimneme a matky víc využívají psychické násilí, je to víc skryté. Sou ženy, co samozřejmě neadekvátně trestají svoje děti nebo se nepěkně chovají ke svým rodičům jako k seniorům, ale že by to bylo jako..taky v televizi byly zdokumentované případy opravdu takových jako extrémně násilných žen, které ty muže

deptaly, až ho tam někde zapíchny, jo. Ale s tím teda musím říct, že se nepotkáváme, že z devadesáti prostě pěti, šesti, sedmi nevím, procent je to no většinou agresorem ten muž. A taky je to tím, protože ti muži prostě jsou výbušnější, jsou agresivnější, víc věcí chtějí řešit třeba na rovinu a třeba tou hádkou, ze které se pak vyvine ta fyzická potyčka a dospěje to třeba k tomu, že to ani právě není to domácí násilí, že je to jenom jako nějaká konkrétní hádka.

Mhm. A jaké jsou z vašeho pohledu konkrétní dopady na dítě podle věku? Jestli bystě mohla vždycky tak nějak vypíchnout...

Určitě. Tak řekla bych, že čím mladší dítě, tím horší dopady na celý život, kdy by teda bylo tomu násilí vystavené po dlouhou dobu. Tam je zase vývojová psychologie, jo, Ty mladší děti sou bojácnější, plačtivější, mají strach, když se někde zakřičí nebo klasika když, to je taky taková dobrá zkouška, když se rychle zvedne ruka, jak to dítě zareaguje, že jo. Pokud je zvyklý, že to tam lítá tak už se bojí, normální dítě jenom kouká jakoby co se děje...ehmm...mají tendenci prostě nekomunikovat třeba, stahovat se do sebe. Jiný je to zase u těch dětí staršího školního věku, ty teenageři, ty už zase naopak jakoby vyhledávají potom teda společnost třeba dětí, buďto s podobným problémem nebo vrstevníků, že naopak utíkají z toho domova často, i třeba k prarodičům nebo snaží se tam nebýt, jo jakoby vyčlenit teda oba dva ty rodiče z toho svého života..jako ne úplně, ale jako třeba na ty chvíle, aby na to spíš jako zapomněly a odreagovaly se. A potom ty děti potom před zletilostí často do těch konfliktů naopak vstupují. Protože buďto ty rodiče už je považují za téměř dospělé anebo ty děti se cítí téměř dospělé a často se snaží to jakoby s těmi rodiči řešit, často se staví na stranu jednoho z rodičů, ale vlastně stanou se účastníkem toho konfliktu.

A myslíte si, že je tady rozdíl i z hlediska pohlaví?

No určitě, protože ty holky..nebo u těch mladších školních dětí asi ne, ale pak od té, nevím, jestli puberty, ale třeba od těch dvanácti let..nebo od té puberty a dál často ty holky jsou prostě tím, jak jsou vnímavější, sou vyspělejší, jsou dřív... dřív prostě dospělý než ti kluci, kterým to de pomaleji, tak samozřejmě jsou pak citlivější k řešení těch problémů v té rodině. Kdežto ti kluci, ne, že by si toho úplně třeba nevšimli, ale věnujou se, jo, svejm koníčkům, zálibám a až tak to třeba neřeší. Takže si myslím, že s tímhle tím to pohlaví potom souvisí. Ale spíš hraje roli citlivost nebo osobnost toho dítěte.

A liší se z Vašeho pohledu nějak, když je to dítě svědek nebo přímá oběť? V těch dopadech na něho? Protože v literatuře je to právě popisováno tak, že obojí jakoby v důsledku způsobuje syndrom CAN...

No, teď je otázka jakoby, co je svědek, jo. To sme taky samozřejmě s policií si museli na začátku velmi jasně vyjasňovat, protože policie řekla, tak my ale vám máme nahlásit jenom případy, kde sou děti přítomny toho domácího násilí. Jo a třeba byly vedle, nebyly u toho, tak nám to neřekli. Takže bych chtěla vyjasnit, že svědek domácího násilí je i dítě, které není přímo přítomné tomu útoku, ale je třeba ve vedlejším pokoji. Protože jako takový panelákový dveře (smích) nejsou prostě jako žádná neprodyšná stěna, jo. Konkrétně už týrání dítěte samozřejmě taky řešíme, ale to je zase něco jiného než domácí násilí, protože to už je pak skutková podstata toho trestného činu týrání svěřené osoby a bohužel samozřejmě i takový případy tady máme, ale je to..může to být třeba dlouhodobější psychický týrání toho dítěte, měli sme tady jako i rodiče, který pálili děti cigaretou, polámali jim žebra nebo tady tyhle ty strašný sexuální zneužívání bohužel tady taky je i ze strany blízkých příbuzných.

Takže...hmm..myslím si, že ano, že prostě ty dopady to na ty děti bude mít jako obdobný. Samozřejmě ty děti vnímají ten útok na toho jednoho rodiče samozřejmě i jako útok na sebe, protože se..jako zvlášť ty malý, identifikují s těma rodičema. Takže třeba fyzický domácí násilí samozřejmě je lepší teda, když to probíhá jen na tom partnerovi než i na tom dítěti, tam budou dopady horší na oběti, ale jako ten psychologický tlak, kterej tam z toho vzniká si myslím, že je prostě srovnatelnější.

Jojojo. A dokázala byste říct, na základě Vaší zkušenosti z praxe, jaká by mohla být životní dráha toho dítěte, které vyrůstalo v rodině s domácím násilím? Tedy jaké jsou z Vašeho pohledu dopady například na psychický stav dítěte, jeho prožívání, chování, studijní výsledky, posléze zaměstnání, mezilidské a partnerské vztahy apod.?

No..ehm to..to je těžký, protože ehm zase Matějček, Dunovský a tak dál, jo. Jo jako máme tu něco popsányho z historie, ale na druhou stranu, každý je individuální a vymlouvat se potom v dospělosti, že teda biju svoje děti proto, že mě bil tatínek, je zbabělé a nesportovní a neslučitelné se společenskými normami a zákonem o sociálně právní ochraně dětí. Takže samozřejmě ty děti tím jsou nějakým způsobem postiženy, ale to jak my s nima pracujeme, potom i psychologové s nima pracují, by mělo obsahovat i to, že teda to, že se dějou tyhle věci, neznamená, že si z toho musí vzít příklad, nebo to negativní do budoucna a je naprosto na každém, jak se bude chovat, jak svůj život povede, jakou si udělá rodinu. Ikdyž samozřejmě ty děti, který sou psychicky týraný i fyzicky týraný, teď to nemusí být domácím násilím, ale třeba vyloženě CAN a tak, tak samozřejmě mají nízký sebevědomí, těžko se jim potom s tím životem srovnává. Ale myslím si, že to lze. Samozřejmě tím budou postiženi do života velmi a tak záleží velmi na tom, kdy se jim dostane té pomoci, jo. Jestli to probíhá tajně 5 let anebo jestli podruhé, hned jak se to stalo, tam přijde policie, jo, otevře se to, dou na OSPOD, k psychologovi, k paní doktorce..řeší se to, jo, a skončí to.

Dá se říct, že i podle věku, že když se na to přijde..já nevím..dejme tomu ve 4 letech, že je to lepší než ve 12 nebo tak..teď tím nemyslím jako délku toho jak to domácí násilí probíhá, ale... že prostě když se na to přijde u těch mladších dětí, že se s tím dokážou líp srovnat, víc se přizpůsobí...

Mhm, určitě..jo. Tam to souvisí i s tou jako osobní identifikací, jo. Když třeba potom to vznikne v nějaké nově rekonstruované rodině, že přijde náhradní partner a začne teda tam nějaké to násilí probíhat, tak je to jiný třeba jak to působí na ty holky právě v té pubertě, když si vytváří ten vztah k tomu světu, k těm mužům i k tomu partnerství, a něco jinýho u 4 letýho dítěte, který zatím se jenom tulí k mamce a jakoby nevnímá tady ty věci. Ono samozřejmě vnímá, že se tam děje něco špatnýho, má to na něj dopad, ale jinej jakoby věkově. Takže zase to působí na to podle vývojové psychologie, kde se ty děti v jaké fázi toho vývoje psychosociálního jako nachází.

Mhm, jo, no a takhle z případů, co ste řešila, když bystě to měla vzít tak jako průměrně (smích), tak ohledně studia..bývá tam problém, že třeba někdo nedokončil školu, měl hodně zhoršený prospěch a podobně..nebo spíš ne?

No víte co no, oni u nás tady ty školy děti moc nedokončujou, takže (smích) to nemusí souviset s domácím násilím jako jo. Takže vy spíš myslíte takový ty jako solidnější rodiny, žejo. Noo a těch my tady moc nemáme..ehm..může to s tím souviset, ale tam je většinou jakoby víc aspektů. **Jojo.** Že by to jako bylo takhle..samozřejmě pokud byste si vzala takovej ten úplně modelovej výbornej příklad jako lékař na malým městě, žena v domácnosti, dvě děti na gymnáziu a on by ji tam nějak jako terorizoval, tak by z toho

se asi dalo dospět k tomu, že to asi na ty děti jistě nějaký vliv má, pak třeba v 17 utečou z domu k babičce a řeknou, že už tam s nima nebudou a školu třeba nedokončí. Jo nebo jeden třeba odejde k babičce, školu dokončí a druhé odejde pod most a dá se dohromady s fěťákama a už z toho jako nic není jo. Ale to teda nevím, jestli prostě na to sou nějaký studie a nevím, jak by se to jako vyhodnocovalo a zjišťovalo, protože samozřejmě jako i ty oběti toho domácího násilí nemají zájem na tom, aby byly předmětem nějakého zkoumání. Ty sou rády, že se na to zapomene a nechtěj si to jakoby dál připomínat. Takže i tady ty výzkumy v téhle oblasti dou dělat jako dost blbě. Ale tak myslím, že na vzdělání má domácí násilí velký vliv, dítě může být více svědomité a snažit se mít nejlepší výsledky, aby se jako rodičům zavděčilo nebo naopak nemá na studium při tom, co se děje doma už kapacitu a pak má horší známky.

A..ehm..měli jste ted' třeba případ, kde se to projevilo na vztahu s vrstevníky? Jako vyložene to domácí násilí, že to tam bylo vidět? Že prostě třeba začalo to dítě šikanovat nebo bylo samo šikanované..nebo je to vždycky prostě vliv různých faktorů, nejenom toho domácího násilí?

Hmm..přemýšlím..dou mi hlavou ty všechny rodinky...no samozřejmě jako ten dopad na to dítě to má, takže potom spíš bych řekla, že k čemu to dítě inklinuje, že to se může prohloubit. Tak. že by to jako úplně ho to nějak jako předělalo, to asi ne, ale tím, že třeba pokud' má sklon k tomu být upozaděnější, zamkljší a pak je úplně, tak může se stát, že prostě se pak stane nějakou obětí..a nebo se naopak pak doma naučí prostě ty sprostý slova a ty rány a pak může jako realizovat. Ale zase, pokud' je to normální dítě, tak se z něho přes noc nestane gauner, pokud' k tomu má náběh a pak vidí, že je to možný, to bych na tom viděla spíš jako riziko té nápodoby, **Mhm**, jo, u těch chlapečků když vidí, jak tatínci bijou ty maminky a mají to potom za normu řešení domácích problémů. Tak to je spíš jako riziko. Ale k tomu už musí mít taky nějaký (odmlka)..**předpoklad**..trošičku nakročeno jo. **Mhm**. Z normálně solidně vychovaných dětí se to takhle hnedka nestane, ale to je další věc, v jakých rodinách to násilí probíhá, že jo. To zas nejsou většinou úplně jako výborný rodiny, který před tím neměly vůbec žádný problémy, měly vzorný děti a najednou prásk a domácí násilí, jo, takže tam je většinou těch patologií prostě víc dohromady. Ale když ste se ptala na ty vztahy, tak jako dítě pak z těchhle rodin právě těžko navazuje zdravé vztahy celkově s lidmi kolem sebe a to pak má vliv na jeho celej život. Ale když vezu jeden svůj případ, kde byly dvě děti, tak ten kluk zase měl spoustu kamarádů různých, se kterýma se teda dopouštěl i nějakých těch prohřešků. Takže ten si to jako dokázal nastavit docela dobře. A ta holka měla samozřejmě spoustu taky různých kamarádek, ale dycky se právě snažila být středem pozornosti, upozorňovala na to, jak to má těžký. Takže ty holky se od ní postupně vodkláněly, protože měly taky svoje jiný zájmy nějak normálně a ona furt je jakoby zatěžovala tady tímhle. Což ona samozřejmě špatně nesla, když ty kamarádky potom se s ní přestávaly stýkat, takže jí to uvádělo zase znovu do špatných psychických stavů a měla až sebevražedný tendence. A myslím si, že dodnes bych si tipla, že si nenašla žádnou jako bližší přítelkyni, ba naopak se mi zdá, že se potom jako víc sblížili s tou matkou k té zletilosti, tak si myslím, že ten jejich vztah se potom i vylepšil v tom, že si tam tak spolu nadávaj na život a je otázka jak s alkoholem to ta holka bude mít, protože samozřejmě nějaký alkoholový excesy se tam staly kolem té zletilosti.

Bývá hodně popisováno, že dívky tak většinou více inklinují třeba k sebevraždě, ehmm jednání, k sebepoškození, jojo k sebepoškození, jsou jakožto upozaděny a tak. No a kluci naopak k, jdou do té agresivity, té agrese, ano. Je to tak i v praxi, setkala jste se s tím takhle nebo to bývá jinak?

Ehm..No ale já si myslím, že to je zase jako přirozenost těch pohlaví, jo. Takže ve většině případů jo, ale tak sou i výjimky. **Mhm.** Máme tady holky, který jsou drsňáčky, jo, co dají pěstí staršímu klukovi, jo a kluky, který jsou prostě bolestivci, jo a pláčou v rohu. **Mhm.** Ale samozřejmě na ty procenta určitě, tak jak ste to říkala, to bude převažovat. **Dobře.**

A pozorujete vliv taky na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo DN? Třeba na jeho svědomí, prosociální chování, empatii, hodnocení sebe a ostatních, důstojnost apod.? Noo..ano, je možné, že dítě se v budoucnu může dopouštět násilí na jiných nebo být obětí různých forem násilí nebo situací... **a co se týče té morálky, tak.** Morálka může být odchýlena od normy tím, že se dítě nenaučí, co ta norma je, že není normální být obětí ani agresor. Víc asi nevím, co bych k tomu řekla.

Dobře a mohla byste mi popsat, jak probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou DN? No jasně, tak poskytujeme nejčastěji poradenství, děláme v rodině šetření, spolupracujeme se školou a lékaři, taky odkazujeme na policii, vyjadřujeme se k jednání k soudu...s dítětem o problému mluvíme, taky spíš komunikujeme s obětí než s agresorem, doporučujeme třeba nějaké azylové domy, pomůžeme jí sepsat žádosti, pak taky ty členy rodiny navazujeme na psychology, když je potřeba.

A nastávají při Vaší spolupráci s rodinou nějaké problémové situace: Vystávají Vám třeba nějaké etické otázky či dilemata?

Jo, tak většinou obětí vše vezme zpět a tvrdí, že najednou je doma vše v pořádku, žádnou nabízenou pomoc už nemá zájem, ikdyž už třeba měla domluvené azylové bydlení, tak tam nenastoupí a dává mi najevo, že ji zasahují do soukromí a vlastně vše otočí proti mně, že jí škodím, nechce nic řešit. To ale já už pak nemůžu nechat být, když sou tam děti, takže tu rodinu dál sleduju, ikdyž se jim to nelíbí.

Rozumím. A když mluvíte o situaci v rodině s dítětem, tak jsou nějaká specifika té komunikace právě s dítětem, které prožilo DN? Tak ten rozhovor by měl vést spíš psycholog, když je to možný. Komunikace musí být citlivá, dítě se může rozmluvit třeba pomocí kresby, hrou, taky jsou na to určené takové obrázkové kartičky atd.

Mhm. A doporučujete nějakou následnou péči té rodině?

Určitě, určitě...ehmm..a máme možnost ji i nařídít, jo, pokud prostě by se tomu vyhýbali. **Jo.** Takže... **a na jak dlouho třeba?** Ehm problém je spíš kde a jakou. Jako ta nabídka, tady je prostě tisícovka neziskových organizací a všichni všechno nabízí a pak zjistíte, že si je ozvou jednou, udělají si čárku a tím to skončí, jo. **Mhm.** A často právě..ehm..se to vyhodnotí, že už vlastně nic nepotřebují, pře už vlastně říkali, že nic nepotřebují, ale oni asi potřebují třeba, ale sami to neví, nebo to nepoznají, jo. Takže určitě doporučujeme a minimálně to sledování těch dětí v rámci nějaké psychologické péče je vhodný. Samozřejmě to záleží na toho, co tam probíhalo jo. Pokud je to jednorázově, tak je lepší už na to neupozorňovat a nechat to být. Dát mu možnost, že může přijít k nám, pokud by se mu to vrátilo a chtěl by si popovídat. Pokud se jednalo o nějaký rok dva dlouhý prostě psychický strádání, no tak pak je terapie nezbytná.

A jakou péči konkrétně a na jak dlouho?

Navazuji rodinu na neziskovou organizaci Spondea nebo Bílý kruh bezpečí, na jak dlouho je individuální.

No a jak se k té věci děti staví, zjišťujete nějak ten jejich postoj?

No určitě, tak my hlavně sme tady pro ty děti, že. Ti rodiče ne, že by nám byli fuk, ale to jako je jejich věc a hlavně ti rodiče dopustili, že se stalo to, co se stalo. **Mhm.** Jo a teď možná trošičku jenom odbočím, ale oni taky ty matky často, nevím, jestli ste viděla třeba v televizi nějaký dokumenty o obětech domácího násilí, jo? **Jojo.** To sou prostě chudinky, už když se na ně podíváte, jo. A samozřejmě, je špatný, že jim ti partneři ubližovali a že všechno toto. Ale jako sou to matky, nejde tam o ně, takže oni mají prioritně prostě chránit zájem toho dítěte a kdyby se často těm situacím postavily dřív, **mhm,** tak by už pak nemuselo dojít vůbec k dalším takovým věcem a často se taky stává, že dalšího chlapa, kterýho si najdou, tak to je úplně to stejný, jo, takže oni jako dělají tady tyhle chyby. Takže i matky potřebujou tu terapii. Ale některý v tom v podstatě jsou asi spokojený, jakože teda sou takový submisivní vod podstaty. No, ale abych se k tomu vrátila, tak co to..to bylo?

Jestli zjišťujete postoj dítěte na..

Jo postoj dítěte! Noo, samozřejmě, tak my sme orgán sociálně právní ochrany dětí, takže my sme tady kvůli dětem a se všema dětma, který potřebujou pomoc hovoříme (důraz), jo. Osobně s nima hovoříme, bez přítomnosti rodičů. **Mhm.** Takže..ehm..to s ním probereme, jak se cítí, jak to vidí, co by chtěl. Spousty dětí se uleví, pak ani nechcú jít za psychologem, chodí za náma, žejo, protože se tady cítí... bezpečně..jako bezpečně, jo. Takže..ehm..jo?

Mhm, takže když ten rodič nechce tu následnou péči pro to dítě, tak vy ji můžete nařídít i přesto, že on s tím nesouhlasí?

No tak ji můžeme nařídít tomu dítěti, přestože on s tím nesouhlasí. **Jojo.** Anebo tam často taky stačí si o tom popovídat, že sou jako rády, že můžou mluvit s někým dospělým..ehm..solidním, kdo ho chápe, podporuje a není to rodič, jo? A nedělej si teda třeba ostudu ve škole s paní učitelkou, aby teda vyprávěly, co se u nich doma hroznýho děje. **Jo.** Protože my už to víme a ty děti často osvobodí jen to, že už to můžou říct, že si o tom můžou prostě promluvit, že to někdo vidí, že tu podporu mají a nemusí pak docházet třeba na nějaký nejruznější další terapie a třeba si tady sem přijdou zanádat po škole odpoledne (smích). Ale většinou se z toho prostě oklepou.

Aha, hmm a jak je to s kontaktem s násilným rodičem? To je asi hodně individuální, že. Ale zase tak nejčastěji, jak to asi probíhá, jestli sou potom v kontaktu..No jasně no.

Na to taky nejsou úplně jasný názory jo, že..já myslím, že vyšla i nějaká... metodickéj pokyn, že to, že tatínek maminku fyzicky týrá, psychicky, není důvodem, proč by se nesměl vídat se svýma dětma, když těm vlastně nic nedělá jo. Ale já si myslím, že je to útok proti té rodině, prostě. **Mhm.** A že pokud jako nějaký vztahy tam sou, tak že potom se s tím musí jako opatrně. Protože pro ty děti samozřejmě to je jako velká zátěž a ty děti ten útok na tu matku berou jako útok na sebe, takže to, že byly zrovna u babičky, když on ji tam mlátil jako, jo, neznamená, že se nic nestalo. Jo takže individuálně, opatrně a třeba i pod dohledem nějakýho odborníka. **Mhm.** A hlavně, pokud ty děti chtějí. Pokud ty děti nechtějí, tak je do toho netlačíme, jo, teď je tady

takovej boom otců, unie otců, všichni tady jako otcové maj kontakt, právo na kontakt se svými dětmi a střídavka a tak. **Jojojo**. A často si neuvědomují, že prostě ty děti vydeptali tak, že ty děti už je prostě nechcú vidět. O tom rozhoduje soud podle individuálních předpokladů toho agresora a dítěte, ale názor dítěte je určující alespoň pro mě samotnou, když tam figuruju jako opatrovník.

A to se teda řeší především zase s tím dítětem, že. Ale když třeba otec i matka tvrdí, že pro to dítě je lepší, aby se i s tím násilným rodičem stýkalo, že mu nikdy nic neudělal a tak. Tak dávají se tam většinou ty asistované styky..nebo když to dítě nechce, tak už se to nezkouší vůbec?

Jak kdy. Samozřejmě základem toho kontaktu toho rodiče s dítětem je, že to to dítě baví, jo. Takže i v jiných případech bez domácího násilí, jo. Často tady jsou taťkové, co teda si berou děti a děti k nim moc jako nechcú chodit, protože tam přijdou, taťka si otevře pivo, dívá se na televizi a oni tam sedějí a nemaj co dělat. **Jojo**. No a pak přijdou a řeknou, no k taťkovi se nám jako moc nechce. A pak taťka řekne matka je hrozná, nechce mně ho dávat. **Mhm**. Jo, a pak když se ho ptám a co s ním děláte, no tak co by no, sme doma..tak sme tam. Takže naším úkolem je zprostředkovat ten kontakt toho dítěte s tím rodičem. Často maminky sou, který nechtějí dávat, takže tam je naše úloha udělat to. Aby se viděli, aby se potkali, ať už teda asistovaně nebo samostatně. Ale pak už je to na tom rodiči, jak si to s tím dítětem jako zařídí, aby s ním bylo rádo, jo? **Jojo**. Takže ikdyž tam třeba nějaký domácí násilí proběhlo nebo třeba i nějaký trestnej čin nebo něco, může být taťka ve vězení, vylízt ven..ehm..tak jako každej má nějakou šanci na nápravu, takže de o to to prostě zkusit a podle toho jak to de..**jo**.

A tohle je stejný i v případě když by to dítě týral? Třeba fyzicky, Tak i potom je možnost.. Noo.

Tam ještě teda pokud se jedná fakt o trestný čin proti dítěti. **Mhm**. Tak tam je možnost teda i zbavení rodičovské odpovědnosti a tam už potom ten kontakt není. Ale je potřeba si uvědomit, že bohužel děti maj prostě pozitivní vazbu i k rodičům, který je týrali, jo. Zvlášť pokud jsou to ty maminky, jo. Měli jsme tady děti pálený cigaretou, s polámanýma žebra, maminku zavřeli a oni tři roky na ni vzpomínaly, kdy se jim vrátí, jo. **Mhm**. Jako to je asi přirozený, že ty mlád'átka k těm maminkám prostě jako..**jojojo**..tíhnou. No takže když prostě teda si to odseděla tři roky ve Světlé, tak potom se s nima začala stýkat a tady našťestí teda nějak tam šla do sebe, jo. Svedlo se to teda na to, že brala ty drogy, byla taková jakási a teď se tam jako vylepšila. Dneska je z ní..nemůžu říct vzorná..ale jako fungující matka, jo. **Mhm**. Ale..takže..**zase**. Zase jo, to je všechno jako..sběr tvrdých dat v rámci tady tohohle toho je strašně složitej, protože jsou to všechno individuální katastrofy různých rodin no.

Jo. A dokázala byste říct, jak ovlivní prožití domácího násilí vztah toho dítěte k matce jako oběti?

No určitě no, tak ovlivní. Protože za prvé je tam ta lítost, ta součinná lítost jako vo tom, že se to děje a na druhé straně tam může být i jakoby určitá..ehm..jakoby odsouzení za to, že něco nedělá, jo. Takže to může být ambivalentní. **Mhm**. Takže tam potom záleží na osobnosti toho dítěte, jestli..jak se k tomu postaví, no. Ta osobnost dítěte se ale díky násilí taky narušuje, protože jak už jsem říkala, tak nemá uspokojenou potřebu bezpečí a jistoty a otevřené budoucnosti, takže pak je velké riziko vzniku poruch chování a případně právě i poruch osobnosti v dospívání a dospělém věku.

A setkáváte se v praxi s tím, že dítě, který dřív vyrůstalo v násilnické rodině, tak potom je samo agresorem?

No, ano. Ano (smích). Protože je to prostě model chování. **Jo.** Kterej vidí, že funguje. **Mhm.** Jo, když vidí, že to funguje..**tak to dělá taky**..tak proč by to nedělal. **Mhm.** A je to smutný. Je to smutný, vidím to tady i prostě na chlapečcích z druhé třídy, co se tady bijou ve škole. Přijdou na pohovor a pročs ho praštil? No protože mi vzal pouzdro. No tak ale příště musíš říct paní učitelce. No a paní učitelka mu jenom vynadá a von mi ho příště vezme zase. **Mhm.** Takhle mu jednu lupnu a už dá pokoj. **Jo.** Zákon silnějšího. Svým způsobem má pravdu, ale žijeme v civilizované společnosti, takže tohleto prostě nemůžeme akceptovat. **Mhm.**

A setkáváte se i s tím, že dívka, která prožila domácí násilí, si potom nachází ty partnery, kteří jsou agresivní a zase ji spíš jako utlačujou..

No, jo. Jeto, určitě to tak je prostě to vzhlížení k těm dominantním chlapům tam je.

Takže to tak funguje ten transgenerační přenos násilí?

Jako jo, funguje to no. Je to.. Je to smutný, protože třeba u těch holek to není, že by si hledaly hned agresora, tak blbý nejsou, že jo, že by šly po tom, aby si našly někoho, kdo je bude týrat. No ale naopak hledaj prostě silnou osobnost, která je třeba jako ochrání nebo naopak jim jako naplní tu potřebu toho otce, kterej teda se jim nevěnoval no. **Jo.** Ale najdou si často takovýho, kterej teda jako vypadá, že je výborně vochrání, ale pak..**Mhm.** Tak to probíhá. **Dobře.**

Tak vám moc děkuju..To je všechno? To už jsou všechny otázky. Fakt? (smích). Jo, tak děkuju za rozhovor. Jo, nemáte zač.

R2:

Budeme dělat rozhovor na téma domácí..ehm..dopady domácího násilí v rodině na dítě. Všechny informace, které mi tady poskytnete, tak budou sloužit pouze k účelu zpracování mojí diplomové práce. Ještě bych se Vás ráda zeptala jednou tady na záznamník, jestli Vám nevadí, že rozhovor bude nahrávaný?

Je to v pořádku

Děkuju. Tak před samotným rozhovorem, bych si s Vámi chtěla vyjasnit, co vnímám pod pojmem domácí násilí v rodině. Tím rozumím jednostranně zaměřené, opakované, stupňující se násilí buď fyzické, psychické nebo sexuální povahy, a to mezi manžely či partnery, které se odehrává v soukromí. A pojem zahrnuje také násilí páchané na dětech.

Mhm

Tak teďka už přejdeme k rozhovorovým otázkám. Takže jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

12 let

Mhm. A jak často se setkáváte při své práci s domácím násilím v rodině?

Noo..ehm..to je těžko, těžko říct. Hlavně ze začátku, kdy jsem nastoupila, tak ještě domácí násilí nebylo takto pojmenováno a já si dokážu představit, že bych Vám řekla, kolik za tu dobu sem..ehm..mohla mít případů. Ono jich zas tolik moc nebylo těch

těžších případů. Většinou je tam nějaká forma podezření nebo první ataky, konflikty v těch rodinách, ve smyslu, že třeba „spadne pánovi na loket“ a podobně. Ale tak průměrně asi tak jednou za 3 měsíce.

A jak se o těch případech zpravidla dozvíáte? Od školy, od policie nebo z šetření...

Mhm. Ehm..od těch samotných osob, které přijdou oznámit, že jsou oběťmi domácího násilí. Klienti se musí svěřit. Pokud to chtějí skrývat, většinou se jim to podaří. Na šetření se pozná leda, až když je to vážné, třeba díra ve stěně a tak. Nebo často přímo od policie, která nám posílá záznam třeba o vykázání..ehm..anebo taky od rodinných příslušníků.

A myslíte si, že dokážete podchytit většinu těch případů?

Ne. Myslím si, že je spousta případů, o kterých vůbec se nedozvíme

Dobře, děkuju. A jak identifikujete, že se o domácí násilí skutečně jedná, že to není třeba jen tvrzení

Mhm, no, až na základě v podstatě té sociální práce s rodinou, jo. Samozřejmě je jasné, že v okamžiku, kdy policie pošle záznam o vykázání, tak už tento samotnej akt je v podstatě identifikací toho, že v té rodině probíhá domácí násilí. Ale takhle když přijde rodinný příslušník nebo oběť domácího násilí, tak se to musí prošetřit, A až na základě toho, co zjistíme, tak můžu říct, ano, jedná se o domácí násilí. Ale jsou situace, kdy prostě sama třeba nevím, jo. Protože někdy prostě ten agresor to nepřizná a bagatelizuje to. **Jo.**

No a s jakou formou toho násilí se častěji setkáváte, s psychickou nebo s fyzickou?

Já co si pamatuju, tak jsem měla případy, kde se to vždycky skloubilo, jo. Že tam nebylo vyloženě jenom psychické nebo jenom fyzické, jo a když už jsem s tou rodinou víc přicházela do kontaktu, tak jsem zjistila, že opravdu tam probíhají některé ty formy domácího násilí jakoby jak psychické, tak fyzické. Fyzické násilí je více prokazatelné. Spíše tedy s tělesným se setkávám častěji i s ohledem na minulé skutečnosti, kdy z tohoto důvodu bylo dítě např. umístěno do zařízení či svěřeno do péče jiné osoby. U dětí zjištěné facky, bouchání pěstmi, klečení na něčem bodavém, „házení“ o zeď, típání cigaret atd., kdy ze zkušenosti byli rodiče většinou pod vlivem alkoholu“.

Mhm. A jak bystě řekla, že se podlé té formy domácího násilí liší dopady na dítě? Je v tom nějaký rozdíl?

Ehm..myslím si, že co sem měla rodiny, tak že úplně primárně jsou horší pro ty děti situace, kdy vidí fyzický ataky. Mhm. Ale samozřejmě postupem věku, jak ty děti vlastně..záleží jak dlouho v tom žijí, tak i to psychický samozřejmě má na ně dopad. Od špatných vzorců chování po prostě nesebevědomí. Záleží taky, jestli je to chlapec, jestli je to holčička, tam je spousta prostě falších faktorů. Ale myslím si, že primárně ty dopady hnedka přímý jsou mnohem větší v okamžiku, kdy to dítě vidí prostě fyzický ataky, ale pokud je to dlouhodobé, tak v dopadech na vývoj dítěte je to srovnatelné. A ono to fyzické násilí probíhá méně frekventovaně, to souvisí s cyklem toho domácího násilí, zatímto napjatá atmosféra je doma většinu času. Dítě je v diskomfortu, zakřiknuté, nebo naopak zlobí a vzorce z rodiny přenáší do školy. Dvakrát jsem se setkala s tím, že se chlapec stavěl do role zachránce maminky, „chtěl bych být sociálním pracovníkem jako vy/nechci aby s ním byla mamka doma sama“. Tak trochu

parentifikace. Dětem chybí pozitivní mužský/ženský vzor. Mají tendenci vidět svět černobíle.

A máte častěji možnost sledovat to dítě dlouhodobě až třeba od 18 anebo se spíš jednalo o dvourázovou atak.? Jestli rozumíte, na co se ptám...

Mhm. Já když zjistím nebo když prostě pracuju s rodinou, kde k tomuhle dochází, tak si nedokážu představit, že bych se s tou rodinou viděla jednou, dvakrát. Protože jestliže vím, že tam k tomuhle dochází, tak musím s tou rodinou pracovat, protože to mám tak, že je to mojí prostě povinností. Ale samozřejmě jsou situace, kdy se to prostě nějakým způsobem vyřeší, jo. Většinou tím, že ta rodina se rozpadne. Tak tam potom už nemám třeba až tak důvod to dítě sledovat..jo..a s rodinou pracovat až do osmnácti. **Mhm.**

A dokázala byste mi říct, jak se projevují děti v rodině s domácím násilím? V porovnání s dětmi z běžných rodin?

Hmm..když vezmeme..ehm..fyzické násilí, kdy děti jsou svědky, tak samozřejmě se v kolektivu děti projevují tak, že to chování opakují. To znamená, sou agresivnější, protože to berou vlastně jako nějakou možnost řešení. Zase když si uvědomuju, děti ..ehm..třeba menší, tak sou zase zakřiknutější..je to strašně individuální (důraz). **Mhm.** Těžko bych to mohla takhle sesumírovat. Nedělala sem žádný výzkum na to, abych si řekla ano takhle nebo takhle, takže ehm..myslím si zjednodušeně, že buďto děti kopírují to chování, to znamená, jsou agresivnější a řeší ty konflikty třeba s ostatními dětmi tímhle způsobem anebo naopak jsou prostě zakřiknutí, nesebevědomé. Nemyslím si, že ty děti, který jsou svědky domácího násilí, tak by byly ve svém chování jak ostatní běžné děti ze zdravé rodiny, to rozhodně ne.

A právě na to, co jste říkala, navazuje další otázka. Jestli každé dítě reaguje individuálně nebo jestli by se tam daly najít nějaké společné znaky.

Mhm, mhm. Tak určitě každé dítě reaguje individuálně, protože každá situace je individuální, každá..v každé rodině je jiná míra domácího násilí, jiná forma domácího násilí, takže podle toho. Ehm..a já si prostě myslím, že každý dítě, který žije v téhle domácnosti, ten ukazatel je, že to dítě je prostě nešťastný. Děti reagují různě, ale nakonec dojdou rezignaci na cokoliv, chybí jim aspirační cíle, protože se naučili, že svět není fér. Každé dítě je jiné v tom, jak moc si problém připustí k tělu. Problém našeho systému je, že pořád musíme řešit rodiče. Sama víte, jak těžko se to prokazuje a pokud prostě rodič nechce své děti zavést třeba na konzultaci k psychologovi, nebo nedá souhlas, aby s dítětem psycholog pracoval, tak se dítěti nepomůže. Protože rodič, i když je kretén má pořád svá práva a když to nedovolí, tak s tím moc udělat nemůžeme. Snažím se s dětmi mluvit o samotě, protože mám oporu v zákoně, že souhlas rodiče nepotřebuji. Ale nejsem terapeut a nemá to takovou kvalitu a přínos. Systém je nastavený výrazně prorodičovsky, i když v různých deklaracích je opak, ale to jsou jen hezká slova na papíře, ale v praxi nemáme nástroje a v těchto případech je to frustrující práce. Protože dokud nemáte nejlíp papír od krve od policie, tak vám soud předběžko vydat nemůže. Je dlouholetý rodičovský spor také forma psychického týrání dítěte? Myslím, že ano. A tohle je nepostižitelné. Chybí nám například terapeutické komunity pro tyhle děti a někdo s pravomocí, kdy by rodičům nařídil, že tam musí chodit. Jinak rodič řekne, že to jeho dítě nepotřebuje, že je u něj přece všechno v pořádku...

Děkuji Vám za tohle vyjádření. Z mé praxe to cítím podobně, že cílená práce s dětmi není tedy alespoň v našem kraji tolik rozšířená a je spíš zaměřená na rodiče. Rozhodně by byla potřeba. Dobře a myslíte si, že se liší dopady podle toho,

kdo je agresorem? A mohla byste mi říct, kdo to tak častěji bývá, podle případů, které jste řešila?

Vím od kolegyň, že případy, kdy je matka rapl jsou. Ale sama jsem takový zatím neměla. Nevím. Takže častěji to bývá v mých případech určitě muž a přijde mně, že se liší v tom okamžiku, kdy se jedná o dceru či syna. **Mhm.** Aspoň takhle to vyplývá z té mé zkušenosti. **Jo a mohla byste to trochu rozvést..**že chlapečci spíš napodobují potom jednání tatínka a holčičky zase napodobují to chování té maminky...

Mhm. Jaké jsou z Vašeho pohledu dopady domácího násilí na dítě? Když byste to vzala tak nějak celkově. A jakou roli podle Vás hraje věk?

To sou tedy otázky..těžké..(smích). No, tak věk. Myslím si, že věk hraje poměrně velkou roli, ptž menší děti to vůbec nejsou schopni tu situaci jako pobrat, proč se toto děje. Nerozumí tomu, takže je to pro ně zmatečný a je to pro ně nějaká nejistota, takže můžou selhávat v takových těch běžných jakoby vývojových..prostě ten vývoj není podle mě tak jak by měl být. To by bylo dobré se spíš zeptat psychologa. U těch starších dětí, oni už nějakým způsobem to poberou, rozumí tomu, takže potom se většinou identifikují s jedním nebo s druhým, jo. **Mhm.** A většinou pak maj takovouto roli, kdy se snaží mezi těma rodičma to..ehm..jakoby nějakým způsobem vyřešit. **Jo.** Model domácího násilí se dědí. To je ten největší problém. Citově frustrovaní lidé nedokáží sami utvářet kvalitní partnerské i jiné vztahy, to je bohužel fakt. A to, že neumí vytvořit kvalitní mezilidské vztahy, se odráží všude. To, co rodiče do dítěte vloží, se určitě někde projeví, a spravit to pak trvá několik let, pokud to vůbec jde. Určitě jdou velké dopad kromě chování i na psychiku. To třeba jsem měla případ, kdy holčička přestala mluvit, měla noční můry, pak jako starší inklinovala k sebepoškození. Tyto projevy nejsou ojedinělé, to dítě má narušený základní pocit bezpečí v rodině a žije ve strachu a ten stres se pak musí někde projevit.

A hraje podle Vás roli také pohlaví z hlediska těch dopadů?

O tom sem mluvila, já si prostě myslím, že jo. Že když sem měla fakt prostě chlapečka, kterej viděl, jak táta bije prostě mámu, tak on prostě používal běžně agresí. Vůči svým přátelům, kamarádům, spolužákům, vůči učitelce..prostě si vzal, že to tak je. Zatímco fakt ty holčičky zase prostě k tý mámě no inklinují. Ale zase na druhou stranu příznám se, že sem měla chlapečka, kterej toho tátu úplně odsoudil za to, co dělal mámě. Takže zase je to velmi individuální. Ale může to tam mít určitě vliv. **Jo.** Každé dítě se k tomu postaví individuálně. Možná jsou kluci vystavováni řečem jakože „chlap něco vydrží“, ale to bych hádala.

A liší se z Vašeho pohledu nějak v dopadech, když je dítě svědek nebo přímá obět'?

Ono je těžký..ehm..jestliže dítě je fyzicky trestáno, tak já to spíš nemám jako formu..jako domácí násilí, tak jak to máte definovaný vy. **Mhm.** Takže..určitě zase, myslím si, že psycholog by se k tomu vyjádřil mnohem líp, kterej by pracoval s těmahle dětma, ale jako ve finále je to prostě poškozující pro to dítě tak jak tak, jo. To že samotný dítě je bito, tak já to považuju potom samozřejmě to může být ta intenzita, tak za fyzické týrání, tak je to špatně, to dítě si může nějakým způsobem..že to je jeho vina, jo, prostě vztahovat to na sebe, ale i to stejný, když se to děje mezi rodiči, tak taky si to může vztahovat na sebe, že se rodiče hádají a dochází tady k tomu kvůli němu..ehm..těžko říct, těžko říct..**Mhm, takže byste řekla, že ty důsledky jsou podobný?**

Jo, určitě, to..je to..pro to dítě je to prostě nezdravý, nečitelný, nemůžou tomu rozumět, že se takhle rodiče prostě chovají, ať už je samotný to dítě trestáno nebo když je tam domácí násilí. **Jo.** Asi je to horší, když je to kombinace. Ale když v té domácnosti žije, tak je oběť vždycky, aspoň po psychické stránce.

Zkusila byste mi teď říct, na základě Vašich zkušeností, tak jaká by mohla být životní dráha dítěte, které vyrůstalo v rodině s domácím násilím? Co se týče chování, studia, zaměstnání, partnerských vztahů a podobně.

Mhm, mhm...hmm...

Jestli jste měla třeba i z praxe nějaký případ, kde ste měla možnost s rodinou spolupracovat..ehm.. dlouhodoběji a projevílo se to násilí nějak právě v dopadech na dítě. Například v těch oblastech, jak jsem říkala.

Mhm..no..přemýšlím..si teď musím vzít rodinu s kterou sem pracovala dlouhodobě..ehm..jako jsem přesvědčená o tom, že dítě, které vyrůstá v takovéto rodině, kde probíhá domácí násilí, je do budoucna prostě poškozováno. Je poškozováno. Že prostě někde ty věci se ukážou. Když si vezmu konkrétní rodinu, tak dcera, která byla svědkem domácího násilí i ona sama se potom stala terčem..ehm..tak jak vy máte pojmenováno, tedy domácího násilí, tak vlastně selhávala v běžných záležitostech. To znamená, byla necílevědomá, prostě..vůbec jakoby si nedůvěřovala, takže méněcennost, tím pádem to bylo spojený potom třeba s výběrem střední školy, že prostě šla úplně na školu..já si myslím, že tam byl mnohem větší potenciál, kam by mohla jít..a šla prostě na nějaký střední odborné učiliště a v kontaktu s těma vrstevníky byla spíš zakřiknutá, submisivní a ve finále potom teda onemocněla anorexií no. A jsem přesvědčená o tom, že to byl..ehm..**vliv toho domácího násilí?** To byl vliv domácího násilí, a když jsem s ní mluvila vlastně, tak sem se jí ptala i na kluka, protože dneska jí je sedmnáct let, tak odmítá. Odmítá vlastně opačný pohlaví. **Mhm.**

Takže..ehm..z toho vyplývá, že se to určitě projevuje i na vztahu s vrstevníky a to může být tedy, jak jste předtím říkala buď tou agresí nebo odtazitostí..Mhm, mhm. Myslím si, že to může být..ale nejvíc a to nevyhází úplně z mojí zkušenosti, ale jsem o tom přesvědčená, nejvíc se to samozřejmě potom prokáže v partnerském vztahu. A to prostě, tam to naskakuje ty vzorce, takže buď je ta osoba, to dítě vlastně v dospělosti submisivní anebo prostě zase je spíš takovej ten agresor. Anebo samozřejmě může být dejme tomu natolik..ehm..silná osobnost, že to zvládne všechny tady tyhle stíny překročit, ale říkám to je úplně jen moje přesvědčení, nevyplývá to z toho, co jsem zažila. **Jojo.**

Takže vy jste se v praxi nesetkala s tím, že dívka, která by prožila domácí násilí, si potom našla agresivního partnera?

No tak to zase samozřejmě můžu jakoby vzít jenom z vyprávění těch obětí domácího násilí dneska v dospělosti, který se na mě obrátí. **Mhm?** Tak potom, vlastně když se bavíme, tak říkají, no, já sem to doma měla taky prostě stejný. Ale zase..není to můj osobní prožitek, spíš podle toho, co ta maminka tady vypoví.

Jo..no, takže se setkáváte taky s tím, že dítě..nebo člověk, který byl jako dítě týraný nebo prožil domácí násilí mezi rodiči se v dospělosti taky chová násilnický?

Může se to stát.

Dobře a pozorujete vliv i na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo DN? Jaký?

Ten člověk by třeba v dospělosti chtěl jednat jinak, nenechat se ovlivňovat, ale ono to vždycky vyplave na povrch, to co se děje.

A když byste to pojala z hlediska svědomí, prosociální chování, empatie, hodnocení sebe a ostatních, vlastní důstojnosti, tak tady spatřujete nějaký dopad?

Ano, je to v háji všechno výše vyjmenované.

Popsala byste mi, jak probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou DN?

Předám kontakty. Hledáme společně, kdo by v rodině, nebo blízkém okolí mohl pomoci. Agresora nebo domnělého agresora kontaktuji až poté, co má rodina únikový plán a mám zmapované zdroje v okolí. Což možná trošku riskuju stížnost... ale o to tu přece nejde, že ne?

A komunikujete s dítětem? Jsou nějaká specifika komunikace s tím dítětem, které prožilo DN, a řekla byste, že se liší se u přímé oběti nebo svědka?

Nevím, tak nějak srdcem a citem, musí se s Vámi cítit bezpečně, že jste na jeho straně. Naslouchat, mít na něj dost času i za cenu odložení dalších povinností, vypnutí telefonu.

Dobře. A doporučujete nějakou následnou péči?

Ano, terapeutickou. Doporučit dětem můžu, ale musí chtít...

Terapeutickou..a..

Intenzivní terapeutickou péči.

Mhm a na jak dlouho to asi tak bývá?

Je to zase velmi individuální

Samozřejmě, takže se to určuje podle případu...

Je to..u nás je to tak, že my buďto doporučíme tu péči nebo máme možnost zákonnou i nařídit, aby rodiče využili odborné zařízení. Já se domnívám, že poškozované tímto způsobem děti potřebují opravdu jakoby intenzivní psychoterapii a nechávám už na posouzení toho odborníka, jak dlouho by ta terapie měla trvat.**Mhm.** Nicméně to sou většinou roky. To by bylo nejlepší na celý život, ale to nejde, že.

A zjišťujete tady v těch případech postoj dítěte? Třeba jestli tam chce chodit.

Mhm, jo. **Jo?** Mhm. Není kam. Všechno se točí jen kolem rodičů... To víme i při VRO. Máme tady v tom našem systému obrovské díry... Děti se autosanují, školní psycholog někde je a někde není. Jediní, kdo se mi v tomto osvědčili, jsou v KC Hapalova, tam to berou komplexně.

A jak teda trošku konkrétněji ta Vaše spolupráce s ním probíhá?

Je to vždycky tak, že se snažíme vlastně nejenom ty rodiče, ale samotné dítě k tomu namotivovat. Záleží v jakém je to dítě věku, ale nicméně, když se bavíme o dětech řekněme kolem 10 věku, tak tam už prostě opravdu těm dětem říkám, že je to potřeba a zjišťuju ten postoj. Ale přiznám se, že většina dětí samozřejmě nechce někam chodit, jo.Mhm. Ale tím, že jsem přesvědčená, že tu odbornou péči potřebují, tak se je snažím opravdu namotivovat a vysvětlit jim, že je to potřeba. **Jo, dobře. Děkuju.**

Ted' bych se Vás ráda zeptala, jak je to s kontaktem s dítěte a násilného rodiče. Má násilný rodič možnost se stýkat s tím dítětem potom? A jak to v praxi probíhá?

No..ehm..v podstatě má. Já se přiznám, že já sama si kladu otázku, jestli rodič, který se chová násilnický vůči druhému rodiči, tak jestli vlastně má..nebo měl by mít právo vychovávat dítě. Ale když vezmeme takovej ten klasickej..ale zase říkám, je to velmi individuální..ale když to shrnu, tak rozpadá se rodina, v okamžiku, kdy žena třeba sebere dítě, odchází, řekne už toho mám dost, už si to nenechám líbit. Probíhá klasický řízení o rodičovské odpovědnosti, tak se tam kontakty prostě dávají, jo. Ale samozřejmě zase, když víme, že něco takového v té rodině bylo, tak zjišťujeme, jestli ta agrese se někdy ne..vlastně jestli tou agresí se někdy neotočil ten otec vůči tomu dítěti. **Mhm.** To je samozřejmě zase něco jinýho jo.

Jo, takže když by to násilí bylo zaměřené i na dítě, tak tam je to s kontaktem potom jak?

Jestliže, a vy to takhle máte, jestliže za domácí násilí považujete i vlastně to, že rodič se chová nevhodným způsobem k tomu dítěti, tak tam si dovedu představit, že by ty kontakty nebyly. Dávala sem dokonce jednou i návrh na předběžko, aby se otec musel zdržet těch kontaktů s tím dítětem, jo. Ale zase říkám..běžnější jakoby za domácí násilí je považováno mezi partnery a tam potom se ty kontakty stanovují.

Mhm. A jak myslíte, že ovlivní prožití domácího násilí vztah dítěte k matce, která je obětí?

Mhm, tak většina těch dětí, podle mého názoru, mají takovej ten ochranný náhled, že prostě se o ni musí postarat, ochránit ji. Ale měla sem i případy kdy vlastně to dítě se vůči té matce začalo chovat taky agresivně a jakoby zazlívalo jí to. **Jo.** Jo, že vlastně to měli tak jakože ty seš tak slabá, jo? **Mhm.** Že vlastně si to..byly na ni nazlobení, že si to vůbec nechá líbit. A začaly..a to sou ty vzorce chování, začaly se vlastně chovat podobně jako ten táta.

Jo. A s tím otcem to většinou bývá tak, že se s ním spíš nechtějí stýkat nebo jim to nevadí? Jakou váhu má v tomto názor dítěte?

Aji, aji. Sou případy, kdy to dítě potom toho agresora odmítá a někdy ne. Zase záleží na tom, i jakým způsobem ta maminka k tomu dítěti přistupuje a vysvětluje tu situaci. Pokud máma do dítěte duje a neustále ty situace připomíná nebo říká, vzpomínáš, jak mě tatínek bil a tak, tak samozřejmě tam je větší pravděpodobnost, že to dítě bude odmítat toho agresora. Takže tak. A váhu názor dítěte samozřejmě má, ale bohužel většinou malou, v tomto případě může trvat, než se matka rozhodne od agresora odejít, takže dítě se s ním vídá, a když už se to k soudu dostane, soud málo kdy něco radikálně omezí. Tváříme se, že jsme tu pro dítě, ale systém nás neustále nutí spravovat rodiče...ale to už jsem říkala.

Takže vnímám z našeho rozhovoru dobře, že ve spolupráci s rodiči, kde probíhá domácí násilí, nastávají problémové situace? Mohla byste nějaké etické otázky či dilemata, která prožíváte pojmenovat?

Ano, dilemata jsou. Je to někdy těžká práce, když se o něco snažíte, chcete té oběti a dětem pomoci a vidíte, že to nikam nevedlo. Často stahují trestní oznámení, nechtějí partnera opustit. Taky odebrání dítě od rodiny je vždycky dilema, jestli to bude v jeho prospěch, jak vyhodnotit to riziko pro něj, když by v rodině zůstalo, protože samozřejmě má oba rodiče rádo. Nebo nemáte pořádné důkazy o tom násilí, jen tvrzení matky, které může a nemusí být pravdivé, zvlášť teda v té psychické formě. Vždycky je potřeba myslet na zájem dítěte, že pro něj nemusí být nejlepší to, co pro matku a dát pozor na to, zda s dítětem není ze strany jednoho nebo druhého rodiče manipulováno,

není na něj nějaký nátlak, co má říct, protože to dítě je samozřejmě pod vlivem rodičů, ikdyž s ním mluvíte o samotě, tak se bojí něco říct. Někdy to ti rodiče ani nedělají naschvál, ale jak jsem právě říkala, tak ta maminka může dítěti připomínat různé situace a neuvědomovat si, že ho tím ovlivňuje.

Dobře, tak Vám děkuju, to už bude všechno. Jo? Jojo, takže děkuju za rozhovor.

Těžký otázky.

No (smích).

R3:

Takže dobrý den, budeme dělat rozhovor na téma dopady domácího násilí v rodině na dítě a všechny informace, které mi tady poskytnete, tak budou sloužit jenom k účelu zpracování mojí diplomové práce.

Jasně.

Ještě bych se Vás jednou ráda zeptala tady na záznam, jestli s tím souhlasíte, že rozhovor bude nahrávaný.

Ano, souhlasím s tím

Děkuju. Tak před samotným rozhovorem bych Vám chtěla objasnit, co vnímám pod pojmem domácí násilí.

Mhm

Takže vnímám pod tím jednostranné..ehm..jednostranně zaměřené, opakované a stupňující se násilí fyzické, psychické nebo sexuální povahy a to mezi manžely nebo partnery, které se děje v soukromí. A zahrnuji pod tenhle pojem i násilí páchané na dětech.

Mhm

Tak teďka přejdu k těm rozhovorovým otázkám.

Janě

Takže jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

6 let

Mhm. A jak často se při své práci setkáváte s domácím násilím?

Noo, mezi dospělými, kdy u toho bylo přítomno dítě, tak..oznámení od policie a tak dále..asi tak třikrát, čtyřikrát do roka. To je tak průměrně si myslím, to je to..většinou my dostáváme oznámení od policie, protože mají povinnost vlastně nějakým způsobem potom zasílají oznámení, pokud tam bylo přítomno dítě, jo. Pokud tam dítě přítomno není, tak my se o tom třeba ani nedozvíme, protože to není součástí práce OSPOD. Pokud ti rodiče dojdou sami se informovat, tak je to v rámci poradenství, nějakého odkázání na ty neziskové organizace, co sou v Brně. Takže v tomhle případě tak třikrát, čtyřikrát, co se týká násilí na dětech, není to až zas tak často, jak si možná někdo myslí. Minimálně třeba tady, tady máme 12 a půl tisíce obyvatel si myslím. Já sem domácí násilí přímo na dětech, a prokázané, protože samozřejmě pak sou anonymy, které třeba se nepodaří prokázat anebo jsou to opravdu nějaké sousedské spory, řešila za celou tu praxi myslím tak třikrát. Jo jako fakt nic častého to extrémně není. Asi samozřejmě za

sexuální násilí nejde brát třeba pohlavní styk před 15 rokem, pokud byl třeba dobrovolný nebo tak, tak to určitě tam za to nejde brát. Takže to není zas až tak časté tady v tomhle regionu prostě. Ikdyž vy to spíš myslíte jako když je dítě oběť toho násilí mezi rodiči, když se do toho spíš asi přimotá, tak to se stává, ale jak říkám, to jsou spíš ojedinělé incidenty, spíš jako by se dalo říct, že násilí psychické je páčáno na dítěti často, když je svědkem toho domácího násilí, tak je tedy i v tomhle pojetí jeho obětí, jestli mi rozumíte.

Ano rozumím. A jak se o těch případech zpravidla dozvídáte? Od té policie jak jste zmínila, pak třeba od školy nebo...

Právě pokud je to mezi těmi rodiči, a dítě je svědkem, tak od policie nebo sou to oznámení dost často od sousedů jako podezření, že by se tam něco mohlo dít, takže nějakým způsobem tady od občanů, ale to se většinou nepotvrdí anebo dojde většinou třeba ta matka sama, že teda je vystavená nějakým způsobem už delší dobu psychickému nebo fyzickému násilí. Co se týče násilí na dětech, tak jak říkám, tady ty oznámení..ehm..od okolí to většinou sou nebo potom od lékaře, který má oznamovací povinnost. Jo anebo škola, když má podezření, tak má taky oznamovací povinnost. Jelikož to dítě tam je valonou většinu svého života, pokud je to dítě školní a předškolní docházky, tak ještě tady může být školky a školy, že si všimly nějakých třeba fyzických příznaků nebo třeba chování těch dětí.

Mhm. A jak identifikujete, že se skutečně jedná o to domácí násilí a není to jen nařčení, právě třeba od těch sousedů.

Těžko. Za prvé, pokud je to právě nějaké takovéto oznámení, tak právě deme, pokud to neoznámí třeba právě ta škola nebo lékař nebo něco takového a je to třeba anonymní oznámení, nebo pokud není anonymní, ale z toho okolí, tak samozřejmě pokud je to dítě procházející předškolním a školním vzděláváním, tak právě od tady těch institucí si žádáme vyjádření. Samozřejmě od toho lékaře, pokud není tím oznamovatelem, byť k lékaři samozřejmě dítě nechodí tak často a samozřejmě šetřením přímo v tom okolí, kde můžeme třeba po těch bytech okolo se poptat ještě někoho jiného, jestli nějakým způsobem něco nezaznamenali. A potom samotně si sezvat samotnou tu rodinu, aby se k tomu oznámení vyjádřila, byť samozřejmě ta to asi nepřizná, ale tohle je jediná možnost, jakým způsobem to identifikovat. To sou takový základní možnosti, jak identifikujeme jestli to opravdu není oznámení založené na nějakém výmyslu. Dost často se nám stává, to zase z praxe, že sou to sousedské nebo rodinné spory, které skončí tímto oznámením a většinou se prokáže, že opravdu to není pravda. Ono domácí násilí se celkově dá rozpoznat velmi těžko, když už to není vystupňované do nějakého vážného bití a ubližování, že si toho na té oběti někdo všimne nebo třeba v nemocnici a tak, to ale já jsem moc neměla, takže tam je to tady o těch krocích a o tom to víc zmapovat a tu rodinu sledovat no. Svoji domněnku si vždycky raději nechám potvrdit odborníky, protože agresor téměř vždycky nařčení z násilí odmítá a mnohdy působí i velice seriózně, to jsou takové ty manipulativní typy, kdy prostě nevíte co je pravda.

A častěji se setkáváte s fyzickým nebo s psychickým násilím?

Ono většinou fyzické je vždycky spojeno s psychickým, to je můj názor z praxe. Psychické násilí není zas až tak často spojeno s fyzickým, ale jako když už potom s tou rodinou více spolupracujete, tak ono u toho samotného deptání nezůstává, tam k tomu různí drobné potyčky bývají, ať už třeba nějaké š'ouchnutí, zalehnutí, silné držení za ruku, takové ty dá se říct drobnější věci, ale fyzického rázu se k tomu psychickému také přidružují. Ale ono samozřejmě i v tom podání rodičů je těžké rozlišit, co už týrání je

nebo není na druhou stranu jako v tom psychickém. Ale celkově určitě pokud tam zaznívá nějaké..že by tam mohlo být násilí a potom se to s tou rodinou řeší nebo i v případech, které se neřeší jako priority domácí násilí, řeší se ve své podstatě kauzy úpravy výživy, výchovy a tak dále, myslím si, že spousta sociálních pracovníků je toho názoru, že ti rodiče to dítě psychicky týrají právě tady tím nedám ti dítě, dám ti dítě a tak dál. Je to takové nahrané, ale asi to neodpovídá přímo té odborné klasifikaci toho násilí jako takového. Ale když už řeším problém vyloženě jako domácí násilí, tak je to většinou už spojeno třeba s vykázáním PCR, tak to bývají častěji fyzické útoky.

Jo. A podle těch případů, které jste řešila, tak máte většinou možnost to dítě sledovat dlouhodobě? Třeba až do 18, ten jeho celkový vývoj potom.

Tak ve své podstatě určitě, pokud třeba spis nepřejde někam jinam, že se přestěhuje a pak spis přechází na jiného sociálního pracovníka. Ale pokud předáváme takovýhle spis, tak samozřejmě avizujeme, že je potřeba to podchytit, hlídat a tak dál. Ale záleží to případ od případu. Záleží, o jaké násilí šlo a hlavně pokud je to takové nějaké násilí, jakože na hraně nebo není prokázané a dítě zůstává v té rodině, kde to zřejmě bylo, tak ano samozřejmě. To násilí, které bylo prokázané a to dítě z nějakého důvodu..opravdu třeba to fyzické násilí, případ, která jsem tady měla, přichází do péče někoho jiného, tak samozřejmě nesleduje se až tak, že by to vlastně probíhalo dál, ale spíš ten psychický stav těch dětí, jestli to má nějaký dopad. Takže tam s tou rodinou spolupracujem kontinuálně po delší dobu. Ale nemusí to být do 18, to záleží případ od případu.

Hmm a řekla bystě, že se nějak liší dopady na dítě z hlediska formy násilí? Když byste se zamyslela nad tím, jaké má dopady fyzické a jaké psychické násilí?

Je to spíš povahou toho dítěte a tou délkou toho trvání, než tou formou. Můj názor, co tak i z praxe, že to fakt opravdu tou dlouhodobostí nebo tou délkou..ehm..asi tím, kdo to dělal, podle toho jaký je vztah toho dítěte k tomu dotyčnému a jinak si myslím, že tou formou..jako nemyslím si, že by fyzické násilí, které proběhne tady jednou, dvakrát, že dostane dítě řemenem mělo větší následky než že tři roky třeba ustavičně je psychicky deptáno, že není dobré, že má špatné známky a tak dále. Myslím si, že je to spíš ta dlouhodobost. Moje děti měly hlavně psychické problémy, byly vystrašené, měly obavy, že něco dělají špatně a budou potrestané, to se objevovalo u obou forem, ale déle to trvalo po psychickém násilí. Tam protože to souvisí zase s tou délkou, ono v mých případech než se na to přišlo, tak to psychické trvalo dlouho a taky u fyzického tam dítě třeba ty útoky nevidělo, ale spíš právě bylo samo obětí toho tlaku a křiku a stresu doma, to vnímá, že jo, takže pak ty dopady se spíš odvíjí od toho no, jakože z dlouhodobého hlediska to psychické má asi horší dopad, ale zase nerada bych to takhle zobecňovala.

A myslíte si tedy, že každé dítě reaguje individuálně i v závislosti teda na té jeho povaze nebo se dají najít některé společné znaky v tom chování potom?

Myslím si, že to hodně ovlivňuje věk, kdy to probíhá tady ta reakce na to násilí. A myslím si, že individuální z hlediska toho, že každé dítě má zcela jiný charakter. Je to dáno osobností dítěte, někteří mohou mít problém s vrstevníky, jsou agresivní, druzí ustrašení, nezapadnou do kolektivu. Ale řekla bych co je stejné, tak ve své podstatě pokud to je od rodiče a o tom se asi bavíme, tak to dítě toho rodiče stejně furt miluje, protože je to jeho rodič. To bych řekla že je v devadesáti procentech se projevuje to, že byť tam probíhá jakékoliv dlouhodobé násilí, tak furt je to rodič a nějakým způsobem na něm to dítě lpí možná ještě víc než dítě, které..od jehož rodičů tohle neprobíhá. To je podle mě i psychologicky dokázaný fakt.

A řekla byste, že se nějak liší ty dopady podle toho, kdo je agresorem? Jestli matka nebo otec?

Myslím si, že do určité míry určitě, to je právě to jak sem říkala, že tam záleží, jestli sou to ti rodiče. V mých případech to byl vždy agresor otec, v jednom oba rodiče, ale to už pak není to domácí násilí, jak jste ho definovala jako mezi rodiči, ale týrání dítěte. Jako myslím si obecně, že na dopady nemá vliv, jestli je agresor otec nebo matka. Ale zároveň si myslím podle jednoho mého případu, že pokud to bude vyloženě matka, která jako je do určitého věku primární osobou a říkám, v tomhle hraje roli ten věk, ale myslím si, že pokud to bude od matky, má to větší dopad.

No, a když byste měla teda podle toho věku vzít ty dopady, tak jaké jsou tam rozdíly?

Jako jak reagují přímo v tu chvíli nebo jaké jsou ty dopady?

Ty dopady hlavně.

Tak to se přiznám, že úplně nejsem schopná se k tomu jednoznačně vyjádřit, protože záleží na tom, jaké intenzity to násilí bylo, od koho bylo, jestli bylo fyzické nebo psychické a říkám zase ta povaha. Tam je spousta proměnných a každý případ je hrozně individuální. Tam jako nejsem schopná říct, co je horší. Jako trvám na tom, že každopádně pokud je to dlouhodobé, tak to má větší dopady, než pokud je to nárazové nebo něco takového. Pokud je to systematické dlouhodobé týrání od blízké osoby, tak má jednoznačně určitě větší dopady na to dítě do budoucna. Roli hraje asi věk, protože v každém věku vnímá dítě jinak, je jinak rozumově vyspělé. Ale nevím, nejsem si jistá, jestli pokud to probíhá v nízkém věku nebo ve vyšším věku, jestli se to pak projeví nějakým jiným způsobem..možná v jeho chování. V nějakých výchovných problémech, protože pokud se to třeba podchytí nebo je to zjištěno v nějakém nízkém věku, tady někde předškolním nebo školním, dítě je případně odejmuto nebo ta situace se zklidní, tak ty následky můžou být lépe potom zredukovány psychologickou péčí než potom v té pubertě, kde se to třeba přežene do nějakých jiných výchovných problémů a tak dále. Ale řekla bych, že to nejde úplně přesně říct, že ta individualita tam hraje velkou roli.

A liší se z Vašeho pohledu nějak, když je dítě svědek anebo přímá oběť? Zase na těch dopadech.

No určitě, myslím si, že pokud je svědek, tak ty dopady nejsou až zas tak jako zvnitřněné jakože by byly vyloženě..ted'ka svědkem jako násilí mezi rodiči, třeba nějakých hádek? Mhm. Tak myslím si, že tam se to může projevat spíš v nějaké neuróze, ale myslím si, že ty dopady nejsou tak velké, ikdyž samozřejmě jde o spor mezi jeho nejbližšími osobami, že jo, nějakým způsobem se v tom nedokáže úplně vyznat..to sem ted'ka zrovna řešila s tím klientem, že tam údajně probíhalo nějaké násilí a syn k němu nechce, protože je na něho naštvaný. Ale můj názor je, i z praxe, že pokud je to přímo na to dítě, tak ty dopady jsou větší. Jako měla jsem případy, kdy otec týral manželku, ale pro děti byl milující táta a dával si na to pozor, aby to nedělal před dětma. Takže rozdíl být může.

Mhm a myslíte si, že tam hraje roli i pohlaví? Že dívky to vnímají jinak než chlapani?

Nemyslím si, pokud je dítě v útlém věku, tak tam ne, jinak asi může.

Ne? Dobře a mohla byste mi na základě Vašich zkušeností říct, jaká by mohla být životní dráha dítěte, které prošlo domácím násilím? Například v chování, prospěchu..jestli dokončí školu nebo nedokončí, jak to asi bývá právě podle Vašich zkušeností z praxe. A jestli jste měla možnost sledovat to dítě dlouhodobě, tak třeba i partnerský vztahy a podobně.

No, tak to záleží právě na tom, v jakém věku to probíhalo a kdy to bylo podchyceno. Případně v jaké míře řešeno psychologicky a tak dále. Zda tam stále byl kontakt s tou osobou násilnou, a jakým způsobem, že jo. To asi nejde úplně říct, myslím si, že je tam větší předpoklad, pokud mluvíme o klasickém..co tam probíhalo, řekněme nějaké neshody mezi rodiči, bylo to zaměřeno i na to dítě, ať už psychicky nebo fyzicky..věřím tomu, že by tam mohla být větší možnost nějakých výchovných problémů, ať už jako záškoláctví, nějaký zhoršení známek v tom období většinou probíhá. V tom daném období než se to třeba zjistí. Potom se to zjistí, tak většinou dochází ke zhoršení známek a nějakým neurotickým projevům toho dítěte, minimálně když škola pozoruje..už vůbec když je nepohoda, nějaké neshody mezi rodiči, teď nemluvím ani o násilí, ale určitě by se to projevilo i u toho násilí..že to dítě si stěžuje na bolesti hlavy, zažívací potíže a bolesti žaludku ve škole, taky spíš holky chodí zvracet na záchod, můžou se rozvinout bulimie a takový, je tam zhoršení toho prospěchu a myslím si, že u spousty dětí to může opravdu být to záškoláctví, nějaký drogový abúzus a tak dále. Ale myslím si, že to domácí násilí..že tohle je spíš vzorový příklad opravdu pro rodinu, která je celkově sociálně slabá a má i jiné problémy. A to násilí je zároveň jako jedním z těch problémů, jo, že tam to riziko je větší potom tady toho úniku k alkoholu a já nevím, vyhrožování sebevraždou, nebo promiskuita jakoby útek od situace přes tyhle slasti nebo jak to říct. Samozřejmě nebudeme říkat, že u rodin, které jsou na tom dobře majetně, neprobíhá žádné domácí násilí, ale myslím si, že tam je to určitým způsobem trošičku kompenzovanější a tady tyhle situace říkám můžou nastat i v těch partnerských vztazích sou spíš u dětí, že ta rodina byla celkově problémová. To znamená nižší sociální zázemí, rozvod těch rodičů případně rozchod těch rodičů, a tak dále, nějaký spory mezi těmi rodiči do toho dejme tomu to psychické násilí, kdy to dítě je do toho..o fyzický, až tak v současné chvíli, si nemyslím, že by to mělo až tak jako výraznější rozdíl. Ale říkám, to je tak hrozně všeobecná otázka, že se na ni dá těžko odpovědět. Nevím, co Vám řekli ti předchozí, to by mě docela zajímalo teda. Ale ty dopady všeobecně to sou tady ty modelové situace, že je větší předpoklad, že to dítě by mohlo mít tady tyhle problémy, ale říct to, že to tak jako je třeba na 80% podle mě nejde.

Takže byste řekla, že to je vždycky vliv i jiných faktorů?

To je opravdu i charakter, jak dlouho to probíhalo, kdo to dělal, jak se to rychle zjistilo, pokud se to vůbec zjistilo, jestli ta rodina zůstala spolu, to je prostě fakt..nemyslím si, že na to de odpovědět. Některé moje děti se projevovaly stejně jako jejich vrstevníci, nebyly tam patrné zvláštnosti, ale samozřejmě domácí násilí na nich něco zanechat musí a to něco se může projevit až v dospělosti. Záleží prostě na povaze a psychické odolnosti každého z nich.

Pozorujete vliv na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo DN? Jaký? Například v souvislosti s pojmy jako svědomí, prosociální chování, empatie, hodnocení sebe a ostatních, důstojnost lidské osoby?

Vliv to určitě má. Jak jsem se již zmínila, dítě může mít špatné vztahy s vrstevníky, není výjimečné problémové chování, zdravotní problémy, obviňování sebe sama, že za

všechno špatné může ono. V dospělosti se mohou vyskytnout problémy v partnerských vztazích.

Mhm a jsou nějaká specifika komunikace s dítětem, které prožilo DN? Liší se u přímé oběti/svědka?

S dítětem musíme jednat s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Je to spíš práce pro psychologa. Určitě je rozdíl, když jde o komunikaci s obětí a se svědkem násilí. Svědek nemusí vědět všechno, k agresorovi může mít citové pouto. Opravdu je lepší, když se toho ujme odborník.

A jak probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou DN?

Já už jsem to popisovala víceméně, ve zkratce po zmapování té situace a pohovory, rodinu navážu na příslušené odborníky a pomáhající organizace, aby se vyřešilo oznámení na PČR, pomůžu s podáním návrhu k soudu, náhradním bydlení atd.

Mhm. A doporučujete potom následnou péči?

No určitě, následná péče je dycky. Nebo teda záleží na intenzitě domácího násilí, ale následné péče psychologa nebo jiného odborníka je žádoucí.

A jakou doporučujete?

Většinou je to docházení po tom zjištění, pokud jsou tam nějaké dopady, tak je to docházení k psychologovi nebo klinickému psychologovi a potom samozřejmě, pokud se to projevuje v těch výchovných problémech, tak pak samozřejmě výchovní poradci, střediska výchovné péče, že jo, etopedii a tak dále. Ale hnedka potom samozřejmě ano, tam doporučujeme, pokud je to třeba takovýto typický jako velký násilí, který..to sou ty mediální kauzy, že jo, tak pokud to dítě přechází do péče někoho jiného, třeba někoho z rodiny, tak samozřejmě se tam podílí na tom a sou do toho zahrnutí všichni, do té následné péče, aby věděli jak s tím dítětem, které si prošlo tím násilím, pracovat. Tam se vyrovnávají právě se spoustou těch psychických následků a tak dále a u toho dítěte je tam někdy i medikační léčba, takže jak říkám, dáváme doporučení na nějaké takové zařízení. V Brně konkrétně je to Spondea nebo Persefona, která se tímhle zabývala priority dřív jako jenom tím domácím násilím, teď už dělají všechno možné, ale jako pokud de o to s kým máme dobré zkušenosti. Tak že určitě ta péče následná je tam vždycky.

A u té následné péče zjišťujete postoj toho dítěte?

No my si potom žádáme nějaké závěry z té péče nebo i průběžná zjištění, protože tam potom většinou nastávají nějaká soudní řízení, svěření do péče, adopční řízení a tak dále. Takže tyhle věci potom sou...probíhá nějaká reedukace nebo vyrovnání se se situací, jak to dítě je na tom psychicky, tak to samozřejmě musíme mít zpětnou vazbu, pokud ho někam doporučíme. No a to samozřejmě i s tím dítětem, pokud jako věkově samozřejmě už je schopno se vyjádřit a pokud chce. Samozřejmě s těmi kdo ho mají v péči, případně i s těmi rodiči, protože i ti rodiče třeba...stane se, někteří to přiznají, když to není takovéto násilí takového mediálního typu, ale prostě pracují na sobě a tak dále. Tak samozřejmě zjišťujeme, ale odkazujeme na odborníky, jo, nejsme kliničtí psychologové. Takže my si mapujeme tu situaci, jak to probíhá, jestli to vykazuje známky zlepšení a tak dále, spíš právě většinou probíhají další řízení, ať už trestní a tak dál. Takže my máme přehled o tom, jak to probíhá, ale samotnou tu péči nikomu neposkytujeme až jako tu přímou, to je jako jasný.

Mhm. A můžete i nařídit tu následnou péči?

Můžeme nařídit ve správním řízení

A už se Vám to stalo, že jste ji nařídila?

Ne. My správní řízení úplně nemáme rádi a já je nemám ráda v tom smyslu, protože si myslím, že co je nařízené, to není efektivní a nefunguje. Ale u těch domácích násilí, tak je to většinou buď násilí, že je to na odejmutí dítěte na určitou dobu minimálně a pokud není nebo není prokázané nebo je to nahraně nebo něco, tak valná většina těch rodičů spolupracuje s nějakým zařízením sama, aby ze sebe to stigma jakoby..že třeba se to neprokázalo, že to násilí probíhalo, tak chtějí na sobě pracovat, nechťejí o to dítě přijít. Samozřejmě nikdo neodebírá dítě, že tady někdo někomu dá facku, že jo. To tady takhle nefunguje, nejsme v Norsku, tam by Vám to dítě vzali. Ale my samozřejmě jako právně nařídit můžeme, ale v těchhle případech co se týče domácího násilí to není úplně podle mě..že by k tomu docházelo právě tady z těchhle důvodů. Buď to dítě nezůstává v té rodině násilné, alespoň pokud se prokáže opravdu silné..ehm..opravdu jako násilí nějakého většího rozsahu, tak minimálně po nějakou dobu. Takže zatím jsem to jako neměla, ale jako samozřejmě máme to v zákoně, můžeme to udělat, jo to ano. V mých případech děti ale následnou péči absolvovaly u psychologa a docházely celkem pravidelně.

Jo. A jak je to s kontaktem s tím násilným rodičem potom?

No my samozřejmě kontakt s násilným rodičem máme, nejenom s tím kdo je obětí toho domácího násilí. My jsme v podstatě povinni jako učinit je poučit, že to není vhodné, pokud je to takové to oznámení od policie, že mezi nima něco proběhlo a dítě toho bylo svědkem a tak dále, tak to je ta jedna z těch možností. My sme povinni si je pozvat, ve své podstatě jim to vysvětlit čemu by se mohli vystavovat to znamená právě když se to bude opakovat nějakým tady těm jestli neohrožují mravní výchovu dítěte, že jo, to sou ty paragrafy v trestním zákoně, že by ve své podstatě na ně mohl být podán podnět na prošetření té situace opakovaně a znovu, že by bylo vhodné o tom popřemýšlet nějakým způsobem, zklidnit to, dáme jim kontakty na ty zařízení, které pracují s tou osobou ohroženou i s tou osobou násilnou, to dělá Persefona v Brně jako speciální projekt a tak dál. Takže to je v té první fázi, pokud je to takovéto, že mezi nimi něco proběhlo a dítě bylo svědkem nebo bylo tam třeba nějaké opravdu nevhodné chování vůči dítěti a bylo prostě zjištěno, jakože fakt třeba někdo byl svědkem, že někdo řve na dítě a tak dále, by' třeba moji kolegové říkali, že by je taky zavřeli, kdyby to bylo jen kvůli tomu, že řvali na svoje děti, občas jako je potřeba zařvat, že jo. Ale říkám, jsou jim doporučena nějaká zařízení, jsou poučeni o tom co, pokud se to prokáže nebo pokud se to bude opakovat, co by mohlo být za postih, takže to je takovéto první sociální poradenství. Mám zkušenosti z praxe, že pokud jsou takovéto spory mezi rodiči, většinou dost často to končí rozvodem.

Jo, dobře. A potom? Když se rozvedou, tak to dítě mívá kontakt s tím rodičem, který byl tou osobou násilnou?

Jasně, pokud to není zaměřeno proti němu, ale v tom případě, že je to mezi rodiči a to dítě je toho svědkem. Takže tam samozřejmě není důvod, jo, pokud rodiče dou od sebe, tak dojde ke zklidnění té situace většinou logicky, jo nějakým způsobem ve většině případů. Samozřejmě nebudu mluvit o nějakých zase komplikovaných předáváníích na styk, kdy na sebe řvou a tak dále. Ale to asi de a nejde brát jako psychické týrání, to už je fakt na zvážení každého, jak se na to právě dívá. Jo, není to výchovné, ale jestli je to

psychické týrání dítěte, tak to taky asi nejde úplně jednoznačně říct, tady tyhle případy. A jak zněla ta otázka úplně původně?

Ehm..jak je to s kontaktem dítěte s násilným rodičem, jak to v praxi nejčastěji probíhá?

Jestli to násilí bylo vůči dítěti, tak jako tam to neřeší ani soud ten kontakt, to v podstatě na to nemá žádný vliv. Pokud to byl rodič, který byl tou osobou násilnou, tak říkám, tam zas velkou roli hraje, co probíhalo, jak dlouho to probíhalo, jestli..to dítě třeba nechce a v tom případě samozřejmě jako. Pokud je prokázáno, že tou osobou násilnou byl rodič a třeba by si žádal o určení kontaktu s tím dítětem, tak samozřejmě už je to o hodně komplikovanější. Tam pokud je prokázána nějaká intenzita toho násilí a to dítě třeba nechce tak ho samozřejmě nikdo nemůže nutit. Jo, žádný..nedokážu si úplně představit, že by jednoduše třeba soud určil, jo, tam musí projít..musí on se zapojit ten násilný rodič, pracovat na sobě, projít nějakou tou dejme tomu psychologií a tak, ale..asistované styky, jo. Pokud samozřejmě se nazná, že je vhodné, aby to dítě toho násilného rodiče nebo tu osobu vidělo. Proto záleží, jaká ta intenzita byla, co tam probíhalo v jakém věku, samozřejmě nejde a priori říct, že tys tady byl násilníkem vůči dítěti a už ho v životě neuvidíš, jo. Tam je samozřejmě spousta proměnných, že třeba má snahu na sobě pracovat, je to za nějaké asistence a tak dále, to dítě třeba ho vidět chce, byť to byla osoba násilná, že jo. Tam je spousta možností, jo, takže spíš se zvažuje ta ochrana toho dítěte, že třeba spolu nemůžou být sami, do určité fáze než došlo ke zklidnění té situace a tak dále. Takže říkám, každý ten případ je hrozně individuální a asi nejde na to dát tabulku takhle to prostě je. V mých nejtěžších případech byl styk otce s dětmi zakázán. V těch o něco lehčích byl rozhodující názor znalce, ale názor dítěte měl také váhu, pokud bylo ve věku, kdy dokázalo svůj názor vyjádřit.

A jak byste řekla, že ovlivní prožití domácího násilí vztah toho dítěte s matkou jako obětí?

Jo, pokud je jako často svědkem toho, že ta matka byla obětí ze strany toho partnera nebo toho otce, **Jojo, mhm.** Jako v té domácnosti prostě. **Mhm, jestli to ovlivní ten vztah k ní.** Hmm..přemýšlím...myslím si, že pokud je to teda ze strany biologického otce nebo jestli je to nějaký nový partner, protože tam samozřejmě ty dámy si hledají stejné typy, tak si nejsou jistá, jestli to jako nějak výrazně ovlivní vztah k té matce, protože to samozřejmě ovlivní vztah k té osobě násilné, to je jako jasné, ale k té matce jako takové..možná je tam..samozřejmě asi předpoklad je, že tam je nějaká nemyslím si jako nějaká větší závislost na matce, to dítě je na matce závislé téměř vždy, myslím si spíš nějaká ochranná role tam může být, jako víc, že to dítě má potřebu tu matku ochraňovat do určitého věku. To si myslím, že by tak asi jako mohlo být. Ale myslím si, že i klidně může být, pokud je to ve své podstatě opakované a je to od několika partnerů po sobě, tak to může být ve finále i našťvanost na tu matku, že to stále jako probíhá. To se postupem času mění, ale nemyslím si, že by tam...myslím si, že opravdu nějaká větší jako nějaká potřeba, že tu matku musí jako to dítě ochraňovat a tak dále, ale jako vyloženě tohle sem nikdy..nikdy sem se nad tím až tak úplně nezamýšlela, pře těch případů není tady, že jo dvacet za rok, aby si člověk o tom udělal nějaký jako bližší obrázek, protože říkám, není to nic tak extrémně častého, co by se zas tak často řešilo právě. Takže těch případů je málo, takže nejde na to nějak relevantně úplně odpovědět si myslím. Záleží na osobnosti dítěte si myslím. Někdy může dojít k posílení toho vztahu i ve smyslu té ochranné role, jindy ke zhoršení, když má dítě pocit, že si matka může za všechno sama, že se nedokázala bránit.

Mhm. A setkala jste se s tím, že člověk, který byl v dětství týraný, tak potom v dospělosti taky týral svoje děti? Nebo jinak, že byl v dětství v rodině, kde probíhalo DN a potom v dospělosti v jeho rodině k tomuto docházelo také, ať už on sám byl v roli oběti nebo agresora?

Jo. Uváděj to tady rodiče, kteří třeba ve své podstatě..příklad za všechny. Maminka, která neměla pocit, že svoje děti týrá. Oni když zlobily, tak jim dala řemenem. Ve své podstatě ale jako přes kalhoty a tak dál. Jenže doba se mění, když byla ona malá, tak to bylo asi trochu běžnější žejo. V Norsku asi ne, ale tady ano. A takhle vychovávali ji a takhle chtěla vychovávat ona svoje děti. Problém byl o tom, že ten kluk nebyl úplně na tom psychicky ne jenom kvůli tomuhle, on byl právě i tou povahou introvertní, vyplašený jako už od malička nebylo to jen kvůli tomuhle. Když se k tomu vrátím, tak já si myslím, že ona neměla pocit, že je týrá. Já sem ten pocit ale neměla taky. Ona totiž byla jedna z mála, která se k tomu přiznala, ona to nezapírala. Ona prostě řekla, takhle vychovávali mě. Ona je netyranizovala, že by je psychicky právě týrala, že sou neschopní a tak dále. Prostě něco provedly, dala jim řemenem. Jo a v dnešní době je to hadr na býka, že jo, červenej. V dnešní době jako to takhle fungovat..ono to tak funguje, akorát se o tom neví si myslím u spousty rodičů. Každý sme dostali někdy vařečkou, že jo. Ale toto je případ kdy si myslím, že ona neměla pocit, že je týraná a neměla pocit, že ona týrá svoje děti. Byť to byl fyzický trest, který pro valnou většinu rodičů v dnešní době je nepřijatelný. A když se vrátím úplně ke gro té otázky, věřím tomu, že pokud byl někdo týraný, tak to bere za prvé jako..v tom vysokém věku možná ani ne..ale jako běžnou výchovnou metodu, která v současné chvíli, v současné době už je brána trochu jinak a může to nějakým způsobem asi předat. Věřím tomu, že opravdu pokud někdo byl týraný, tak může týrat svoje děti. Určitě ano a to samé platí o prožití domácího násilí, to je obdobné.

A setkala jste se s tím, že dívky si potom nacházejí agresivního partnera, když měli násilného otce? A taky jestli byste mi řekla, čím si myslíte, že je to způsobeno?

Tak to, že to tak je vím. Ale tak to zas podle mě vychází z těch základních psychologických pouček a těch vyjádření babiček a prababiček a našich maminek, že ženská si hledá stejného chlapa jako je její otec. Ale proč to tak je..jako víte co, já mám sice dva semestry psychologie, mám dvě vysoký školy, jo..ale nikdy sem nepřišla na to, proč to tak je. Ehm..hlavně, myslím si, že je to opravdu ten vzor ve kterém jsme vyrůstali, byť se nám v té době zdál, že nám ten rodič křivdí, že se nechová vhodně a tak dál, tak možná jsme tak byli zvyklí nějakým způsobem se asi v tom umíme paradoxně orientovat tady v té situaci jako jo. Někým způsobem máme pocit, že té osobě rozumíme, proč to dělá, ale jako nikdy sem nad tím nepřemýšlela, proč to dělají, ale je to známý fakt, že to ty ženské dělají. Ale jestli je to opravdu ten stereotyp nějakým způsobem jak fungovat, protože tuhle situaci, byť není dobrá, znám jako třeba je pro ně nekomplikovaná právě, cítí v tom jistotu toho, s čím mají zkušenost.

Ještě přemýšlím, teď v té souvislosti mě napadlo, jak jste se předtím ptala. Pokud tady probíhá, že rodič to psychicky nevydrží a dá mu facku nebo na něj teda třikrát týdně řve, to samozřejmě týrání je. A následky může mít úplně stejné jako tohle. Jo, to určitě ano. Pokud ten rodič je psychicky labilní a na dítě ustavičně řve a dítě má pocit, že opravdu všechno dělá špatně a chce se zavděčit. To je ten typický asi příklad týraných dětí, chtějí se zavděčit. To je příklad malé holčičky, kterou znám, ta byla psychicky týraná, takže doma stále hádky, matka neschopná se starat o dítě. To je podle mě asi bych řekla fakt to psychické týrání. To zanedbávání je psychické týrání, kdy to dítě mělo typické projevy týraného dítěte. To znamená, maminka je nejlepší. Pokud se

někam jelo třeba na výlet s táborem, tak to dítě nemělo skoro žádné peníze a chtělo udělat všechno proto, aby dovezla něco mamince. A to proto, že maminka doma všechno rozmlátila. V šesti letech dítě na táboře neřeší, že koupí něco rodičům a už vůbec ne nádobí. Jo, to jako řeší co si koupí pro sebe že jo, nějaký bonbony. To sou úplně typické projevy. Totální závislost na tom rodiči a potřeba se mu zavděčit, protože to dítě má pocit, že to je jeho vina. To je možná ten typický projev, když si to tak uvědomuju, že to dítě týrané má pocit, že to zavinilo samo. Pokud sem tu měla nějaké takové to, že třeba holka 14 letá uváděla, že otec ju chytl za vlasy a stáhl ju ze schodů, což jako fyzické týrání je tak i takhle samostatně v druhé větě řekla, ale já sem si to zavinila, protože sem dostala špatnou známku. Tak to je asi ten nejtypičtější projev týraných dětí. Co teďka z praxe si uvědomuju, kdybych rozpomínala na nějaké takové věci. Tak opravdu mají pocit, že za to můžou ony. Oni ti rodiče jim to samozřejmě i říkají, protože ty mě rozčiluješ, ty za to můžeš, ty seš špatnej a ty mě provokuješ a proč to děláš. A opravdu to dítě má pocit, že to dělalo samo a možná to tak funguje pak v těch partnerských vztazích z těchhle důvodů. A většinou ta péče, pokud to týrání probíhá. já sem měla případ, kdy dívka týraná byla a psychologickou péči vyhledala právě až v dospělém věku, že jako samozřejmě jí došlo, že ty následky má a že se takhle chová ke svým dětem. Jo, že nějakým způsobem se to přenáší.

Díky za příklady z praxe, napadá mě k tomu, když ty případy slyším, jak se vy sama s těmito situacemi vypořádáváte, to musí být pro vás psychicky náročné. Jsou nějaké problémové situace, které takhle ve spolupráci s tu rodinou zasaženou domácím násilím nastávají? Nebo nějaké etické otázky či dilemata, která v sobě v této souvislosti řešíte?

No ano, tak určitě je to osobnosti každého, jeho životní historii a určité aktuální vyrovnanosti. Taky máme supervize, kde tyhle naše pocity u těžších případů probíráme a to i ty dilematické situace, které určitě v naší práci jsou. Největší problém je, aby postižená osoba nepolevila a situaci řešila. Stane se, že poškozená osoba agresorovi odpustí, chce se k němu vrátit zpět, to je poměrně časté a frustrující, protože s tím pak nic nenaděláte a můžete argumentovat, jak chcete, prostře zase si na to musí po nějakým útoku přijít sama, ale tam zase už je ohroženo to dítě, tak to jde ruku v ruce s dilematem, jestli dítě v rodině nechat, těžký je vybalancovat tu hranici, že jo. Taky si s těma klientama utváříte nějaký vztah, ať chcete nebo ne, tak se vás to nějak dotýká a musíte to zpracovat, takže s ní máte soucit, ale musíte si držet odstup, ale pak zase na ni můžete mít vztek, protože třeba zjistíte, že to dítě manipuluje, aby nic neříkalo, a vše vezme zpátky, to se taky stává a to dítě pak chudák neví, co má dělat. Takže dítě taky nemusí vždycky říkat pravdu, tam je to taky složitý to někdy vyhodnotit, taky má tendenci třeba bagatelizovat a podobně. Tady ty emoce směrem ke klientovi právě i jako oběti je potřeba jako udržet, aby tam byl ten profesionální přístup pořád a držely se ty hranice. Ale tak to samé i u agresora, i když vám to není jedno.

A to určování styku s agresorem, tak to taky když se k tomu máte vyjádřit, tak to pro vás není dilema?

No tak to jak jsem říkala, tam je spousta okolností, názor dítěte, výsledky případného trestního stíhání, názor psychologa nebo většinou znalce z oboru psychologie, takže tam je toho víc, taky třeba píše zprávu intervenční centrum a trošku to máte jakoby takhle z více stran a ten styk tam jako moc určován striktně není nebo nějak vyloženě zase zakazován u těch mírnějších forem, takže to je spíš otázka rozhodnutí potom toho soudu.

Dobře, tak Vám moc děkuju, to je z mé strany všechno.

Tak kdyby něco, tak se stačí ozvat, kdybyste něco chtěla vědět

Jojo, určitě, to jste hodná, děkuju.

R4:

Takže budeme dělat rozhovor na téma dopady domácího násilí na dítě, všechny informace, které mi tady řeknete, tak budou sloužit pouze k účelu zpracování mé diplomové práce a ráda bych se Vás ještě jednou zeptala tady na záznam, jestli souhlasíte s tím, že rozhovor bude nahráváný.

Ano

Děkuji. A před samotným rozhovorem bych Vám chtěla vyjasnit, co vlastně vnímám pod pojmem domácí násilí. Rozumím tím jednostranně zaměřené, opakované a stupňující se násilí mezi partnery nebo manžely, které je vlastně skryté veřejnosti. A pod tenhle pojem zahrnuji i násilí páchané na dětech.

Mhm

Tak a teďka přejdeme k rozhovorovým otázkám. Takže jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

28 let

A jak často se asi setkáváte při své práci s domácím násilím?

No jak říkáte ono je to takové skryté spíš, takže k nám se to dostane tím, že nám to oznámí policie, že něčemu takovému přihlížela nebo zasahovala u něčeho takového a musím teda říct, že poslední dobou třeba jednou za rok se objeví opravdu domácí násilí.

Mhm a když byste to měla rozdělit, tak setkala jste se někdy už i s týráním dítěte nebo s násilím páchaném přímo na dítěti?

Ehm...mám děti v domově, které byly týrané opravdu jako fyzicky, ale já sem je tam neumísťovala, jo. Umísťovala je tam kolegyně, takže já už teďkom pracuju jenom s těma dětma. Nepracovala sem tehdy s tou rodinou, když se to dělo. **Jojo.**

A to byl teda jeden případ nebo se s tím setkáváte častěji?

To byl jeden případ. Opravdu jako to týrání, takové fyzické

Mhm, dobře. Já bych se zaměřila spíše na to domácí násilí. Myslíte si, že dokážete podchytit většinu případů?

Ne. Bohužel ne.

A jak se o nich teda nejčastěji dozvídáte? Tak říkala ste od policie a pak třeba ještě...

Určitě i může to být třeba ze školy, dojde nějaký podnět, že to dítě teda má nějaké znaky, které dokazují právě, že by se mohlo dít doma nějaké domácí násilí nebo, že by mohlo být nějak trestané. Ehm..takže i ze školy může něco přijít, může to být určitě i z nějakých anonymních zdrojů. Jo, chodí nám anonymní maily nebo telefonáty, že prostě někde se něco děje, že tam sou třeba týrané děti, ať to jakoby zkontrolujeme, takže i z anonymu. Ale může to být i v rámci toho, že jdeme na šetření a slyšíme v tom

domě, ve kterém dme, tak tam slyšíme nějaký třeba řev nebo..ale to se teda stává spíš výjimečně. Jo ale můžeme to zjistit i takovýmto způsobem.

Jo a většinou to bývá teda od té policie, že přijde nějaké oznámení

Většinou policie anebo i ten anonym. Ale ty anonymy, to je pravda, že to se málokdy potvrdí, to sou většinou nějaké sousedské spory prostě.

A jak potom identifikujete, že se skutečně jedná o to domácí násilí a že to právě nejsou třeba ty sousedské spory?

No jak to identifikujem. Zjišťujem prostě co nejvíc informací de, takže jestli to je prostě opakované, promlouváme první teda s těma rodičema s oběma..ehm..jestli potom zjišťujeme i ze školy právě když děcka chodí do školy, zjišťujeme od doktorů nějaké informace, jestli se tam někdy něco takého neobjevilo nebo jestli ty děti se jim prostě zdají nevím veselé a zdravé (smích). Většinou se to identifikuje těžko. Je dobře spíš se spojit s odborníky, protože násilník vypadá třeba dobře, násilí odmítá a někdy de spíš o rozbroje mezi partnery, než to jednostranný násilí.

A provádíte asi i přímo pohovor s tím dítětem

Provádíme. Pokud prostě už se to dá, tak jo. Samozřejmě nějaké dvouleté dítě to nám toho moc neřekne, ale jako třeba ty pětileté jo. Tak opatrně, ale jo. **Mhm.**

A jaké byste řekla, že jsou specifika komunikace s dítětem, které prožilo DN? Liší se u přímé oběti a svědka DN?

Nevím, empatie, do ničeho ho nenutit, hovořit o tom, co je správné, podporovat ho..asi tak, ale to je práce pro psychologa tady ty specifika spíš, ty pak s těma dětma pracují.

A s jakou formou domácího násilí se častěji setkáváte, s fyzickou nebo s psychickou?

No určitě s psychickou, je častější, ale hodně těžko prokazatelné

A jak si myslíte, že se podle té formy domácího násilí liší potom dopady na dítě? Jestli se jinak projevuje třeba dopad u fyzického násilí nebo u psychického?

No (povzdech) ehm to psychické je strašně jako komplikované v tom na to odhalení. **Mhm.** Třeba myslíme si, že tam probíhá, ale ono jako odhalit to je prostě strašně komplikované. To Vám moc lidí neřekne nebo si ani třeba nemyslí, že to je domácí násilí, ikdyž třeba jako je. A ty dopady určitě sou různé, ale je to říkám, ono jak je to hodně skryté, tak nemáme zase tolik vzorků a tolik rodin, na kterých bych to tak jako úplně jako identifikovala, jo. Ale tam se budou opakovat věci jako ve škole. Že budou prostě ty děcka slabší. Měla sem dítě, které bylo..tam to bylo násilí mezi rodiči..tak tam prostě ona třeba nemohla v noci spávat, když se rodiče hádali a tak. Takže tam byla prostě strašná únava v té škole, tím pádem se nesoustředila, měla špatné známky a všechno to potom pramenilo tady z těch hádek jako doma. Může se stát, že se dítě identifikuje s násilníkem, měla jsem kluka, který se choval k mámě stejně, může být ustrašené, mít zase problémy v té škole. Myslím si, že psychické je i pro ty děcka trochu horší než to fyzické.

Mhm, a máte možnost většinou ty případy sledovat dlouhodobě? Ty děti třeba až do té zletilosti anebo se spíše jedná o nějaký jednorázový nebo dvoufázový ataky prostě a..

No pokud sme přesvědčeni o tom, že tam není něco v pořádku, tak je v podstatě sledujeme až do zletilosti určitě.

A jak se projevují ty děti v rodině s domácím násilím, jestli byste to porovnála normálně s běžným dítětem?

Mhm. Jak sem říkala, to děcko je takové jako roztěkané, je pravda, že co sem já měla tu holčičku, tak s tou asi v té škole předtím nikdo nemluvil nebo nevím. Ale prostě pak se mi tady úplně jako rozbřečela, když se jí někdo zeptal co se doma děje, že jí chceme pomoci, tak se úplně rozbřečela a třeba o tom mluvit chtěla. Ale některé dítě o tom třeba mluvit zase nechce, naopak je třeba uzavřené a fakt nemluví o ničem, co se děje v rodině. Jo, to je zase specifické jak to dítě je, jakou...**jo, jakou má povahu.** Jo, no. Jakou má povahu. Takže některé o tom prostě jako mluví, některé ví, že se to prostě, že jim třeba rodiče řeknou jako, když někde něco řekneš, tak prostě pudeš do domova, jo že to děcko prostě zarytě mlčí a může být právě zvláštní tím, že prostě fakt o rodině vůbec nemluví. Že prostě, spíš bych řekla, že je takové zakřiknuté, to bude asi ten hlavní úplně znak. Nemám tolik dětí, které byly účastné opravdu domácího násilí, ale je jisté, že to na nich zanechá následky, ty se možná objeví pak i v dospělosti v jejich vztazích.

A myslíte si, že každé dítě reaguje individuálně nebo jsou tam nějaký společný znaky, který by se daly vyzorovat?

Jak říkám, určitě individuálně, ale jako...hmm..společný znak. Já myslím, že určitě prospěch ve škole. Že pokud se to objeví to domácí násilí najednou, pokud tam třeba přijde nový partner nebo něco, tak v té škole se určitě zhorší jednak chování, jednak i prospěch. To děcko se může začít jinak úplně projevovat jo. Asi problém mezi vrstevníky, ať už proto, že jsou problémoví, agresivní nebo ustrašení, nezapadnou, to se zase pozná v té škole.

A řekla byste, že se liší dopady podle toho, kdo je agresorem? Jestli je to matka nebo otec?

Hmm...(povzdech). To si snad ani nemyslím. Ale říkám, nemám tolik zkušeností, abych to byla schopná porovnat.

A častěji to bývá ve Vašich případech otec nebo matka?

Častěji spíš otec. Matka je taková psychická spíš asi. Matka je na tu psychiku a ten otec asi na to fyzické. Vždy jsem měla agresora jenom otce, ale myslím si, že je to jedno asi v těch dopadech, nevím...

Myslíte si, že má na dopady domácího násilí vliv věk toho dítěte, v kterém to prožívá?

Ehm, myslíte, jako jestli když to dítě má 2 roky, jestli to vnímá jinak, než když má 10 třeba? **No, jo.** No to určitě ano, v každém věku vnímá dítě jinak. Ty menší děti..ehm..nebo co sem tady měla ty sourozence, tak to menší dítě to ani nebralo, že se tam něco děje v podstatě že to tak prostě je a to starší to bralo daleko hůř. Jo, že prostě já nevím. Ta měla třeba pět, ještě nechodila do školy, takže měla 4 nebo 5 let a brala to celkem jako..tak jako normálně prostě. Protože když v tom asi byla od toho malička, tak to pro ni bylo jako normální. A ta starší to brala daleko hůř.

Takže ty dopady si myslíte, že sou tam potom silnější, když je to v pozdějším věku.

Mhm, jojo. Myslím si, že asi jo. Ale jako zase, je to všechno individuální, takže někdo to může brát daleko hůř i když to bude probíhat v jeho 3 letech. **Mhm.**

A jaké dopady si myslíte, že to má z hlediska pohlaví. Řekla byste, že holky to násilí vnímají jinak než kluci?

Pohlaví..asi taky záleží na tom, kdo je trestá. Jestli kluka trestá mamka nebo otec, jo tak potom může mít k tomu opačnému pohlaví jako potom v dospělosti třeba problém. Ale nevím, jestli jako holky to vnímají jinak než kluci, to nevím. Stejně pohlaví třeba spíš může vést k tomu, že se dítě k agresorovi přidá, jakoby když je agresor muž, tak častěji ten chlapec se začne chovat podobně, jakože napodobuje jeho vzor a dívka zase chování matky.

A liší se z Vašeho pohledu nějak, když je dítě svědek nebo přímá oběť? Potom v těch dopadech na něho?

No já si myslím, že je to docela podobné. **Mhm, takže si myslíte, že oboje může dospět třeba k CAN?** Mhm, můžou. Zase individuální, ale myslím si, že ty dopady můžou být úplně podobné. **Mhm.** Ale měla jsem případ psychického týrání matky, kdy se otec k dětem choval hezky, nezanechávala to na nich takové následky, ještě to nechápaly, takže zase ro souvisí i s tím věkem, jak jste se ptala.

A na základě teda Vašich zkušeností, podle nějakého případu z praxe třeba, tak jaká si myslíte, že by mohla být životní dráha dítěte, které právě prošlo tím domácím násilím. Co se týče teda chování, studia, partnerských vztahů. Zaměstnání a tak dál. Jestli ste měla třeba takový případ, kde byste to dítě mohla sledovat dlouhodoběji.

No to bohužel tím, že tu praxi nemám tak velkou, tak to sem neměla možnost sledovat, co z toho dítěte vyrostne nebo nevyrostne (smích). Tam se to řeší nějaký čas, ale takhle dlouhodobě jsem moc případů opravdu neměla, že bych mohla pozorovat nějak kontinuálně ty dopady. Jako já pracuji v této oblasti řadu let, ale s tím domácím se opravdu tak často nesetkávám, až v posledních letech jednou za čas, to bych řekla, že se o tom začalo více mluvit víc se to řešit jako i legislativně. Ale jako dopady si to podle mě nese celý život. Jako dokáže se s tím třeba vyrovnat. Jo, dokáže určitě normálně studovat, najít si dobrou práci, myslím si, že dokáže mít i partnerský vztah dobrý. Ale myslím si, že k tomu potřebuje dobrého partnera teda. Ale jako dopady prostě na psychiku to bude mít určitě celý život. Určitě je tam špatná adaptace mezi vrstevníky, problémové chování, někdy ale zase mohou být ustrašené, neprosadí se, většinou zhoršený prospěch, ale to už se opakuji.

A jaké jsou třeba nejčastější projevy chování u těch dětí? Vy už jste říkala tady ta uzavřenost a tak. Tak může tam být naopak třeba i nějaká agrese, opakování těch vzorců chování nebo něco dalšího...

Určitě. Určitě, může to tam být. Ty děti, co byly teda týrané, tak tam to bylo tak, že maminka je jako i pálila cigaretou i třeba jako polívala horkou vodou a ten kluk měl dvě mladší sestry a on se o ně musel starat v podstatě. Ta matka i jako pila, takže on v podstatě když byla v lihu, tak tady těm svým dvouletým sestřičkám prostě dělal jako jídlo, oblíkal je, v podstatě přebaloval je, šel s nima na ten záchod jo, vytřel jim zadek a tak jako fakt všechno. A ačkoliv už jsou od té matky 4 roky pryč, tak pořád on k nim má jako takový..zprvč převzal vzorec toho chování od té matky, že trestá je jo. Jako těžko

se mu vysvětluje, že toto není normální chování, protože on to tak prostě měl. A za druhé on je prostě fakt..má pořád tendenci je vychovávat. Pořád se stylizuje do role toho rodiče, ačkoliv se mu prostě 4 roky už vtluoká do hlavy, že to dělat nemusí. Že to je jejich bratr, tak si myslím, že toto on už jako nikdy jako nepřevédo do toho fakt sourozeneckého vztahu. Že si myslím, že vždycky tam jako bude mít prostě takovou tu ochranářskou ruku. A ještě teda úplně špatný ten model toho chování v tom smyslu, že občas jako je fakt trestá no. Jako neříkám, že by o ně něco páčil, ale že prostě klidně je bouchne jo nebo něco. A to už je mu 12. Ale prostě je to v něm no.

A jak dlouho oni tam byli vystaveni tomu násilí?

No tři, čtyři roky asi..hm.

Mhm. A měli tam nějaký mužskej vzor v té rodině?

Právěže neměli. Tam byl otec, který jezdil s kamiónem, takže ten vždycky do té rodiny prostě dojel, já nevím jak často, ale naprosto minimálně.

Pozorujete tady v takových případech i vliv na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo domácí násilí a jestli ano, tak jaký? Myslím spíš na zamyšlení, jestli jste mohla vypozaovat vliv například na svědomí, prosociální chování, soucit a empatii, hodnocení sebe a ostatních a celkově důstojnost nebo hodnotu člověka?

Ano, ano, špatné vztahy s vrstevníky, to dítě je problémové nebo naopak ustrašené, které se v kolektivu vůbec neprosadí, může mít i zdravotní problémy, záleží také, s kým se identifikuje, jestli chrání oběť nebo se přidá k násilníkovi, může si myslet, že za situaci v rodině může ono, myslím si, že má problémy ve svém životě v partnerských vztazích, takže ano, to co jste vyjmenovala, tak tam se ty problémy takhle asi projevují.

Když bystě mela shrnout jak probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou domácím násilím, tak co byste řekla?

Tak především odkazuji na odborníky, případně pokud to odhalíme dříve, než se to dostane na policii, tak to je ohlášení na policii, navázání tu oběť na psychologa, na organizaci k podání návrhu na předběžko skrz děti, taky azyláky zprostředkovat, obvolat, pomoci s žádostma, třeba i s utajenou adresou můžou být. Pak jako už si to řeší ty organizace třeba, jsou i programy pro agresory, jo, to zase záleží na té intenzitě, jestli je mu to nařízeno třeba soudně nebo prostě nějaká terapie no. Takže pak dál už spíše si žádáme o nějaké zprávy.

No a doporučujete nějakou následnou péči potom?

Určitě psychologa, záleží především na jeho stanovisku a na intenzitě násilí taky.

A s nějakou konkrétní organizací máte dobrou zkušenost?

Posílám je tady v Brně je Spondea, krizové centrum kde vyloženě pracujou s oběťma domácího násilí i s dětma i hlavně teda s rodinou, je tam intervenční centrum. Takže posílám je tam. Ale oni většinou, když je to opravdu domácí násilí, které teda zjišťujou policajti, tak oni to svoje hlášení, které posílaj nám, posílají i do té Spondey a Spondea je kontaktuje ty rodiče vlastně i sama za sebe. Ale dávám jim kontakt teda tady na tu Spondeu. Teď tam právěže chodili tady s těma dětma, protože si myslím, že ty děti hlavně potřebujou..ale i ty matky nebo teda ty oběti. Oni sou schopni pracovat i s agresorama, mají teďka na to..nevím, jestli zrovna Spondea, ale určitě tady v Brně pracujou i s agresorama. Nicméně jako sme byli i na školení od někoho teda, kdo tady tyto služby neposkytuje (smích), tak říkal, že s agresorem jde pracovat s takovým tím,

kdy v podstatě tu ženskou uhodil jednou a pak toho lituje. Takže tady s tímto agresorem pracovat de. Ale s agresorem jako opravdu takovým tím typickým pachatelem domácího násilí jo, kterej prostě to dělá deset let jo a myslí si v podstatě, že to je normální a nelituje toho, tak s tím pracovat ani nejde. Ačkoliv teda tady sou neziskovky a různé organizace, které tvrdí, že to jako de a že s nima pracujou, tak psychologové tvrdí, že to jako nejde. Že prostě to už sou fakt jako psychopati. Tak nevím. Ale tak pro ty děti jako takhle nějaký centra přímo v souvislosti domácím násilím moc nejsou, nebo teda v Brně neznám, to spíš opravdu psycholog nebo s tím má zkušenost to intervenční centrum.

A jak se ty děti staví k následné péči?

Dobře. Já právě si myslím, že oni jako když v tom sou, tak nemají moc prostoru o tom mluvit a neví s kým. A ono když se potom jako získají pocit té jistoty a toho bezpečí, musí mít bezpečné prostředí, musí se cítit bezpečně. Ale jak tady toto cítí, tak si myslím, že to právě potřebujou a docela to jako uvítají a chtějí o tom mluvit. Jinak děti převážně nechtějí, např. u rodičovských konfliktů, moc chodit k psychologům, odmítají, pak záleží, jak psycholog pracuje, jak si dítě získá, některé to hodnotí dobře, jiné negativně. Ale jako chodí.

A stalo se Vám, že ste musela nařídit následnou péči?

Ehm..správním řízením, které my taky můžeme udělat, tak to sem zatím nedělala. Vždycky prostě sem doporučila anebo to řekla takovým způsobem, aby pochopili, že jinak to nařídím správním řízením. Takže ne.

Jo. A jak to bývá s kontaktem dítěte s násilným rodičem? Tak nejčastěji, stýkají se potom?

No..ehm..já nemám zrovna..nebo ty děti co sou v domově, ty co byly týrané, tak momentálně s matkou poslední rok nemají vůbec žádný kontakt. Ona jim do toho domova občas volala, ale nedělalo to prostě dobrotu. Jo ony ty mladší už si to potom v podstatě ani nepamatovaly, co se dělo doma, takže maminka byla ten člověk, kterého..prostě je to maminka a chtějí ji domů. A ten kluk, který si to všechno pamatoval, tak ten prostě ji nechtěl vidět, ten jako vůbec. Takže tam třeba kontakt neprobíhá žádný. I když jako byla nějaká snaha teda, aby se třeba, aby třeba tam probíhal asistovaný kontakt, ale ona to nakonec utla a zmizela. No a de to jako těžko. De to tady přes ty různé centra a přes asistované setkávání, rodinné terapie, psychoterapie a tak no. Bez toho to asi úplně nepůjde.

A ikdyž tomu dítěti nebylo ubližovaný, bylo to násilí mezi partnery, tak i přesto ten styk pak nefunguje a dávají se tam tady ty asistované kontakty a tak?

Víte co, jak kde. Může být někde i zákaz styku potom. Jo, mám rodinu, kde prostě ten otec teďka aktuálně podle znaleckých posudků prostě má zákaz styku, protože to děcko, ikdyž se to stalo třeba před 5 rokama, tak prostě osobu toho otce fakt má z ní strach jo a není to prostě v jeho zájmu, aby se s tím rodičem vídalo. Ačkoliv tomu dítěti, otec tomu dítěti nikdy neublížil jo. Ale tak to dítě třeba vidělo, že škrtil jeho maminku a byl to kluk a tím pádem vztah k tomu otcí už prostě asi jako si nikdy neobnoví jo, že to nepůjde. No, je to podle osoby toho násilníka, když fakt to děcko bylo přítomno jako tomu, jak škrtil nebo prostě fakt jako skoro zabíjí toho druhého rodiče jo, tak si nedovedu představit, že to půjde nějak navázat no. Ale častěji se spíš ty kontakty neomezujou nějak moc, jakože se neomezuje ta rodičovská odpovědnost, to sou právě tyhle vážnější případy. Takže většinou je vyhodnoceno, že k dítěti se násilník choval

dobře, bohužel, málokdy se stane, že by byl styk zakázán, je prostě normálně VRO a tam se to nějak nastaví nebo se to nechá neurčené a pak to řeší ospod přes ty asistence třeba.

A jakou váhu má názor toho dítěte? Když to dítě nechce, tak ho nemůže nikdo nutit žejo. Takže nedá se mu to nějak nařídit soudně ten styk?

Dá, ale proto sou tam pak právě ty znalecké posudky u toho soudního jednání, které prostě nám řeknou jo, tady to půjde a musí teda chodit oba dva na terapii, prostě bude to dlouhodobé, ale půjde to. Anebo prostě řeknou, tady to fakt nejde, tady je to prostě narušené už ty vztahy, takže to prostě, že se to neobnoví. A hlavně že to není v zájmu toho děcka, aby se to obnovilo. Jo, takže to je..to záleží hodně na tom, co to děcko vidělo, jak ten otec nebo..tak většinou je to otec, jak ten prostě je no, jaký je. Názor dítěte určitě váhu má, ale především také s ohledem na jeho věk.

A myslíte si, že nějak ovlivní prožití domácího násilí vztah dítěte k matce jako oběti?

Jo, oni se postaví...sou to kluci většinou, tak se postaví do role takového ochránce té matky a myslím si, že tam to může být taky až patologické ten vztah. Jo, že prostě se na ni navážou moc a zaujmou trochu roli toho partnera a budou tu matku potom bránit i před něčím jiným než jen před tím otcem. V mých případech je dítě teda spíš ochranné, matku má raději, mně se stalo ale, že to dítě matce ubližovalo, bylo k ní agresivní. To byli teda oba kluci.

A když by to byla holka, tak si myslíte, že je to stejný taky ten ochranný postoj?

Jako trochu jo, ale rozhodně míň než u těch kluků. Jako určitě to asi změni vztah i té holčičky k té mamince, ale zase jako asi né tak moc jak u toho kluka si myslím.

A setkáváte se v praxi s tím, že týrané dítě se v dospělosti chová potom taky násilnický?

No..ehm..jako osobí, tak to zkušenost, že bych měla, vyloženě, jako věděla, to ne. Takhle ve spise jo, že ten prostě byl týraný v dětství, tak teďka je teda ten pachatel, to já nemám. Ale rozhodně, rozhodně to tak je. Že prostě ti co to prostě páchají jo, tak tam v dětství prostě něco v pořádku nebylo. Mohlo by to být třeba jenom psychické týrání, svědectví toho násilí, nemuselo to být fyzické, ale prostě něco v pořádku tam určitě nebylo. Jako všechno pramení v podstatě z dětství.

Mhm. A setkala ste se s tím, že dívka, která prožila domácí násilí, si potom našla agresivního partnera? Když by to byla třeba maminka od dětí, které..

Jo, já tomu rozumím. Jako říkám osobně zase to nemám takto zkušenost, protože prostě eště tady nejsem tak dlouho, abych vůbec..abych to tak jako mohla zaznamenat. Ale je to tak. Hledají si ony tady ty chlapy.

A když byste se nad tím zamyslela, tak proč byste řekla, že to tak je? Jestli na to máte nějaký názor?

Proč si myslím, že to tak je, že si ta slečna najde zase takového uzurpátora..já nevím, protože asi jiného nezná. Tak jako..jo, že vlastně neví...že jí to přijde normální? No ano, že jí to přijde normální, že prostě to tak je. Anebo ona se i staví do té role jako sama tak trochu. Jo že třeba viděla, jak se chová ta matka a ona se chová jakoby stejně..no.

Dobře a ještě na závěr, kdybyste měla vypíchnout nějakou asi největší dopad společnej pro ty děti, které prožili domácí násilí, tak co by to bylo?

Společný dopad? Jako celkově potom na ten jejich život jo?

Mhm nebo třeba oblast na kterou to asi nejvíce působí a projevuje se to v ní potom

To nevím...

Třeba na psychice nebo...

To mě jako nenapadá nic takového jako typického. Asi možná to naučené chování, co si přenáší do života jako vzor řešení konfliktů. Nebo tady to přejímání rolí, jak jsme se bavili o tom partnerství.

Dobře, děkuju. Ještě bych se vás ráda zeptala, jaké problémové situace ve spolupráci s těmito rodinami nastávají? Jsou nějaké etické otázky nebo dilemata, která při spolupráci prožíváte?

Tak to je problém přesvědčit tu matku, aby s tím začala něco dělat, že je nutné situaci řešit. Stalo se mi, že oběť násilníkovi odpustila a potom obvinila všechny, kdo jí pomáhali, že ji ovlivňovali proti agresorovi. Ta oběť právě často odpouští, vrací se do toho partnerství a znovu vystavuje sebe a děti agresorovi. Obvykle přichází matka s tím, že je partnerem psychicky týrána, ale děti mají tátu rády. Dítě z mého pohledu v rodině trápí, ale na druhou stranu nic jiného nezná a situaci tak samo za špatnou mnohdy nepovažuje, tak to je taky dilematická situace pro mě. Celkově pak ty situace vyhodnotit, je to nepřehledné, každý tvrdí svou pravdu, nevíte, kdo koho zmanipuloval nebo kdo se snaží manipulovat s váma, kde je ta pravda, jestli dítě říká pravdu, jestli tomu můžu věřit, co mi říká ten nebo druhý, tak to tady spíš u toho psychického násilí jako, kde nejsou žádné pořádné důkazy, tak tam je to těžké, jak se k tomu postavit.

tak Vám moc děkuju za rozhovor, to je všechno.

Nemáte zač.

R5:

Takže budeme dělat rozhovor na téma dopady domácího násilí v rodině na dítě a všechny informace, které mi řeknete, tak budou sloužit jenom k účelu zpracování mojí diplomové práce. A ráda bych se Vás ještě jednou tady na záznamník zeptala, jestli souhlasíte s tím, že rozhovor bude nahrávaný?

Určitě

Děkuji. A ještě před samotným rozhovorem, bych ráda vyjasnila, co vlastně vnímám pod pojmem domácí násilí a co do něj zahrnuji. Takže rozumím tím jednostranně zaměřené, stupňující se, opakované násilí mezi partnery nebo manžely, který je skryté veřejnosti. A pod tenhle pojem zahrnuji i násilí páchané na dětech.

Tak a teď teda už ty rozhovorové otázky. Jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

23 let a předtím sem ještě dělala 4 roky na sociálním odboru, ale na péči o staré.

A jak často se asi setkáváte při svojí práci s domácím násilím?

Tak třikrát za ten rok nebo spíš 4x

Mhm a s násilím na dítěti?

Měla jsem také

A myslíte si, že dokážete podchytit většinu případů?

To asi ne..to ne. A je to těžko hlavně prokazatelné

Mhm a jak se o nich většinou dozvídáte?

No většinou nám volá ze školy třeba psycholog, když se dítě svěří tam. Policie když třeba tohlencto nahlásí nějaký příbuzný..No většinou je to policie a škola. A teď se nám taky stalo, že se svěřil sám desetiletý hoch jako, takže ono to je tak různě. Ono je víc možností, že jo.

Nebo třeba i ze šetření, že byste na to přišli nebo od sousedů?

Třeba i anonymy můžou být, že třeba v domě křičí a pláče dítě jo, takže to se potom zjišťuje a šetří se a tak dále. A sou neodkladný úkony, kdy vlastně tam musíme jít hned.

Nejčastěji je to od té policie nebo školy?

Policie, škola a příbuzní asi takhle.

A jak potom identifikujete, že se jedná doopravdy o domácí násilí a není to třeba jen nějaký tvrzení, které by chtělo ublížit tomu člověku?

Tak to je většinou, jestliže už v tom nějakým způsobem je vtažena ta policie, tak potom to je na věci té policie, aby tohlencto rozklíčovala prostě a zjistila, co se v té rodině děje, že jo. To sou výsledky potom rodičů, dítěte, pobyty třeba na krizovém centru a práce s psychologem. A tam se všechno odkrývá a vlastně veškeré podklady dou potom na státní zastupitelství, které rozhodne, jestli se to odloží anebo jestli se jedná právě o domácí násilí nebo týrání svěřené osoby.

A většinou se to potvrdí anebo to spíš nenaplní tu skutkovou podstatu toho domácího násilí?

Já sem zatím měla případy, kdy se nic neodkládalo

A s jakou formou domácího násilí se častěji setkáváte? S fyzickým nebo s psychickým?

Tak většinou i to fyzické de ruku v ruce s tím psychickým. To psychický se hrozně špatně vlastně prokazuje. Ale jako takhle když dojde někdo, tak spíš žena, že ji jako manžel ponižuje a nadává a tak, takže jako takhle to je spíš psychický.

A myslíte si, že se liší nějak dopady na dítě podle té formy domácího násilí? Jestli se projevuje jinak dítě, které prošlo psychickým násilím oproti dítěti, které vyrůstalo doma, kde je násilí fyzické?

Tak oni říkaj, že to psychické týrání je daleko horší, že to dítě je pod větším tlakem, než když třeba jednostranně dostane naplácáno nebo je zbito jo. Takže tohlencto spíš je asi věcí nějakého průzkumu a výzkumu, ale myslím, že to psychický, když je dlouhodobější, tak určitě je horší než to fyzické. Protože to bití třeba dětí není tak časté nebo tak pravidelné, než to psychické. To třeba může být každý den.

A máte možnost to dítě sledovat dlouhodobě tady při těch případech? Třeba až do zletilosti, kdy se tam dělají ty kontroly pořád

To určitě...(zakašláni), pardon, my i ty spisy tady vedeme až do 20 let jo. Kurátor, jestliže tam je něco kurátorského, tak ty případy vedeme až do dvaceti.

A ikdyž se třeba jedná o nějakéj dvourázovej jako incident, tak i v tom případě tam chodíte a to dítě sledujete nějakým způsobem až do jeho zletilosti nebo do těch dvaceti let?

Určitě, určitě. My s těmi dětmi býváme opravdu docela v kontaktu a já co sem měla ten předposlední, tak to už sou tak 3 roky, co se to stalo a každý měsíc s tím hochem sem v kontaktu.

A jak byste řekla, že se projevují děti v rodině s domácím násilím? Jestli je tam nějaký rozdíl oproti dětem z běžných rodin?

Sou nejisté, zamlklé, nějak..nekamarádí se, nemá třeba kamarády, sedí tak opodál, zakřiknuté. Ale potom třeba v té pubertě zase může být agresivní a tak dále jo. Záleží opravdu, jestli je v péči nějakého odborníka nebo jestli je sním pracováno. Záleží i na té situaci, jestliže navrhujeme..protože my můžeme nařídít i návštěvu odborného zařízení, jestli tam probíhá terapie v té rodině, že jo. Teď sou různé programy pro ty agresory jo. Nevěnujou se jenom obětem, ale i agresorům. Takže záleží opravdu na tom jak se v té rodině, co se děje a jak se s ní pracuje.

Jo a myslíte, že se liší dopady i podle toho, kdo je agresorem, jestli matka nebo otec?

Tak o tom sem tedy nikdy nepřemýšlela..nevím, to nevím tedy jestli...no může to být potom asi v tom, jak se to dítě potom chová ke svým protějškům nebo jak navazuje potom jako kontakty s opačným pohlavím, to možná může být. Jestliže je třeba tyrankou ta matka, tak třeba ten kluk může potom nenávidět ty holky a může mít třeba problém se seznamováním jo. Nevím. Podle zkušeností s jednou konkrétní rodinou, kde bylo více dětí, a agresori byli oba rodiče, tak tam si děti z otce-agresora brali větší příklad, brali ho jako autoritu. To ale bylo jako určitě i tím, že otec byl agresorem zejména vůči matce, děti ji pak automaticky braly jako tu slabší osobu. U matek mám zkušenost s tím, že si na dítěti vybíjeli zlost právě na otce tohoto dítěte, který se k nim choval násilnický. Ale to je individuální, když bych měla obecně říct, co si myslím, tak matka je pro to dítě primární osob, co se o něj má postarat, tam jako je ten vztah v útlém věku jinéj, takže tam pak i ten dopad může být silnější, když by ona byla agresorem.

A častěji to ve Vašich případech bývá matka nebo otec?

Většinou je to otec.

A myslíte si, že se ty dopady na dítě liší i podle pohlaví? Že dívky to vnímají a reagují jinak než kluci?

No dívky myslím sou určitě kritičtější ke svým matkám než otcům, takže myslím, že to i chápou trochu jinak. A u kluků..nikdy sem o tom takhle nepřemýšlela, opravdu...

Dobře a jakou roli tady asi hraje věk dítěte? Kdybyste měla říct, třeba jaké jsou dopady, když je dítě batole, v předškolním věku nebo potom v pubertě a podobně? Jaký je v těch dopadech rozdíl?

No já si myslím, že dopad to má vždycky, v každém věku. Ale myslím, že když sou děti malé, tak je to zasahuje mnohem víc, protože tomu nerozumí. Neumí se vůbec bránit, přece jenom když se jedná o puberťáka, tak už nějakým způsobem se může svěřit, může to říct kamarádům, psychologovi, já nevím ve středisku. Ale když se jedná o malé dítě,

tak jako jak to má říct, když chodí do školky, že jo, neumí to pojmenovat a stává se, že těm malým dětem ani nevěří, že prostě ta jejich výpověď nemá plnou hodnotu jako toho většího dítěte. Že se k tomu přistupuje líknavěji, to nechci říct přímo, ale prostě je to i složitější na to prokazování. Když je tomu dítěti 16, 17, tak už asi ty svoje myšlenky může líp formulovat, než já nevím čtyřletý dítě.

Mhm a řekla byste, že se v těch dopadech liší, když je dítě svědek nebo přímá oběť násilí?

Dopady..no tak ehm..oni říkají, že děti stejně i když rodiče si myslí., že neposlouchají, tak poslouchají až moc. Takže určitě je to horší být bitá než slyšet, ale myslím tu fyzickou bolest, že jo. To zase se jedná o tu psychickou bolest a tak dále, o to, že to dítě to zasáhne tady po té stránce a je z toho nešťastné, tak to je srovnatelně.

Takže myslíte, že to může mít podobné ty následky potom nebo ty dopady

Můžou jo, tam nejsou žádné fyzický rány nebo zranění, ale zase je to zranění na tý duši

Jo. A když byste vzala případy, které jste řešila, tak na základě tadyhle těch zkušeností z praxe, dokázala byste mi říct, jaká by mohla být životní dráha dítěte, které prošlo tím domácím násilím? Co se týče třeba chování, studia, partnerských vztahů a podobně?

Mhm..no já ty případy co mám, tak to tady třeba případ, jedna byla nomka, kdy trvale tady nežili, toho hochu čtyřletýho napadal partner matky Slovák a byl potom souzený, ale nevím už, jestli byl potom odsouzený jo. Ale to bylo docela dlouhodobé. Pak sem měla fyzické týrání u hochu, kterému bylo 13, teď mu bude 15, tak tam byl mlácen tak jednou za měsíc, ale docela brutálně, tam to bylo jako jak vůči matce, tak právě i dítěti v tom domácím násilí, no tak ten otec byl odsouzený. Dostal teda podmínku, ale docela dlouhý dohled, tam bylo snad 5 let. A potom..já bych se ještě zeptala ještě jednou na tu otázku? **Životní dráha toho dítěte.** Životní dráha. No já myslím, že tyhle děti budou..nebo všechny budou nejspíš určitě v komunikaci s ostatními lidmi, že budou očekávat jakoby podobný situace a ta nejistota taková jo. Někdy se stane, že naopak z toho dítěte, který bylo týráno, tak se stane tyran. To je plno případů, kdy se to otočilo a třeba dítě, který bylo bito otcem, tak potom si vylévá zlost i na své rodině. To zažívám, třeba mám souseda jako taky, že byl bitý matkou a teď se to opakuje, on to stejný dělá svý manželce jo, takže určitě se to obrátí tady na tom jeho chování. Ve škole jsou děti naprosto nesoustředěné, vydobývají si pozornost, je pro ně složité si najít a udržet kamarády. Z praxe vnímám především, že konflikty děti rády řeší násilím, neumí situaci vykomunikovat a pochopit slovně. Určitě se jako u každého se bude jednat o individuální záležitost. Ale jednoznačně si tuhle informaci a obraz z dětství bere do budoucna a pravděpodobně to považuje za něco „normálního“, co se v rodinách prostě může dít. V interakci s jinými lidmi v budoucnu může mít problém se podřizovat autoritám, nebo se uzavře do sebe, nebude chtít sdílet svůj názor. Pravděpodobně budou vyhledávat podobné typy partnerů, které vnímají jako vzor z domu a konflikt bude chtít vyřešit násilím i tedy v dospělosti. Takže buďto je to zamlklý dítě nebo zamlklej člověk, nevěří lidem anebo naopak zase je agresor. Zase znám třeba ze zkušenosti následkem jiného násilí na dítěti, které se připletlo do incidentu mezi rodiči, když otec v rámci domácího násilí fyzicky napadal matku, tak dostal pěstí do nosu a následkem toho má zdravotní, problém s dýchacími cestami a podobně. Chlapce čeká plastická operace a doživotní následky.

A tady ty konkrétní situace, tak má to nějaký následek na psychiku toho dítěte?

No ano, tam kromě teda toho chování, co se pozná třeba až o několik let později, jak se to na dítěti ten výchovný vzorec podepsal, tak je tam vliv na psychiku velkej. Jako ty děti právě nemají adekvátní sebehodnocení, z toho pak se odvíjí spousta různých problémů v životě a celkově jako v uplatnění, přátelství a tak podobně. Určitě potřebují psychologa, to jednoznačně každé takové dítě by si mělo promluvit s odborníkem, aby to vyhodnotil, někdy mu pomůžou až léky na uklidnění, to je různé jako ta intenzita, jak ho to zasáhne, ale určitě psychicky ho to poznamená vždycky, ikdyž to třeba vypadá někdy, že ne, tak to dítě se s tím musí nějak vypořádat vnitřně.

A vnímáte nějaké problémy třeba ve škole, vy už jste to trochu zmiňovala, že se to taky projeví třeba na školní docházce nebo prospěchu?

No školní docházce to se zrovna nemusí, ale spíš na chování, že může mít výchovné problémy jo, to tady s tím starším hochem to sou, že si nedokáže uvědomit ty dopady svého chování a tak dále. Se školní docházkou to tohle nemá spojitost. To spíš výchovné problémy ve škole a nějaká agresivita.

Mhm a tady ty situace co ste popsala tak myslíte si, že je to vždycky vliv domácího násilí nebo tam hrajou roli další faktory? Například celkově sociální postavení té rodiny

No to taky. Spíš osobnost nebo celkově postavení toho člověka nebo toho dítěte. A samozřejmě vliv té rodiny. Jak rodiče k těm problémům života přistupují, jestli čelem nebo mají naopak tendence před tím utíkat. Já myslím, že dítě formuje hlavně rodina a nikdo jinej. Aji kamarádi můžou, ale myslím si, že nejdůležitější je rodina, jak vychovává děti jo, to si myslím, že je prvořadý.

Mhm. A vy už ste vlastně zmínila, že s dítětem pracuje psycholog v takovýchto situacích, takže doporučujete nějakou následnou péči? A jakou?

Terapeutickou určitě, ta se vlastně děje v manželských poradnách, ty dělají terapie. Potom vlastně jak sem zmiňovala ty programy pro agresory, tak to dělají už podané ruce pan magistr Voříšek a potom Spondea, tak tam..ti začali právě s tímhle tím programem a ještě..ted' mi to vypadlo, já si vzpomenu. No a potom krizová centra, protože se stává, že třeba to dítě, než se všechno vyjasní, tak je umístěno mimo rodinu, třeba se souhlasem rodičů právě v krizových centrech, kde s tím dítětem začínají pracovat. A potom se pracuje i s rodiči, buď tam, nebo v těch manželských poradnách. No potom určitě spolupracujeme úzce s dětským lékařem, to v každém případě..no a to je tak všechno. Prostě podle potřeby, co ta rodina potřebuje, protože v těchhle případech se pořádají i případové konference a záleží na tom jakou pomoc ten rodič, o jakou pomoc vlastně požádá. Protože ten rodič je prvořadý a záleží hlavně na něm, který problém on vidí na prvním místě a který chce řešit.

A na jak dlouho ji většinou doporučujete?

To je individuální. Tady ten hoch už prostě 2 roky. I ta rodina dochází na terapie.

Jo a tam probíhalo to násilí jak dlouho?

No už když nastoupil do první třídy, takže to bylo těch 12 let, ale nebylo to, to mělo takový výkyvy podle nálady otce jo, že třeba já nevím po 2 letech zase dostal výprask pořádný a nakonec dostal šňůrou od topinkovače, takže to měl celý záda, to dostal asi 2x za ten den. Takže právě druhý den nám volala psycholožka a už se jelo.

A jak se k té následné péči děti staví? Chodí tam? Nebo mluvíte s nimi o tom nějak, o jejich postoji tady k té věci?

Jojojo. Já myslím, že tady to dítě když je jim to vysvětleno, tak přijímá všechno. A ten psycholog je takový, že povídá si s ním a zjišťuje co v rodině a tak dále, takže já myslím, že ty děti to berou dobře. Horší to je někdy s rodiči, že jo. Ale to dítě je schopno to pochopit.

A když rodiče nechtějí, aby docházelo to dítě nebo i oni sami na tu následnou péči, tak jak to řešíte?

Můžeme to nařídit rozhodnutím

Mhm a už se Vám to stalo, že ste tu následnou péči nařídila?

Jo, využíváme toho. Nejdřív to zkusíme po dobrým samozřejmě, protože to správné řízení je docela zdlouhavé a tak dále, ale když je potřeba, tak děláme to, jako ne často, ale jo.

Dobře a jak si mám teda představit, že probíhá Vaše spolupráce s rodinou zasaženou domácím násilím? Když byste mi to trochu přiblížila z role toho sociálního pracovníka?

Většinou takové situace začínají oznámením, ať už písemným nebo ústním. Rodina bývá kontaktována, probíhá šetření, pohovory s dětmi, pokud jsou toho schopni... pokud je neustálé podezření, ale ne úplně zjevné, pokoušíme se zainteresovat více institucí, rodiče jsou např. odkázáni na rodinné poradny, OSPOD spolupracuje s lékařem, pokud je situace neúnosná a DN se zjevně opakuje, je řešeno na PCR, tak tam se pak řeší umístění dětí do náhradní rodinné péče nebo ÚV. U rodičů je sledována jejich aktivita k řešení situace, zvládání agrese, návštěvy dětí v zařízení apod. No...(pauza) stalo se nám také, že rodiče, kteří byli za násilí a zanedbání péče odsouzeni a vykonávali trest odnětí svobody, po propuštění dál kontakt s dětmi tolik nevyžadují, nechodí na návštěvy, nepožadují dovolenky a stačí jim, že s dětmi jsou např. v telefonickém kontaktu nebo přes soc. síť. Jedna maminka, která se dopouštěla DN se svým tehdejší parterem na svém miminku, se o nezl., který je u babičky, nyní vůbec nezajímá, dává přednost svým novým partnerům, kteří jejího syna ani poznat nechtějí. **Aha, tak to už to bylo definováno jako týrání asi, že.** Jo, tak ale to je jako tady v tom na co se ptáte podobný.

A jak je to kontaktem toho dítěte a násilného rodiče potom tak většinou? Stýkají se ještě spolu nebo jsou tam nějaké asistované kontakty, nebo jak to probíhá?

No ono většinou se to ho činu třeba vlastně ty agresori jsou třeba otcové, takže jako z té rodiny je těžko jakoby odpárete. Ze zákona je nutné podporovat kontakt rodičů s dítětem, přestože mohlo nebo docházelo k DN. U mnoha dětí, které byly násilí svědkem, ale i přímo objektem je i přes tyto situace zjevná silná citová vazba s oběma rodiči, která by se měla udržovat. A stalo se nám tady, že sme měli i vykázání, ale že po nějaké době stejně ten agresor jako se vrátil domů a snažej se nějakým způsobem vlastně společně žít. No ale musí počítat s tím, že už jim budeme lízt do života, že budeme dělat kontroly a tak dále. Takže když se to stane, jakoby měla sem tady taky případ, že otec rozvedený měl novou partnerku, bral si dítě jednou za čtrnáct dní a stalo se to v době toho kontaktu nebo toho víkendového styku. Takže to se potom řeší tak, že to dítě tam opravdu nechodí, ale zase se dělají kroky pro to, aby se mohli stýkat, jestliže je někdo v tom ten třetí, tak se to musí snažit nějakým způsobem zajistit. V té věci

trestní se potom dělají znalecké posudky vlastně a na základě těch závěrů se potom pokračuje dál v práci s tou rodinou. V každém případě je vhodné, aby s ohledem na spolupráci dalších institucí bylo zabráněno dalšímu násilí, takže ten jejich kontakt může probíhat na neutrální půdě, bývají asistované kontakty...

A jakou váhu má v tomto ohledu názor dítěte?

Jak sem říkala, ze zákona je nutné podporovat kontakt rodičů s dítětem, přestože docházelo k DN, aby se udržovala ta citová vazba, která tam u mnoha dětí k rodičům je. Pokud si dítě jednoznačně kontakt nepřeje, tak tam byl ze strany OSPOD podpořen právě asistovaný kontakt. Jakože tady musím říct, že s tímto nemám vlastní zkušenost, ale pouze z vyprávění jiných případů od kolegů, ta, to dítě z agresora mělo strach, ale bylo vzhledem k věku přistoupeno na asistovaný kontakt na neutrální půdě, aby bylo zabráněno dalšímu násilí. Tak tam byl ze strany OSPOD podpořen právě asistovaný kontakt, kdy to dítě si ale spíš přišlo odsedět dobu kontaktu, nechtělo danému rodiči na nic odpovídat, koukalo mimo něj, odmítalo jakýkoliv fyzický dotek, vždy sedělo v druhém rohu místnosti. Po návštěvě pak byly změny v jeho chování, bylo více náladové, podrážděné a podle mého názoru zde docházelo k sekundární viktimizaci. Taky je při tom zjišťování názoru potřeba myslet na to, že to dítě může být zmanipulované ze strany druhého rodiče, což podle mě taky se dá taky hovořit v tomto případě o psychické násilí. Záleží také samozřejmě na věku a morální vyspělosti dítěte a právě na míře ovlivnění rodičem, což je ale těžko prokazatelné.

A když s tím dítětem o tom mluvíte, nejen jako o styku, ale celkově o té situaci doma, kde probíhá nebo probíhalo domácí násilí, tak jaké jsou specifika té komunikace? Jsou tam nějaký? A liší se třeba i podle toho, jestli je dítě přímou obětí násilí nebo v roli svědka domácího násilí? Je ta komunikace s ním nějak jiná nebo přístup k němu?

Tak určitě je to upřímné vystupování vůči dítěti, aby vědělo, na čem je, bylo v klidu, mohlo se nám otevřít. Pak použití psychologických nápomocných metod, na to může být školení nebo si to člověk nastuduje, poradí se s psychologem, některé ospody mají možnost přizvat psychologa nebo jako s tím dítětem mluví psycholog v rámci intervenčního centra. Mělo by dojít k opravdu šetrnému zjišťování informací, nenásilnému, dítě by mělo cítit důvěru vůči tomu člověku, který jej vyslýchá. Já to slovo výslech nemám ráda, je to prostě takový pohovor nebo rozhovor, netlačí se na dítě, postupně se k těm těžším tématům dostáváme, máme třeba na našem OSPOD zakoupené kartičky s různými situacemi, co jim můžeme ukázat, když jsou ty děti třeba menší, ale tak to vím, že taky není vždycky k dispozici. Pokud by mluvil svědek, ten sdělí skutečnou situaci, které přihlížel, nemusí se ho pak dotýkat žádné další kroky v tom případě, teda zase s ohledem na okolnosti, no, zatímco u přímé oběti se víc řeší následná péče a celkově řešení té situace, třeba ústavní výchova. Sama oběť jako dospělá taky může mít pocit, že pokud bude někoho krýt, incident se „smaže“ a nebude se muset dále řešit, s tím zamlčováním se taky často setkávám od matek, že se stydí nebo se bojí nebo prostě to jen nechtějí vykládat a pořád mají toho manžela rády, tak mu chtějí odpustit.

Mhm a jak na tohle vy reagujete nebo jak se s tím vypořádáváte? Je to pro vás dilema?

No ano, rodiče nechtějí spolupracovat, nepovažují své chování za problematické nebo se domnívají a přesvědčují nás a asi i sami sebe, že se jednalo o jednorázovou situaci, snaží se své jednání krýt, svalují vinu na někoho jiného, na šikanu ve škole apod. Tak to

je časté, jak ze strany agresora, tak ze strany oběti. Tak to mě samozřejmě štvě, že, ale jako moc se s tím dělat nedá, než je na to dokola upozorňovat a na možné důsledky a tu rodinu sledovat.

A jsou nějaká další dilemata nebo problémové situace, které ve spolupráci nastávají?

Riziko vidím také ve špatné komunikaci s nezletilými dětmi ve smyslu nevhodného dotazování na situaci, zastrašení dítěte, protože tím dochází k prohloubení možného traumatu a sekundární viktimizaci. To je určitě problém.

Další dilema, tak to je odebrání z rodinného prostředí, když je tam zjevná silná citová vazba k rodičům a zařízení či pěstouni, ke kterým by mohlo být dítě přemístěné, můžou být a často také jsou daleko od původního místa bydliště.

Když bych měla třeba dát něco konkrétněji, tak teď mě napadá situace, ze které jsem byla rozčilená. Takže třeba příklad dilematu, kdy matka stáhne trestní oznámení, když za ní otec zaplatí dlužné výživné předchozímu partnerovi matky. To je hnus. A pak je paní na azylu a pán řekne, že si najde cigánku, protože tu může mydlit, jak chce, kdežto gadžovky to furt všem říkají... A co náš systém, zkuste s tím přijít na policii, akorát se vysmějí, že nemáte nic pořádného.

Mhm, to musí být frustrující. Jo, to je, ale tak to hold chodí.

A máte třeba supervize na pracovišti?

Ano, máme externí supervizorku, ale jako u té kolektivní supervize se člověk moc neotevře, zvlášť třeba za přítomnosti vedení, navíc v dámském kolektivu, znáte to (smích), jako samozřejmě, když jsem z něčeho špatná tak to v práci proberem, namíchnem se spolu, postěžujem si a jede se dál no, ono v tom množství případů se to nedá nad tím nějak dlouho zamýšlet. Já si to zas jako nenosím v sobě ty negativní pocity, spíš se snažím vymyslet, co s tím.

Mhm, tak to je dobře. No, a když bych se vrátila k tomu, co jsme řešily předtím, tak v tom styku je rozdíl, když je to dítě svědkem domácího násilí mezi rodiči nebo když je ono tou obětí? Že pokud by bylo třeba samo týrané a nechťelo se s tím rodičem stýkat, tak se to nějak nenařizuje nebo jak se to upravuje?

No tady je problém ten, že jestli se jedná o úplnou rodinu jakoby, nebo i doplněnou o toho otce, tak jako je to těžký, protože nemůžete nařizovat tý matce, aby se rozvedla a nějakým způsobem ty vztahy zpřetrhala. Takže se musí pracovat na tom, jestli to dítě tam může být, za jakých okolností anebo prostě hledat náhradní varianty jo.

A když už ti rodiče jsou teda od sebe? Měla jste takový případ, že už byli třeba rozvedení a upravil se vlastně styk toho otce jako násilné osoby s dítětem a dejme tomu, že to dítě bylo svědkem domácího násilí, kdy otec dlouhodobě napadal matku, tak jak se k tomu to dítě stavělo k tomu kontaktu?

No nechťelo. Nechťelo, takže proto se dělají potom ty znalecké posudky. Když se jedná o dítě větší, tak už ten soud bere nějakým způsobem ten jeho názor za prokázaný a tak dále, takže ten styk se tam neupravuje jo, to soud dělá. Otcové si potom stěžují, že sou odříznutí, ale ve všech případech, který sem měla, tak mi vyšlo, že se nejedná jako o odříznutého rodiče nebo tak. Prostě otec svým jednáním tady tohle zapříčinil jo, takže ten styk se neupravoval, ale já si myslím, že v dnešní době nemůže nikdo, ani soud, nutit děti, aby se s agresorem stýkaly, a to potom prochází tím znaleckým posudkem.

A jak byste řekla, že ovlivní to násilí vztah mezi dítětem a tím násilným rodičem? Jaký k němu mívá potom postoj?

Hmm, třeba se s ním už nevidá.

Mhm nebo se ho třeba bojí?

Bojí jo, určitě. To může přetrvávat i do dospělosti. Záleží potom, jestli najdou k době cestu, ale může se stát, že se opravdu nesetkají.

A jak to ovlivní vztah dítěte k matce jako oběti? Jestli tam jsou nějaké změny v chování dítěte k té matce jako oběti.

Tak někdy se stane, že ti kluci jsou takoví jakoby, že dospějí, že jo, že mají starosti a ty povinnosti, třeba převzou na sebe a na ty vztahy toho syna s tou matkou ještě více to stmelí. Může se stát, že i to dítě chce po té matce, aby se rozešla s tím agresorem, vyžaduje to po ní. Tady jsme taky měli případ, to bylo 8leté dítě, tak po mamince chtělo, aby prostě s tím partnerem se rozešla, protože byl agresivní. Ne, že by je bil, ale jako křičel a byl nepříjemný jo, takže nakonec se odstěhovala, bála se teda hrozně moc, ale..a ten hoch má teďka výborné studijní výsledky nebo školní výsledky, protože je ještě malej a je úplně rozkvetlej, může spát dobře. Takže někdy tím motorem je i to dítě.

Takže si myslíte, že ty důsledky mohou být i menší, když se na to přijde v menším věku, třeba se to odhalí, když tomu dítěti jsou 4, ty rodiče dou od sebe, tak že se s tím pak líp vyrovná, než když se na to přijde třeba v pubertě?

No to určitě. Menší děti bych řekla, že mnohem líp vstřebávají třeba i rozchody rodičů. Někdy dítě je dospělý a složí se z toho, že svodiče rozcházejí a je už dospělý jo. To jako záleží na tom, jaký ty vztahy rodičů jakoby zůstávají po tom rozchodu jo, to je velmi důležitý.

A vy už jste mi na to v podstatě odpověděla, ale zeptám se, jestli se setkáváte v praxi s tím, že se týrané dítě potom samo jako rodič chová násilnický? Vy jste říkala, že se s tím setkáváte u toho svého souseda. Tak myslíte si, že se takto chovají potom i děti, které jsou svědky?

Mhm, mhm, jo no.

A přemýšlela jste někdy nad tím, čím je to způsobeno, že opakuje jakoby to chování ze své původní rodiny?

No přenáší ty vzorce chování

Že mu to přijde normální?

Jo, bere to jako normu, že to je normální. Viděl to, asi se s tím i ztotožňuje, když to používá, protože už má svůj rozum, že jo. Asi to nějakým způsobem mělo asi..nevím no, nevím. Tak děti vlastně to chování a jednání rodičů přebírají, že jo. A tohle dítě si zrovna vzalo to, co nebylo vhodné, protože jinak ta matka, která teda docela ho řezala, tak v normálním životě je velice pracovitá, ale tady toho se dopouštěla a už to tam zůstalo a on si vzal tady tohleto zrovna.

A setkala jste se v praxi i s tím, že dívka, která vlastně vyrůstala v rodině, kde probíhalo domácí násilí, si potom sama našla agresivního partnera? Třeba to může být matka těch dětí...

Mhm, mhm já přemyslím...já tady mám dlouhodobě jednu rodinu, kdy matka byla v dětském domově, nevím z historie, jak se chovali, proč se tam ocitla, ale měla

partnery agresory a vybírá si je doposud. Už má asi čtvrtýho jo. Takže to už asi zůstane. Ona není schopná si najít normálního chlapa. Ale jinak holky, já sem spíš měla jakoby kluky ty oběti nebo to, takže na to Vám moc nemůžu..ale tady ten douhodobej, protože ho vedeme už dvacet let, tak na něm to je patrný, že prostě opravdu ona jiné partnery si nenajde. Kteří mají nadvládu nad ní a využívají ji.

Mhm a myslíte si, že to je její povahou nebo že to viděla doma, že si nějak podvědomě vybírá takové typy, že jí třeba připomínají toho otce nebo jaký může být podle Vás ten důvod?

Já nevím. Já tohle neumím posoudit, protože na mě kdyby někdo vztáhl ruku, tak padá jo. Ale nedávno sme právě měli z Magdalenia takovej kulatej stůj a oni tam právě vyprávěli o případech, kdy matka třeba s agresorem je i 20 let jo a všechno prostě to prožívá, nechce odejít, má z toho prostě problémy, neumí s potom zařadit sama do normálního života, to prostě. Já si to nedokážu představit jo, su to vysokoškolačky, nechápu to prostě. Ale může to tak být jak říkáte jo, ono to je hrozně individuální. Nevím, co tady tuto paní vede, že si nachází takovýhle.

A ta má kolik dětí?

5 dětí, ale už sou 2 dospělý, 1 je v pěstounce a 2 děti sou v dětském domově. Není špatná, když je sama, tak není špatná matka. Ovšem když si najde takovýhle blbce partnery, tak se s ní nedá vydržet, protože je úplně pod nadvládou jejich.

A ještě kdybych se vrátila k těm dopadům na to dítě, tak jak byste řekla, že ty děti pak vnímají autority? Třeba učitele ve škole, jestli k nim maj respekt, když sou přísnější třeba.

Tak já si myslím, že nemají problém s dospělýma nebo jednání s nima. Toho co mám tady toho hoch, tak ten nemá problém jakoby s vyučujícími.

A ještě když bych to rozdělila podle toho pohlaví, tak ono se uvádí, že kluci vlastně přebírají spíš to agresivní chování a holky potom spíš mají ty sebepoškozující tendence a podobně. Setkala jste se s tím i v praxi, že by to takhle bylo?

Tak já jako jednoho kluka, tomu je 20 teďka, kde bylo týrání, bylo tam i v rodině pohlavní zneužívání, tak tím, že je tam lehká mozková dysfunkce, tak on se takhle nechová, že by byl agresor jo. Holka, která viděla týrání matky, tak sebepoškozování má, ale zase má snížený intelekt, je tam lehká mozková dysfunkce, takže ta má i psychiatrický nálezy a je kvůli tomu i v dětském domově a to sebepoškozování tam je. A může to být zaviněno tady tímto. Je to i ve zprávách, že viděla nevhodné chování toho otce vůči matce. Jak moc je to spojený i s tím intelektem, co je příčinou jo..ale ve zprávách to je, že tam byly problematický vztahy mezi rodiči.

Jo. A ještě třeba když se vrátím k té škole, tak jaký oni mají vztahy s vrstevníky? Jako normálně si..zase podle těch Vašich případů..našli kamarády, všechno v pořádku nebo tam probíhala třeba šikana nebo tam byl nějaký jiný problém?

To tady u toho hoch, tak ten nešikanoval.

Ani sám nebyl terčem šikany?

Ne. Nenenene. On je docela, je vysoký ehm ne nešikaneje, ani nebyl šikanován.

Mhm, takže i v dalších případech vztahy s vrstevníky to nějak nenarušilo?

Ne, to ne.

A když byste se ještě na závěr zamyslela, pozorujete vliv na morální a emoční vývoj dítěte, které prožilo DN? Na jeho svědomí, prosociální chování, empatii, hodnocení sebe a ostatních, důstojnost lidské osoby apod. a jaký ten vliv nebo ty dopady jsou?

Hmm, tak tady opět záleží na individualitě dítěte. Většina dětí, se kterými komunikuji a které zažily domácí násilí, se snaží na situaci zapomenout, nevracet se k tomu, spíš bagatelizují ty situace z minulosti..řekla bych, že nejspíš si sami přetvoří minulost tzv. k lepšímu obrazu, jestli mi rozumíte. Jedno z dětí, které bylo v rodině s matkou tyrankou spíš uzavřené, se nyní v zařízení v kolektivu se svými vrstevníky chce prosazovat a chce získat pozornost, ale násilím. Tady to je zase jak u toho týrání, tak domácího násilí jako obecně, že chlapani, kteří mají vzor ve svém agresivním otci, si často svoje afekty neuvědomují a myslí si, že je toto chování normální. S tím morálním vývojem to souvisí, no a emoce jsou taky, jako celé to prožívání je narušené. Děti, které jsem já vedla, se často léčí na psychiatrii.

Tak dobře, děkuju Vám, to jsou všechny otázky.

No to byla krása.

(smích) no

R6:

Takže budeme dělat rozhovor na téma dopady domácího násilí v rodině na dítě a všechny informace, které mi zde řeknete, budou sloužit jenom k účelu zpracování mé diplomové práce.

Ano

Ráda bych se Vás ještě před rozhovorem jednou zeptala tady na záznamník, zda souhlasíte s tím, že rozhovor bude nahrávaný?

Ano

Děkuji. A teď bych Vám ráda objasnila, co vnímám pod pojmem domácí násilí a co do něj zahrnuji. Takže je to vlastně jednostranně zaměřené, stupňující se, opakované násilí mezi partnery nebo manžely, které je skryto veřejnosti, děje se v soukromí. A já pod tenhle pojem ještě zahrnuji i násilí páchané na dětech.

Teďka už ty rozhovorové otázky. Takže jaká je délka Vaší praxe v oblasti sociálně právní ochrany dětí?

8 let

Mhm. A jak často se asi při své práci setkáváte s tím domácím násilím?

Tak to se nedá zobecnit, to prostě je individuální. Někdy to je třeba jednou za rok, někdy to je častěji, to já Vám teď jako z hlavy neřeknu přesně, jak často to je.

Jo. A kolik tak případů jste zhruba měla? Je to do desítky nebo víc

To si teď nepamatuju

No a tak dokázala byste říct, jak se to tak pohybuje? Jsou to desítky případů nebo se s tím setkáváte vyjíměčně...

Tak určitě to nejsou desítky jo, jakože je to spíš málo

Mhm. A myslíte si, že dokážete podchytit většinu případů?

Tak my pracujeme jenom s těma, o kterých se dozvíme

Ano, ale myslíte si, že jich dokážete podchytit většinu nebo spíš ne a o většině se nedozvíte?

Jako já nedokážu říct, jestli podchytíme většinu, protože prostě jako ty co nepodchytíme, tak o těch prostě nevíme a já nevím, jestli převažují nebo jestli převažuje to, že se to nějakým způsobem k nám dostane.

A jak se o těch případech dozvídáte?

Většinou se dozvídáme od nějaké třetí osoby, takže buď ze školy, nebo se to můžeme dozvídat ze školky, anonymní oznámení, lékař nám to může oznámit, prostě kdokoliv. Takže od třetí osoby většinou.

Mhm. A nejčastěji to bývá právě z té školy? Nebo chodí oznámení například od policie?

Většinou to bývá buďto anonym anebo škola nebo nějaký školský zařízení. Policie taky.

Dobře. A jak potom identifikujete, že se jedná skutečně o domácí násilí? Třeba když právě přijde anonym, tak jak zjišťujete, že to není jen nějaké nepravdivé tvrzení?

No tak musíme si zmapovat situaci té rodiny a širšího okolí a potom vyhodnotit jako, jestli jde o domácí násilí. První identifikace je ze strany PČR, že došlo ke skutkové podstatě domácího násilí, následně je pak navázána spolupráce s rodinou. Méně často přichází i sama oběť.

Takže to chápu správně, že na základě šetření a práce s tou rodinou?

Šetření a prostě sběr informací, nejenom šetřením ty informace získáváme

Mhm. Takže i třeba od lékaře?

Od lékaře, ze školy, ze školky, od širšího okolí

Jo. A s jakou formou domácího násilí se častěji setkáváte? S fyzickým násilím nebo s psychickým?

To de většinou ruku v ruce, jo, téměř vždy je to kombinace obojího, fyzického napadení i psychického nátlaku na matku i na dítě, kdy se setkávám s tím, že v tom hraje roli alkohol jako kofaktor. Pak u dítěte je fyzické násilí napadení svěřené osoby, jako trestný čin, ale častěji se u všech druhů násilí objevuje psychický nátlak na dítě.

No a jak si myslíte, že se liší dopady na dítě, podle té formy domácího násilí? A jestli se tedy podle Vás vůbec nějak liší, když říkáte, že to de ruku v ruce. Dokázala byste třeba říct, jak se projevuje dítě, které vlastně vidělo nebo bylo terčem těch fyzických útoků a jak dítě, které prožilo násilí psychické?

Tak pokud bylo terčem fyzických útoků, tak jak říkám, to de ruku v ruce. Takže pokud je tam fyzický násilí, tak je tam podle mě vždycky přidružený i psychický. Psychický potom samotný může být bez fyzického. A ty dopady sou podle mě vždycky stejný, to je..podle mě je to jedno, jestli je to jenom psychický nebo psychický i fyzický. Je to ale velmi individuální a je to spíše na to, aby dané dopady určil psycholog a to u obou forem domácího násilí.

A máte potom možnost sledovat ty děti dlouhodobě třeba až do zletilosti a nějakým způsobem mapovat tu jejich situaci? Zase podle Vašich případů z praxe.

Ano z mé praxe to byly případy, co jsem vedla dlouhodobě.

Jo a ikdyž by se jednalo třeba nějaký dejme tomu dvourázovej incident, tak i potom s tou rodinou nebo s tím dítětem dlouhodobě pracujete?

Můžeme určitě.

A jak byste řekla teda, že se dítě projevuje v rodině s domácím násilím oproti běžnému dítěti?

Tak to se nedá zase takhle, to se nedá zobecnit. Protože každý dítě je jiný, každý člověk je jiný a tam to je individuální. Je taky otázkou jaký má společnost žebříček pro chování dětí z běžných rodin. Projevy dětí, které jsou v rodině, kde probíhá nějaké násilí tak nelze určit na první pohled, je to na spolupráci s odborníky a samotnou rodinou. Některý děti se projevují tím, že sou ustrašený a uzavřený do sebe, některý se naopak projevují že na sebe poutaj pozornost. To prostě každej případ je jinej.

Mhm. A řekla byste právě, že každé dítě reaguje individuálně nebo by se daly najít i nějaké společné znaky?

Reaguje individuálně si myslím

Dobře. A liší se z Vašeho pohledu dopady na dítě podle toho, kdo je agresorem v té rodině? Jestli matka nebo otec?

To nedokážu posoudit

A častěji to ve Vašich případech byl kdo?

Jako ten agresor?

Jojo

Většinou je to otec nebo prostě ten muž, třeba partner matky. Ale..no.

A když byste se ještě zamyslela nad těma dopadama, tak můžou být jiný, když tím agresorem je třeba matka?

To ne, ale ty dopady sou dycky hrozný na to dítě. Bez ohledu na to jako kdo použil nějaký násilí nebo kdo se k němu nějak nevhodně chová. To prostě ty dopady sou vždycky a já si myslím, že to je vcelku jako jedno, jestli se toho dopouští matka nebo otec anebo partner matky. To nehraje roli podle mě.

A myslíte si, že se liší dopady na dítě podle toho, jestli je to dítě svědkem násilí mezi rodiči nebo přímou obětí?

No tak to určitě

A jak?

No tak pokud je svědkem, tak to nemusí být tak hrozný, jak když je samo obětí toho násilí. Samozřejmě jako to v něm zanechá nějaký stopy, to jako každopádně, který si ponese asi jako od konce života, ale jako většinou to není..nebo to tak záleží..to se hrozně těžko takhle odpovídá na tyhle otázky. Protože, jak už sem řekla, každý dítě a každá osobnost je individuální. Takže na někoho může mít stejný dopad to, že jenom to vidí, třeba jak se ten otec k té matce chová, ale na někoho ne. To je prostě těžký jo. Nedokážu to takhle posoudit, opět je to na vypořádání psychologa.

Mhm, takže to záleží na povaze toho dítěte?

Jo

Hmm..a potom..řekla byste, jakou roli hraje věk toho dítěte v těch dopadech na něho? Jestli to vnímá jinak, když sou mu 4 roky nebo když je v pubertě.

No tak to určitě, ale já nejsem psycholog, abych posoudila, jako jak to na to dítě působí jo. Protože vždycky když je dítě obětí domácího násilí, tak se tam navazuje nějaká psychologická podpůrná síť. Takže s tím dítětem pak pracuje psycholog. Takže já jako nedokážu a ani mi nepřísluší tady toto hodnotit. Domnívám se, že některé děti ve svém věku nedokážou pojmout tu skutečnost, že se jedná o domácí násilí. Nicméně jako následky to má na to dítě vždycky, bez ohledu na věk. To prostě i malý děti vnímají, to je dokázaný různými výzkumy psychologickými, že i malý dítě, který je prostě nemluvně, tak vnímá ty konflikty mezi těma rodičema nebo mezi těma partnerama a reaguje třeba na intonaci hlasu a podobně. A prostě nese si to, takže tam vždycky ty následky sou bez ohledu na věk.

A jakou roli hraje pohlaví? Jestli holky reagují jinak než kluci, jinak to snášejí a vypořádávají se s tím.

To nevím, spíš asi druh násilí, které prožívá, má větší roli.

A z těch případů domácího násilí, co ste měla, tak tam to byli většinou kluci nebo holky?

To nevím, to Vám neřeknu z hlavy

Dobře. Tak opravdu na základě těch případů, které jste řešila a na základě zkušeností z Vaší praxe, tak dokázala byste mi říct, jaká může být životní dráha dítěte, které vyrůstalo v rodině s domácím násilím?

Tak to je ještě docela brzo hodnotit, protože ty děti jako nejsou samostatný ještě. Takže to já prostě nevím jako. A to zase, to je prostě hrozně jako ty otázky Vaše sou jako hrozně široký, na to se nedá odpovědět jednoznačně, to je prostě..každý dítě je na tom jinak. Záleží, jak dlouho to trvá, jak se potom podchytí jako ta pomoc, jestli dochází k tomu psychologovi pravidelně, jestli ten rodič nějak má tendence jako zlepšit tu situaci a pomoci tomu dítěti nebo nemá. To se nedá takhle odhadnout.

A jak se to třeba může projevit na jeho chování?

Tak na některý děti to má takovej efekt, že sou uzavřený před všema a před vším. Sou prostě takový tichý a žijí si v nějakým svým světě. Naopak některý děti zlobí, mají výchovné problémy, poutaj na sebe tu pozornost, to je různý.

A projevuje se to třeba i na prospěchu toho dítěte?

Může

A jak byste třeba řekla, že se pak staví k autoritám? Například k učitelům...

To je taky hrozně individuální, tam to je stejný, jak sem říkala s těma projevama. Může ty autority respektovat, vzhlížet k nim a pak naopak to může bojkotovat. To se nedá zobecnit.

Jo, já to nepotřebuju zobecnit, tady de ve všech těch otázkách spíš o Váš názor nebo hlavně o tu zkušenost z praxe, protože vlastně vidíte, jakým způsobem se to dítě projevuje a chová.

To je individuální případ od případu.

Tak jo a řekla bystě, že se prožití domácího násilí projevuje i na vztahu s vrstevníky toho dítěte? Když byste si vzpomněla na ty případy, které jste měla, tak jak tam to bylo.

...(mlčí)

Že třeba může být já nevím, terčem šikany nebo sám šikanovat

Může, může být. Může být tak i tak no.

Mhm. Stalo se Vám to v těch případech, které jste řešila, že třeba se stalo to dítě terčem šikany? Nebo to naopak neovlivnilo vůbec ten vztah s vrstevníky?

Myslím, že naopak on měl tendence šikanovat

Dobře. A pozorujete také vliv na morální vývoj dítěte nebo na jeho emocionální vývoj? Myslím tím třeba dopad prožitého násilí na rozvoj jeho svědomí, hodnocení sebe sama a ostatních, nějaké jeho prosociální chování, empatii a podobně? Pozorujete nějaký vliv násilí na tyhle aspekty?

Tato otázka je spíše směřovaná na psychology, ty vlivy není možné z mého pohledu poznat takhle hned, ale roli hraje přirozená povaha dítěte.

Jo, mhm. No a vy už jste říkala, že potom s tím dítětem pracují psychologové, takže vy doporučujete nějakou následnou péči?

Ano

Terapeutickou?

To záleží na individuálním posouzení. Často rozvíjíme spolupráci, protože máme několikaletou dobrou zkušenost s krizovým centrem tady na Hapalové, takže doporučujeme třeba spolupráci s nima a tam už potom psycholog nebo psycholožka vyhodnotí tu další formu péče, která by byla potřeba. Jestli třeba i psychiatrická. Takže tam je to individuální, ale většinou je to na terapii celé rodiny.

Mhm. A jak se k té následné péči staví? Dochází tam, chtějí tam jít nebo..mluvíte s nimi nějak o tom?

No tak určitě jim to vysvětlíme, protože sme s těma dětma v kontaktu, takže jim vysvětlíme proč to je dobrý a snažíme se je namotivovat tak, aby tam chtěly jít a spolupracovaly a myslím, že se to většinou daří.

A když rodiče nechťejí nebo to odmítají tu následnou péči, tak to řešíte jak? Můžete jim ji třeba nařídít?

Můžeme

A Vy osobně už jste ji už nařizovala?

Většinou tady v těch případech se vždycky domluvíme, takže v těchto případech to není potřeba nařizovat správním řízením.

A konkrétně Vaše spolupráce s rodinou zasaženou domácím násilím kromě doporučení následné péče probíhá jak, když byste ji měla popsat?

Tak navázání kontaktu s rodinou a následná motivace k řešení té dané situace. Pak právě navázání spolupráce s odborníky, psychologem, pomoc se zajištěním utajovaného bydlení matky s dětmi, třeba Magdalenium. Pak už probíhá ta následná péče.

A jak to potom je s kontaktem dítěte s násilným rodičem? Když vezmeme situaci, že spolu už nežijí ve společné domácnosti, tak stýkají se?

Tak tam je to zase individuální. Tam záleží, jestli teda to násilí bylo páčáno na dítě nebo jenom na toho druhýho rodiče. Je to běh na dlouhou trať, zase to prostě většinou je na dlouhodobou práci a spolupráci s nějakým psychologem. Můžou ty setkání z počátku být asistovaný jo. Někdy tam dojde až k omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, takže tam ten styk pak není vůbec. Někdy to dítě nechce, nemá zájem, takže to je jak kdy.

Mhm. A když to dítě nebylo přímou obětí a soud potom upravuje ten styk násilného rodiče s dítětem, protože žejo při rozvodu to musí mít stanovené, tak když ono prostě se nechce s tím rodičem stýkat, tak jak se to řeší? Jak velkou má v tomto ohledu váhu názor dítěte?

Tam se většinou dělají znalecký posudky, kde se zkoumá výchovná způsobilost rodičů, vztahy v té rodině mezi těmi rodiči a dětmi a ten znalec z oboru psychologie většinou doporučí nějaký kontakt nebo nějaký způsob kontaktu a to většinou ten soud respektuje a podle toho rozhoduje. Může třeba pak ten kontakt být jen přes telefon nebo sociální sítě. V rámci OSPOD je názor dítěte na prvním místě.

A když teda dítě je terčem toho násilí a odmítá se s agresorem stýkat, tak se to soudně neupravuje ten styk?

Upravuje se to taky, ale tam pak záleží na výsledku toho trestního řízení, protože v momentě kdy to dítě bylo obětí, tak Vy máte ohlašovací povinnost ze zákona, takže to řeší policie, dozoruje tomu státní zastupitelství a tam potom záleží na výsledku toho trestního stíhání, jestli je odsouzen.

Jak z Vašeho pohledu vlivní prožití domácího násilí vztah dítěte k matce jako oběti?

To taky moc nedokážu posoudit, protože nejsem psycholog, ale jako z praxe vím, že někdy se to dítě až nezdravě naváže na tu matku, někdy má to dítě ochranný takový jakoby pud vůči té matce, že ji brání před tím násilníkem a často zastává jako roli toho muže v té rodině. Má takový tendence.

Jo a může se to lišit i tím, jestli je to kluk nebo holka? Že kluk spíš jako se chce postarat o tu matku a holka tu situaci řeší jinak?

Nemyslím si, že by to byl nějaký markantní rozdíl

Mhm. A setkáváte se v praxi s tím, že týrané dítě se potom samo stalo agresorem?

....(mlčí)

Třeba v dospělosti?

To nedokážu posoudit

Ani na základě..ehm..jakože třeba ta matka byla jako malá týraná, tak potom vlastně teď týrá svoje děti?

Jako někdy se to stává, ale rozhodně bych z toho nedělala pravidlo

Mhm.

I podle výzkumu jako samozřejmě ano, ty to lidi mají větší náchylnost k tomu, ale nedokážu Vám říct, v jakém procentu to je nebo ne.

A řekla byste, že je to většinou vliv toho násilí v rodině nebo i jiných faktorů? Například nějaká sociální úroveň té rodiny nebo vzdělanost a podobně? Zase podle těch případů z praxe?

Jako to, že ona byla týraná?

No to, že teďka páchá to násilí, tak jestli je to vliv toho že prožila sama to násilí nebo i tady těch ostatních vlivů.

No to je většinou jedno s druhým, tam jako ty faktory to ovlivňují všechny dohromady

A setkala se se v praxi s tím, že dívka, která prožila domácí násilí, si potom našla agresivního partnera?

Ano

A mohla byste trochu popsat tu situaci, třeba jak často se to stává, jestli si ty ženy pak agresivní partnery nachází opakovaně...nebo čím si myslíte, že je to způsobeno?

No protože vidí, má jako vzorce z té své primární rodiny, tak jako inklinuje k tomu no.

Takže jakoby přejímá ty vzorce chování a přijde jí to normální, myslíte?

(Kýve hlavou) nezná nic jiného no.

Jo, A jestli když byste teda měla vybrat třeba nějaký případ z praxe, co ste řešila, kde byly ty dopady na dítě, tak jak se ty dopady projevovaly. Například v oblasti psychiky?

No tak ty děti prostě dlouhodobě musí spolupracovat s psychologem no, protože tam jako sou různé problémy, třeba deprese. Někdo má problémy ve škole, někdo má problémy s chováním, můžou mít problémy..nebo spíš je to jako..tyhle problémy a plus je to jako prevence (důraz), aby se předcházelo do budoucna tady těm problémům. Protože ty děti můžou mít já nevím, problémy v navazování partnerských vztahů, vrstevnických vztahů, s autoritami můžou mít problémy, takže to je spíš jako prevence, aby se předešlo tady těm problémům.

Mhm, takže se to pokaždé řeší s psychologem?

(kýve hlavou)

A vy potom si od něho vyžádáte nějakou zprávu?

My sme v kontaktu určitě s tím psychologem a čas od času si můžeme samozřejmě vyžádat ty zprávy. Ale říkám, my sme většinou i v kontaktu jako nejenom písemně. Když je něco potřeba, tak si zavoláme, takže tam ta zpětná vazba funguje dobře si myslím.

Mhm dobře a když byste se ještě jednou zkusila zamyslet nad tím společným znakem. Tak na základě toho, jaké informace o těch dětech máte, sama je vlastně vidáte, mluvíte s nimi, říkáte ste, že jste v kontaktu i s psychologem, kam to dítě dochází, tak řekla byste, že v těch dopadech domácího násilí na dítě se dají najít určité společné znaky? Třeba právě na té psychice? Dejme tomu pocity méněcennosti, nejistoty...

To já nevím

Takže nějaké dítě vyrůstající v násilné rodině tyto pocity vůbec prožívat nemusí? Měla ste třeba i takový případ, kdy to to dítě nijak nepoznamenalo?

To sou otázky spíš na psychologa jako podle mě, jo jak říkám. Jako my stou rodinou pracujeme, my mluvíme i s těma dětma, ale zase nejdeme tak do hloubky, protože jako nemáme ty znalosti na to, abychom zabředávali do nějakých jako takovýchhle věcí a potom když se to dítě třeba nějak rozhodí, pak ho nedokážete, když nemáte na to to vzdělání, tak ho nedokážete vrátit jo. Takže toto je spíš jako bych řekla na psychologovi

Dobře. Ale říkáte, že vy s dětmi o té situaci mluvíte. Tak jsou nějaké specifika té komunikace s dítětem, které prožilo domácí násilí? A liší se to i podle toho, jestli se jedná o dítě jako svědka násilí mezi rodiči nebo o dítě jako přímou oběť násilí?

Troufám si tvrdit, že je to taktéž otázka směřovaná na psychologa

A z pohledu sociálního pracovníka je něco čeho se při těch rozhovorech držíte, co je na nich jiné než na rozhovorech s dětmi v jiných typech případů, existují tady nějaký specifika?

Jako pracovníci OSPOD se v prvotní fázi snažíme navázat komunikaci tak, aby v nás mělo dítě důvěru. Tak jediné asi takhle Vám můžu odpovědět

Mhm tak jo. Ještě se Vás zeptám, jestli v souvislosti s těmito případy, které řešíte, nastávají nějaké problematické nebo pro vás dilematické situace a otázky v rámci té spolupráce s rodinou?

Určitě nechut' situaci řešit. To jsou situace, kdy oběť si nepřipouští nebo nechce připustit, že se jedná o domácí násilí nebo se bojí danou situaci řešit a odmítá spolupracovat. Třeba jsem měla taky případ, že děti násilí ze strany rodičů nejdříve přiznaly, bylo na nich poznat, že jsou potěšeni, že se někomu mohou svěřit, avšak později začali rodiče krýt a dávaly si zjevně pozor na to, co říkají a byli pravděpodobně pod vlivem rodičů

Dobře, děkuji. To bude z mé strany všechno. Chtěla byste k tomuto tématu ehm z hlediska dopadů domácího násilí na dítě třeba ještě něco doplnit?

(Kroucí hlavou, jakože ne)

Dobře, tak Vám děkuju za rozhovor.

ABSTRAKT

HAVRÁNKOVÁ, I. Dopady domácího násilí v rodině na dítě z pohledu sociálních pracovníků OSPOD. České Budějovice 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce. Mgr. et Mgr. Karolina Diallo, Ph.D.

Klíčová slova: domácí násilí, rodina, dítě, syndrom CAN, OSPOD, sociální práce s rodinou, dopady domácího násilí na děti.

Práce se zabývá dopady domácího násilí v rodině na děti. Představuje rodinu z hlediska funkčnosti, pojem domácí násilí, platnou legislativu, syndrom CAN. Pozornost je věnována dětem jako svědkům i přímým obětem DN, sociální práci s rodinou zasaženou domácím násilím zaměřující se na specifika činnosti OSPOD. Jsou zmíněny možné dilematické situace na straně sociálních pracovníků. Soustřeďuje se na rozličné dopady domácího násilí na dítě.

Praktická část spočívající v rozhovorech se sociálními pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Analýza rozhovorů se zaměřuje na jimi pozorované dopady DN na psychický stav dětí, chování, studijní výsledky, vztahy s vrstevníky, rodiči, partnery, kontakt s agresorem, morální vývoj a úskalí práce s rodinou. Sociální pracovníci pozorují u dětí, které prožily domácího násilí řadu obtíží ve všech sledovaných oblastech, zmiňují řadu psychických obtíží, přenesení vzorců násilného způsobu jednání z rodiče na dítě apod. Nicméně každý případ domácího násilí je jiný, hraje zde roli několik dalších faktorů a dopady na děti jsou tak velmi individuální.

ABSTRACT

Impacts of domestic violence in the family on the child from the point of view of social workers

Key words: domestic violence, family, child, CAN syndrome, OSPOD, social work with the family, impacts of domestic violence on children.

The work deals with the effects of domestic violence in the family on children. It represents the family in terms of functionality, the concept of domestic violence, applicable legislation, CAN syndrome. Attention is paid to children as witnesses and direct victims of DV, social work with a family affected by domestic violence focused on the specific activities of OSPOD. Possible dilemma situations on the part of social workers are mentioned. It focuses on the various effects of domestic violence on children.

The practical part consists of interviews with social workers of social and legal protection of children. The analysis of the interviews focuses on the observed effects of DV on the mental state of children, behavior, learning outcomes, relationships with peers, parents, partners, contact with the aggressor, moral development and the pitfalls of working with the family. Social workers observe a series of difficulties in children who have experienced domestic violence in all monitored areas, mention a number of psychological difficulties, transmission of violent patterns behavior from parents to children, etc. Nevertheless, each case of domestic violence is different, other factors play a role and impacts on children are very individual.